

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2078
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1112

Anadolu Üniversitesi
İlâhiyat Önlisans Programı

ARAPÇA-I

Editör

Prof.Dr. Ahmet BOSTANCI

Yazarlar

Prof.Dr. Abdurrahman ÖZDEMİR (Ünite 5, 7)

Prof.Dr. Ahmet BOSTANCI (Ünite 1, 4)

Prof.Dr. Dursun HAZER (Ünite 6, 8)

Yrd.Doç.Dr. Şababettin ERGÜVEN (Ünite 2, 3)

Dr. Hüseyin GÜNDAY (Ünite 9, 10)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Anadolu Üniversitesine aittir.
“Uzaktan Öğretim” tekniğine uygun olarak hazırlanan bu kitabın bütün hakları saklıdır.
İlgili kuruluştan izin almadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt
veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2010 by Anadolu University
All rights reserved

No part of this book may be reproduced or stored in a retrieval system, or transmitted
in any form or by any means mechanical, electronic, photocopy, magnetic tape or otherwise, without
permission in writing from the University.

Genel Akademik Koordinatörler

Prof.Dr. İbrahim Hatiboğlu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof.Dr. Ali Erbaş (Sakarya Üniversitesi)

Program Koordinatörü

Prof.Dr. Cemil Ulukan

Uzaktan Öğretim Tasarım Birimi Genel Koordinatör

Prof.Dr. Levend Kılıç

Genel Koordinatör Yardımcısı Öğretim Tasarımcısı

Doç.Dr. Müjgan Bozkaya

Öğretim Tasarımcısı Yardımcıları

Arş.Gör.Dr. Mehmet Fırat

Arş.Gör. Nur Özer Canarlan

Grafik Tasarım Yönetmenleri

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Ölçme Değerlendirme Sorumlusu

Öğr.Gör. Fatma Şennur Arslan

Kitap Koordinasyon Birimi

Doç.Dr. Feyyaz Bodur

Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Dizgi

Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Arapça-I

ISBN
978-975-06-0761-5

7. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 50.000 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Nisan 2014

İÇİNDEKİLER

Ünite 1: Araççada Kelime ve Cümle Çeşitleri اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ فِي الْجُمْلَةِ وَالْكَلِمَةِ... 2	2
Ünite 2: Cinsiyet Yönünden İsimler (Müzekker-Müennes) الْمَذَكَّرُ وَالْمُؤَنَّثُ..... 24	24
Ünite 3: Sayı Yönünden İsimler (Müfred-Tesniye-Cemi) الْمَفْرَدُ وَالْمُتَنَّى وَالْجَمْعُ...46	46
Ünite 4: Belirlilik Yönünden İsimler (Marife-Nekre) الْمَعْرِفَةُ وَالنَّكَرَةُ 70	70
Ünite 5: İ'râb Yönünden İsimler إعراب الأسماء 94	94
Ünite 6: İsim Cümlesinin Öğeleri عناصر الجملة الاسمية (المبتدأ والخبر) 120	120
Ünite 7: Fiil Cümlesinin Öğeleri عناصر الجملة الفعلية (الفعل والفاعل والمفعول) ... 144	144
Ünite 8: Harf-i Cerler حُرُوفُ الْجَرِّ 168	168
Ünite 9: İsim Tamlaması الإضافة 190	190
Ünite 10: Sıfat Tamlaması الصِّفَةُ وَالْمَوْصُوفُ 214	214

ÖNSÖZ

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programı öğrencileri için hazırlanmış olan bu kitap toplam dört kitaptan oluşan Arapça kitapları serisinin birincisini teşkil etmektedir. Programa genellikle İmam Hatip Liselerinden mezun öğrencilerin başvurdukları dikkate alınarak kitapta harfler, kelimelerin yazılış ve okunuşu gibi başlangıç düzeyi konulara yer verilmemiş ancak konular basitten zora doğru sıralanarak ele alınmıştır.

Her bir ünite de konunun genel olarak tanıtıldığı giriş bölümünden sonra ünite de konusuyla alakalı çok sayıda örnek içeren bir Arapça Okuma Parçası yer almaktadır. Akabinde parça ile alakalı alıştırmalara “Metni Kavrama Alıştırmaları” başlığı altında yer verilmektedir. Bu bölümdeki alıştırmaların her bir ünite de standart olması sağlanmıştır ve bunlarla öğrencilerin metni anlama düzeylerinin ölçülmesi ve geliştirilmesi ayrıca kelime hazinelerinin arttırılması hedeflenmektedir.

Okuma Parçasının hemen ardından dilbilgisi konusunun anlatımına geçilmektedir. Bu bölümlerde konuların mümkün olduğu oranda basitleştirilerek ve Türkçe çevirilerine de yer verilen çok sayıda örnekle pekiştirilerek anlatılmasına özen gösterilmiştir. Eğer anlatılan dilbilgisi kuralının Türkçemizde karşılığı varsa ona da temas edilmiş, Arapça orijinal dilbilgisi terimleri söylenmekle birlikte Türkçe dilbilgisi anlatımında kullanılan terimlere de parantez içlerinde yer verilerek anlaşılmasının kolaylaştırılmasına gayret edilmiştir.

Bu kısmın hemen peşinden konuyla ilgili değişik örnekler içeren alıştırmalara yer verilmiştir. Dil öğrenirken önemli olan gramer kurallarını anlatabilmek değil karşılaşılan değişik tür örnekler üzerinde uygulayabilmektir. Alıştırmaların nitelik ve nicelikleri bu amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu bölümdeki alıştırmaların türleri ele alınan konuya göre ünite den ünite ye farklılık arz etmektedir. Ancak her bir ünite de en sona Türkçeden Arapçaya çeviri alışırması konulmuş bulunmaktadır.

Alıştırmaların ardından ünite de geçen bazı kelime ve ifadelerin Türkçe karşılıklarının yer aldığı “Kelimeler ve Deyimler” bölümü, konunun özeti, beş adet test sorusundan oluşan “Kendimizi Sınayalım” soruları ve yanıt anahtarı, metin içerisine yer alan Sıra Sizde sorularının yanıtlarının bulunduğu “Sıra Sizde Yanıt Anahtarı” yer almaktadır. Son olarak da Ünite hazırlanırken istifade edilen kaynaklar “Yararlanılan Kaynaklar” başlığı altında sıralanmaktadır.

Kitaptan yeterli ölçüde yararlanabilmek için;

Her bir ünitenin okuma parçasının birkaç kez mümkünse sesli olarak okunması ve peşinden “Kelimeler ve Deyimler” bölümü ve sözlüklerden yararlanılarak Türkçeye çevrilmeye çalışılması, ardından Metni Kavrama Alıştırmalarının dikkatli bir şekilde çözülerek metni kavrama düzeyinin ölçülmesi ve geliştirilmesi,

Dilbilgisi bölümünün dikkatli bir şekilde okunması, örneklerin mümkünse yazarak tekrarlanması, benzer örnekler oluşturulmaya çalışılması, ihtiyaç duyuluyorsa metin içerisinde kaynak gösterilen Türkçe yazılmış gramer kitaplarına müracaat edilmesi,

Dilbilgisi ile ilgili her bir alıştırmaların çözülmesi, gerekli durumlarda Sıra Sizde alıştırmalarında yer alan benzer sorulardan yararlanılması, Türkçeden Arapçaya çevirilerin özenli bir şekilde yapılması,

Kendimizi Sınayalım kısmındaki test sorularının dikkatli bir şekilde cevaplandırılması, cevapların kontrolü ve yanlış cevaplar için cevap anahtarı kısmındaki yönlendirmeler doğrultusunda ilgili konuların yeniden okunması son derece yararlı olacaktır.

Günümüzde Arapça öğrenimi ile ilgili imkânlar oldukça artmış bulunmaktadır. Öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla seviyeye uygun hikâye kitapları okunması ayrıca televizyon yayınlarının izlenmesi, radyo yayınlarının dinlenmesi vb. aktiviteler de öğrenime kesinlikle önemli katkılar sağlayacaktır. Bu yayınların pek çoğunun internet üzerinden izlenme imkânı da bulunmaktadır. Kitap içerisinde tavsiye ettiğimiz internet sitelerinden bu amaçla yararlanılabilir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürü borç bilir, bütün öğrencilere başarılar dilerim.

Prof. Dr. Ahmet BOSTANCI (Editör)

1

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçadaki kelime çeşitlerini sayabilecek,
- Arapça kelimelerin isim mi, fiil mi, harf mi olduğunu ayırt edebilecek,
- İsim ve fiil cümlelerini tanıyabilecek,
- Basit cümlelerin temel öğelerini gösterebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Kelime
- İsim
- Fiil
- Harf
- İsim cümlesi
- Fiil cümlesi

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe cümle yapısı hakkında ön okuma yapınız.
- M. Meral Çörtü'nün *Arapça Dilbilgisi (Nahiv)* adlı kitabından kelime ve cümle çeşitleri konusunu okuyunuz.

Arapçada Kelime ve Cümle Çeşitleri

أنواع الكلمة والجُملة في اللغة العربية

GİRİŞ

Türkçemizde olduğu gibi Arapçada da istediğimiz hususları kurduğumuz cümleler yoluyla ifade ederiz. Cümleler “anamlı ses veya ses birliği” şeklinde tanımlanabilecek olan kelimelerden oluşurlar. Türkçede bir cümlenin isim cümlesi mi yoksa fiil cümlesi mi olduğunun tespitindeki temel ölçüt yüklemidir. Türkçede yüklemi isim olan cümlelere isim cümlesi, yüklemi çekimli fiil olan cümlelere ise fiil cümlesi denilmektedir. Arapçada ise cümlenin ne tür bir kelime ile başladığı önemlidir. Arapçada ise isim ile başlayan cümleler isim ve fiil ile başlayan cümleler de fiil cümlesidir. Bu sebeple, cümlelerin yapısını anlayabilmek için öncelikle kelimelerin çeşidinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Arapçada isim, fiil ve harf olmak üzere üç çeşit kelime bulunmaktadır. Bunlar anlamları sayesinde bilinebilecekleri gibi özellikle isim ve fiil için geçerli olmak üzere bir takım şekilsel özellikleriyle de diğerlerinden ayırt edilebilirler. İsimler el takısı alma, başında cer harfi bulunabilme, sonuna yuvarlak tâ alabilme gibi şekilsel özelliklere sahipken fiiller de öncelerinde bulunan bazı edatlar ya da sonlarına eklenen zamirler gibi şeklen de tespit edilmelerini sağlayan alâmetler taşımaktadırlar.

Bu ünite kelime çeşitleri ve şekilsel özellikleri üzerinde durulduktan sonra Arapça cümlenin iki türünü teşkil eden isim ve fiil cümleleri ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Dilbilgisi anlatımına geçilmeden önce ünite konusuyla ilgili çok sayıda örnek içeren bir “Okuma Parçası” ve parçayı kavramaya yönelik alıştırmalar, dilbilgisi anlatımının ardından da konunun değişik örnekler vasıtasıyla zihninizde yerleşmesini hedefleyen çeşitli alıştırmalar bulunmaktadır.

Dil öğrenirken önemli olan gramer kurallarını anlatabilmek değil karşılaşılan değişik tür örnekler üzerinde uygulayabilmek yani dilin kendisiyle karşı karşıya gelebilmektir. Alıştırmaların bu amaca hizmet etmesi düşünülmektedir.

INTERNET

Konuya dair bilgi için www.turkceciler.com, www.onlinearabic.net, www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

تركيا وطني

وَطَنِي تُرْكِيَا، فِيهَا عَاشَ أَجْدَادِي، فِيهَا أَعِيشُ، فِيهَا أَتَرَى وَأَتَعَلَّمُ، تُظَلِّلُنِي سَمَاوُهَا، وَتَسْقِينِي مِيَاهُهَا، وَتُعَدِّبُنِي خَيْرَاتُهَا، وَوَلَدَا فَأَنَا لَهَا وَهِيَ لِي.

مَا أَجْمَلُكَ يَا وَطَنِي! فَجِبَالُكَ شَامِحَةٌ، وَأَهَاؤُكَ جَارِيَةٌ، وَشَوَاطِئُكَ جَمِيلَةٌ، وَعَابَاتُكَ خَضْرَاءُ، وَسُهُولُكَ حَصْبَةٌ. إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَعِيشَ بَعِيدًا عَنْكَ، وَإِذَا ابْتَعَدْتُ عَنْكَ فَإِنِّي أَجُنُّ إِلَيْكَ، وَلَا أَشْعُرُ بِالرَّاحَةِ إِلَّا وَأَنَا فَوْقَ تُرَايِكَ وَبَيْنَ أَحْضَانِكَ.

أُحِبُّكَ يَا وَطَنِي كَمَا أَحَبُّ وَالِدِي وَإِخْوَتِي، وَإِذَا سَأَلْتَنِي: مَاذَا تُرِيدُ لَوَطَنِكَ؟ قُلْتُ لَكَ: أُرِيدُ أَنْ يَعْيشَ وَطَنِي عَزِيزًا، هَادِنًا، مُطْمَئِنًّا، سَعِيدًا.

فَاعْمَلْ يَا أَخِي، وَاغْمَلِي يَا أُخْتِي لِصَاحِ وَطَنِنَا الْعَزِيزِ الَّذِي يَسْتَحِقُّ مِنَّا كُلَّ خَيْرٍ، وَيَنْتَظِرُ مِنَّا أَنْ نَبِينَهُ، وَنُدَافِعَ عَنْهُ بِكُلِّ قُوَّةٍ، وَنُبْعِدَ عَنْهُ كُلَّ شَيْءٍ يُمْكِنُ أَنْ يُسِيءَ إِلَيْهِ.

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. هل الكاتب يحبُّ وطنه؟
2. كيفَ جبالُ الوطنِ وأهأؤه؟
3. كيفَ غاباتُ الوطنِ وسهولُهُ؟
4. ماذا يريدُ الكاتبُ لوطنه؟
5. ماذا ينتظرُ منا الوطنُ؟
6. هل الوطنُ جميلٌ؟
7. هل يُمكنُ أن يعيشَ الكاتبُ بعيداً عن وطنه؟
8. ماذا يريدُ الكاتبُ من أخيه وأخته؟
9. ماذا نُبعدُ عن الوطنِ؟
10. متى يشعُرُ الكاتبُ بالراحة؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(نُنشِي، والِدَةٌ، أبٌ، جمالٌ، أحسنٌ، أطيبٌ، اشتاقٌ، تطلبُ، مُرتَفَعَةٌ، يَكْرَهُ)

1. جِبَالُكَ شَامِحَةٌ.
2. مَا أَجْمَلُكَ يَا وَطَنِي!
3. إِذَا ابْتَعَدْتُ عَنْكَ فَإِنِّي أَجُنُّ إِلَيْكَ.
4. لَا أَشْعُرُ بِالرَّاحَةِ إِلَّا وَأَنَا فَوْقَ تُرَايِكَ.
5. أُحِبُّكَ يَا وَطَنِي كَمَا أَحَبُّ وَالِدِي وَإِخْوَتِي.

6. ماذا تريد لوطنك؟

7. ينتظر منا أن ننبئه.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(طيبة، التعب، مات، علم، يُحسِن، قبيح، حزين، قريب، اقترب، جاء)

1. لا أستطيع أن أعيش بعيداً عنك.
2. إذا ابتعدتُ عنك فأني أحنُّ إليك.
3. أريد أن يعيشَ وطني عزيزاً، هادئاً، مطمئناً، سعيداً.
4. نُبعد عنه كلَّ شيءٍ يُمكن أن يُسيءَ إليه.
5. شواطئك جميلة.
6. وطني تركيا، فيها عاش أجدادي.
7. ولا أشعر بالراحة إلا وأنا فوقُ ترابك وبينَ أحضانك.

4. Altı Çizili Kelimelerin müfretlerini (tekilerini) bulunuz.

1. تَسْقِي مياهاها.
2. فيها عاش أجدادي.
3. تُغذِّي خيراًها.
4. جبالك شامخة، وأمازك جارية، وشواطئك جميلة، وغاباتك خضراء، وسهولك خصبة.
5. أُحبُّك يا وطني كما أحبُّ والدي وإخوتي.

5. Altı çizili kelimelerin cemilerini (çoğullarını) bulunuz.

1. تُظَلِّلني سماؤها.
2. لا أشعر بالراحة إلا وأنا فوقُ ترابك وبينَ أحضانك.
3. أُحبُّك يا وطني.
4. أريد أن يعيشَ وطني عزيزاً، هادئاً، مطمئناً، سعيداً.
5. اعملي يا أختي لصالحَ وطننا العزيز.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(ما أجملك يا وطني! فِجَالُكَ شامخةٌ، وأمازُكَ جاريةٌ، وشواطئُكَ جميلةٌ، وغاباتُكَ خضراءُ، وسهولُكَ خصبةٌ)

- a. Vatanım ne güzel! Dağları yüksek, nehirleri gür, kıyıları güzel, ormanları yeşil, ovaları verimlidir.
- b. Vatanım ne güzelsin! Dağların yüksekte, nehirlerin gür, kıyıların güzel, ormanların yeşil, ovaların verimlidir.

- c. Vatanım ne güzelsin! Dağların yüksek, nehirlerin gür, kıyıların güzel, ormanların yeşil, ovaların düzdür.
- d. Vatanım ne güzelsin! Dağların yüksek, nehirlerin gür, kıyıların güzel, ormanların yeşil, ovaların verimlidir.
- e. Vatanım ne güzelsin! Dağların yüksek, nehirlerin temiz, kıyıların güzel, ormanların yeşil, ovaların verimlidir.

(إِذَا سَأَلْتَنِي: مَاذَا تُرِيدُ لَوْطَنِكَ؟ قُلْتُ لَكَ: أُرِيدُ أَنْ يَعْيشَ وَطَنِي عَزِيْزًا، هَادِنًا، مُطْمَئِنًّا، سَعِيْدًا.)

- a. Bana “vatanın için ne istersin” diye soran birine derim ki: “Vatanımın güçlü, sakın, huzurlu ve mutlu olarak yaşamasını isterim.”
- b. Bana “vatanın için ne istersin” diye sorsalar derim ki: “Vatanımın güçlü, sakın, huzurlu ve mutlu olarak yaşamasını isterim.”
- c. Bana “vatanın için ne istersin” diye sormuştun. Sana demiştim ki: “Vatanımın güçlü, sakın, huzurlu ve mutlu olarak yaşamasını isterim.”
- d. Bana “vatanın için ne istersin” diye sorsan sana derim ki: “Vatanımın güçlü, huzurlu ve mutlu olarak yaşamasını isterim.”
- e. Bana “vatanın için ne istersin” diye sorsan sana derim ki: “Vatanımın güçlü, sakın, huzurlu ve mutlu olarak yaşamasını isterim.”

DİLBİLGİSİ

ARAPÇADA KELİME VE CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Arapçada Kelime Çeşitleri

Kelime: Cümleleri meydana getiren ve bir takım anlamları gösteren sözlere kelime denir. Anamlı ses veya ses birliği şeklinde de tanımlanabilir. Arapçada üç çeşit kelime vardır: İsim, fiil, harf. Kelime kendisinden başkasındaki bir anlamı gösteriyorsa harftir. Bizzat kendindeki bir anlamı gösteriyorsa bakılır: Zaman anlamı gösteriyorsa fiil aksi halde isimdir. Bu kısa bilgiden sonra kelimenin üç çeşidi olan isim, fiil ve harfi daha yakından tanımaya geçebiliriz.

İsim

Zamana bağlı olmaksızın müstakil bir anlamı gösteren kelimedir. Varlıklara ad olan kelimelerdir şeklinde de ifade edilebilir. حَسَنٌ، كِتَابٌ، جَنَّةٌ، سَيَّارَةٌ kelimeleri isimdirler.

İsimler en başta anlamlarıyla diğer kelime çeşitlerinden ayrılırlar. Bunun yanı sıra pek çoğu şekilsel olan bir takım alametler de isimleri ayırt etmemize yararlar. İsmın, fiil ve harften ayrıldığı başlıca alametleri/özellikleri şunlardır:

1. İsmın başına (ال) takısı gelebilir. Fiil ve harfin başına ise (ال) takısı gelmez. الْكِتَابُ، الْفَصْلُ، الْجَامِعَةُ kelimelerinde olduğu gibi.

2. İsmın başına (...آ، أيا، یا) nida harflerinden birisi gelebilir.

(يا عليُّ أَحْسِنُ إِلَى الْفَقِيرِ) “Ey Ali! Fakire iyilik yap.” örneğinde başında (يا) nida harfi bulunması (عليُّ) kelimesinin isim olduğunu göstermektedir. Zira fiil ve harflerin başına nida harflerinden birisinin gelmesi söz konusu değildir.

3. İsmın başına (...ل، علي، عُنْ، إلى، من، ب) cer harflerinden birisi gelebilir. Ayrıntısı 8. ünite de anlatılacağı üzere cer harfleri başına geldikleri isimlerin sonuna etki ederek mecrûr yaparlar. Müfred (tekil) isimlerde, cem-i müennes sâlimlerde (kurallı dışıl çoğullarda) ve cem-i teksirlerde (kuralsız/kırık çoğullarda) mecrûr olmanın alameti ismin son harekesinin kesra olmasıdır.

(ال) (السُّوقِ) kelimesi başındaki (ال) takısından ve cer harfinden de rahatlıkla anlaşıldığı üzere isimdir. (إلى) cer harfi (السُّوقِ) kelimesinin son harekesinin kesra olmasının da sebebidir.

4. İsmın sonuna tenvin (iki üstün, iki ötre, iki esre) gelebilir. Fiil ve harfler ise tenvin almazlar.

(بُعِثَ مُحَمَّدٌ رَسُوْلًا) “Muhammed (s.a.) Peygamber olarak gönderildi.” cümlesinde (رَسُوْلًا) ve (مُحَمَّدٌ) kelimeleri sonlarına aldıkları tenvinlerden de rahatlıkla anlaşıldığı üzere isimdirler.

5. İsmın sonuna yuvarlak tâ (tâ el-merbûta) gelebilir. (سَيَّارَةٌ، نَافِذَةٌ، شَجَرَةٌ) kelimelerinde olduğu gibi.

Bir kelimenin sonuna gelen yuvarlak tâ, o kelimenin fiil ya da harf değil isim olduğunu gösterdiği gibi, istisnalar bir tarafa konursa aynı zamanda o ismin müennes (dışıl) olduğunun da göstergesidir. Ayrıntılar “Cinsiyet Bakımından İsimler” ünitesinde ele alınacaktır.

6. İsim isnadı kabul eder. Yani müsned ileyh (kendisine isnad edilen) olur. Fiil ise müsned yani isnad edilendir, müsned ileyh olamaz. Bunu şu şekilde açabiliriz: Arapçada bir cümlenin var olabilmesi için bir müsned (bir başka şeye bağlanılan, onunla ilgili olarak söylenen yargı, değerlendirme, hüküm, oluş...) ve bir de müsned ileyh (bir yargı, değerlendirme, hükümün, oluşun... kendisiyle ilgili olduğu söylenen varlık) olması gereklidir.

Arapça fiil cümlelerinde fâil (özne), müsned ileyh, fiil ise müsneddir. (نام عليُّ) “Ali uyudu” cümlesinde iki unsur bulunmaktadır. Birincisi “uyuma” işi (müsned/fiil), diğeri de bu işin kendisine bağlandığı Ali (müsned ileyh/özne)dir. Bu ikisinin bir araya gelmesinden fiil cümlesi oluşmuştur. (سَتَيْقَطُ خَدِيْجَةٌ) “Hatice uyandı.” cümlesinde ise (سَتَيْقَطُ) fiili müsnedi, (خَدِيْجَةٌ) ismi ise müsned ileyh'i oluşturmaktadır. Müsned ileyh olabilme isme ait bir özelliktir. Fiilin müsned ileyh olma imkânı olmadığından fâil olabilme ihtimali de bulunmamaktadır.

Arapça isim cümlelerinde mübteda, müsned ileyh, haber ise müsneddir. (جميلٌ) “Kitap güzeldir” cümlesinde iki unsur vardır. Birincisi (جميلٌ) “güzel olma” yargısı/hükmü (müsned/haber), diğeri de kendisi hakkında bu

yargının verildiği varlık (الكتاب) (müsned ileyh/mübteda). Bu ikisinin bir araya gelmesinden isim cümlesi oluşmuştur. (النافذة كبرى). “Pencere büyüktür” cümlesinde ise (كبرى) müsnedi, (النافذة) ise müsned ileyhi oluşturmaktadır. Müsned ileyh olabilme isme ait bir özelliktir. Buna göre fiilin mübteda olabilme ihtimali bulunmamaktadır.

7. İsimler cümle içerisinde merfu‘ (müfred (tekil) isimler, cem-i müennes sâlimler (kurallı dişil çoğullar) ve cem-i teksirler (kırık çoğullar) için zamme harekeli), mansûb (tekil isimler ve kırık çoğullar için fetha harekeli) ve mecrûr (tekil isimler, kurallı dişil çoğullar ve kırık çoğullar için kesra harekeli) konularında bulunabilirler. Bir ismin sonu hiçbir zaman sakin (cezimli) olmaz. (مَنْ) “kim” vb. mebni (yani sonu asla değişmeyen) isimlerin sonunda yazılıştta bulunan cezmın bu konuda bizi şaşırtmaması gerekir. Her ne kadar zahiren kelimenin sonunda cezm olsa da bu kelime yerine göre mahallen merfu‘, mecrûr ya da mansûbtur.

Sonu cümledeki yerine göre değişmeyen zamirler, işaret isimleri vb. mebni isimler de merfu‘, mansûb, mecrûr olurlar. Ancak bu kelimelerin sonu değişmediği için sonlarında her hangi bir alamet görülmez. Bu tür kelimeler için mahallen merfu‘, mahallen mansûb, mahallen mecrûr ifadeleri kullanılır.

Aşağıdaki cümlelerdeki isim örneklerini inceleyiniz.

(جاءَ عَلِيٌّ) “Ali geldi” cümlesinde (عَلِيٌّ) kelimesi fâil (özne) konumunda bir tekil isim olduğu için son harekesi zamme olmuştur. Aynı durum (ذَهَبَ الْمُعَلِّمُ) “Öğretmen gitti” cümlesindeki (الْمُعَلِّمُ) kelimesi için de söz konusudur.

(رَأَيْتُ عَلِيًّا) “Ali’yi gördüm” cümlesinde (عَلِيًّا) kelimesi mef‘ûl (tümleç) konumunda bir tekil isim olduğu için son harekesi fetha olmuştur. (رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ) “Öğretmeni gördüm” cümlesindeki (الْمُعَلِّمَ) kelimesi için de aynı durum söz konusudur.

(سَلَّمْتُ عَلَيَّ عَلِيًّا) cümlesinde (عَلَيَّ) kelimesi cer harfi olan (عَلِيٌّ)dan sonra geldiği için son harekesi kesra olmuştur. (نَظَرَ الطَّالِبُ إِلَى الْمُعَلِّمِ) “Öğrenci öğretmene baktı” cümlesindeki (الْمُعَلِّمِ) kelimesi de yine cer harfi dolayısıyla kesra ile hareketlenmiştir.

Mecrûr olma sadece isme ait bir özelliktir. Muzâri fiiller de yerine göre merfu‘ ve mansûb olabilir ama asla mecrûr olmazlar.

İsimler yukarıda da temas ettiğimiz gibi başlarına gelen cer harfleri dolayısıyla mecrûr oldukları gibi iki şekilde daha mecrûr olurlar: 1. Muzafun ileyh (tamlayan) olduklarında: (نَافِذَةُ الصَّفِّ) “sınıfın penceresi” örneğinde (الصَّفِّ) kelimesi muzafun ileyh olduğu için kesra hareke ile mecrûr olmuştur. 2. Mecrûr bir isme sıfat vb. olarak uyduklarında: (سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلٍ مَشْهُورٍ) “Meşhur bir adama selam verdim” cümlesinde (عَلَى) kelimesi (رَجُلٍ) dolayısıyla mecrûrdur. (مَشْهُورٍ) kelimesi ise (رَجُلٍ) kelimesinin sıfatı olduğundan ona bağlı olarak mecrûr olmaktadır.

İsmin cer olmasının üç sebebi (harfi cer, izafet ve bir başka mecrûr kelimeye bağlılık) besmelede bir arada bulunmaktadır: (بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ifadesinde (اسْمِ) kelimesi (بِ) cer harfi sebebiyle, (اللَّهُ) kelimesi muzafun ileyh

almayan bu edat muzâri fiilin başına da gelebilir. Yalnız bu durumda ifade ettiği anlam kesinlik değil ihtimaldir.

Mâzî fiillerin sonu mebni olup cümle içersindeki yerine göre veya başında bulunan edatlara göre değişiklik göstermez.

Muzâri: Türkçemizdeki şimdiki, geniş ve gelecek zamanların karşılığı olup gelecek zaman anlamına geldiğini gösteren bir alamet yoksa şimdiki ve geniş zaman karşılığında kullanılır.

Muzâri fiilin hem isimden hem de diğer fiil çeşitlerinden (Mâzî, Emir) ayırt edici özellikleri ise şunlardır:

1. Muzâri fiilin başında mutlaka muzâraât harfleri dediğimiz (أَتَيْنَ) kelimesindeki harflerden bir tanesi bulunur. (... نَلْعَبُ، أَخْرُجُ، تَفْتَحَانِ، تَجْلِسُ، يَكْتُبُ) kelimeleri muzâri fiildirler.

2. Muzâri fiilin başına sonunu cezm eden (لَمَّا) veya (لَمَّا) edatları gelebilir. (لَمَّا) “Yazmadı” ve (لَمَّا يَكْتُبُ) “henüz yazmadı” örneklerinde olduğu gibi. Bu edatlar isimler ile mâzî ve emir fiillerin başına gelmez.

Muzâri başına gelen ve sonunu cezm eden (لَمَّا)'nın, “... dığı zaman” manasına gelen ve mâzî fiilden önce gelen şart edatı (لَمَّا)'dan farklı olduğunu unutmayınız. (لَمَّا رَأَيْتُ أَسْتَاذِي سَلَمْتُ عَلَيْهِ) “Hocamı gördüğüm zaman ona selam verdim” cümlesinde şart edatı olan (لَمَّا) bulunmaktadır.

3. Muzâri fiilin başına gelecek anlamı katan (سَوْفَ) ve (سَوْفَ) edatları da gelebilir. (سَوْفَ يَخْرُجُ) “Çıkacak” ve (سَوْفَ يَجْلِسُ) “oturacak” örneklerinde olduğu gibi.

4. Muzâri fiilin başında (أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ) nasb edatlarından biri bulunabilir. (أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَ رِسَالَةً) “Bir mektup yazmak istiyorum.” örneğinde (أَنْ) edatı (أَكْتُبُ) muzâri fiilinin sonunun nasb olmasının (örneğinizde üstün harekesi almasının) sebebidir. Örneğimizde (أُرِيدُ) kelimesi de yine muzâri bir fiildir ve başına sonunun değişmesini gerektiren bir edat gelmediğinden ötre ile hareketlenmiştir.

5. Ayrıntıları “Fiillerde İrab” ünitesinde görüleceği üzere, mâzî ve emir fiillerin sonları asla değişmezken (mebni iken) muzâri fiil böyle değildir yani sonu öncesinde bulunan ve muzâri fiili etkileyebilecek edatlara göre değişiklik gösterir. Buna göre; muzâri fiil merfu‘, mansûb ve meczum olur, ancak mecrûr olmaz. Zira mecrûr olma sadece isimlerde bulunan bir özelliktir.

(لَمَّا يَكْتُبُ) muzâri fiili merfu‘dur. (لَنْ يَخْرُجَ) mansûb, (لَمَّا يَعْلَمُ) ise meczum konumundadır.

Emir: Bir işin olmasını veya yapılmasını istemek için kullanılan kip emirdir. (اَكْتُبْ) “Yaz!”, (اجْلِسْ) “otur!”, (ادْخُلْ) “gir!” kelimeleri emir örnekleridir.

Bir fiilin emir olduğunun kriteri talep içermesidir.

Emir fiiller mebnîdir yani sonları asla değişmez.

İsimle fiil arasında tablo halinde şu şekilde bir karşılaştırma yapabiliriz:

	İSİM	FİİL
ê (Yuvarlak tâ/ tâ el-merbûta)	Alır	Almaz
Tenvin (İki üstün, iki ötre, iki esre)	Alır	Almaz
Cer harfi (ب، من، إلى، عن، على، ل...)	Alır	Almaz
Nida Harfi (يا، أيا، آ...)	Alır	Almaz
Zaman	Yok	Var
Tek başına anlam ifade eder	Evet	Evet
(قَدْ) edatı	Gelmez	Gelebilir (mâzî ve muzâri)
(لَمْ) ve (لَمْ) edatları	Gelmez	Gelebilir (muzâri)
(سَوْفَ) ve (سَوْفَ) edatları	Gelmez	Gelebilir (muzâri)
(أَنَّ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ) nasb edatları	Gelmez	Gelebilir (muzâri)

Harf

Arapçadaki kelime çeşitlerinden üçüncüsü harftir. Harfe edat da denilmektedir. Arapçada isim ve fiil gibi bir diğer kelime çeşidi olan harfi alfabe harfleri ile karıştırmamak gerekir. Burada harf derken tek başına bir anlamı olmayan başka kelimelerle beraber bir anlam ifade eden edatlar kastedilmektedir.

Arapçada (ب، من، إلى، عن، على، ل...) cer harfleri, (أَنَّ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ) nasb edatları, (إِنَّ، أَنَّ، كَأَنَّ، لَكِنَّ...) atıf harfleri (وَ، ثُمَّ، فَ...) ve benzerleri (إِنَّ، أَنَّ، كَأَنَّ، لَكِنَّ...) kelime çeşidi olarak harf kabul edilmektedir.

Harf olan kelimeler mebnidir yani sonları asla değişmez. Harflerin isim ve fiillerden ayrıldıkları en önemli nokta tek başlarına bir anlamlarının olmayıp beraber kullanıldıkları kelimelerle birlikte bir anlam ifade etmeleridir. Harflerin şekilsel alametleri olarak da isim ve fiillere has alametlerden hiç birisinin kendilerinde bulunmuyor olmasını ifade edebiliriz.

Arapçada harflerden bir kısmı âmildir yani başlarına geldikleri kelimelerin sonuna etki ederek değiştirirler. Diğer bir kısmının ise önlerine geldikleri kelimelerin sonuna bir tesirleri yoktur. Örneğin, cer harfleri başlarına geldikleri isimlerin sonunu cer etmektedirler. (أَنَّ) ve benzerleri

mübteda ve haberin başına gelmekte ve mübtedanın sonunu nasb ve haberin sonunu da ref etmektedirler. (المعلّم في الصّف) “Öğretmen sınıftadır” cümlesinde (في) cer harfi (الصّف) kelimesine etki ederek sonunun kesra ile harekelenmesine yol açmaktadır. (إنّ الحافلة سريعة) “Şüphesiz otobüs hızlıdır” cümlesinde ise (إنّ) harfi (الحافلة) kelimesinin sonunun mansûb olmasının (fetha hareke almasının) ve (سريعة) kelimesinin sonunun merfu’ olmasının (ötre hareke almasının) sebebidir. Buna mukabil (هل رأيت الأستاذ؟) “Hocayı gördün mü?” cümlesinin başındaki (هل) istifham (soru) harfinin herhangi bir kelimenin sonuna etkisi yoktur.

Aşağıdaki cümlelerde geçen kelimelerin çeşidini (isim-fiil-harf) ve hangi özelliğinden dolayı tespit ettiğinizi belirtiniz.

الجو صَحُوَ في الصيف.

كَتَبْتُ الواجب المنزلي مساءً.

الرّعاية الصحيّة للمرضى ضروريّة.

يَتَخَذُ الأصدقاء عن التّمير.

أرذت التّرهة لكنّ الحرّ شديد.

Arapçada Cümle Çeşitleri

Düşünce, duygu, oluş ve isteklerimizi anlattığımız söz dizisine cümle denir. Arapçada iki tür cümle vardır: (1) İsim cümlesi, (2) Fiil cümlesi

İsim Cümlesi

Arapçada isimle başlayan cümlelere isim cümlesi (الجملة الاسمية) denilir. Cümle isimle başladığı için bu şekilde isimlendirilmiştir. Bilindiği üzere Türkçede ise yüklemi isim olan cümlelere isim cümlesi denilmektedir.

(الكتاب مفيد) “Kitap faydalıdır” cümlesi bir isim cümlesidir zira isim olan (الكتاب) kelimesi ile başlamaktadır. Aynı durum (باب البيت مفتوح) “Evin kapısı açıktır” cümlesi için de geçerlidir. Zira cümlenin başında yine bir isim olan (باب) kelimesi bulunmaktadır.

Arapçada basit bir isim cümlesi iki öğeden oluşur. Normal cümle dizilişinde başta yer alan öğeye mübteda (المبتدأ) sonda yer alan öğeye de haber (الخبر) denilir.

Mübteda: İsim cümlesinin öznesidir. Ayrıntıları “İsim Cümlesinin Öğeleri” adlı üniteye anlatılacağı üzere genellikle marife (belirli isim)dir. Nekra olarak geldiği durumlar da vardır. Mübteda daima merfu’dur (müfred, cem-i müennes sâlim ve cem-i teksir (kırık çoğul) isimler için geçerli olmak üzere zamme harekelidir).

Haber: İsim cümlesinin yüklemidir. Normal cümle dizilişinde mübtedadan sonra gelir ve genellikle nekredir. Haber de mübteda gibi daima merfu’dur (müfred, cem-i müennes sâlim ve cem-i teksir (kırık çoğul) isimler için geçerli olmak üzere zamme harekelidir).

Ayrıntısı “İsim Cümlesinin Öğeleri” ünitesinde anlatılacağı üzere mübteda ile haber arasında müzekkerlik (erillik)-müenneslik (dişillik) ve sayı [müfred (tekil)-Tesniye (ikil)-cemi (çoğul) olma] bakımından uyum aranır. Yani mübteda nasıl gelmişse haber de ona uyumlu şekilde gelir.

Arapça normal isim cümlesi dizilişinde haber sonra gelir. Ancak (فِي الْبَيْتِ رَجُلٌ) “Evde bir adam var” örneğindeki gibi haberin önce, mübtedânın sonra geldiği yerler de vardır. Konunun ayrıntıları “İsim Cümlesinin Öğeleri” Ünitesinde anlatılacaktır.

Aşağıdaki isim cümlesi örneklerini inceleyiniz:

(الْعُرْفَةُ وَاسِعَةٌ) “Oda geniştir.” (الْعُرْفَةُ) kelimesi mübteda, (وَاسِعَةٌ) kelimesi haberdir.

(الْكِتَابُ جَمِيلٌ) “Kitap güzeldir.” (الْكِتَابُ) kelimesi mübteda, (جَمِيلٌ) kelimesi haberdir.

(الطَّالِبَانِ نَاجِحَانِ) “İki öğrenci başarılıdır” (الطَّالِبَانِ) kelimesi mübteda, (نَاجِحَانِ) kelimesi haberdir.

(الْمُعَلِّمُونَ نَاجِحُونَ) “Öğretmenler başarılıdır.” (الْمُعَلِّمُونَ) kelimesi mübteda, (نَاجِحُونَ) kelimesi haberdir.

(الْمُعَلِّمَاتُ نَاجِحَاتُ) “Bayan öğretmenler başarılıdır” (الْمُعَلِّمَاتُ) kelimesi mübteda, (نَاجِحَاتُ) kelimesi haberdir.

(بَابُ الْبَيْتِ مَفْتُوحٌ) “Evin kapısı açıktır” (بَابُ) kelimesi mübteda, (مَفْتُوحٌ) kelimesi haberdir.

(الْمُعَلِّمُونَ نَشِيطُونَ فِي عَمَلِهِمْ) “Öğretmenler işlerinde aktiftirler” (الْمُعَلِّمُونَ) kelimesi mübteda, (نَشِيطُونَ) kelimesi haberdir.

Fiil Cümlesi

Arapçada fiil işe başlayan cümlelere fiil cümlesi (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) denir. Türkçemizde ise yüklemi çekimli bir fiil olan cümleler fiil cümlesi olarak nitelendirilmektedir.

(نَزَلَ الْتَلْحُجُ) “Kar yağdı” ifadesi bir fiil cümlesidir zira (نَزَلَ) fiili ile başlamaktadır.

Bir fiil cümlesi en az iki ögeden oluşur ki bunlar fiil ve fâildir. Fiil, mâzî, muzâri veya emir olabilir.

Fâil, Türkçe fiil cümlesindeki öznenin karşılığıdır ve fiili işleyeni göstermektedir. Ayrıntıları Fiil Cümlesinin Öğeleri ünitesinde anlatılacağı üzere fiil ile fâil arasında müenneslik (dişillik)-müzekkerlik (erillik) açısından uyum bulunması gerekir. Arapçada fâil daima merfu’dur (yani müfred (tekil), cem-i müennes sâlim (kurallı dişil çoğul) ve kuralızsız çoğul (cem-i teksir) kelimeler için geçerli olmak üzere son harekesi daima zammedir).

Eğer anlam fiil ve fâil ile tamamlanıyorsa yani fiil lâzım (geçişsiz/nesne almayan) bir fiil ise fiil cümlesi olabilmesi için bir başka ögeye ihtiyaç yoktur. Şayet tamamlanmıyorsa yani fiil müteaddî (geçişli/nesne alan) bir fiilse cümlede fiil ve fâil dışında üçüncü bir öge daha bulunur ki o da **mef'ûl**dür. Fiilin yaptığı işten etkilenen ögeyi gösteren mef'ûl mansûbtur (yani müfred (tekil) ve kuralsız çoğul (cem-i teksir) kelimeler için geçerli olmak üzere son harekesi daima fethadır). Mef'ûl cer harfli olarak da gelebilir. Bu son durumda fiilin mutlaka müteaddî (geçişli) olması gerekmez.

Kurallı bir Arapça fiil cümlesinde diziliş şu şekildedir:

Fiil+Fâil veya Fiil+Fâil+Mef'ûl

Aşağıdaki fiil cümlesi örneklerini inceleyiniz:

(فَصَّةً) (فَصَّةً) fâil ve (الطالب) (فَرَأَ) fiil, (فَرَأَ الطالبُ قِصَّةً) “Öğrenci bir hikâye okudu”

(نَامَ الرُّضَيْعُ) fâildir, (نَامَ) fiil, (نَامَ الرُّضَيْعُ) “Bebek uyudu”

(مَاتَ الْجُنْدِيُّ) fâildir, (مَاتَ) fiil, (مَاتَ الْجُنْدِيُّ) “Asker öldü”

(خَرَجَتِ الطَّالِبَاتُ) fâildir, (خَرَجَتِ) fiil, (خَرَجَتِ الطَّالِبَاتُ) “Bayan öğrenciler çıktı”

(يَلْعَبُ الْوَلَدَانِ) fâildir, (يَلْعَبُ) fiil, (يَلْعَبُ الْوَلَدَانِ) “İki çocuk oynuyor”

(تَلْعَبُ الْبِنْتَانِ) fâildir, (تَلْعَبُ) fiil, (تَلْعَبُ الْبِنْتَانِ) “İki kız oynuyor”

(سَجَدَ الْمُسْلِمُونَ) fâildir, (سَجَدَ) fiil, (سَجَدَ الْمُسْلِمُونَ) “Müslümanlar secde etti”

(رَأَى حَسَنٌ أَسَدًا) fâil ve (رَأَى) fiil, (رَأَى حَسَنٌ أَسَدًا) “Hasan bir aslan gördü”

(صَلَّى عَلَيَّ فِي الْمَسْجِدِ) fâil ve (صَلَّى) fiil, (صَلَّى عَلَيَّ فِي الْمَسْجِدِ) “Ali mescitte namaz kıldı”

Örneklere dikkat edilirse fâil (özne), ister müfred (tekil), ister tesniye (ikil), isterse de cemi (çoğul) olsun fiil dâima 3. tekil şahıs kipinde gelmektedir. Fiille fâil arasında sadece müenneslik (dişillik)-müzekkerlik (erillik) açısından uyum bulunmaktadır.

DİKKAT

Türkçe devrik cümlelerde olduğu üzere, Arapça fiil cümlelerindeki Fiil+Fâil+Mef'ûl dizilişi (فِي الْمَسْجِدِ صَلَّى) örneğinde olduğu gibi mef'ûlün öne geçmesi suretiyle bozulabilir. Öne geçen mef'ûl isim olsa da cümle yine fiil cümlesi olarak kalır. Ancak fâil hiçbir zaman için fiilin önüne geçemez. Şayet geçerse cümle fiil cümlesi olmaktan çıkar ve isim cümlesine dönüşür. Bu durumda öne geçmiş olan fâil de mübteda olmuş olur. Örneğin (يَقْرَأُ عَلَيَّ الدَّرْسَ) “Ali dersi okuyor” fiil cümlesinde fâil (özne) konumunda olan (عَلَيَّ) kelimesini başa alarak (عَلَيَّ يَقْرَأُ الدَّرْسَ) şeklinde yeniden yazmış olsak cümle artık isim cümlesi ve bir önceki cümlede fâil konumunda olan (عَلَيَّ) kelimesi de artık fâil değil mübteda olmuş olur.

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki cümleleri Türkçeye çeviriniz ve isim cümlesi mi yoksa fiil cümlesi mi olduklarını söyleyiniz.

خَدِيجَةُ فَتَاةٌ تَدْرُسُ فِي الثَّانَوِيَّةِ.

رَأَيْتُ جَمَلًا فِي الصَّحْرَاءِ.

رَاجِعِ الْوَلَدُ دُرُوسَهُ.

الطِّفْلَانِ الصَّغِيرَانِ ذَكِيَّانِ.
أَطْفَيْهِ النَّوْرَ وَتَمَّ.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen her bir kelimenin çeşidini (isim/fiil/harf) belirtiniz.

1. أَخَذَ عَلِيٌّ الْمُصْحَفَ مِنْ خِزَانَةِ أَبِيهِ.
2. مَاذَا تَقْرَأُ يَا أَحْمَدُ؟
3. يَحْتَرِّمُ الْوَلَدُ أَبَاهُ.
4. الْجُنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأَمْهَاتِ.
5. تُصَلِّيُ الْبِنْتُ عَلَى السَّجَادَةِ.
6. يَقْرَأُ خَالِدٌ آيَاتِ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ.
7. وَقَفَ الصَّبِيُّ أَمَامَ حُضُوفِهِ الصَّغِيرِ.
8. احْتَرَّمَ الْكَبِيرَ وَاغْطَفَ عَلَى الصَّغِيرِ.
9. أَنَا طَالِبٌ فِي كَلِيَّةِ الْإِلَهِيَّاتِ.
10. الْجُمْلَةُ الْفَعْلِيَّةُ هِيَ الَّتِي تَبْتَدِئُ بِفِعْلٍ.

2. Aşağıdaki cümlelerin çeşidini (isim cümlesi/fiil cümlesi) belirtiniz.

1. هَلْ خَرَجَ الطَّالِبُ إِلَى السَّاحَةِ؟
2. خَالِي يَشْتَعَلُ بِصِنَاعَةِ الْأُخْدِيَّةِ.
3. شَارَكَ اللَّاعِبُ فِي الْمِبَارَاةِ.
4. نَطَّفَ أَسْنَانَكَ قَبْلَ النَّوْمِ.
5. أَنْتَ لَمْ تَنْمَ بَاكِرًا.
6. جَزَاؤُكُمْ الْحَزْمَانُ وَالْجَوْعُ.
7. مَا نَضَّجَتِ الْفَاكِهَةَ.
8. سَادَ الْحُبُّ وَالتَّسَامُحُ بَيْنَ النَّاسِ.
9. يَلْعَبُ أَطْفَالُ الْقَرْيَةِ فِيمَا بَيْنَهُمْ.
10. الْجُمْلَةُ الْاسْمِيَّةُ هِيَ الَّتِي تَبْتَدِئُ بِالْإِسْمِ.

3. Aşağıdaki kelimeleri tabloda ilgili yerlere yerleştiriniz.

(الأم، إشارة، الأب، أطيع، في، الصيدلية، أتخذ، الوطن، أصلي، السجادة، على، من، نقص، طائر، بقره، العشب، تزعى، سعيد)

الاسم	الفعل	الحرف
الأم،	أطيع،	في،

4. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir isim cümlesi oluşturacak şekilde sıraya diziniz.

في / الطالبان / دروسهما / مجتهدان

سريعة / أبي / سيارة

في / حار / الصيف / الجو / فصل

حق / من / اللعب / الطفل / حقوق

في / المدرسة / يدرسن / هذه / الطالبات

الطفل / واجبة / من / حماية / العنف

نشطون / دروسهم / في / الأطفال

5. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir fiil cümlesi oluşturacak şekilde sıraya diziniz.

إلى / المريض / ذهب / المستشفى

الذي / أكلت / البرتقال / المعلمة

خديجة / أن / أستاذة / تريد / تكون

مبكراً / البيت / رجع / إلى / الولد

عائشة / أبيها / إلى / مسرعة / ذهبت

ثلاث / نجحت / الامتحان / في / طالبات

الإلكترونية / كثيراً / الألعاب / أحب

6. Aşağıdaki paragraflarda geçen fiil, isim ve harfleri bularak tablodaki yerlerine yazınız.

الصوم ركن عظيم من أركان الإسلام الخمسة، قد جعله الله في رمضان. ورمضان شهر من أشرف الشهور، لأنه الشهر الذي فيه نزل القرآن وفيه انتصر الإسلام في غزوة بدر وفي فتح مكة.

وهذا دَرَسٌ مِنَ اللَّهِ بِأَنَّ التَّصَرُّ مِنْ عِنْدِهِ وَبِأَنَّهُ يَتَحَقَّقُ لِلْقُلُوبِ الْمُؤْمِنَةِ وَالصَّوْمِ عِبَادَةً عَظِيمَةً وَتَرْبِيَةً إِسْلَامِيَّةً، وَهُوَ صِحَّةٌ لِلْجَسْمِ وَهَذَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صُومُوا تَصِحُّوا.

الاسم	الفعل	الحرف
الصَّوْمُ،	جَعَلَ،	مِنْ،

7. Aşağıdaki ifadelerden hangileri anlamlı (tam) bir cümledir?

1. الطَّفَلَةُ الصَّغِيرَةُ مِنْ أُمَّهَا
2. فَرِحَ الطَّفَلُ
3. حِكَايَةُ الْأُمِّ وَبَنِيهَا
4. إِقْرَأُ الْجُمْلَةَ التَّالِيَةَ
5. رَكِبْتُ الدَّرَاجَةَ
6. إِنَّمَا عَادَةٌ جَمِيلَةٌ
7. فِي قَدِيمِ الزَّمَانِ كَانَتْ
8. رَجَعَ الْوَلَدُ إِلَى الْمَنْزِلِ
9. الْمَمْرُؤَةُ حَرَارَةُ الْمَرِيضِ
10. الْأَوْلَادُ فِي الْحَدِيقَةِ

8. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Türkiye’de yaşıyorum.

Türkiye’nin ormanları güzeldir.

İlahiyat Fakültesine gittim.

Baba dün evine döndü.

Hatice uyumadan önce dişlerini temizliyor.

Kelimeler ve Deyimler

- أَبْعَدَ - يُبْعِدُ - إِبْعَادًا: Uzaklaştırmak
 أَسَاءَ - يُسِيءُ - إِسَاءَةً: Kötülük yapmak
 اسْتَحَقَّ - يَسْتَحِقُّ - اسْتِحْقَاقًا: hak etmek
 الإنسان الآلي: robot
 اِنْتَظَرَ - يَنْتَظِرُ - اِنْتِظَارًا: beklemek
 بَنَى - يَبْنِي - بِنَاءًا: bina etmek, yapmak
 تَرَبَّى - يَتَرَبَّى - تَرْبِيًا: yetişmek
 جَبَلٌ (ج) جِبَالٌ: dağ

جَرَى - يَجْرِي - جَرِيًّا (su) akmak

حَضَنُ (ج) أَحْضَانٌ: kucak

حَنٌّ - يَحْنُ - حَيْنٌ: özlemek

حصبة: verimli

دَافِعٌ - يُدَافِعُ - مُدَافِعَةٌ / دِفاعاً: savunmak

سَقَى - يَسْقِي - سَقِيًّا: Su vermek

سَهْلٌ (ج) سُهُولٌ: Ova

شَاطِئٌ (ج) شَوَاطِئُ: Kıyı

شَمِخٌ (ج) شَمَخٌ: yüksek

طَائِرَةٌ وَرَقِيَّةٌ: uçurtma

عَاشَ - يَعِشُ - عَيْشَةً: yaşamak

نَهْرٌ (ج) أَنْهَارٌ: nehir

Özet

Arapçadaki kelime çeşitlerini sayabilmek

Arapçada üç çeşit kelime vardır: İsim, fiil ve harf. İsim varlıklara ad olan kelimelerdir. İsimler zaman göstermezler. Fiil zamana bağlı olarak bir eylem, bir iş, bir oluş bildiren kelimelerdir. Harf (edat) tek başına bir anlamı olmayıp başına geldiği kelime ile birlikte bir anlam ifade eden kelimelerdir.

Arapça kelimelerin isim mi, fiil mi, harf mi olduğunu ayırt edebilmek

Arapçada isim olan kelimeler başlarına (ل) takısı almaları, cer harfi gelmesi, sonlarına tenvin (iki esra, iki üstün, iki esre), yuvarlak tâ gelmesi gibi özellikleri ile diğer kelime çeşitlerinden ayrılırlar. Mâzî fiil çekimi esnasında fiile bitişen tâu't-te'nîs (müenneslik tâsı) (تْ) ve yine çekim esnasında bitişen ve özne görevi gören (تْ، تِ، ثْ، ثُ، ثُمَّ، تَنْ) zamirleri mâzî fiile has özelliklerdir. Muzâri fiilin başlıca özellikleri ise başında muzâraât harfleri dediğimiz (أَيْن) kelimesindeki harflerden bir tanesinin bulunması, başına sonunu cezm eden (لَمْ) veya (لَمَّا) edatlarının, gelecek anlamı katan (سَ) ve (سَوْفَ) edatlarının veya (أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ) nasb edatlarından birinin gelebilmesidir. Harfler sonu asla değişmeyen mebni kelimelerdir ve ezberleme veya metinlerde karşılaşma sonucunda aşinalık kazanma yoluyla tanınabilirler.

İsim ve fiil cümlelerini tanıyabilmek

Arapça iki çeşit cümle vardır: 1. İsim cümlesi, 2. Fiil cümlesi. İsim ile başlayan cümleler isim cümlesi olarak nitelendirilirler. Fiil ile başlayan cümleler ise fiil cümlesidirler. Yani bir cümlemin türünü belirlemedeki temel ölçü o cümlemin isim veya fiil ile başlamasıdır.

Basit cümlelerin temel öğelerini gösterebilmek

Arapça isim cümlesinin iki temel ögesi vardır: 1. Mübteda, 2. Haber. Mübteda, isim cümlesinin öznesidir. Genellikle marife (belirli isim)dir.

Nekra olarak geldiği durumlar da vardır. Mübteda daima merfu'dur. Haber: İsim cümlesinin yüklemidir. Normal cümle dizilişinde mübtedadın sonra gelir ve genellikle nekredir. Haber de mübteda gibi daima merfu'dur.

Bir fiil cümlesi en az iki ögeden oluşur ki bunlar fiil ve fâildir. Fâil, Türkçe fiil cümlesindeki öznenin karşılığıdır ve fiili işleyeni göstermektedir. Fiil ile fâil arasında müenneslik (dişillik)-müzekkerlik (erillik) açısından uyum bulunması gerekir. Arapçada fâil daima merfu'dur. Eğer anlam fiil ve fâil ile tamamlanıyorsa yani fiil lâzım (geçişsiz/nesne almayan) bir fiil ise fiil cümlesi olabilmesi için bir başka ögeye ihtiyaç yoktur. Şayet tamamlanmıyorsa yani fiil müteaddî (geçişli/nesne alan) bir fiilse cümlede fiil ve fâil dışında üçüncü bir öge daha bulunur ki o da mef'ûldür. Fiilin yaptığı işten etkilenen ögeyi gösteren mef'ûl mansûbtur.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisi fiil cümlesidir?

- سيارتك سريعة
- ركب الناسُ القطارَ
- حقيبةُ البنتِ جميلةٌ
- المسلمون نزلوا في الفندقِ
- اللغةُ العربيةُ سهلةٌ

2. (إذا إِنْتَعَدْتُ عَنْكَ فَإِنِّي أَجُنُّ إِلَيْكَ.) cümlesindeki altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- أَشْتَأُقُ
- أَطِيبُ
- أَحْسُنُ
- أَطْلُبُ
- مُرْتَفِعُ

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisi isim cümlesidir?

- خَرَجَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَيْتِ
- رَجَعَ الْمَرْءُ إِلَى بَيْتِهِ
- الْوَلَدُ يَفْتَحُ بَابَ الْبَيْتِ
- قَالَتِ الْأُمُّ لِأَوْلَادِهَا
- فَهُمُ الطَّلَابُ الدَّرَسِ

4. Aşağıdaki ifadelerden hangisi cümledir?

- طبيبُ المستشفى
- سيارةٌ سريعةٌ
- أبوابُ البيتِ الواسعةُ

- d. المدرسة الثانوية
e. خرج التلميذ من المدرسة
5. “ يدخل الطلاب إلى المدرسة صباحا ويخرجون منها في المساء ” cümlesindeki bütün harfler (edatlar) hangi seçenekte tam olarak gösterilmiştir?
- a. المساء، منها، في، و
b. في، إلى، صباحا
c. الطلاب، المدرسة، صباحا، المساء
d. إلى، و، من، في
e. يدخل، من، المدرسة

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b Yanıtınız doğru değilse, “Arapçada Cümle Çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
2. a Yanıtınız doğru değilse, Okuma Parçasını ve ilgili alıştırmaları yeniden gözden geçiriniz.
3. c Yanıtınız doğru değilse, “Arapçada Cümle Çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
4. e Yanıtınız doğru değilse, “Arapçada Cümle Çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
5. d Yanıtınız doğru değilse, “Arapçada Kelime Çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

عَادَ الْوَلَدُ إِلَى الْمَنْزِلِ مَسَاءً.

(الولد) isim. Alametleri: 1. Başında (ال) takısı bulunması, 2. Cümlede müsnedün ileyh [bu cümlede fâil (özne)] konumunda bulunması. (المنزل) isim. Alametleri: 1. Başında (ال) takısı bulunması, öncesinde cer harfî (إلى) olması. (مساءً) isim. Alameti: Sonunda tenvin bulunması.

صَنَعَ حَسَنٌ طَائِرَةً وَرَقِيَّةً.

(حسن) isim. Alametleri: 1. Sonunda tenvin bulunması, 2. Cümlede müsnedün ileyh [bu cümlede fâil (özne)] konumunda bulunması. (طائرة) isim. Alameti: Sonunda tenvin bulunması. (ورقية) isim. Alameti: Sonunda tenvin bulunması.

هَلْ عَمَلُ الْإِنْسَانِ الْإِلَهِيِّ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِ الْإِنْسَانِ الطَّبِيعِيِّ.

(عمل) isim. Alameti: Cümlede müsnedün ileyh (bu cümlede mübtada) konumunda bulunması. (الإنسان) isim. Alameti: Başında (ال) takısı bulunması,

(الآي) isim. Alameti: Başında (ال) takısı bulunması, (أفضل) isim. Alameti: İsm-i taftil kalıbında olması. (Bu kalıptan Arapça II kitabında söz edilecektir.) (عمل) isim. Alameti: Öncesinde cer harfi (من) olması. (الإنسان) isim. Alameti: Başında (ال) takısı bulunması. (الطبيعي) isim. Alameti: Başında (ال) takısı bulunması.

كَانَ عَلِيٌّ قَدْ بَلَغَ النَّاسِعَةَ مِنْ عُمُرِهِ.

(علي) isim. Alametleri: 1. Sonunda tenvin bulunması, 2. Cümlede müsnedün ileyh [bu cümlede fâil (özne)] konumunda bulunması. (الناسعة) isim. Alameti: Başında (ال) takısı bulunması. (عمر) isim. Alameti: Öncesinde cer harfi (من) olması. (ه) isim. Alameti: Zamir oluşu.

تَنْتَقِلُ الْمَمْرُضَةُ مِنْ غُرْفَةٍ إِلَى غُرْفَةٍ.

(الممرضة) isim. Alametleri: 1. Başında (ال) takısı bulunması, 2. Cümlede müsnedün ileyh [bu cümlede fâil (özne)] konumunda bulunması. (غرفة) isim. Alameti: Başında cer harfi (من) bulunması. (غرفة) isim. Alameti: Başında cer harfi (إلى) bulunması.

Sıra Sizde 2

(الجو صحو في الصيف) cümlesinde (الجو) kelimesi (ال) takısından da anlaşıldığı üzere isim, (صحو) kelimesi sonundaki tenviden de anlaşıldığı üzere isim, (في) harf ve (الصيف) kelimesi de başındaki cer harfinden ve (ال) takısından anlaşıldığı üzere yine isimdir.

(كُتِبْتُ الواجب المنزلي مساءً) cümlesinde (كُتِبْتُ) kelimesi sonundaki (ت) zamirinden anlaşıldığı üzere fiil, (الواجب), (المنزلي) kelimeleri başlarındaki (ال) takısından da anlaşıldığı üzere isim ve (مساءً) kelimesi de sonundaki tenviden de anlaşıldığı üzere yine isimdir.

(الرعاية الصحية للمرضى ضرورية) cümlesinde (الرعاية), (الصحية) ve (المرضى) kelimeleri başlarındaki (ال) takısından da anlaşıldığı üzere isimdirler. (المرضى) kelimesinde bir alamet daha vardır ki o da başındaki (ل) cer harfidir. (ضرورية) kelimesi de isimdir ve alameti sonundaki tenvidir.

(يتحدث الأصدقاء عن التمر) cümlesinde (يتحدث) kelimesi başındaki muzaraât harfi (ي) den anlaşıldığı üzere muzâri fiil, (الأصدقاء) kelimesi (ال) takısından anlaşıldığı üzere isim ve (التمر) kelimesi de başındaki (ع) cer harfinden ve (ال) takısından anlaşıldığı üzere isimdir.

(أردت التزهة لكن الحر شديد) cümlesinde (أردت) kelimesi sonundaki (ت) zamirinden anlaşıldığı üzere fiil, (التزهة), (الحر) kelimeleri başlarındaki (ال) takısından da anlaşıldığı üzere isim ve (شديد) kelimesi de sonundaki tenviden de anlaşıldığı üzere yine isimdir. (لكن) kelimesi ise harftir.

Sıra Sizde 3

(حديجة فتاة تدرس في الثانوية) “Hatice lisede okuyan bir genç kızdır”, isim cümlesi

- (رَأَيْتُ جَمَلًا فِي الصَّحْرَاءِ.) “Çölde bir deve gördüm”, fiil cümlesi
(رَاجَعَ الْوَلَدُ دُرُوسَهُ.) “Öğrenci derslerini gözden geçirdi”, fiil cümlesi
(الطَّفْلَانِ الصَّغِيرَانِ ذَكِيَّانِ.) “İki küçük çocuk zekidir”, isim cümlesi
(أَطْفَيْتِ النُّورَ وَتَمَّ.) “Işığı kapat ve uyu!”, fiil cümlesi

Yararlanılan Kaynaklar

- Vâlî, F. F. (1997), **en-Nahvu'l-vazîfi**, Hâil
Birgivî, M. (1998), **İzhâru'l-esrâr**, Erzurum.
Matracî, M.(2000), **Fi'n-nahv ve tatbîkâtuh**, Beyrut
Çörtü, M. M. (2006), **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.
Çörtü, M. M. (2009), **Arapça Dilbilgisi Nahiv**, İstanbul.
Heyet, (ty), **el-Kavâidu'l-'Arabiyyetu'l-muyessera**, İstanbul.

2

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Müzekker ve müennes terimlerini tanımlayabilecek,
- Müenneslik alametlerini tanıyabilecek,
- Hakîkî ve mecâzî müennes farkını ayırt edebilecek,
- Müzekker-müennes ayrımının dil bilgisindeki yerini açıklayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Müzekker
- Müennes
- Tâ-i marbûta
- Elif-i maksûra
- Elif-i memdûde

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için;

- Mustafa Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf adlı kitabındaki Müzekker-Müennes konusunu inceleyiniz.
- Gramer kurallarını farklı cümle örnekleriyle defterlerinize yazarak çalışınız.

Cinsiyet Yönünden İsimler (Müzekker- Müennes)

المذكر والمؤنث

GİRİŞ

Türkçenin gramerinde doğadaki erkek ve dişi canlıların adlandırılmalarında bazı ayrımlar dışında erilik-dişillik kategorilerine rastlanmaz. Bu adlandırmalar da dilbilgisi kurallarını etkilemez. İngilizcede üçüncü şahıs zamirlerinde olduğu gibi sınırlı düzeyde cinsiyet ayrımı gözlenir. Arapça ise cinsiyet ayrımının neredeyse bütün dilbilgisi kural ve yapılarında etkili olduğu bir dildir.

Arapçada isimler ve sıfatlar cinsiyet açısından müzekker (eril) ve müennes (dişil) olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal olarak erkeklik özelliğine sahip canlılar müzekker, dişilik özelliğine sahip canlılar ise müennes kategorilerini oluştururlar. Bu sınıflama genişleyerek canlı cansız bütün varlıkları kapsar. Örneğin kapı kelimesi eril iken pencere kelimesi dişildir. Hangi ölçüte göre böyle bir ayrıma gidildiğine ilişkin net ve bilimsel bir gerekçe ortaya konamamıştır. Bu durumda, müennes ve müzekker isimleri birbirinden nasıl ayıracağız? Gayet basit: Arapçada isim ve sıfatların sonlarına eklenen ve “alâmet” olarak adlandırılan son ekler kelimenin müennes mi müzekker mi olduğunu kolayca anlamamızı sağlayacaktır. Bir de sonunda hiçbir müenneslik alameti bulunmadığı halde müennes kategorisine giren isimler vardır. Bunlar sınırlı sayıda olup, öğrenilmesi işitme ve ezbere dayalı olduğu için “semâî müennes” olarak adlandırılır.

Müzekker-müennes ayrımını neden öğrenmemiz gerektiğini merak ettiniz değil mi? Bu ayrımı öğrenmek durumundayız, çünkü Arapçada şahıs zamirleri, işaret isimleri, ilgi zamirleri ismin cinsiyetine göre değişmektedir. Fiillerin şahıslara göre çekiminde form cinsiyete göre şekillenir. Özne ile yüklem, sıfat ile nitelediği isim arasında cinsiyet açısından uyum aranır. Daha bunun gibi cinsiyeti ilgilendiren başka konuların da varlığı düşünüldüğünde müzekker-müennes ayrımının ne derece önemli bir konu olduğu anlaşılır.

INTERNET

Konuya dair ön bilgi için www.onlinearabic.net, www.nizamettin.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أُسْرَةُ خَالِدٍ

إِسْمِي خَالِدٌ. أَنَا طَالِبٌ يَدْرُسُ فِي الصَّفِّ الثَّالِثِ الثَّانَوِيِّ. لِي أُسْرَةٌ جَمِيلَةٌ تَتَكَوَّنُ مِنْ أَرْبَعَةِ أَفْرَادٍ: أَبِي، أُمِّي، أُخْتِي الصَّغِيرَةُ وَأَنَا. إِسْمُ أَبِي عَلِيٌّ. أَبِي سَانِقٌ سَيَّارَةٌ أُجْرَةٌ يَكْسِبُ رِزْقَهُ بِعَرَقِ جَبِينِهِ. أَبِي يَعْمَلُ دُونَ مَلَلٍ أَوْ كَلَلٍ لِإِعَالَةِ أُسْرَتِهِ. يَعودُ أحيانًا إِلَى البَيْتِ تَعَبًا وَاللَّيْلَ قَدْ انْتَصَفَ. إِسْمُ أُمِّي زَيْنَبُ. أُمِّي رَثَّةٌ بَيْتٍ وَفِيَّ تُدِيرُ جَمِيعَ شُؤُونِ المَنْزِلِ. أَبِي وَأُمِّي يَتَبَادَلَانِ الحُبَّ وَالِاحْتِرَامَ. إِسْمُ أُخْتِي فَاطِمَةُ. هِيَ بِنْتُ صَغِيرَةٍ لَمْ تَبْلُغْ سِنَّ الدَّرَاسَةِ بَعْدُ. أَنَا كَطَالِبٍ يُدْرِكُ مَسئُولِيَّاتِهِ أَحاولُ قَدْرَ الإِمْكَانِ أَنْ أَقُومَ بِكُلِّ مَا يَجِبُ عَلَيَّ مِنْ وَاجِبَاتٍ وَأَعْمَالٍ. وَفِي أَوْقَاتِ الفَرَاغِ أَلْعُبُ مَعَ أُخْتِي الصَّغِيرَةِ أَلعَابًا مُخْتَلِفَةً وَأَسْلِيهَا أَوْ أُرَوِّي لَهَا قِصَصًا تُنَاسِبُ سِنَّهَا الصَّغِيرِ.

أَنَا أَعِيشُ مَعَ أُسْرَتِي فِي اسْتَانْبُولِ المَدِينَةِ الكُبْرَى فِي تُرْكِيَا. لَنَا مَنْزِلٌ جَمِيلٌ ذُو حَدِيقَةٍ خَضْرَاءَ. وَفِي حَدِيقَتِنَا بَشْرٌ عَمِيقَةٌ نَسْفِي بِمَانِهَا العُذْبِ الأشْجَارَ وَالْمَرْزُوعَاتِ المُتَنَوِّعَةَ. عِنْدَمَا تَكُونُ السَّمَاءُ صَافِيَةً وَالشَّمْسُ سَاطِعَةً أَنْزِلُ إِلَى الحَدِيقَةِ وَفِي يَدَيَّ البِيضِيَّ فَأَسُّ صَغِيرَةً وَفِي الأُخْرَى ذَلْوٌ كَبِيرَةٌ. بِالفَأْسِ أَشْدَبُ الأَغْصَانَ البَاسِئَةَ أَوْ الفَاسِدَةَ وَبِالدَّلْوِ أَستَخْرِجُ مَاءً مِنَ البِئْرِ وَأَسْقِي بِهِ المَرْزُوعَاتِ وَالزُّهُورَ المُتَعَطِّشَةَ لِلْمَاءِ. وَلَا أَنْسَى إِطْعَامَ الحَيَوَانَاتِ الَّتِي تَعِيشُ مَعَنَا فِي الحَدِيقَةِ مِنْ كَلْبٍ وَقَطِطَةٍ وَدَبِيبٍ وَدَجَاجَةٍ. لَنَا قَرْيَةٌ قَرِيبَةً مِنَ المَدِينَةِ. يَعيشُ فِيهَا جَدِّي وَجَدَّتِي فِي صِحَّةٍ وَسَعَادَةٍ. هُمَا يُفَضِّلَانِ هُدُوءَ القَرْيَةِ عَلَى صَخَبِ المَدِينَةِ وَارْتِدحَامِ مُرُورِهَا. فِي كُلِّ نَهَايَةِ الأُسْبُوعِ تَقْرِبًا نَذْهَبُ جَمِيعًا إِلَى القَرْيَةِ وَنَقْضِي مَعًا أَوْقَاتًا مُتَمِيعَةً. مَا أَحْلَى العِيشَ مَعَ الأَجْبَاءِ وَالأَصْدِقَاءِ!

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. فِي أَيِّ صَفِّ يَدْرُسُ خَالِدٌ؟
2. مِمَّنْ تَتَكَوَّنُ أُسْرَةُ خَالِدٍ؟
3. مَا مِهْنَةُ أَبِيهِ؟ وَكَيْفَ يَكْسِبُ أَبُوهُ رِزْقَهُ؟
4. مَنْ يُدِيرُ جَمِيعَ شُؤُونِ المَنْزِلِ؟
5. هَلْ تَدْرُسُ أُخْتُ خَالِدِ الصَّغِيرَةُ؟ وَلِمَاذَا؟
6. مَاذَا يَفْعَلُ خَالِدٌ فِي أَوْقَاتِ الفَرَاغِ؟
7. أَيْنَ وَمَعَ مَنْ يَعيشُ خَالِدٌ؟
8. مَتَى يَنْزِلُ خَالِدٌ إِلَى الحَدِيقَةِ؟
9. مَاذَا يَصْنَعُ بِالفَأْسِ وَالدَّلْوِ؟
10. أَيْنَ يَعيشُ جَدُّ وَجَدَّةُ خَالِدٍ؟
11. مَتَى تَذْهَبُ أُسْرَةُ خَالِدِ إِلَى القَرْيَةِ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içinden seçiniz.

(المُخْتَلِفَةُ، عَائِلَةٌ، أَحْكِي، نُسَافِرٌ، المَنْزِلُ، تَتَشَكَّلُ، وَالِدَةٌ، أَجْمَلٌ، يَرِجِعُ، حِكَايَاتٌ، أُمُورٌ)

1. لِي أُسْرَةٌ جَمِيلَةٌ تَتَكَوَّنُ مِنْ أَرْبَعَةِ أَفْرَادٍ.

2. يَعُودُ أَحْيَانًا إِلَى الْبَيْتِ تَعَبًا وَاللَّيْلُ قَدْ انْتَصَفَ.
3. أُرْوِي لَهَا قِصَصًا تُنَاسِبُ سِنَّهَا الصَّغِيرَ.
4. مَا أَحْلَى الْعَيْشَ مَعَ الْأَحْبَاءِ وَالْأَصْدِقَاءِ!
5. أُمِّي رَبَّتْ بَيْتَ وَفِيئَةً تُدِيرُ جَمِيعَ شُؤُونِ الْمَنْزِلِ.
6. نَسْقِي بِمَائِهَا الْعَذْبَ الْأَشْجَارَ وَالْمَرْزُوعَاتِ الْمُتَنَوِّعَةَ.
7. فِي كُلِّ غَايَةِ الْأُسُوعِ تَقْرِبِيًّا نَذْهَبُ جَمِيعًا إِلَى الْقَرْيَةِ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içinden seçiniz.

(في أوقات العمل، نشيطاً، قبيحة، التهاز، عديمة الوفاء، بعيدة عن، الكراهية، كبيرة)

1. لي أسرة جميلة تتكوّن من أربعة أفراد.
2. يَعُودُ أَحْيَانًا إِلَى الْبَيْتِ تَعَبًا وَاللَّيْلُ قَدْ انْتَصَفَ.
3. هِيَ بِنْتُ صَغِيرَةٍ لَمْ تَبْلُغْ سِنَّ الدَّرَاسَةِ بَعْدُ.
4. وَفِي أَوْقَاتِ الْفَرَاغِ، أَلْعَبُ مَعَ أُخْتِي الصَّغِيرَةِ.
5. أُمِّي رَبَّتْ بَيْتَ وَفِيئَةً تُدِيرُ جَمِيعَ شُؤُونِ الْمَنْزِلِ.
6. أَبِي وَأُمِّي يَتَبَادَلَانِ الْحُبَّ وَالْإِحْتِرَامَ.
7. لَنَا قَرْيَةٌ قَرِيبَةٌ مِنَ الْمَدِينَةِ.

4. Altı çizili kelimelerin tekillerini söyleyiniz.

1. لي أسرة جميلة تتكوّن من أربعة أفراد.
2. أُمِّي رَبَّتْ بَيْتَ وَفِيئَةً تُدِيرُ جَمِيعَ شُؤُونِ الْمَنْزِلِ.
3. بِالْفَأْسِ أَشَدَّبَ الْأَعْصَانَ الْيَابِسَةَ أَوْ الْفَاسِدَةَ.
4. مَا أَحْلَى الْعَيْشَ مَعَ الْأَحْبَاءِ وَالْأَصْدِقَاءِ!
5. وَفِي أَوْقَاتِ الْفَرَاغِ، أَلْعَبُ مَعَ أُخْتِي الصَّغِيرَةِ أَلْعَابًا مُخْتَلِفَةً.
6. أَوْ أُرْوِي لَهَا قِصَصًا تُنَاسِبُ سِنَّهَا الصَّغِيرَ.
7. أُحَاوِلُ أَنْ أَقُومَ بِكُلِّ مَا يَجِبُ عَلَيَّ مِنْ وَاجِبَاتٍ وَأَعْمَالٍ.

5. Altı çizili kelimelerin çoğullarını söyleyiniz.

1. أَبِي سَائِقُ سَيَّارَةٍ أُجْرَتُهُ يَكْسِبُ رِزْقَهُ بَعْرَقٍ حَبِيبِهِ.
2. أَنَا أَعِيشُ مَعَ أُسْرَتِي فِي اسْتَانْبُولِ الْمَدِينَةِ الْكُبْرَى فِي تُرْكِيَا.
3. لَنَا مَنْزِلٌ جَمِيلٌ ذُو حَدِيقَةٍ خَضْرَاءَ.
4. لَنَا قَرْيَةٌ قَرِيبَةٌ مِنَ الْمَدِينَةِ.

5. عِنْدَمَا تَكُونُ السَّمَاءُ صَافِيَةً وَالشَّمْسُ سَاطِعَةً أَنْزَلَ إِلَى الْحَدِيقَةِ.

6. أَبِي وَأُمِّي يَتَبَادَلَانِ الْحَبَّ وَالْإِحْتِرَامَ.

7. وَبِالدَّلْوِ اسْتَخْرَجَ مَاءً مِنَ الْبَيْتْرِ وَأَسْقَى بِهِ الْمُرُوعَاتِ وَالْأَزْهَارَ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

عِنْدَمَا تَكُونُ السَّمَاءُ صَافِيَةً وَالشَّمْسُ سَاطِعَةً أَنْزَلَ إِلَى الْحَدِيقَةِ وَفِي يَدَيِ الْيُمْنَى فَأَسَّ صَغِيرَةً وَفِي الْأُخْرَى دَلْوٌ كَبِيرَةٌ.

- Hava açık olduğunda sağ elimde balta ve diğerinde kova olduğu halde bahçeye inerim.
- Hava açık ve güneş parlak olduğunda elimde küçük bir balta ve diğerinde kova olduğu halde bahçeye inerim.
- Hava açık ve güneş parlak olduğunda sağ elimde bıçak ve diğerinde kova olduğu halde bahçeye inerim.
- Hava açık ve güneş parlak olduğunda sağ elimde küçük bir balta ve diğerinde kovam olduğu halde bahçeye inerim.
- Hava açık ve güneş parlak olduğunda sağ elimde küçük bir balta ve diğerinde kova olduğu halde bahçeye inerim.

لَا أُنْسَى إِطْعَامَ الْحَيَوَانَاتِ الَّتِي تَعِيشُ مَعَنَا فِي الْحَدِيقَةِ مِنْ كَلْبٍ وَقِطَّةٍ وَدِيكٍ وَدَجَاجَةٍ.

- Bizle beraber bahçede yaşayan köpek, kedi, horoz ve tavuk gibi hayvanları doyurmayı unutmam.
- Bizle beraber bahçede yaşayan köpek, kedi, tavuk gibi hayvanları doyurmayı unutmam.
- Bahçede yaşayan köpek, kedi, horoz ve tavuk gibi hayvanları doyurmayı unutmam.
- Bizle beraber bahçede yaşayan kedi, horoz ve tavuk gibi hayvanları doyurmayı unutmam.
- Bizle beraber yaşayan köpek, kedi, horoz ve tavuk gibi hayvanları doyurmayı unutmam.

DİLBİLGİSİ

ARAPÇADA CİNSİYET YÖNÜNDE İSİMLER

Arapçada isimler cinsiyet yönünden müzekker (eril) ve müennes (dişil) olarak ikiye ayrılır.

MÜZEKKER (ERİL)

Erkek canlılarla, gramer bakımından erkek kabul edilen varlıklara delalet eden isim ve sıfatlar müzekkerdir (erildir) . Müzekker isimler, hakîkî (gerçek) ve mecâzî (itibarî) olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Hakîkî Müzekker: Fizyolojik açıdan erkek olan varlıklar için kullanılan isim ve sıfatlardır. Aşağıdaki hakiki müzekker kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

رَجُلٌ، وَلَدٌ، عَمٌّ، أَبٌ، مُدْرَسٌ، دِيكٌ، خَالٌ، أَخٌ، جَمَلٌ، تَلْمِيذٌ، أَحْمَدُ، جَدُّ، وَالِدٌ، تَوْرٌ، مُهَنْدِسٌ، أَسَدٌ، مُدِيرٌ،
عَامِلٌ، طِفْلٌ، حِصَانٌ، كَلْبٌ، قِطٌّ، سَيْفٌ، تَيْسٌ

الوَلَدُ صَغِيرٌ. Çocuk küçüktür.

الرَّجُلُ طَوِيلٌ. Adam uzundur.

أَبُوهُ فَقِيرٌ. Babası fakirdir.

العَمُّ نَصَفُ الوَالِدِ. Amca baba yarısıdır.

الدِّيكَ جَمِيلٌ. Horoz güzeldir.

المُدْرَسُ نَاجِحٌ. Öğretmen başarılıdır.

أَخُوهُ مَرِيضٌ. Kardeşi hastadır.

خَالَةُ مَتَقَاعِدٌ. Dayısı emeklidir.

التَّلْمِيذُ ذَكِيٌّ. Öğrenci zekidir.

هَذَا جَمَلٌ جَمِيلٌ. Bu, güzel bir deve dir.

الجَدُّ سَعِيدٌ. Dede mutludur.

أَحْمَدُ مُدْرَسٌ. Ahmet bir öğretmendir.

التَّوْرُ قَوِيٌّ. Öküz güçlüdür.

والِدُهُ مُوْطَفٌ. Babası memurdur.

الأسدُ شَجَاعٌ. Aslan cesurdur.

خَالِدٌ مُهَنْدِسٌ. Halit mühendistir.

المُدِيرُ يَتَكَلَّمُ. Müdür konuşuyor.

هُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ. O, Allah'a inanır.

الطِفْلُ يَنَامُ. Çocuk uyuyor.

العَامِلُ يَعْمَلُ. İşçi çalışıyor.

DİKKAT

Geçen cümlelerdeki mübteda-haber arasındaki cinsiyet uyumuna dikkat ediniz. Mübteda müzekker olduğu zaman haber de müzekker olur.

رَأَيْتُ كَلْبًا يُطَارِدُ قِطًّا. Kedi kovalayan bir köpek gördüm.

هُوَ رَجُلٌ غَنِيْدٌ كَالْتَيْسِ. O, keçi gibi inatçı bir adamdır.

دَبَحْنَا كَبِشًا فِي عِيْدِ الأَضْحَى. Kurban bayramında bir koç kestik.

الحِصَانُ لِمَنْ يَرْكَبُهُ وَالسَّيْفُ لِمَنْ يَتَقَلَّدُهُ. At binenin kılıç kuşananındır.

DİKKAT

حَمْرَةٌ، طَلْحَةٌ، غُرْوَةٌ، خَلِيْفَةٌ gibi bazı isimler müstesna, müzekker isimlerin sonunda te'nis almeti (dişilik almeti) bulunmaz. Bu tür isimler sadece sonlarındaki müenneslik almetinden dolayı "lafzi müennes" kategorisine dâhil edilse de, dilbilgisi yönünden müzekkerdir.

جَاءَ حَمْرَةٌ. Talha çalışkan bir öğrencidir. Hamza geldi. طَلْحَةُ طَالِبٌ مُجْتَهِدٌ.

2. Mecâzî Müzekker: Fizyolojik açıdan erkek olmadığı halde dilbilgisi yönünden eril kabul edilen varlıklara delalet eden isimlerdir.

Örnek Kelime ve Cümleler

بَيْتٌ، بَحْرٌ، صَفٌّ، كِتَابٌ، سُؤَالَ، جَوْ، دَرَسَ، عِلْمٌ، بَابٌ، مَفْتُوحٌ، مَسْجِدٌ، قَلَمٌ، اِمْتِحَانٌ، قَمَرٌ، جِبَلٌ،
جِدَارٌ، وَقْتُ، مِفْتَاحٌ، مَصْنَعٌ، اُسْبُوحٌ، شَهْرٌ، عَامٌ

Deniz derindir. الْبَحْرُ عَمِيقٌ.	Ev büyüktür. الْبَيْتُ كَبِيرٌ.
Kitap kalındır. الْكِتَابُ سَمِيكٌ.	Sınıf geniştir. الصَّفُّ وَاَسِعٌ.
Hava soğuktur. الْحَوُّ بَارِدٌ.	Bu kolay bir sorudur. هَذَا سُؤَالَ سَهْلٍ.
İlim faydalıdır. الْعِلْمُ نَافِعٌ.	Üçüncü ders bitti. اِنْتَهَى الدَّرْسُ الثَّلَاثِ.
Mescit temizdir. الْمَسْجِدُ نَظِيفٌ.	Evin kapısı açıktır. بَابُ الْبَيْتِ مَفْتُوحٌ.
Kalem uzundur. الْقَلَمُ طَوِيلٌ.	Küçük anahtar nerede? اَيْنَ الْمِفْتَاحِ الصَّغِيرِ؟
Ay uzaktır. الْقَمَرُ بَعِيدٌ.	Sınav yakındır. الْاِمْتِحَانُ قَرِيبٌ.
Duvar beyazdır. الْجِدَارُ اَبْيَضٌ.	Dağ yüksektir. الْجَبَلُ مُرْتَفِعٌ.
Sınıfta okuyoruz. نَدْرُسُ فِي الصَّفِّ.	Vakit geçiyor. الْوَقْتُ يَمُرُّ.

عليّ نَعْمَلُ فِي مَصْنَعٍ صَغِيرٍ. Ali küçük bir fabrikada çalışıyor.

كُنْتُ فِي الْقَرْيَةِ فِي الْاَسْبُوعِ الْمَاضِي. Geçen hafta köydeydim.

سَأَكُونُ فِي الْقَاهِرَةِ فِي الشَّهْرِ الْقَادِمِ. Gelecek ay Kahire'de olacağım.

تَسَلَّقْنَا جِبَلًا كَبِيرًا فِي الْعَامِ الْمَاضِي. Geçen yıl büyük bir dağa tırmandık.

DİKKAT

Hakiki müzekker isimlerde olduğu gibi, mecâzî müzekker isimler de cümle içerisinde müzekker ism-i işaretler, zamirler ve ism-i mevsullerle kullanılırlar. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

Bu, eski bir evdir. هَذَا بَيْتٌ قَدِيمٌ.

Bu, fakir bir adamdır. هَذَا رَجُلٌ فَقِيرٌ.

Birinci cümlede hakiki müzekker olan رَجُلٌ ismi, müzekker ism-i işaret olan هَذَا ile kullanılmıştır. İkinci cümlede mecâzî müzekker olan بَيْتٌ isminin de müzekker ism-i işaret olan هَذَا ile kullanıldığına dikkat ediniz.

جَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيْتُهُ أَمْسَ. Dün gördüğüm adam geldi.

قَرَأْتُ الْكِتَابَ الَّذِي أَخَذْتُهُ مِنْكَ. Senden aldığım kitabı okudum.

Birinci cümlede hakiki müzekker olan الرَّجُلُ ismi, müzekker ism-i mevsul olan الَّذِي ile kullanılmıştır. ifadesinde ki “hû” zamiri de müzekker olan الرَّجُلُ isminin yerine kullanıldığı için müzekker gelmiştir. İkinci cümlede mecâzî müzekker olan الْكِتَابُ isminin müzekker ism-i mevsul olan الَّذِي ile kullanıldığına, أَخَذْتُهُ ifadesindeki müzekker “hû” zamirinin de mecazi müzekker olan الْكِتَابُ isminin yerine kullanıldığına dikkat ediniz.

SIRA SİZDE

1

Boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(الْفَقِيرُ - ضُرُورِيٌّ - الْمُجْتَهِدُ - وَفِيٍّ - ذَاهِبٌ - حَيَوَانٌ - جَمِيلًا، كَبِيرٌ)

1. الطَّالِبُ نَاجِحٌ . 2. الرَّجُلُ يَحْتَاجُ إِلَى الْمُسَاعَدَةِ .
 3. الْمَاءُ لِلْحَيَاةِ . 4. الثَّوْرُ قَوِيٌّ .
 5. اشْتَرَيْتُ جَمَلًا 6. الطَّيِّبُ إِلَى الْمُسْتَشْفَى .
 7. الْمَصْنَعُ 8. كُلُّ إِنْسَانٍ يَحْتَاجُ إِلَى صَدِيقٍ

MÜENNES (DİŞİL)

Dişi varlıklarla, gramer bakımından dişi kabul edilen varlıklara delalet eden isim ve sıfatlar müennestir (dişildir). Müennes isimlerin sonlarında, genellikle müenneslik alâmetleri (ة - ي - ا) bulunur. Müennes isimler, hakîkî (gerçek) ve mecâzî (itibarî) olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Hakîkî Müennes: Fizyolojik açıdan dişi varlıklar için kullanılan isimlerdir. Sonunda müenneslik alâmeti bulunup bulunmamasına göre Lafzî Hakîkî Müennes ve Gayri Lafzî Hakîkî Müennes olarak ikiye ayrılır.

1.1. Lafzî Hakîkî Müennes: Fizyolojik açıdan dişi bir varlığa delalet eden ve sonunda dişilik alametlerinden birini taşıyan isimlerdir. Aşağıdaki lafzî hakîkî müennes kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

مَرَأَةٌ، دَجَاجَةٌ، طَيِّبَةٌ، جَدَّةٌ، مُمَرِّضَةٌ، عَمَّةٌ، وَالِدَةٌ، نَاقَةٌ، أَسْمَاءٌ، سَلْمَى مُعَلِّمَةٌ، لَيْلَى، بَقْرَةٌ، طِفْلَةٌ، نَعِجَةٌ، خَالَةٌ، سَلْمَى، عَنزَةٌ، لَبُؤَةٌ، شُرْطِيَّةٌ

المُرَأَةُ طَوِيلَةٌ .	Kadın uzundur .
الدَّجَاجَةُ جَمِيلَةٌ .	Tavuk güzeldir .
الطَّيِّبَةُ مَاهِرَةٌ .	Bayan doktor beceriklidir .
الجَدَّةُ سَعِيدَةٌ .	Nine mutludur .
المُمرِّضَةُ نَاجِحَةٌ .	Hemşire başarılıdır .
عَمَّتُهُ غَنِيَّةٌ .	Halası zengindir .
الوَالِدَةُ مَرِيضَةٌ .	Anne hastadır .
النَّاقَةُ كَبِيرَةٌ .	Dişi deve büyüktür .
أَسْمَاءُ مُجْتَهِدَةٌ .	Esmâ çalışkandır .
سَلْمَى ذَكِيَّةٌ .	Selma zekidir .
المُعَلِّمَةُ نَعِيَّةٌ .	Bayan öğretmen yorgundur .
لَيْلَى غَنِيَّةٌ .	Leyla zengindir .
نَشْرَبُ لَبْنَ البَقْرَةِ .	İnek sütü içeriz .
الطِفْلَةُ نَائِمَةٌ .	Kız çocuk uyuyor .
هَذِهِ نَعِجَةٌ بَيْضَاءُ .	Bu, beyaz bir koyundur .
الحَالَةُ فَقِيرَةٌ .	Teyze fakirdir .
هَذِهِ عَنزَةٌ سَوْدَاءُ .	Bu siyah bir dişi keçidir .
اللَّبُؤَةُ مُفْتَرِسَةٌ .	Dişi aslan yırtıcıdır .
فَاطِمَةُ وَفِيَّةٌ .	Fatma vefalıdır .
الشُّرْطِيَّةُ طَرِيفَةٌ .	Bayan polis zariftir .
الجَدَّةُ تَرْوِي حَفِيدَهَا قِصَّةً جَمِيلَةً .	Nine torununa güzel bir hikâye anlatıyor .
الوَالِدَةُ تُرَبِّي الأَجْيَالَ القَادِمَةَ .	Anne gelecek nesilleri yetiştirir .
اللَّبُؤَةُ تُشَارِكُ الأَسْوَدَ فِي الصَّيْدِ .	Dişi aslan avda erkek aslanlara katılır .
النَّاقَةُ أَحْمَرٌ تَحْتَمِلُ اللَّعْطَشَ مِنَ الإِنْسَانِ .	Dişi deve susuzluğa insandan daha dayanıklıdır .

1.2. Gayri Lafzî Hakîkî Müennes: Fizyolojik açıdan dişi bir varlığa delalet ettiği halde sonunda dişilik alameti taşımayan isimlerdir. Aşağıdaki gayri lafzî hakiki müennes kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

أَحْتٌ، بِنْتُ، أُمُّ، مَرْيَمُ، هِنْدٌ، مُطْفَلٌ، طَالِقٌ، فَرَسٌ، أَتَانٌ، عَائِضٌ، حَائِضٌ، نَيْبٌ

Kız küçüktür. الْبِنْتُ صَغِيرَةٌ.	Kız kardeşi hastadır. أَحْتُهُ مَرِيضَةٌ.
Meryem evlidir. مَرْيَمٌ مُتَزَوِّجَةٌ.	Ali'nin annesi fakirdir. أُمُّ عَلِيٍّ فَقِيرَةٌ.
Zeynep gayretlidir. زَيْنَبٌ مُجَدِّدَةٌ.	Hint güzel bir kızdır. هِنْدٌ بِنْتُ جَمِيلَةٌ.
O, dul bir kadındır. هِيَ امْرَأَةٌ طَالِقٌ.	Ayşe çocuklu bir kadındır. عَائِشَةُ مُطْفَلٌ.
Dişi eşek güçlüdür. الْأَتَانُ قَوِيَةٌ.	Bu bir Arap kısrığıdır. هَذِهِ فَرَسٌ عَرَبِيَّةٌ.

لا تُرِيدُ أَيُّهُ بِنْتُ أَنْ تَكُونَ عَائِضًا. Hiçbir kız evde kalmış olmayı istemez.

لا تُصَلِّي الْحَائِضُ صَلَاةً وَهِيَ الْحَمْسُ. Hayızlı kadın beş vakit namazını kılamaz.

النَّيْبُ مُصْطَلَحٌ يُطْلَقُ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَ زَوْجُهَا.

“Seyyib” kocası ölen kadın için kullanılan bir terimdir.

سَائِرُ مِثْلِ عَائِضٍ، طَالِقٍ، مُطْفَلٍ، عَائِضٍ، عَائِضٌ örneklerinde olduğu gibi sadece dişilere özgü sıfatlara genellikle dişilik tâ'sı getirilmez. Zira bu tür sıfatlar müzekkerler için kullanılmaz.

Boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(طَالِبَةٌ - الْبَقْرَةُ - تَأْكُلُ - نَائِمَةٌ - الْحَائِضُ - بِنْتُ - ذَاهِبَةٌ - مُحِبٌّ)

1. فَاطِمَةُ النَّبِيِّ (ص). 2. الْمَرْأَةُ لَا تُصَلِّي.

3. الْمَرْضَةُ عَمَلُهَا. 4. هِيَ مُجْتَهِدَةٌ.

5. اللَّبْوَةُ حَمًا. 6. الطَّبِيبَةُ إِلَى الْمُسْتَشْفَى.

7. نَسْتَفِيدُ مِنْ لَبَنٍ 8. الْأُمُّ مَعَ طِفْلِهَا.

2. Mecâzî Müennes: Gerçekte dişi olmadığı halde dil bilgisi yönünden dişi kabul edilen varlıklara delalet eden isimlerdir. Müenneslik alameti taşıyıp taşımasına göre, Lafzî Mecâzî Müennes ve Gayri Lafzî Mecâzî Müennes (Semâi Müennes) olarak iki kısma ayrılır.

2.1. Lafzî Mecâzî Müennes: Gerçekte dişi olmadığı halde dil bilgisi yönünden dişi sayılan varlıklara delalet eden ve sonunda (ة - ي - ا) dişilik alametlerinden birisi bulunan isimlerdir. Aşağıdaki lafzî mecâzî müennes kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

نَافِذَةٌ، حَقِيبَةٌ، ذِكْرَى، سَيَّارَةٌ، نَصِيحَةٌ، صَحْرَاءُ، سَاعَةٌ، حَدِيقَةٌ، مَكْتَبَةٌ، مَدْرَسَةٌ، بَيْضَةٌ، مَكْوَأٌ، مَكْوَأَةٌ، مُصِيبَةٌ، مُشْكَلَةٌ، نِسْبَةٌ

التَّافِذَةُ كَبِيرَةٌ. Pencere büyüktür. الحَقِيبَةُ ثَقِيلَةٌ. Çanta ağırdır. تِلْكَ ذِكْرَى جَمِيلَةٌ. O, güzel bir anıdır. السَيَّارَةُ غَالِيَةٌ. Araba pahalıdır. النَّصِيحَةُ نَافِعَةٌ. Nasihat faydalıdır. الصَّحْرَاءُ كَبِيرَةٌ. Çöl büyüktür. هَذِهِ سَاعَةٌ جَدِيدَةٌ. Bu yeni bir saattir. الحَدِيقَةُ وَاسِعَةٌ. Bahçe geniştir. المَكْتَبَةُ هَادِنَةٌ. Kütüphane sakindir. المَدْرَسَةُ صَفْرَاءُ. Okul sarıdır. البَيْضَةُ بَيْضَاءٌ. Yumurta beyazdır. المَكْوَأُ سَوْدَاءٌ. Ütü siyahtır.

لِمَنْزِلِنَا حَدِيقَةٌ مُحَاطَةٌ بِالأَشْجَارِ. Evimizin ağaçlarla çevrili bir bahçesi var.

مُصِيبَةٌ وَاحِدَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ نَصِيحَةٍ. Bir musibet bin nasihatten hayırlıdır.

مَا هِيَ الْمَشْكَلَةُ الْكُبْرَى بِالنِّسْبَةِ لَكَ؟ Sana göre en büyük sorun nedir?

السَيَّارَةُ مِنْ أَكْثَرِ وَسَائِلِ التَّنَقُّلِ اِنْتِشَارًا.

Araba en yaygın ulaşım araçlarındandır.

2.2. Gayri Lafzî Mecâzî Müennes (Semâi Müennes): Gerçekte dışı olmadığı halde dil bilgisi yönünden dışı sayılan varlıklara delalet eden ve sonunda dişilik alameti bulunmayan isimlerdir. Aşağıdaki gayri lafzî mecâzi müennes (semâi müennes) kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

أَرْضٌ، شَمْسٌ، حَرْبٌ، بَيْتٌ، دَارٌ، نَارٌ، رِيحٌ، سَمَاءٌ، أُذُنٌ، نَفْسٌ، عَيْنٌ، يَدٌ، ذِرَاعٌ، عَصَا، رِجْلٌ، عَقْرَبٌ، كَيْفٌ،

الأَرْضُ كُرْوَبَةٌ. Dünya yuvarlaktır. الشَّمْسُ سَاطِعَةٌ. Güneş parlaktır.

أَيْنَ السُّوقِ الْمُعَطَّأُ؟ Kapalı çarşı nerede? الحَرْبُ خُدْعَةٌ. Savaş hiledir.

العَصَا لِمَنْ عَصَى. Sopa asi olana. الدَّارُ نَظِيفَةٌ. Ev temizdir.

النَّارُ حَارِقَةٌ. Ateş yakıcıdır. الرِّيحُ قَوِيَّةٌ. Rüzgâr güçlüdür.

السَّمَاءُ زَرْقَاءٌ. Gök mavidir. أُذُنُهُ الْيُمْنَى لَا تَسْمَعُ. Sağ kulağı işitmiyor.

النَّفْسُ شَرَهَةٌ. Nefis aç gözlüdür. العَقْرَبُ سَامَةٌ. Akrep zehirlidir.

البَيْتُ عَمِيقَةٌ. Kuyu derindir.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ. Her nefis ölümü tadacaktır.

العَيْنُ بَصِيرَةٌ وَالْيَدُ قَصِيرَةٌ. Elden ne gelir! (Göz görmekte, el uzanamamakta).

كَانَ أَحْمَدُ الذَّرَاعِ الْيُمْنَى لِلرَّيْسِ. Ahmet, başkanın sağ koluydu.

لَا نَسْتَطِيعُ رُؤْيَةَ النُّجُومِ الْبَعِيدَةِ بِالْعَيْنِ الْمَجْرَدَةِ.

Çıplak gözle uzak yıldızları göremeyiz.

Boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(النَّازُ - حَضْرَاءُ - سَرِيعةٌ - حَمِيْلَةٌ - الشَّمْسُ - نَافِعَةٌ - البَيْضَةُ - السُّوقُ)

1. الأَرْضُ تَدُوْرُ حَوْلَ..... 2. لَبِي بِنْتُ.....

3. الرِّيَاضَةُ..... لِلصَّحَةِ. 4. الدَّجَاجَةُ تَبِيضُ.....

5..... حَارِقَةٌ. 6. السَّيَّارَةُ.....

7..... مُزْدَجِمَةٌ 8. الحَدِيْقَةُ.....

Kendisinde müenneslik alametlerinden birisi bulunmadığı halde müennes kabul edilen bazı isimler vardır (Semâi müennes). Bunların belirli bir müenneslik ölçütü yoktur. Bu isimler sözlük yardımıyla ezberlenip öğrenilir.

MÜENNESLİK ALAMETLERİ

Arapçada bir ismin müennes olduğunu gösteren üç alâmet vardır:

1. Tâ-i Merbûta (التاء المربوطة): Yuvarlak tâ. Dışılık tâ'sı da denilen bu tâ, sonuna eklendiği isim ve sıfatları müennes yaparak müzekerlerinden ayırır. Yuvarlak müenneslik tâ'sının kelimelerin aslından olmayıp zâid olduğu unutulmamalıdır. Daha çok fiilden türeyen sıfatların (ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe) ve ism-i mensûb'ların sonlarına eklenir. (ة veya ة) şeklinde yazılır. Fiilden türememiş (câmid) isimlerde daha az bulunur. Aşağıdaki örnek kelimeleri ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

مَرَّةٌ - مَرَأَةٌ / فَيٌّ - فِتَاءٌ / شَابٌ - شَابَةٌ / قَطٌّ - قِطَّةٌ / كَلْبٌ - كَلْبَةٌ / كَاتِبٌ - كَاتِبَةٌ / طَالِبٌ - طَالِبَةٌ / طَبِيْبٌ - طَبِيْبَةٌ / مُعَلِّمٌ - مُعَلِّمَةٌ / مَقْتُولٌ - مَقْتُوْلَةٌ / تُرْكِيٌّ - تُرْكِيَّةٌ حَنْفِيٌّ - حَنْفِيَّةٌ / مَرِيضٌ - مَرِيضَةٌ / تَعَبٌ - تَعَبَةٌ / طَيِّبٌ - طَيِّبَةٌ

Bu kadın zengindir. هَذِهِ الْمَرْأَةُ غَنِيَّةٌ.

Bu adam zengindir. هَذَا الْمَرْءُ غَنِيٌّ.

Bu genç kız zekidir. هَذِهِ الْفِتَاءُ ذَكِيَّةٌ.

Bu delikanlı zekidir. هَذَا الْفَتَى ذَكِيٌّ.

Genç kız terbiyelidir. الْشَّابَّةُ مُؤَدَّبَةٌ.

Delikanlı terbiyelidir. الشَّابُّ مُؤَدَّبٌ.

Kedi (dişi) uyuyor. الْقِطَّةُ نَائِمَةٌ.

Kedi (erkek) uyuyor. الْقِطُّ نَائِمٌ.

Köpek (dişi) açtır. الْكَلْبَةُ جَائِعَةٌ.

Köpek (erkek) açtır. الْكَلْبُ جَائِعٌ.

Zeynep bir yazardır. زَيْنَبُ كَاتِبَةٌ.

Ahmet bir yazardır. أَحْمَدُ كَاتِبٌ.

O (bayan), bir öğrencidir. هِيَ طَالِبَةٌ.

O (bay), bir öğrencidir. هُوَ طَالِبٌ.

Annesi bir öğretmendir. أُمُّهَا مُعَلِّمَةٌ.

Babası bir öğretmendir. أَبُوهُ مُعَلِّمٌ.

Maktule doktordu. كَانَتْ الْمَقْتُوْلَةُ طَبِيْبَةً.

Maktul doktordu. كَانَ الْمَقْتُوْلُ طَبِيْبًا.

Hatice Türk'tür. حَدِيْقَةُ تُرْكِيَّةٌ.

Mahmut Türk'tür. مَحْمُوْدٌ تُرْكِيٌّ.

Öğretmen Hanefidir. الْمُدْرَسَةُ حَنْفِيَّةٌ.

Öğretmen Hanefidir. الْمُدْرَسُ حَنْفِيٌّ.

أُخْتِي مَرِيضَةٌ. Kız kardeşim hasta. أَخِي مَرِيضٌ. Erkek kardeşim hasta.
الطَّيِّبُ تَعِبٌ. Doktor yorgundur. Bayan doktor yorgundur.
هُوَ رَجُلٌ طَيِّبٌ. O, iyi bir adamdır. هِيَ امْرَأَةٌ طَيِّبَةٌ. O, iyi bir kadındır.

كَانَتْ الْكَلْبَةُ تَنْظُرُ إِلَى صِغَارِهَا بِحَنَانٍ. Dişi köpek yavrularına şefkatle bakıyordu.

فَاطِمَةُ! هَلْ أَنْتِ حَنْفِيَّةٌ أَمْ شَافِيَّةٌ؟ Fatma! Sen Hanefî mi yoksa Şafîî misin?

الكَاتِبَةُ تُوقِعُ كُتُبَهَا لِقُرَائِهَا. Bayan yazar okurları için kitaplarını imzalıyor.

لِسُوءِ الْحَظِّ! كَانَتْ الْمُرْضَةُ مَرِيضَةً. Ne yazık ki! Hemşire hastaydı.

Yuvarlak tâ; isim ve sıfatlara müenneslik anlamı kazandırmasının yanı sıra, cins isimlere teklik anlamı da kazandırır. Bu durumda “Tâû'l-vahte” adını alır. Aşağıdaki kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

زَهْرٌ - زَهْرَةٌ - شَجَرٌ - شَجْرَةٌ - وَرْدٌ - وَرْدَةٌ - تَمَلٌّ - تَمَلَّةٌ - نَحْلٌ - نَحْلَةٌ

أَحِبُّ الزَّهْرَ وَالْوَرْدَ كَثِيرًا. Çiçeği ve gülü çok severim.

قَطَفْتُ زَهْرَةً وَتَمَمْتُ وَرْدَةً. Bir çiçek kopardım, bir gül kokladım.

Birinci cümlede الزَّهْرُ ve الْوَرْدُ kelimeleri cins isimlere “bir tek, bir tane” anlamı kazandıran “Tâû'l-vahte” (ة) getirilmeden kullanıldığı için anlam olarak çiçek ve gül cinsini ifade etmektedir. Aynı kelimeler ikinci cümlede زَهْرَةٌ ve وَرْدَةٌ şeklinde teklik anlamı taşıyan “Tâû'l-vahte” (ة) ile kullanıldığı için bir tek çiçek ve bir tek gül anlamı kazanmıştır. Aşağıdaki örneklerde de durum aynıdır.

التَّمَلُّ وَالتَّحْلُ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ الْمُجْتَمِعَةِ.

Karınca ve arı çalışkan hayvanlardandır.

هَذِهِ تَمَلَّةٌ صَغِيرَةٌ. Bu küçük bir karıncadır.

هَذِهِ نَحْلَةٌ كَبِيرَةٌ. Bu büyük bir arıdır.

DİKKAT

Dişilik tâ'sı muttasıl zamirle birleştiği zaman (ت) şeklinde yazılır.

حَدِيدَةٌ - حَدِيقَتُنَا / حَقِيبَةٌ - حَقِيبَتُهَا / سَيَّارَةٌ - سَيَّارَتُهُ / نَظَّارَةٌ - نَظَّارَتُكَ

(فَعِيلٌ) ölçüsünde olup ism-i mef'ûl (edilgen ortaç) anlamı taşıyan sıfatı müşebbehe'ler ile, (فُعُولٌ) ölçüsünde ism-i fâil (etken ortaç) anlamı taşıyan sıfatlarda erillik-dişillik ayrımı yoktur. Bu vezinler müzekker ile müennes arasında ortaklıktır.

فَعِيلٌ: رَجُلٌ قَتِيلٌ. Öldürülmüş bir adam. / اِمْرَأَةٌ قَتِيلٌ. Öldürülmüş bir kadın.

فَعِيلٌ: رَجُلٌ جَرِيحٌ. Yaralı bir adam. / اِمْرَأَةٌ جَرِيحٌ. Yaralı bir kadın.

فَعُولٌ: رَجُلٌ صَبُورٌ. / امرأةٌ صَبُورٌ. Sabırlı bir adam. / Sabırlı bir kadın.

فَعُولٌ: رَجُلٌ عَجُوزٌ. / امرأةٌ عَجُوزٌ. Yaşlı bir adam. / Yaşlı bir kadın.

فَعِيلٌ kelimesi مَفْتُوْلٌ öldürülmüş, صَبُورٌ kelimesi صَابِرٌ sabırlı anlamındadır.

جَرِيحٌ kelimesi مَجْرُوحٌ yaralanmış, عَجُوزٌ kelimesi عَاجِزٌ âciz, yaşlı anlamındadır.

SIRA SİZDE

4

Boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(صَبُورٌ - الْحَدِيقَةُ - الْجِدَّةُ - صَافِيَةٌ - ثَقِيلَةٌ - شَابَّةٌ - هَادِنَةٌ - سَاطِعَةٌ)

1. تَتَكَلَّمُ مَعَ حَفِيدِهَا. 2. هَذِهِ مُؤَدِّبَةٌ.

3. خَصْرَاءُ 4. السَّمَاءُ الْيَوْمَ.

5. الشَّمْسُ 6. الْمَكْتَبَةُ

7. عَائِشَةُ امْرَأَةٌ 8. الْحَقِيبَةُ

2. Elif-i Maksûra (الألفُ المَقْصُورَةُ): İsim ve sıfatların sonuna (ا veya ي) şeklinde yazılan eliftir. Elif-i maksûra'nın müennesliğe delalet edebilmesi için kelimenin aslından olmayıp zâid olması şarttır. Aksi takdirde الفَعْلَى (delikanlı), المُسْتَشْفَى (hastane) ve مُوسَى (Mûsâ) örneklerinde olduğu gibi müenneslik anlamı ifade etmez. Zira bu örneklerde elif-i maksûra, kelimenin kök harflerindedir, müenneslik için sonradan eklenmiş değildir.

Elif-i Maksûra'nın Te'nis Alameti Olarak Kullanıldığı Yerler

فَعْلَى ve فَعْلَى vezinlerindeki isim ve sıfatlarda zâid olan elif-i maksûra müenneslik alametidir. فَعْلَى vezni, müzekker olan أَفْعَلٌ ism-i tafdilinin müennesidir. فَعْلَى vezni ise, müzekker olan فَعْلَانٌ sıfat-ı müşebbehe vezninin müennesidir. Ayrıca فَعْلَى vezninde bir takım isim ve mastarlar da vardır.

DİKKAT

İsm-i tafdil, mukayese ve üstünlük bildirmek için fiillerden أَفْعَلٌ vezninde türetilir. Sıfat-ı müşebbehe ise, şahıs ve nesnelere sabit niteliklere delalet etmek üzere geçişsiz fiillerden çeşitli vezinlerde türetilir. فَعْلَى vezni bu vezinlerdendir. Aşağıdaki kelimeleri ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

كُبْرَى - شَبْعَى - صُغْرَى - عَطَشَى - ذُنْبَى - حُبْلَى - ذِكْرَى - بُشْرَى - عَلِيَا - سُفْلَى - جَوْعَى - حُسْنَى - سَكْرَى -

الرَّجُلُ الْكُبْرَى. En büyük erkek. المرأة الكُبْرَى. En büyük kadın.

كُبْرَى kelimesi كَبُرَ "büyük oldu" fiilinden türetilmiş "en büyük" anlamında ism-i tafdil'dir. كُبْرَى ise كُبْرَى vezninin müennesidir. Dikkat edilecek olursa كُبْرَى kelimesinde elif-i maksûra yoktur. Oysa كُبْرَى kelimesinde elif-i maksûra vardır. Elif-i maksûra كُبْرَى kelimesini müennes yapmakta ve onu müzekkeri كُبْرَى vezninden ayırmaktadır.

هَذِهِ امْرَأَةٌ شَبْعَى. Bu tok bir kadındır. هَذَا رَجُلٌ شَبْعَانٌ. Bu tok bir adamdır.

شَبَعَانُ kelimesi شَبِعَ “doymu” fiilinden türemiş “tok” anlamında sıfat-ı müşebbehe’dir. شَبِعَى ise شَبَعَانُ sıfatının müennesidir. Dikkat edilecek olursa شَبَعَانُ kelimesinde elif-i maksûra yoktur. شَبِعَى kelimesinin sonunda ise elif-i maksûra vardır. Elif-i maksûra شَبِعَى kelimesini müennes yapmakta ve onu müzekkeri شَبَعَانُ sıfatından ayırmaktadır.

En küçük kız kardeş. الأختُ الصُّغرىُ En küçük erkek kardeş. الأخُ الأصغرُ.
 En yüce gaye. الغايةُ العلىُّ En yüksek hedef. الهدفُ الأعلىُّ.
 Susuz kadın. المرأةُ العطشىُّ Susuz adam. الرجلُ العطشانُ.
 Sarhoş kadın. المرأةُ السُّكرىُّ Sarhoş adam. الرجلُ السُّكرانُ.
 En düşük zarar. الحسارةُ الدُّنيا En düşük kar. الربحُ الأدنىُّ.

Veren el alan elden üstündür. اليدُ العلىُّ خيرٌ من اليدِ السفلىُّ.

O güzel günler hoş bir anı oldu. أصبحتُ تلكَ الأيامِ الجميلةِ ذكرىً طيبةً.

Hint, sınıftaki en küçük kız öğrencidir. هندُ هي الطالبةُ الصُّغرىُ في الصفِّ.

وذكرُ فإنَّ الذكرىَ تنفعُ المؤمنينَ. (الذاريات -55)

Öğüt verir hatırlat. Zira hatırlatmak müminlere fayda verir.

Ve ona en büyük mucizeyi gösterdi. فأراهُ الآيةَ الكبرى. (النازعات - 20)

وللهِ الأسماءُ الحسنى فادعوهُ بها. (الأعراف-180)

En güzel isimler Allah'ındır, O'na o isimlerle dua edin.

İhracatımız en yüksek seviyelere çıktı. ارتفعتُ صادراتنا إلى المستوياتِ العلىُّ.

فلما ذهبَ عن إبراهيمَ الرَّوْحُ وجاءتهُ البشرىُّ مجادلنا في قومِ لوط. (هود - 74)

İbrahim'in korkusu gidip müjde gelince, Lut kavmi hakkında bizle mücadeleye başladı.

Kadın arabasını içkili kullanıyordu. كانتُ المرأةُ تقودُ سيارتها وهي سكرى.

Gelecek günler büyük olaylara gebe. الأيامُ المقبلةُ حُبلى بالأحداثِ الكبرى.

3. Elif-i Memdûde (الألفُ الممدودة): Kelime sonunda (ء) şeklinde yazılan eliftir. Elif-i memdûde'nin müenneslik alameti olabilmesi için hemzenin zâid (kök harflerinden olmayıp sonradan eklenmiş) olması gerekmektedir. Aksi takdirde elif-i memdûde müenneslik alameti olamaz. Örneğin قُرَاءٌ، إِنْشَاءٌ، دُعَاءٌ، قُرَاءٌ kelimesinin kökü قَرَأَ fiili، إِنْشَاءٌ kelimesinin kökü ise نَشَأَ fiilidir. Diğerlerinde de durum pek farklı değildir. دُعَاءٌ kelimesindeki hemzenin aslı “vav”, بِنَاءٌ ve بِنَاءٌ kelimelerindeki hemzelerin asılları ise “ye” harfleridir. Hemze, kelimelere sonradan ilave edilmemiş, bu harflerden dönüşmüştür.

Elif-i Memdûde'nin Te'nis Alameti Olarak Kullanıldığı Yerler

فَعْلَاءُ veznindeki isim ve sıfatlar: Elif-i memdûde daha çok renk, sakatlık ve süs bildiren أَفْعَلُ veznindeki sıfat-ı müşebbehe'nin müennesi olan فَعْلَاءُ vezninde te'nis (müenneslik) alametidir. Aşağıdaki kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

حَمْرَاءُ، سَوْدَاءُ، خَضْرَاءُ، حَدْبَاءُ، زَرْقَاءُ، بَكْمَاءُ، بَيْضَاءُ، هَيْفَاءُ

حَمْرَاءُ kelimesi، أَحْمَرُ sıfat-ı müşebbehe vezninin müennesidir. Müzekker olan أَحْمَرُ vezninde elif-i memdûde (ء) bulunmazken، müennes olan حَمْرَاءُ veznine sonradan ilave edilmiştir. Aşağıdaki örneklerde de durum aynıdır:

Orman yeşildir. العَابَةُ خَضْرَاءُ.	Çanta siyahtır. الْحَقِييبَةُ سَوْدَاءُ.
Çöl büyüktür. الصَّخْرَاءُ كَبِيرَةٌ.	Topal bir kız geldi. جَاءَتْ بِنْتُ عَرْجَاءُ.
Gök mavidir. السَّمَاءُ زَرْقَاءُ.	O, kambur bir kadındır. هِيَ امْرَأَةٌ حَدْبَاءُ.
Leyla kördür. لَيْلَى عَمِيَاءُ.	Annesi dilsizdi. أُمُّهُ كَانَتْ بَكْمَاءً.
Yumurta beyazdır. الْبَيْضَةُ بَيْضَاءُ.	Gül kırmızıdır. الْوَرْدَةُ حَمْرَاءُ.
Kız zariftir. الْبِنْتُ هَيْفَاءُ.	Sarı bir inek aldım. اشْتَرَيْتُ بَقْرَةً صَفْرَاءً.

SIRA SİZDE

5

Boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(جَوْعَى - حُبْلَى - عَطَشَانُ - مُوسَى - الصَّخْرَاءُ - زَرْقَاءُ - الْعَمِيَاءُ - هَادِيَةٌ - الْحَسَنَى)

1. الرَّجُلُ.....
2. الْمَرْأَةُ.....
3. الْبِنْتُ.....
4. السَّمَاءُ.....
5. وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ.....
6. لا تَسْتَطِيعُ الرَّؤْيَةَ.....
7. رَجُلٌ كَرِيمٌ.....
8. كَبِيرَةٌ جِدًّا.....

DİKKAT

Müenneslik alametlerinin sonunda bulunduğu ismin müennes sayılabilmesi için, bu alametlerin kelimenin kök harflerinden olmaması gerekmektedir. Aksi takdirde isim müzekkerdir.

KULLANIMI YAYGIN SEMÂÎ MÜENNES İSİMLER

Arka اِسْتَّ	Yer, toprak, dünya اَرْضُ	Kulak اُذُنٌ
Cehennem جَحِيمٌ	Yüzük parmağı بِنَصْرٍ	Kuyu بئرٌ
Şarap خَمْرٌ	Savaş حَرْبٌ	Cehennem جَهَنَّمٌ
Kova دَلْوٌ	Ev دَارٌ	Serçe parmak خَنْصِرٌ

Ruh رُوح	Ayak رَجُلٌ	Kol, arşın ذِرَاعٌ
Cehennem سَعِيرٌ	Bacak سَاقٌ	Yel, rüzgar رِيحٌ
Diş سِنَّ	Gök, semâ سَمَاءٌ	Cehennem سَعْرٌ
Güneş شَمْسٌ	Sol شِمَالٌ	Kuzey rüzgarı شِمَالٌ
Akrep عَقْرَبٌ	değnek, sopa عَصَا	Aruz (şiir terimi) عَرُوضٌ
Baldır, but فَخْدٌ	Balta فَأْسٌ	Göz, casus, çeşme عَيْنٌ
Ayak قَدَمٌ	Tencere قَدْرٌ	Firdevs فِرْدَوْسٌ
Omuz كَتِفٌ	Bardak, kadeh كَأْسٌ	Yay قَوْسٌ
Nalın, ayakkabı نَعْلٌ	Ateş نَارٌ	Aya, avuç içi كَفٌّ
Sağ يَمِينٌ	el يَدٌ	Kalça وَرْكٌ

ALİŞTIRMALAR

1. Örnekte olduğu gibi müzekker mübtedaları müennese dönüştürünüz.

المِثَالُ: الطَّالِبُ ذَاهَبَ إِلَى مَدْرَسَتِهِ. - الطَّالِبَةُ ذَاهِبَةٌ إِلَى مَدْرَسَتِهَا.

1. العَامِلُ رَاجِعٌ عَنْ عَمَلِهِ.
2. السَّائِقُ رَاكِبٌ سَيَّارَتَهُ.
3. الأَبُ نَائِمٌ فِي عُرْفَتِهِ.
4. الرَّجُلُ مُؤْمِنٌ بِاللَّهِ.
5. المُدْرَسُ وَاقِفٌ أَمَامَ المُدْرَسَةِ.
6. خَالُهُ مُهَنْدِسٌ نَاجِحٌ.
7. الجُدُّ سَعِيدٌ مَعَ أَحْفَادِهِ.
8. عَمُّهُ سَائِقٌ مَاهِرٌ.
9. أَخُوهُ تَلْمِيذٌ مُجْتَهِدٌ.
10. الابْنُ الصَّغِيرُ مُهْتَدٌ.

2. Örnekte olduğu gibi müzekker haberleri müennese dönüştürünüz.

المِثَالُ: الشَّابُّ مُجْتَهِدٌ. - الشَّابَّةُ مُجْتَهِدَةٌ.

1. الرَّجُلُ عَطْشَانٌ. - الْمَرْأَةُ.....
2. الطَّالِبُ ذَكِيٌّ. - الطَّالِبَةُ.....
3. الصَّدِيقُ وَفِيٌّ. - الصَّدِيقَةُ.....

4. الأَبُّ مُتَّفَاعِدٌ. - الأُمُّ.....
5. أَحْمَدُ شُرْطِيٌّ. - زَيْنَبُ.....
6. الْجَدُّ غَيٌّ. - الْجَدَّةُ.....
7. الأَخُ فَقِيرٌ. - الأُخْتُ.....
8. الدَّيْكَ جَمِيلٌ. - الدَّجَاجَةُ.....
9. القَلَمُ أبيضٌ. - الحَقِيْبَةُ.....
10. الأَخُ الأَكْبَرُ مُهَنْدِسٌ. - الأُخْتُ.....

3. Aşağıdaki isim ve sıfatları tablodaki ilgili yerlere yerleştiriniz.

خَالٌ، حِصَانٌ، نَعِجَةٌ، بَقْرَةٌ، نَفْسٌ، عَمَّةٌ، طَالِقٌ، صَحْرَاءٌ، حَرْبٌ، بَابٌ، أُخْتُ، نَاقَةٌ، فَتَاةٌ، أُسْبُوغٌ، كُبْرَى، مِفْتَاحٌ، جَمَلٌ، حَنْفِيَّةٌ، مُعَلِّمٌ، قِطَّةٌ، بَيْضَاءٌ، بُشْرَى، عَلِيَا، زَيْنَبُ، أَتَانٌ، ذُنْبِيَا، نَافِذَةٌ، أَخٌ، حَائِضٌ، حَدِيقَةٌ، نَارٌ، هِنْدٌ، عَائِشَةُ، عَيْسَى

Hakiki Müzekker	Mecazi Müzekker	Lafzi Hakiki Müennes	Gayri Lafzi Hakiki Müennes	Lafzî Mecâzî Müennes	Gayri Lafzî Mecâzî Müennes

4. Aşağıdaki terkipleri sözlük yardımıyla Arapçaya çeviriniz.

A grubunun sıfat tamlaması, B grubunun isim cümlesi olduğuna dikkat ediniz.

A GRUBU

الوردة الحمراء. Kırmızı gül.

كبير باحة. Büyük bahçe.

كتاب مفيد. Faydalı kitap.

رياح قوية. Güçlü rüzgâr.

قلم طويل. Uzun kalem.

B GRUBU

الرجل غني. Adam zengindir.

امرأة فقيرة. Kadın fakirdir.

طفل صغير. Çocuk küçüktür.

فتاة طالبة. Kız öğrenci çalışkandır.

رجل طالب. Erkek öğrenci zekidir.

Temiz okul.	Oda temizdir.
Sarı inek.	Okul büyüktür.
En büyük çöl.	Ev küçüktür.
En küçük kız.	İlim faydalıdır.
Küçük çanta.	Hayat kısadır..
Sol göz.	Kapı kapalıdır.

5. Aşağıdaki müennes kelimelerin alametlerini örnekteki gibi açıklayınız.

نَافِذَةٌ، خَضْرَاءُ، غَضْبَى، جَمِيلَةٌ، سَوْدَاءُ، كُبْرَى، طَالِبَةٌ، شَمْسٌ، رِيحٌ، زَيْنَبٌ

Örnek: نَافِذَةٌ müenestir. Alâmeti kelimenin sonundaki yuvarlak “ta”dır.

6. Cümlelerdeki boşlukları parantez içindeki doğru kelimelerle doldurunuz.

1. عَائِشَةُ بِنْتُ (الكَبِيرَةُ-كَبِيرَةٌ-أَكْبَرُ-مُجْتَهِدٌ-عَطْشَانٌ)
2. الْمُدِيرَةُ امْرَأَةٌ (لَطِيفَةٌ-اللَّطِيفَةُ-الغَنِيَّةُ-الْفَقِيرُ-الْكُبْرَى)
3. الفَتَى نَاجِحٌ. (مُجْتَهِدٌ-المُجْتَهِدَةُ-المُجْتَهِدُ-مُجْتَهِدَةٌ-تَجْتَهِدُ)
4. كَانَ الْإِمْتِحَانُ (سَهْلَةٌ-السَّهْلُ-صَعْبَةٌ-سَهْلًا-سَهْلَةٌ)
5. اشْتَرَيْتُ حَقِيبَةً (أَسْوَدٌ-سَوْدَاءٌ-الْبَيْضَاءُ-أَبْيَضَةٌ-السَّوْدَاءُ)

7. Aşağıdaki cümleleri ünitede geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Kardeşim lise ikinci sınıfta okuyan bir öğrencidir.

Büyük bir bahçesi olan bir evimiz var.

Ali'nin annesi memurdur.

Dün köydeydik.

Dede torununa uzun bir hikâye anlatıyor.

Kelimeler ve Deyimler

ادَارَ - يُدِيرُ - إِدَارَةٌ: idare etmek, yürütmek, çevirmek

إِزْدِحَامُ الْمُرُورِ: trafik sıkışıklığı

اسْتَخْرَجَ - يَسْتَخْرِجُ - اسْتِخْرَاجًا: çıkarmak

أَعَالَ - يُعِيلُ - إِعَالَةٌ: geçindirmek, bakmak

انْتَصَفَ اللَّيْلُ: gece yarısı oldu
بِعَرَقِ جَبِينِهِ: alınının teriyle
بَلَغَ - يَبْلُغُ - بُلُوغًا: ulaşmak, erişmek
تَكَوَّنَ - يَتَكَوَّنُ - تَكَوُّنًا مِنْ: ...den oluşmak, meydana gelmek
وَجِبَ - يَجِبُ عَلَى: ...e gerekmek, ...malı, ...meli
حَاوَلَ - يُحَاوِلُ - مُحَاوَلَةً: çalışmak, gayret etmek, çabalamak
دَرَسَ - يَدْرُسُ - دِرَاسَةً: okumak, öğrenim görmek
دُونَ مَلَلٍ أَوْ كَلَلٍ: bıkmadan usanmadan
رَبَّةُ بَيْتٍ: ev hanımı
رَوَى - يَرْوِي - رِوَايَةً: anlatmak
سَائِقُ سَيَّارَةٍ أُجْرَةٍ: bir taksi şoförü
سَقَى - يَسْقِي - سَقِيًّا: sulamak, su içirmek
سَلَّى - يُسَلِّي - تَسْلِيَةً: eğlendirmek, oyalamak, avutmak
شَدَّبَ - يُشَدِّبُ - تَشْدِيْبًا: budamak, ayıklamak
صَحَّبَ: gürültü
فَضَّلَ - يُفَضِّلُ - تَفَضُّلًا: tercih etmek, yeğlemek, üstün tutmak
فَامَ بِ - يَقُومُ بِ - الْقِيَامُ بِالشَّيْءِ: bir şeyi yapmak
قَدَرَ الْإِمْكَانَ: mümkün mertebe, imkan ölçüsünde
قَضَى - يَقْضِي - قَضَاءُ الْوَقْتِ: vakit geçirmek
كَسَبَ - يَكْسِبُ - كَسْبًا: kazanmak
كَطَّابٍ: bir öğrenci olarak
لِإِعَاَلَةِ أُسْرَتِهِ: ailesini geçindirmek için
لَمْ تَبْلُغْ بَعْدُ: henüz ulaşmadı, gelmedi
مَا أَحْلَى الْعَيْشَ: yaşamak ne kadar da güzel!
الْمُتَعَطِّشُ لِ: ...e susamış, ...e susayan
مُتَمَتِّعٌ: eğlenceli, zevkli
هُدُوءٌ: sakinlik
يَتَبَادَلَانِ الْحُبَّ وَالْإِحْتِرَامَ: birbirlerini karşılıklı sevip sayarlar

Özet

Müzekker ve müennes terimlerini tanımlayabilmek

Erkek canlılarla, dil bilgisi yönünden eril kabul edilen varlıkları gösteren isim ve sıfatlar müzekkerdir. Dişi varlıklarla, dil bilgisi yönünden dişil kabul edilen varlıkları gösteren isim ve sıfatlar ise müennesir.

Müenneslik alametlerini tanıyabilmek

Müennes isimlerin sonlarında, müenneslik alâmetleri adı verilen (ء - ي - ة) harfleri genellikle bulunur. Müenneslik alameti üç tanedir: 1- طَالِيَّةٌ kelimesinin sonundaki yuvarlak tâ (ة). 2- كُبْرَى kelimesinin sonundaki elif-i maksûra (ى). 3- سُوْدَاءٌ kelimesinin sonundaki elif-i memdûde (ء).

Müenneslik alametlerinin sonunda bulunduğu ismin müennes sayılabilmesi için, bu alametlerin zâid olması, kelimenin kök harflerinden olmaması gerekmektedir. Aksi takdirde isim müzekker kabul edilir.

Hakîkî ve mecâzî müennes farkını ayırt edebilmek

Fizyolojik açıdan erkek varlıklar için kullanılan isimlere “Hakiki Müzekker”, gerçekte erkek olmadığı halde dilbilgisi yönünden eril kabul edilen isimlere ise “Mecazi Müzekker” denilmektedir. Fizyolojik açıdan dişi varlıklar için kullanılan isimlere “Hakiki Müennes”, gerçekte dişi olmadığı halde dilbilgisi yönünden dişil kabul edilen isimlere ise “Mecazi Müennes” denilmektedir. Her iki müennes çeşidi de müenneslik alametleri taşıyıp taşıyamaması yönünden “Lafzî” ve “Gayri Lafzî” olarak ikiye ayrılır.

Müzekker-müennes ayrımının dil bilgisindeki yerini açıklayabilmek.

Arapça konuşurken ve yazarken kurduğumuz cümle ve tamlamalarda kullandığımız kelimelerin cinsiyet açısından birbirleriyle uyumlu olmaları gerekir. Çünkü kelimeler arasındaki cinsiyet uyumu Arapça dilbilgisinde önemli bir yer tutar. Bu uyum gözetilmeden kurulan cümle ve tamlamalar gramer açısından yanlış sayılırlar.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde müenneslik uyumu yanlıştır?

- الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ نَاجِحٌ دَائِمًا
- أُمٌّ عَلِيٌّ ذَاهِبَةٌ إِلَى الْقَرْيَةِ
- حَدِيقَةٌ مَنْرِلْنَا وَاسِعَةٌ
- الْبِنْتُ الْكُبْرَى وَاقِفَةٌ أَمَامَ الْبَابِ
- اشْتَرَيْتُ هَذِهِ الْحَقِيبَةَ مِنَ السُّوقِ الْكَبِيرَةِ

2. Aşağıdaki isimlerden hangisi hakiki lafzi müennesir?

- زَيْنَبُ
- حَقِيبَةٌ

- c. دَجَاجَةٌ
- d. نَفْسٌ
- e. أُمٌّ

3. Aşağıdaki isimlerden hangisi mecazi müzekker değildir?

- a. بَيْتٌ
- b. نَارٌ
- c. مِفْتَاحٌ
- d. بَابٌ
- e. جَبَلٌ

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde cinsiyet uyumu doğru yazılmıştır?

- a. الْجِبَلُ كَبِيرَةٌ
- b. النَّارُ حَارٌّ
- c. الْقَمَرُ بَعِيدَةٌ
- d. الْبَيْتُ عَمِيقَةٌ
- e. الْفَعْيُ ذَكِيَّةٌ

5. Aşağıdakilerin hangisinde semâî müennes üçlemesi yanlıştır?

- a. النَّفْسُ - الرُّوحُ - الرِّيحُ
- b. الْعَيْنُ - النَّارُ - الدَّارُ
- c. الشَّمْسُ - الْقَمَرُ - الْأَرْضُ
- d. السُّوقُ - الْحَرْبُ - الْيَدُ
- e. الرَّجُلُ - الْأُذُنُ - الدَّرَاعُ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- 1. a Yanıtınız doğru değilse, “Müenneslik Alametleri – Ta-i Merbuta” konusunu yeniden okuyunuz.
- 2. c Yanıtınız doğru değilse, “Hakiki Lafzi Müennes” konusunu yeniden okuyunuz.
- 3. b Yanıtınız doğru değilse, “Mecazi Müzekker” konusunu yeniden okuyunuz.
- 4. d Yanıtınız doğru değilse, “Müenneslik Alametleri – Ta-i Merbuta” konusunu yeniden okuyunuz.
- 5. c Yanıtınız doğru değilse, “Mecazi Müennes” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. الْمُجْتَهِدُ، 2. الْفَقِيرُ، 3. ضَرُورِيٌّ، 4. حَيَوَانٌ، 5. جَمِيلاً، 6. ذَاهِبٌ، 7. كَبِيرٌ، 8. وَفِيٍّ

Sıra Sizde 2

1. بِنْتُ، 2. الْحَائِضُ، 3. نُحْبٌ، 4. طَالِبَةٌ، 5. تَأْكُلُ، 6. ذَاهِبَةٌ، 7. الْبَقْرَةُ، 8. نَائِمَةٌ

Sıra Sizde 3

1. الشَّمْسُ، 2. جَمِيلَةٌ، 3. نَافِعَةٌ، 4. الْبَيْضَةُ، 5. النَّارُ، 6. سَرِيعَةٌ، 7. السُّوقُ، 8. خَضِرَاءُ

Sıra Sizde 4

1. الْجِدَّةُ، 2. شَابَةٌ، 3. الْحَدِيقَةُ، 4. صَافِيَةٌ، 5. سَاطِعَةٌ، 6. هَادِيَةٌ، 7. صَوْرٌ، 8. ثَقِيلَةٌ

Sıra Sizde 5

1. عَطْشَانٌ، 2. حُبْلَى، 3. جَوْعَى، 4. رَزَقَاءُ، 5. الْحَسَنَى، 6. الْعَمِيَاءُ، 7. مُوسَى، 8. الصَّخْرَاءُ

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. M., (2008), **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Güler, İ., Günday H., Şahin, Ş. (2001), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Kılıç, H. (2005), **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Talu, M. (1986), **Sarf İlimi-Nahiv İlimi**, Kayseri.

3

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Müfred, tesniye ve cemî terimlerini tanımlayabilecek,
- Sâlim cemi-mükesser cemi farkını ayırt edebilecek,
- Müfred isimlerin mükesser cemi vezinlerini kavrayabilecek,
- Müfred, tesniye ve cemî kelimelerin irab alametlerini ayırt edebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Müfred
- Tesniye
- Cem-i müzekker sâlim
- Cem-i müennes sâlim
- Cem-i mükesser

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Mustafa Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Sarf adlı kitabındaki Müfred-Tesniye ve Cemî konusunu inceleyiniz.
- Türkçe dilbilgisinde tekil ve çoğul kelimelerle ilgili araştırma yapınız.

Sayı Yönünden İsimler (Müfred- Tesniye-Cemi)

المُفْرَدُ والمُتَّيِّ وَالْجَمْعُ

GİRİŞ

İnsanların konuştuğu dillerin çoğunda kelimelerin niceliğine göre tekil ve çoğul şeklinde iki temel dilbilgisi kategorisine ayrıldığı bilinmektedir. İngilizce ve Fransızca gibi Türkçede de bir tek varlığa delalet eden isimlere tekil, birden çok varlığa delalet eden isimlere çoğul denir. Dilimizde bir ismi çoğul yapmak için ses uyumuna göre ismin sonuna “ler” veya “lar” takıları getirilir. Arapçada ise durum farklıdır. Tekil (müfred) kategorisinden sonra hemen çoğul (cemi) kategorisi gelmez. Bu ikisinin arasında bir başka katogori daha vardır. Aynı türden iki adet varlığı ifade eden bu forma tesniye veya müsennâ (ikil) denir. Müfred kelime bir varlığa delalet ederken, tesniye aynı türden/cinsten iki varlığa, cemi ise aynı türden üç ve üzeri varlığa delalet eder. Türkçeden bir başka farklı yön olarak, Arapçada müfred (tekil) isimler erillik-dişillik, akıl sahibi bir varlığa ad olup olmama gibi özelliklerine bağlı olarak birkaç farklı kipte çoğul yapılırlar.

Arapçada isimlerde olduğu gibi fiillerin de tesniye (ikil) formlarına göre ayrı çekimlere sahip olduğu unutulmamalıdır. Bütün zamirlerin, işaret isimlerinin, ismi mevsullerin tesniye kipleri vardır. Bunlar isimlerle birlikte kullanılırken daima nicelik açısından uyum olması aranır. İkil bir mübteda (özneyle) başlayan isim cümlesinde haber (yüklem) de ikil olmak zorundadır. İkil bir varlığa dönen zamir ancak ikil olabilir. İkil bir varlık ancak ikil bir ismi işaretle gösterilebilir. Diğer taraftan ikil kelimeler sıfatlarla nitelenirken niteleyenin yani sıfatın da nitelenen yani mevsuf gibi ikil olması gerekir. Söylediğimiz hususlar insanlar için kullanılan cemi (çoğul) isimler için de geçerlidir.

Kısaca Arapça konuşurken ve yazarken cinsiyet uyumu nasıl önemliyse nicelik uyumu da aynı şekilde önemlidir. Bu nedenle kelimelerin tesniye (ikil) ve cemi (çoğul) yapımlarıyla ilgili kuralları iyi kavramamız, Arapça öğrenme yolunda bize güçlü bir altyapı sağlayacaktır.

INTERNET

Konuya dair ön bilgi için www.onlinearabic.net, www.nizamettin.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أَهْمِيَّةُ تَعَلُّمِ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ

إِنَّ اللُّغَةَ آلَةٌ نَسْتُخْدِمُهَا فِي حَيَاتِنَا اليَوْمِيَّةِ شِفَاهِيَّةً كَانَتْ أَوْ كِتَابِيَّةً لِلتَّفَاهُومِ وَالتَّوَاصُلِ فِيمَا بَيْنَنَا. لَقَدْ فَضَّلَ اللهُ ابْنَ آدَمَ عَلَى المَخْلُوقَاتِ الَّتِي تَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ إِذْ وَهَبَهُ قُدْرَةَ التُّطْقِ وَقَابِلِيَّةَ الكَلَامِ للتَّعْبِيرِ عَمَّا يَدُورُ فِي ذَهْنِهِ مِنْ أَفْكَارٍ وَمَشَاعِرٍ مُخْتَلِفَةٍ. لَوْلَا اللُّغَةُ لَمَا تَمَكَّنَ الإِنْسَانُ مِنَ الوُصُولِ إِلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ الآنَ مِنَ التَّقَدُّمِ الحَضَارِيِّ وَالتَّكْنُولُوجِيِّ.

يَجِبُ عَلَى كُلِّ فَرْدٍ فِي مَجْتَمَعِنَا أَنْ يَتَزَوَّدَ بِمُخْتَلِفِ المَعَارِفِ وَالعُلُومِ لِيَتَمَكَّنَ مِنَ الإِسْهَامِ فِي رَفْعِ بَلَدِهِ وَتَقَدُّمِهِ وَاللُّغَةُ بِلا شَكِّ تَتَصَدَّرُ هَذِهِ المَعَارِفِ. كُلُّ إِنْسَانٍ يَكْتَسِبُ لُغَتَهُ الأُمَّ وَهُوَ صَغِيرٌ فِي البَيْتَةِ الَّتِي يَعْيشُ فِيهَا وَحِينَ يَلْغُ مَبْلَغَ الشَّبَابِ قَدْ يَتَعَلَّمُ لُغَاتٍ أُخْرَى إِذَا تَوَافَرَتِ الطَّرُوفُ المَالَئِمَةُ.

كَمَا هُوَ مَعْرُوفٌ أَنَّ اللهُ تَعَالَى قَدْ نَزَلَ القُرْآنَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ (ص) بِلِسَانِ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ لِيُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ. نَحْنُ الأَثْرَاكُ لَا يُمَكِّنُنَا فَهْمُ القُرْآنِ الكَرِيمِ وَالحَدِيثِ النَّبَوِيِّ وَمَا فِيهِمَا مِنْ أَحْكَامٍ دِينِيَّةٍ إِلَّا عَنْ طَرِيقِ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ. نَحْتَمِلُ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ مَكَانَةً مُتَمَيِّزَةً بَيْنَ لُغَاتِ العَالَمِ فَهِيَ لُغَةُ عِبِيَّةِ المَقْرَدَاتِ مُتَكَامِلَةٌ القَوَاعِدِ غَزِيرَةٌ الأَمْثَالِ وَالتَّعَابِيرِ الإِصْطِلَاحِيَّةِ.

مَا أَحْوَجَنَا اليَوْمَ فِي تُرْكِيَا إِلَى عُلَمَاءَ وَعَالِمَاتٍ أَتَقْنُوا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ فَتَمَكَّنُوا مِنَ تَحْصِيلِ العُلُومِ الإِسْلامِيَّةِ. لِأَنَّ المُسْلِمِينَ وَالمُسْلِمَاتِ فِي بِلَدِنَا لَا يَسْتَطِيعُ مُعْظَمُهُمْ فَهْمَ أُمُورِ دِينِهِمْ لِأَنفُسِهِمْ بِأَنْفُسِهِمْ. لِذَا يَجِبُ عَلَيْنَا طُلُوبًا وَطَالِبَاتٍ أَنْ نَتَعَلَّمَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ بِشَكْلِ جَيِّدٍ إِذَا كُنَّا نُرِيدُ أَنْ نَفْهَمَ القُرْآنَ الكَرِيمَ وَالأَحَادِيثَ النَّبَوِيَّةَ وَنَنْقُلَ أَحْكَامَ الدِّينِ إِلَى النَّاسِ بِشَكْلِ صَحِيحٍ. أَوْدُ أَنْ أُخْصَّ الطَّالِبَاتِ هُنَا بِالدُّكْرِ لِأَنَّ حَاجَتَنَا إِلَيْهِنَّ أَشَدُّ مِنْ حَاجَتِنَا إِلَى الطُّالِبِ فَإِنَّ العَالِمَاتِ فِي تُرْكِيَا أَقَلُّ عَدَدًا مِنَ العُلَمَاءِ كَمَا أَنَّهُنَّ أَعْلَمُ بِنَفْسِيَّةِ الفَتَيَاتِ وَالنِّسَاءِ وَحَاجَاتِهِنَّ.

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. مَا هِيَ اللُّغَةُ؟
2. أَيْنَ وَلِمَاذَا نَسْتُخْدِمُ اللُّغَةَ؟
3. مَاذَا وَهَبَ اللهُ ابْنَ آدَمَ وَلِمَاذَا؟
4. مَاذَا يَجِبُ عَلَى كُلِّ فَرْدٍ فِي مَجْتَمَعِنَا؟
5. مَتَى وَأَيْنَ يَكْتَسِبُ كُلُّ إِنْسَانٍ لُغَتَهُ الأُمَّ؟
6. لِمَاذَا نَزَلَ اللهُ القُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ (ص) بِلِسَانِ عَرَبِيٍّ؟
7. كَيْفَ يُمَكِّنُ لِالأَثْرَاكِ فَهْمَ القُرْآنِ الكَرِيمِ؟
8. لِمَاذَا نَحْتَاجُ إِلَى عُلَمَاءَ وَعَالِمَاتٍ أَتَقْنُوا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ؟
9. لِمَاذَا يَجِبُ عَلَى الطُّالِبِ وَطَالِبَاتِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ؟
10. لِمَاذَا نَحْتَاجُ إِلَى العَالِمَاتِ أَكْثَرَ مِنَ العُلَمَاءِ.

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içinden seçiniz.

(مَعْلُومٌ - وَجِدَتْ - شَابَاتٌ - كَلِمَاتٌ - وَصَلَ - إِنْسَانٌ - أَدَاةٌ - شَخْصٌ)

1. إِنَّ اللُّغَةَ آلَةٌ نَسْتُخْدِمُهَا فِي حَيَاتِنَا اليَوْمِيَّةِ لِلتَّفَاهُمِ وَالتَّوَاصُلِ فِيمَا بَيْنَنَا.
2. لَقَدْ فَضَّلَ اللهُ ابْنَ آدَمَ عَلَى المَخْلُوقَاتِ الَّتِي تَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ.
3. كَمَا أَنَّهُنَّ أَعْلَمُ بِنَفْسِيَّةِ الفَتَيَاتِ والنِّسَاءِ وَحَاجَاتِهِنَّ.
4. يَجِبُ عَلَى كُلِّ فَرْدٍ فِي مُجْتَمَعِنَا أَنْ يَتَزَوَّدَ بِمُخْتَلَفِ المَعَارِفِ والعُلُومِ.
5. وَحِينَ بَلَغَ مَبْلَغَ الشَّبَابِ قَدْ يَتَمَكَّنُ مِنْ تَعَلُّمِ لُغَاتٍ أُخْرَى.
6. قَدْ يَتَمَكَّنُ مِنْ تَعَلُّمِ لُغَاتٍ أُخْرَى إِذَا تَوَافَرَتِ الطُّرُوفُ المُلَامِيَّةُ.
7. كَمَا هُوَ مَعْرُوفٌ أَنَّ اللهَ قَدْ نَزَّلَ القُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ بِلِسَانِ عَرَبِيٍّ.
8. فَهِيَ لُغَةٌ غَنِيَّةٌ المَفْرَدَاتِ مُتَكَامِلَةٌ القَوَاعِدِ غَزِيرَةٌ الأَمْثَالِ وَالتَّعَابِيرِ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içinden seçiniz.

(يُدْخِلُ - أَجْهَلُ - أَكْثَرُ - كَبِيرٌ - جُهْلَاءٌ - سَيِّئٌ - فَقِيرَةٌ - مَمُوثٌ)

1. لَقَدْ فَضَّلَ اللهُ ابْنَ آدَمَ عَلَى المَخْلُوقَاتِ الَّتِي تَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ.
2. كُلُّ إِنْسَانٍ يَكْتَسِبُ لُغَتَهُ الأُمَّ وَهُوَ صَغِيرٌ فِي البَيْتَةِ الَّتِي يَعْيشُ فِيهَا.
3. قَدْ نَزَّلَ اللهُ القُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ (ص) لِيُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ.
4. فَهِيَ لُغَةٌ غَنِيَّةٌ المَفْرَدَاتِ مُتَكَامِلَةٌ القَوَاعِدِ غَزِيرَةٌ الأَمْثَالِ.
5. مَا أَحْوَجَنَا اليَوْمَ فِي تَرْكِيَا إِلَى عُلَمَاءَ وَعَالِمَاتٍ أَتَقَنُوا اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ.
6. يَجِبُ عَلَيْنَا طُلُوبًا وَطَالِبَاتٍ أَنْ نَتَعَلَّمَ اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ بِشَكْلِ جَيِّدٍ.
7. فَإِنَّ العَالِمَاتِ فِي تَرْكِيَا أَقَلُّ عَدَدًا مِنَ العُلَمَاءِ.
8. كَمَا أَنَّهُنَّ أَعْلَمُ بِنَفْسِيَّةِ الفَتَيَاتِ والنِّسَاءِ وَحَاجَاتِهِنَّ.

4. Altı çizili kelimelerin tekilerini (Müfred) söyleyiniz.

1. قَدْ فَضَّلَ اللهُ ابْنَ آدَمَ عَلَى المَخْلُوقَاتِ الَّتِي تَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ.
2. يَجِبُ عَلَى كُلِّ فَرْدٍ فِي مُجْتَمَعِنَا أَنْ يَتَزَوَّدَ بِمُخْتَلَفِ المَعَارِفِ والعُلُومِ.
3. كَمَا أَنَّهُنَّ أَعْلَمُ بِنَفْسِيَّةِ الفَتَيَاتِ والنِّسَاءِ وَحَاجَاتِهِنَّ.
4. قَدْ يَتَمَكَّنُ مِنْ تَعَلُّمِ لُغَاتٍ أُخْرَى إِذَا تَوَافَرَتِ الطُّرُوفُ المُلَامِيَّةُ.
5. فَهِيَ لُغَةٌ غَنِيَّةٌ المَفْرَدَاتِ مُتَكَامِلَةٌ القَوَاعِدِ.
6. لِذَا يَجِبُ عَلَيْنَا طُلُوبًا وَطَالِبَاتٍ أَنْ نَتَعَلَّمَ اللُّغَةَ العَرَبِيَّةَ بِشَكْلِ جَيِّدٍ.

7. إِذَا كُنَّا نُرِيدُ أَنْ نَفْهَمَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ وَالْأَحَادِيثَ النَّبَوِيَّةَ.

8. كَمَا أَنَّهُمْ أَعْلَمُ بِنَفْسِيَّةِ الْفَتَيَاتِ وَالنِّسَاءِ وَحَاجَاتِهِنَّ.

5. Altı çizili kelimelerin çoğullarını (Cem'i) söyleyiniz.

1. إِنَّ اللُّغَةَ آلَةٌ نَسْتَعْمِدُهَا فِي حَيَاتِنَا الْيَوْمِيَّةِ.
2. لَقَدْ فَضَّلَ اللهُ ابْنَ آدَمَ عَلَى الْمَخْلُوقَاتِ الَّتِي تَعِيشُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ.
3. يَحِبُّ عَلَى كُلِّ فَرْدٍ فِي مُجْتَمَعِنَا أَنْ يَتَرَوَّدَ بِمُخْتَلِفِ الْمَعَارِفِ وَالْعُلُومِ.
4. كُلُّ إِنْسَانٍ يَكْتَسِبُ لُغَتَهُ الْأُمَّ وَهُوَ صَغِيرٌ فِي الْبَيْتَةِ الَّتِي يَعْشُقُ فِيهَا.
5. قَدْ نَزَلَ اللهُ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ (ص) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ.
6. مَا أَحْوَجَنَا الْيَوْمَ فِي تَرْكِنَا إِلَى عُلَمَاءَ وَعَالِمَاتٍ أَتَقَنُوا اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ.
7. لِأَنَّ الْمُسْلِمِينَ فِي بِلَدِنَا لَا يَسْتَطِيعُ مُعْظَمُهُمْ فَهْمَ أُمُورِ دِينِهِمْ.
8. لِأَنَّ حَاجَتَنَا إِلَيْهِمْ أَشَدُّ مِنْ حَاجَتِنَا إِلَى الطَّلَابِ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

إِنَّ اللُّغَةَ آلَةٌ نَسْتَعْمِدُهَا فِي حَيَاتِنَا الْيَوْمِيَّةِ شَفَاهِيَّةً كَانَتْ أَوْ كِتَابِيَّةً لِتَفَاهُمِ وَالتَّوَاصُلِ فِيمَا بَيْنَنَا.

- a. Dil günlük hayatımızda sözlü olarak aramızda anlaşmak ve iletişim sağlamak için kullandığımız bir araçtır.
- b. Dil günlük hayatımızda yazılı ve sözlü olarak aramızda anlaşmak için kullandığımız bir araçtır.
- c. Dil hayatımızda yazılı ve sözlü olarak aramızda anlaşmak ve iletişim sağlamak için kullandığımız bir araçtır.
- d. Dil günlük hayatımızda yazılı veya sözlü olarak anlaşmak ve iletişim sağlamak için kullandığımız bir araçtır.
- e. Dil günlük hayatımızda yazılı ve sözlü olarak aramızda anlaşmak ve iletişim sağlamak için kullandığımız bir araçtır.

لَوْلَا اللُّغَةُ لَمَا تَمَكَّنَ الْإِنْسَانُ مِنَ الْوُصُولِ إِلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ الْآنَ مِنَ التَّقَدُّمِ الْحَضَارِيِّ وَالتَّكْنُؤُلُوجِيِّ.

- a. Dil olmasaydı insanoğlu günümüzde sahip olduğu medeniyet ve teknoloji alanındaki ilerlemelere ulaşamazdı.
- b. Dil olmasaydı günümüzde sahip olduğu medeniyet ve teknoloji alanındaki ilerlemelere ulaşamazdık.
- c. Dil olmasaydı insanoğlu sahip olduğu medeniyet ve teknoloji alanındaki ilerlemelere ulaşamazdı.

- d. Dil olmasaydı insanoğlu günümüzde sahip olduğu teknoloji alanındaki ilerlemelere ulaşamazdı.
- e. Dil olmasaydı insanoğlu günümüzde sahip olduğu medeniyet alanındaki ilerlemelere ulaşamazdı.

DİLBİLGİSİ

SAYI YÖNÜNDE İSİMLER

Arapçada isimler ve sıfatlar niceliklerine göre üç gruba ayrılırlar. 1- Müfred (Tekil). 2- Tesniye (İkil). 3- Cemi (Çoğul).

Müfred (Tekil İsim)

Eril veya dişil bir tek varlığa delalet eden isim ve sıfatlardır. Aşağıdaki müfred kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

قَلَمٌ، وُلْدٌ، عَامِلٌ، كَلِمَةٌ، تَلْمِيذٌ، سَيَّارَةٌ، مُرَضَّةٌ، مَنْزِلٌ، مُدْرَسَةٌ، بَابٌ، نَافِذَةٌ، دَفْتَرٌ، طَالِبٌ

Hemşire yorgundur. المُرَضَّةُ تَعِيَةٌ. Bu uzun bir kalemdir. هَذَا قَلَمٌ طَوِيلٌ.

Ev büyüktür. المَنْزِلُ كَبِيرٌ. Küçük bir çocuk geldi. جَاءَ وُلْدٌ صَغِيرٌ.

Bu eski bir evdir. هَذَا بَيْتٌ قَدِيمٌ. Fatma öğretmendir. فَاطِمَةُ مُدْرَسَةٌ.

Yeni bir işçi geldi. جَاءَ عَامِلٌ جَدِيدٌ. Kapı açıktır. البَابُ مَفْتُوحٌ.

Bu zor bir kelimedir. هَذِهِ كَلِمَةٌ صَعْبَةٌ. Pencere kapalıdır. النَّافِذَةُ مُغْلَقَةٌ.

Defter kalındır. الدَّفْتَرُ سَمِيكٌ. O başarılı bir öğrencidir. هُوَ تَلْمِيذٌ نَاجِحٌ.

Öğrenci zekidir. الطَّالِبُ ذَكِيٌّ. Bir araba satın aldım. اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً.

Örnek cümlelerde yer alan isim ve sıfatların müfred (tekil) olduğuna, sadece bir varlığa delalet ettiğine dikkat ediniz.

Tesniye (İkil İsim)

Aynı türden iki varlığa delalet eden isim ve sıfatlardır. Tesniye'ye "müsennâ" المُنْتَهَى da denmektedir.

Yapılışı: Müfred (tekil) bir ismin sonuna elif ve kesralı bir nûn (نِ) ilave edilerek yapılır. Bu elif, kelimenin cümle içerisindeki konumuna göre bir öncesi fethalı yâ'ya dönüşerek (يُنِ) şeklini alır. Aşağıdaki müfred kelimelerin (نِ) ekiyle tesniye yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

رَجُلٌ، وَوَلَدٌ، اِمْرَاةٌ، طَالِبٌ، كِتَابٌ، بَيْتٌ، بِنْتُ، طَيِّبٌ،

دَهَبَ رَجُلٌ. Bir adam gitti.	دَهَبَ رَجُلَانِ. İki adam gitti.
بَكَى وَوَلَدٌ. Bir çocuk ağladı.	بَكَى وَوَلَدَانِ. İki çocuk ağladı.
دَهَبَتْ اِمْرَاةٌ. Bir kadın gitti.	دَهَبَتْ اِمْرَاتَانِ. İki kadın gitti.
جَاءَ طَالِبٌ. Bir öğrenci geldi.	جَاءَ طَالِبَانِ. İki öğrenci geldi.
الْكِتَابُ نَافِعٌ. Kitap faydalıdır.	الْكِتَابَانِ نَافِعَانِ. İki kitap faydalıdır.
الْبَيْتُ كَبِيرٌ. Ev büyüktür.	الْبَيْتَانِ كَبِيرَانِ. İki ev büyüktür.
الْبِنْتُ صَغِيرَةٌ. Kız küçüktür.	الْبِنْتَانِ صَغِيرَتَانِ. İki kız küçüktür.
الطَّيِّبُ مَاهِرٌ. Doktor hünerlidir.	الطَّيِّبَانِ مَاهِرَانِ. İki doktor hünerlidir.

Örnek cümleleri incelediğimizde müfred isimlerin sonlarında ref almeti olan zamme (ُ) hareketinin yerini tesniye isimlerde elif ve nûn (نِ) harflerinin aldığını görmekteyiz. Yalnız nûn harfi sabit bir harf olmayıp bazı durumlarda düştüğünden i'rab almeti olarak yalnızca elif kabul edilmektedir.

Aşağıdaki müfred kelimelerin (نِ) ekiyle tesniye yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

مُعَلِّمَةٌ، لُغَةٌ، يَوْمٌ، مِصْبَاحٌ، قَلَمٌ، نُقَاحَةٌ، كَلِمَةٌ، ضَيْفٌ، صَدِيقٌ

تَعَلَّمْتُ لُغَةً. Bir dil öğrendim.	تَعَلَّمْتُ لُغَتَيْنِ. İki dil öğrendim.
رَجَعَ بَعْدَ يَوْمٍ. Bir gün sonra döndü.	رَجَعَ بَعْدَ يَوْمَيْنِ. İki gün sonra döndü.
اِشْتَرَيْتُ مِصْبَاحًا. Bir lamba aldım.	اِشْتَرَيْتُ مِصْبَاحَيْنِ. İki lamba aldım.
كَتَبْتُ بِقَلَمٍ. Bir kalemle yazdım.	كَتَبْتُ بِقَلَمَيْنِ. İki kalemle yazdım.
أَكَلْتُ نُقَاحَةً. Bir elma yedim.	أَكَلْتُ نُقَاحَتَيْنِ. İki elma yedim.
كَتَبْتُ كَلِمَةً. Bir kelime yazdım.	كَتَبْتُ كَلِمَتَيْنِ. İki kelime yazdım.
اسْتَقْبَلْتُ ضَيْفًا. Bir misafir ağırladım.	اسْتَقْبَلْتُ ضَيْفَيْنِ. İki misafir ağırladım.
رَأَيْتُ مُعَلِّمَةً. Bir bayan hoca gördüm.	رَأَيْتُ مُعَلِّمَتَيْنِ. İki bayan hoca gördüm.

Örneklerde de görüldüğü üzere müfred isimlerde nasb almeti olan fetha (ـَ) ile cer almeti olan kesra (ـِ)nin yerini tesniyelerde (نِ) almaktadır.

Tesniye isimlerin ref halindeki irab alameti zamme yerine elif, nasb ve cer halindeki irab alameti ise bir öncesi fethalı olan cezimli yâ'dır. Sonda bulunan kesralı nûn (ن) üç halde de (ref, nasb ve cer) değişmemektedir. Bu nûn, tesniyenin muzâf olması halinde düşmektedir. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

İki öğretmen geldi. **جاء مُعَلِّمَانِ.**

Bir öğretmen geldi. **جاء مُعَلِّمٌ.**

Birinci cümlede **مُعَلِّمٌ** kelimesi fâildir (özne). Fâiller cümlede ref konumunda bulunur. Ref konumunda bulunan müfred (tekil) kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde ref alameti zammedir. İkinci cümledeki **مُعَلِّمَانِ** kelimesi de fâildir. Fâil olduğu için ref konumundadır. Tekil isimlerde ref alameti olan zammenin yerini tesniyede elif (ي) almaktadır. Çünkü tesniyenin irabı harekeyle değil harfledir.

İki öğretmen gördüm. **رَأَيْتُ مُعَلِّمَيْنِ.** / Bir öğretmen gördüm. **رَأَيْتُ مُعَلِّمًا.**

Birinci cümlede **مُعَلِّمًا** kelimesi mef'uldür (nesne). Mef'uller cümlede nasb konumunda bulunur. Nasb konumunda bulunan tekil kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde nasb alameti fethadır. İkinci cümledeki **مُعَلِّمَيْنِ** kelimesi de mef'uldür. Mef'ul olduğu için nasb konumundadır. Tekil isimlerde nasb alameti olan fethanın yerini tesniyede cezimli ye (ي) almaktadır. Zira tesniyenin irabı harekeyle değil harfledir.

İki öğretmene uğradım. **مَرَرْتُ بِمُعَلِّمَيْنِ.** / Bir öğretmene uğradım. **مَرَرْتُ بِمُعَلِّمٍ.**

Birinci cümlede **مُعَلِّمٍ** kelimesi (ب) harf-i cerri ile mecrûrdur. Başında harf-i cer bulunan isimler cer konumundadır. Cer konumunda bulunan tekil kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde cer alameti kesradır. İkinci cümledeki **مُعَلِّمَيْنِ** kelimesi de mecrûrdur. Mecrûr olduğu için cer konumundadır. Tekil isimlerde cer alameti olan kesranın yerini tesniyede cezimli ye (ي) almaktadır. Zira tesniyenin irabı harekeyle değil harfledir.

Annenin iki çocuğu geldi. **جاءَ وَكَلَدَا الأُمُّ** / Annenin çocuğu geldi. **جاءَ وَكَلَدَ الأُمُّ.**

Birinci cümlede muzâf olan **وَكَلَدَ** kelimesinden tenvin düşmüştür. Çünkü isim tamlamasında muzâf tekil olursa tenvin düşmek zorundadır. İkinci cümlede **وَكَلَدَا** kelimesinden nûn düşmüştür. Çünkü isim tamlamasında muzâf tesniye olursa nûn düşmek zorundadır.

Özetle tesniyenin sonunda ref, nasb ve cer hallerinin üçünde de nûn harfi bulunmakta, bu nûn, muzâf olması durumunda tesniyeden düşmektedir.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeleri tesniye yapınız.

1. جاءَ الرَّجُلُ.
2. رَأَيْتُ أَسَدًا.
3. مَرَرْتُ بِصَدِيقٍ.
4. ذَهَبَتْ الطِّفْلَةُ.
5. سَاعَدْتُ فَقِيرَةً.
6. سَلَّمْتُ عَلَى الْمُدِيرَةِ.

Son Harfi İletli Olan İsim ve Sıfatların Tesniye Yapılışı

Menkûs İsimlerin Tesniyesi

Kesradan sonra sakın bir yâ ile sona eren isimlere “mankûs” denir. Müfred mankûs isimlerde son harf olan yâ'nın üzerine ref alameti olan zamme ile cer

alameti olan kesra yazılmaz. Nasb alameti olan fetha ise yazılır. Başında “el” takısı (ل) bulunan mankûs isimler tesniye yapılırken yâ harfi fethalanır sonra konumuna göre (ا) veya (ي) ilave edilir.

iki kadı, iki yargıç	القَاضِيَانِ - القَاضِيَيْنِ	kadı, yargıç	القَاضِيِ
İki kadı geldi.	جَاءَ القَاضِيَانِ.	Kadı geldi.	جَاءَ القَاضِيِ.
İki kadıyı gördüm.	رَأَيْتُ القَاضِيَيْنِ.	Kadıyı gördüm.	رَأَيْتُ القَاضِيِ.
İki kadıya uğradım.	مَرَرْتُ بِالقَاضِيَيْنِ.	Kadıya uğradım.	مَرَرْتُ بِالقَاضِيِ.

Sonundaki yâ harfi düşürülmüş olan mankûs isimler tesniye yapılırken yâ kelimeye îade edilir.

herhangi iki kadı	قَاضِيَانِ - قَاضِيَيْنِ	herhangi bir kadı	قَاضِيِ
İki kadı geldi.	جَاءَ قَاضِيَانِ.	Bir kadı geldi.	جَاءَ قَاضِيِ.
İki kadı gördüm.	رَأَيْتُ قَاضِيَيْنِ.	Bir kadı gördüm.	رَأَيْتُ قَاضِيِ.
İki kadıya uğradım.	مَرَرْتُ بِقَاضِيَيْنِ.	Bir kadıya uğradım.	مَرَرْتُ بِقَاضِيِ.

Maksûr İsimlerin Tesniyesi

Son harfi elif-i maksûra (ى veya ا) olan isim ve sıfatlardır. Müfred maksûr isimlerin sonları değişmez. Ref, nasb ve cer durumlarında aynı kalır.

Maksûr isimler tesniye yapılırken;

1. Üç harfli maksûr isimlerdeki elifler önce asıllarına (vav veya yâ) çevrilir.

iki değnek	عَصَوَيْنِ - عَصَوَانِ	değnek	عَصَوٍ
Bu ikisi değnektir.	هَاتَانِ عَصَوَانِ.	Bu bir değnektir.	هَذِهِ عَصَوٍ.
İki değnek kırdım.	كَسَرْتُ عَصَوَيْنِ.	Bir değnek kırdım.	كَسَرْتُ عَصَوٍ.
İki değnekle vurdum.	ضَرَبْتُ بِعَصَوَيْنِ.	Bir değnekle vurdum.	ضَرَبْتُ بِعَصَوٍ.

iki genç	فَتَيَيْنِ - فَتَيَانِ	genç, deli kanlı	فَتًى
İki genç geldi.	جَاءَ فَتَيَانِ.	Bir genç geldi.	جَاءَ فَتًى.
İki genç gördüm.	رَأَيْتُ فَتَيَيْنِ.	Bir genç gördüm.	رَأَيْتُ فَتًى.
İki gence uğradım.	مَرَرْتُ بِفَتَيَيْنِ.	Bir gence uğradım.	مَرَرْتُ بِفَتًى.

2. Maksûr ismin harfleri üçten fazla ise, elifler yâ'ya çevrilir.

مَعْنَى - مَعْنِيَانِ - مَعْنِيَيْنِ / iki mana / حُبْلَى - حُبْلِيَانِ - حُبْلِيَيْنِ

المُهَنْدِسُ نَاجِحٌ. Mühendis başarılıdır. المُهَنْدِسُونَ نَاجِحُونَ.

العَامِلُ فَرِحٌ. İşçi sevinçlidir. العَامِلُونَ فَرِحُونَ.

المُؤْمِنُ مُخْلِصٌ. Mümin ihlaslıdır. المُؤْمِنُونَ مُخْلِصُونَ.

يَزْرَعُ الفَلَاحُ (الفَلَاحُونَ) الحَقْلَ. Çiftçi (Çiftçiler) tarlayı ekiyor.

يَسْتَمِعُ السَّائِحُ (السَّائِحُونَ) إِلَى الدَّلِيلِ. Turist (Turistler), rehberi dinliyor.

Örnek cümleleri incelediğimizde müfred isimlerin sonlarında bulunan zamme (ـُ) harekesinin yerini cem-i müzekker sâlim isimlerde vav ve nûn (وَن) harflerinin aldığını görmekteyiz.

Aşağıdaki müfred kelimelerin (يَن) ekiyle cem-i müzekker sâlim yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

بَاحِثٌ - مُهَاجِرٌ - مُرَاسِلٌ - لَاعِبٌ - بَانِعٌ - مُوْطَفٌ - قَرَوِيٌّ

رَأَيْتُ بَاحِثًا (بَاحِثِينَ). Bir araştırmacı (araştırmacılar) gördüm.

سَاعَدَ عَلِيٌّ مُهَاجِرًا (مُهَاجِرِينَ). Ali bir göçmene (göçmenlere) yardım etti.

أُرْسَلْنَا مُرَاسِلًا (مُرَاسِلِينَ). Bir muhabir (muhabirler) gönderdik.

كَأَفَّا المُدْرِبُ اللَّاعِبَ (اللَّاعِبِينَ). Antrenör oyuncuyu (oyuncuları) ödüllendirdi.

سَلَّمَ خَالِدٌ عَلَى البَانِعِ (البَانِعِينَ). Halit satıcıya (satıcılara) selam verdi.

شَاجَرْتُ مَعَ المُوْطَفِ (المُوْطَفِينَ). Memurla (Memurlarla) tartıştım.

تَكَلَّمْتُ مَعَ قَرَوِيٍّ (قَرَوِيِّينَ). Bir köylüyle (köylülerle) konuştum.

Örneklerde de görüldüğü üzere müfred isimlerin sonlarında bulunan fetha (ـَ) ile kesra (ـِ) hareketlerinin yerini cem-i müzekker sâlim isimlerde (يَن) harfleri almaktadır.

DİKKAT

Cem-i müzekker sâlimin ref halindeki irab alameti zamme yerine vav, nasb ve cer halindeki irab alameti ise bir öncesi meksur sakın yâ'dır. Sonda bulunan fethalı nûn (ن) üç halde de (ref, nasb ve cer) değişmemektedir. Bu nûn, cem-i müzekker sâlimin muzâf olması halinde düşmektedir ve bu yüzden irab alameti olarak kabul edilmez. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

جاء مُعَلِّمُونَ. Öğretmenler geldi.

جاء مُعَلِّمٌ. Bir öğretmen geldi.

Birinci cümlede مُعَلِّمٌ kelimesi fâildir (özne). Fâiller cümlede ref konumunda bulunur. Ref konumunda bulunan tekil kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde ref alameti zammedir. İkinci cümledeki مُعَلِّمُونَ kelimesi de fâildir. Fâil olduğu için ref konumundadır. Tekil isimlerde ref

alameti olan zammenin yerini cem-i müzekkeri sâlimde vav (و) almaktadır. Çünkü cem-i müzekker sâlimin irabı harekeyle değil harflidir.

رَأَيْتُ مُعَلِّمًا. / Bir öğretmen gördüm. / رَأَيْتُ مُعَلِّمِينَ.

Birinci cümlede مُعَلِّمًا kelimesi mef'uldür (nesne). Mef'uller cümlede nasb konumunda bulunur. Nasb konumunda bulunan tekil kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde nasb alameti fethadır. İkinci cümledeki مُعَلِّمِينَ kelimesi de mef'uldür. Mef'ul olduğu için nasb konumundadır. Tekil isimlerde nasb alameti olan fethanın yerini cem-i müzekker sâlimde sakın yâ (ي) almaktadır.

مَرَرْتُ بِمُعَلِّمٍ. / Bir öğretmene uğradım. / مَرَرْتُ بِمُعَلِّمِينَ.

Birinci cümlede مُعَلِّمٍ kelimesi (ب) harf-i cerri ile mecrûrdur. Başında harf-i cer bulunan isimler cer konumundadır. Cer konumunda bulunan müfred (tekil) kelimelerin irabı harekeyle olur. Tekil isimlerde cer alameti kesradır. İkinci cümledeki مُعَلِّمِينَ kelimesi de mecrûrdur. Mecrûr olduğu için cer konumundadır. Tekil isimlerde cer alameti olan kesranın yerini cem-i müzekkeri sâlimde sakın ye (ي) almaktadır.

جَاءَ مُعَلِّمُ الْمَدْرَسَةِ. Okulun öğretmeni geldi. / جَاءَ مُعَلِّمُو الْمَدْرَسَةِ.

Birinci cümlede muzâf olan مُعَلِّمُ kelimesinden tenvin düşmüştür. Çünkü isim tamlamasında muzâf tekil olursa tenvin düşmek zorundadır. İkinci cümlede مُعَلِّمُو kelimesinden nûn düşmüştür. Çünkü isim tamlamasında muzâf cem-i müzekkeri sâlim olursa nûn düşmek zorundadır.

Özetle cem-i müzekkeri sâlim isimlerin sonunda ref, nasb ve cer hallerinin üçünde de nûn harfi bulunmakta, bu nûn, muzâf olması durumunda cem-i müzekker sâlimden düşmektedir.

SIRA SİZDE

2

Cümlelerde altı çizili kelimeleri cem-i müzekker sâlim yapınız.

1. حَضَرَ الْمُعَلِّمُ.
2. رَأَيْتُ الْمُسَافِرَ.
3. مَرَرْتُ بِالْمُهَنْدِسِ.
4. جَاءَ الْمُرَاسِلُ.
5. تَكَلَّمْتُ مَعَ الْمُؤَلِّفِ.
6. سَلَّمْتُ عَلَى الْمُوظَّفِ.

Cem-i Müennes Sâlim (Kurallı Dışıl Çoğul)

Müfred müennes ismin yapısı bozulmadan yapılan kurallı çoğul türüdür.

Yapılışı: Müfred müennes isim ve sıfatların sonuna elif ve açık tâ (ات) getirilmek suretiyle yapılır. Kelimenin sonunda dışılık tâ'sı (ة) varsa bu tâ kaldırılır, daha sonra (ات) harfleri ilave edilir. Eliften sonra gelen açık tâ, kelimenin cümle içerisindeki konumuna göre zammeli veya kesralı olur. Hiçbir zaman fethalı olamaz.

Aşağıdaki müfred kelimelerin (ات) ekiyle cem-i müennes sâlim yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

الوالدة، الطفلة، الطالبة، صديقة، المعلمة، زينب، الطبيبة

الوالدة مُشْفِقَةٌ. Anne şefkatlidir. الوالِدَاتُ مُشْفِقَاتٌ.

الطُّفْلَةُ نَائِمَةٌ. Kız çocuk uyumakta. الطُّفْلَاتُ نَائِمَاتٌ.

تَجَحَّتْ الطَّالِبَةُ (الطَّالِبَاتُ). Kız öğrenci (kız öğrenciler) başarılı oldu.

جَاءَتْ صَدِيقَةٌ (صَدِيقَاتٌ). Bir bayan arkadaş (bayan arkadaşlar) geldi.

رَجَعَتْ الْمُعَلِّمَةُ (المُعَلِّمَاتُ). Bayan öğretmen (bayan öğretmenler) döndü.

ذَهَبَتْ زَيْنَبُ (زَيْنَبَاتٌ) إِلَى الْقَرْيَةِ. Zeynep (Zeynep'ler) köye gitti.

تَجَبَّتْ الطَّبِيبَةُ (الطَّبِيبَاتُ). Bayan doktor (bayan doktorlar) yoruldu.

Örneklere görüldüğü üzere, hem müfred müennes isimlerde hem de cem-i müennesi sâlim isimlerde ref alameti zamme (ُ)dir. Çünkü tekil isimlerde olduğu gibi cem-i müennes sâlim isimlerin irabı da harekeyledir.

Aşağıdaki müfred kelimelerin (ات) ekiyle cem-i müennes sâlim yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

مُهَنْدِسَةٌ، سَيِّدَةٌ، التَّلْمِيذَةُ

رَأَيْتُ مُهَنْدِسَةً (مُهَنْدِسَاتٍ). Bir bayan mühendis (bayan mühendisler) gördüm.

سَاعَدَ عَلِيٌّ سَيِّدَةً (سَيِّدَاتٍ). Ali bir bayana (bayanlara) yardım etti.

كَافَأَ الْمُدِيرُ التَّلْمِيذَةَ (التَّلْمِيذَاتِ)

Müdür kız öğrenciyi (öğrencileri) ödüllendirdi.

Örneklere görüldüğü üzere, müfred müennes isimlerde nasb alameti olan fetha (ـَ)'nın yerini cem-i müennesi sâlim isimlerde kesra (ـِ) almaktadır.

Aşağıdaki müfred kelimelerin (ات) ekiyle cem-i müennes sâlim yapılışını ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz:

المُعَلِّمَةُ، كَاتِبَةٌ، طَبِيبَةٌ

اسْتَمَعْتُ إِلَى الْمُعَلِّمَةِ (المُعَلِّمَاتِ). Bayan öğretmeni (öğretmenleri) dinledim.

تَكَلَّمْتُ مَعَ كَاتِبَةٍ (كَاتِبَاتٍ). Bir bayan yazarla (yazarlarla) konuştum.

فَاقَلْتُ مَعَ الطَّبِيبَةِ (الطَّبِيبَاتِ). Bayan doktorla (doktorlarla) görüşüm.

Örneklere görüldüğü üzere, hem müfred müennes isimlerde hem de cem-i müennes sâlim isimlerde cer alameti kesra (ـِ)'dir.

Özetle cem-i müennes sâlimin irabı harekeyledir. Ref hali zamme, hem nasb hem de cer hali kesrayladır.

DİKKAT

Bir kelimenin Cem-i müennes sâlim sayılabilmesi için sonundaki elif ve açık te'nin (ات) zâid olması, kelimenin aslından olmaması gerekir. Şayet sondaki tâ (ت) kelimenin aslından ise böyle bir cemi, "cem-i mükesser"dir.

بَيْتٌ بَيْتٌ - أَبْيَاتٌ / وَفْتُ وَفْتُ - أَوْقَاتٌ vakitler

SIRA SİZDE

3

Cümlelerde altı çizili kelimeleri cem-i müennes sâlim yapınız.

3. مَرَزْتُ بِالطَّبِيبَةِ.

2. رَأَيْتُ كَاتِبَةً.

1. نَامَتِ الطِّفْلَةُ.

6. اسْتَمَعْتُ إِلَى شَاعِرَةٍ.

5. الْمُهَنْدِسَةُ نَاجِحَةٌ.

4. الطَّالِبَةُ مُجْتَهِدَةٌ.

DİKKAT

أُمُّهُاتٌ، بَنَاتٌ، أُمَّتٌ (anne), بِنْتُ (kız) ve أُخْتٌ (kız kardeş) kelimeleri kural dışı olarak; أَخَوَاتٌ şeklinde cem-i müennes sâlim yapılırlar.

Mükesser Cemi (Kuralsız Çoğul)

Tekil ismin yapısı bozularak yapılan kuralsız çoğul türüdür. Kırık çoğul şeklinde de anılmaktadır.

Cem-i mükesser üç şekilde yapılır:

1. Tekil isme harf ekleyerek. Örnek kelimeler:

رَجُلٌ - رَجَالٌ / طِفْلٌ - طِفْلٌ / أَوْقَاتٌ - أَوْقَاتٌ çocuklar

2. Tekil isimden harf çıkararak. Örnek kelimeler:

كِتَابٌ - كُتُبٌ / سَرِيرٌ - سُرُرٌ yataklar

3. Tekil ismin harekesini değiştirerek. Örnek kelimeler:

أَسَدٌ - أُسْدٌ / وَتْنٌ - وَتُنٌ putlar

Örneklerde de görüldüğü üzere tekil kelime çoğul yapılırken yapısı bozulmakta, harf veya harekeleri değişmektedir. Bu yüzden bu çoğul türüne yapısı kırılmış, parçalanmış anlamında "mükesser cemi" denmektedir.

Mükesser cemiler (kuralsız çoğullar/kırık çoğullar), ifade ettikleri çokluğun niceliğine göre ikiye ayrılır:

Cem-i Killet (Azlık çoğulu)

Sayıları üçten ona kadar olan varlıklara delalet eden kırık çoğuldur. Bu cemi türüne az sayıda çokluğu ifade eden anlamında "cem-i killet" (azlık çoğulu) denmektedir. Dört vezni vardır.

1. أَفْعَالٌ vezni. Aşağıdaki kelime örneklerini ve cümle içerisindeki kullanımlarını inceleyiniz. Müfred kelimelerin cemi yapılırken yapısının değiştiğine dikkat ediniz.

قَلَمٌ - أَقْلَامٌ، طِفْلٌ - أَطْفَالٌ، بَابٌ - أَبْوَابٌ، خُرٌّ - أَخْرَارٌ، مِيلٌ - أَمْيَالٌ

سوق - أسواق، ولد - أولاد، جد - أجداد

Bunlar kalemdir. هذه أقلام.	Bu bir kalemdir. هذا قلم.
Çocuklar uyuyorlar. الأطفال نائمون.	Çocuk uyuyor. الطفل نائم.
Kapılar açıktır. الأبواب مفتوحة.	Kapı açıktır. الباب مفتوح.
İnsanlar özgürdürler. الناس أحرار.	İnsan özgürdür. الإنسان حر.
Üç mil yürütdük. مشينا ثلاثة أميال.	Bir mil yürütdük. مشينا ميلاً.
Çarşılarda gezdi. تجول في الأسواق.	Çarşıda gezdi. تجول في السوق.
Çocuklar gülüyorlar. الأولاد يضحكون.	Çocuk gülüyor. الولد يضحك.
Ecdadımız kahramandır. أجدادنا أبطال.	Dedem kahramandır. جدِّي بطل.

2. أفعلّ vezni. Aşağıdaki kelime örneklerini ve kullanımlarını inceleyiniz:

نفس - أنفُس، عين - أعين، حرف - أحرف

Nefisler açgözlüdür. الأنفُس شرهة.	Nefis açgözlüdür. النفس شرهة.
Gözlerimizle görürüz. نرى بأعيننا.	Gözümle görürüm. أرى بعيني.
Üç harf yazdım. كتبت ثلاثة أحرف.	Bir harf yazdım. كتبت حرفاً.

3. مفعلة vezni. Aşağıdaki kelime örneklerini ve kullanımlarını inceleyiniz:

مِثَال - أمثلة، سؤال - أسئلة، جواب - أجوبة

Bu örnekler güzeldir. هذه الأمثلة جيدة.	Bu örnek güzeldir. هذا المثال جيد.
Sorular kolaydı. كانت الأسئلة سهلة.	Soru kolaydı. كان السؤال سهلاً.
Cevapları yazdım. كتبت الأجوبة.	Cevabı yazdım. كتبت الجواب.

4. فعلة vezni. Aşağıdaki kelime örneklerini ve kullanımlarını inceleyiniz:

فقي - فتيّة، أخ - إخوة، صبي - صبيّة

Delikanlılar geldi. جاء الفتيّة.	Delikanlı geldi. جاء الفقي.
Kardeşler gittiler. ذهب الإخوة.	Erkek kardeş gitti. ذهب الأخ.
Çocuklar uyuyorlar. ينام الصبيّة.	Çocuk uyuyor. ينام الصبي.

Cem-i Kesret (Çokluk Çoğulu)

Üçten sonsuza kadar olan eril veya dişil varlıklara delalet eden kırık çoğuldur. Bu cemi türüne çok sayıda çokluğu ifade eden anlamında “cem-i kesret” (çokluk çoğulu) denmektedir. Bu çoğul türünün otuzdan fazla vezni

vardır. Öncelikle bu vezinlerden yaygın olanlarını vereceğiz daha sonra örnek kelimelerin cümle içerisinde kullanımlarını göreceğiz.

فُعْلٌ: أَعْمَى - عُمِي.	فُعْلٌ: كِتَابٌ - كُتِبَ.	فُعْلٌ: جُمْلَةٌ - جُمَلٌ
فِعْلٌ: فِرْقَةٌ - فَرَّقَ.	فُعْلٌ: حَاسِدٌ - حَسَادٌ.	فَعْلَى: جَرِيحٌ - جَرَحَى
فِعْأَلٌ: جِبَلٌ - جَبَلٌ.	فُعُولٌ: قَبْرٌ - قُبُورٌ.	فَعْلَةٌ: عَامِلٌ - عَمَلَةٌ
فِعْأَلَةٌ: حَجَرٌ - حِجَارَةٌ.	فُعْلٌ: سَاجِدٌ - سَجَدَ.	فُعْلَانٌ: شُجَاعٌ - شُجْعَانٌ
أَفْعَالَةٌ: نَبِيٌّ - أَنْبِيَاءُ.	أَفْعَالٌ: إِصْبَعٌ - أَصَابِعُ.	فُعْلَاءٌ: فَقِيرٌ - فُقَرَاءٌ.
فَعَائِلٌ: رِسَالَةٌ - رِسَائِلٌ.	فَوَاعِلٌ: قَاعِدَةٌ - قَوَاعِدُ.	فَعَالِيٌ: وَصِيَّةٌ - وَصَايَا.
فَوَاعِيْلٌ: قَانُونٌ - قَوَانِينُ.	فَعَاعِيْلٌ: عُصْفُورٌ - عَصَافِيرُ.	مَفَاعِلٌ: مَسْجِدٌ - مَسَاجِدُ

جاءَ رَجُلٌ أَعْمَى.	جاءَ رَجُلٌ جَمِيلٌ.	جاءَ رَجُلٌ عُمِي.
Bu güzel bir kitaptır.	هَذَا كِتَابٌ جَمِيلٌ.	هَذِهِ كُتُبٌ جَمِيلَةٌ.
Uzun bir cümle okuduk.	قَرَأْنَا جُمْلَةً طَوِيلَةً.	قَرَأْنَا جُمْلًا طَوِيلَةً.
Kurtarma ekibi geldi.	جَاءَتْ فِرْقَةُ الْإِنْقَاذِ.	جَاءَتْ فِرْقَةُ الْإِنْقَاذِ.
Hasetçiyi sevmem.	لَا أُحِبُّ الْحَاسِدَ.	لَا أُحِبُّ الْحَاسِدَ.
Bu büyük bir dağdır.	هَذَا جَبَلٌ كَبِيرٌ.	هَذِهِ جِبَالٌ كَبِيرَةٌ.
Bu arkadaşımın kabridir.	هَذَا قَبْرُ صَدِيقِي.	هَذِهِ قُبُورُ أَصْدِقَائِي
İşçi döndü.	رَجَعَ الْعَامِلُ.	رَجَعَ الْعَمَلَةُ.
Taş büyüktür.	الْحِجَارُ كَبِيرٌ.	الْحِجَارَةُ كَبِيرَةٌ.
Sen cesur bir adamsın.	أَنْتَ رَجُلٌ شُجَاعٌ.	أَنْتُمْ رِجَالٌ شُجْعَانٌ.
Kasap parmağını kesti.	قَطَعَ الْجَزَارُ إِصْبَعَهُ.	قَطَعَ الْجَزَارُ أَصَابِعَهُ.
Fakire yardım ettim.	سَاعَدْتُ الْفَقِيرَ.	سَاعَدْتُ الْفُقَرَاءَ.
Bir mektup yazdım.	كَتَبْتُ رِسَالَةً.	كَتَبْتُ أَرْبَعَ رِسَائِلَ.
Bu, önemli bir kuraldır.	هَذِهِ قَاعِدَةٌ هَامَةٌ.	هَذِهِ قَوَاعِدُ هَامَةٌ.
Hasta vasiyetini yazdı.	كَتَبَ الْمَرِيضُ وَصِيَّتَهُ.	كَتَبَ الْمَرَضَى وَصَايَاهُمْ.
Uçan bir serçe gördüm.	رَأَيْتُ عُصْفُورًا يَطِيرُ.	رَأَيْتُ عَصَافِيرَ تَطِيرُ.
Mescitte namaz kıldık.	صَلَّيْنَا فِي الْمَسْجِدِ.	صَلَّيْنَا فِي الْمَسَاجِدِ.

Hangi müfred ismin hangi mükesser cemi “kırık çoğul” kalıbında geleceğine dair standart bir kural bulunmamaktadır. Bu noktadaki eksiklik zaman içerisinde bol bol metin okumak ve sözlüğe bakmak suretiyle giderilebilir.

SIRA SİZDE

4

Aşağıdaki müfed isimlerin mükesser cemilerini bulunuz.

لَوْنٌ، طَعَامٌ، كِتَابٌ، دِينَارٌ، بَقِيَّةٌ، سَاجِدٌ، عَاجِزٌ، عَامِلٌ، رَيْسٌ، صَدْرٌ

ALİŞTIRMALAR

1. Zamme ile merfu‘ olan müfred isimleri örneklerdeki gibi tesniye yapınız.

المِثَالُ 1: العَامِلُ ذَاهِبٌ إِلَى الْمَصْنَعِ. - العَامِلَانِ ذَاهِبَانِ إِلَى الْمَصْنَعِ.

المِثَالُ 2: التَّلْمِيذَةُ نَاجِحَةٌ فِي دُرُوسِهَا. - التَّلْمِيذَتَانِ نَاجِحَتَانِ فِي دُرُوسِهِمَا.

1. الطَّالِبُ رَاجِعٌ عَنِ مَدْرَسَتِهِ.
2. الطِّفْلُ نَائِمٌ فِي الْغُرْفَةِ.
3. المُسَافِرُ رَاكِبٌ الحَافِلَةَ.
4. المُسْلِمَةُ صَائِمَةٌ فِي رَمَضَانَ.
5. المُعَلِّمَةُ ذَاهِبَةٌ إِلَى السُّوقِ.
6. القَلَمُ طَوِيلٌ.
7. النَّافِذَةُ مَفْتُوحَةٌ.
8. الرَّاعِي جَالِسٌ تَحْتَ الشَّجَرَةِ.

2. Fetha ile mansûb olan müfred isimleri örneklerdeki gibi tesniye yapınız.

المِثَالُ 1: رَأَيْتُ رَجُلًا فِي الشَّارِعِ. - رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ فِي الشَّارِعِ.

المِثَالُ 2: رَأَيْتُ امْرَأَةً أَمَامَ الْبَيْتِ. - رَأَيْتُ امْرَأَتَيْنِ أَمَامَ الْبَيْتِ.

1. سَاعَدْتُ فَقِيرًا أَمْسِ.
2. أَعْطَيْتُ الطِّفْلَةَ هَدِيَّةً.
3. سَأَلْتُ الطَّالِبَ عَنِ اسْمِهِ.
4. رَمَيْتُ حَجَرًا وَاحِدًا.
5. كَافَأَ الْمُدِيرُ الطَّالِبَةَ.
6. رَأَيْتُ الْمُهَنْدِسَ فِي الشَّرِكَةِ.
7. كَتَبْتُ رِسَالَةً إِلَى أَبِي.
8. رَأَيْتُ فَتَى مُهَذَّبًا.

3. Kesra ile mecrûr olan müfred isimleri örneklerdeki gibi tesniye yapınız.

- المِثَالُ 1: سَلَّمْتُ عَلَى الْمُعَلِّمِ. - سَلَّمْتُ عَلَى الْمُعَلِّمِينَ.
المِثَالُ 2: مَرَرْتُ بِصَدِيقَةٍ. - مَرَرْتُ بِصَدِيقَتَيْنِ.
1. ذَهَبْتُ إِلَى الطَّيِّبِ.
2. كَتَبْتُ الرِّسَالَةَ بِالْقَلَمِ.
3. فَتَحْتُ المِخْفَظَةَ بِالمِفْتَاحِ.
4. سَلَّمْتُ عَلَى المُدِيرَةِ.
5. سَافَرْنَا إِلَى أَنْقَرَةَ بِالسَّيَّارَةِ.
6. عَمِلْتُ فِي الشَّرِكَةِ.
7. مَرَرْتُ بِالمُدْرَسِ.
8. كَتَبْتُ رِسَالَةً إِلَى أَحِيهِ.

4. Altı çizili müfred isimleri örneklerdeki gibi cem.i müzekker sâlime dönüştürünüz.

- المِثَالُ 1: يَصُومُ المُسْلِمُ فِي رَمَضَانَ. - يَصُومُ المُسْلِمُونَ فِي رَمَضَانَ.
المِثَالُ 2: رَأَيْتُ الأَعْرَبِ. - رَأَيْتُ الأَعْرَبِينَ.
المِثَالُ 3: سَلَّمْتُ عَلَى المُعَلِّمِ. - سَلَّمْتُ عَلَى المُعَلِّمِينَ.
1. جَاءَ الفَلَّاحُ مِنَ القَرْيَةِ.
2. عَادَ المُهَاجِرُ إِلَى الوَطَنِ.
3. المُجْتَهِدُ نَاجِحٌ دَائِمًا.
4. سَلَّمْتُ عَلَى البَائِعِ.
5. مَرَرْتُ بِالمُوظَّفِ.
6. اللهُ مَعَ الصَّابِرِ.
7. سَاعَدَ عَلِيٌّ مُتَحَاجًا.
8. رَأَيْتُ المُدْرَسَ الأَكْبَرَ.

5. Altı çizili müfred isimleri örneklerdeki gibi cem-i müennes sâlime dönüştürünüz.

- المِثَالُ 1: تَعْمَلُ المُمْرَضَةُ فِي المُسْتَشْفَى. - تَعْمَلُ المُمْرَضَاتُ فِي المُسْتَشْفَى.
المِثَالُ 2: رَأَيْتُ الطَّالِبَةَ فِي المَدْرَسَةِ. - رَأَيْتُ الطَّالِبَاتِ فِي المَدْرَسَةِ.
المِثَالُ 3: سَلَّمْتُ عَلَى المُعَلِّمَةِ. - سَلَّمْتُ عَلَى المُعَلِّمَاتِ.

1. جَاءَتْ الطُّفْلَةَ الصَّغِيرَةَ.
2. تُصَلِّي زَيْنَبٌ فِي الْبَيْتِ.
3. تَدْرُسُ الطَّالِبَةُ فِي الثَّانَوِيَّةِ.
4. سَلَّمْتُ عَلَى الْمُسْلِمَةِ.
5. مَرَرْتُ بِالْمِصْرِيَّةِ.
6. اللَّهُ مَعَ الصَّابِرَةِ.
7. سَاعَدَ عَلِيٌّ مُحْتَاجَةً.
8. رَأَيْتُ سَيِّدَةً كَبِيرَةً.

6. Aşağıdaki müfed isimlerin cem-i killetlerini bulunuz.

بَابٌ، طَعَامٌ، جَوَابٌ، حَرْفٌ، صَاحِبٌ، عَيْنٌ، صَبِيٌّ، نُورٌ، أَخٌ، لَوْنٌ، نِدٌّ، مِثَالٌ، طِفْلٌ، فَتَى، فُرَادٍ، جَدٌّ، وَقْتُ، رَجُلٌ، زَمَانٌ، نَفْسٌ، وَرَزٌ، سُؤَالٌ، ذِرَاعٌ، جَنَاحٌ

7. Aşağıdaki müfed isimlerin cem-i kesretlerini bulunuz.

كِتَابٌ، حَجْرٌ، بَحْرٌ، أُمَّةٌ، مَنَزَلٌ، قَانُونٌ، قَبْرِ، أَعْمَى، رَاكِعٌ، قَبِيلٌ، نِعْمَةٌ، جَوْهَرٌ، قَبِيرٌ، مِصْبَاحٌ، حَقِيبَةٌ، جَمَلَةٌ، سَاحِرٌ، فَاجِرٌ، تَارِيخٌ، مَدْرَسَةٌ، شُجَاعٌ، مَرِيضٌ، نَبِيٌّ، سُنَّةٌ، رِسَالَةٌ، قَاعِدَةٌ، خَطِيبَةٌ، دِينَارٌ

8. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Allah Kur'an'ı Arapça olarak indirmiştir.

Arapçayı öğrenmemiz gerekiyor.

İki (bayan) öğretmen sabırlıdır.

Öğrenciler geleceği düşünüyor.

Bayan doktorlar hastaneye döndüler.

Kelimeler ve Deyimler

أَتَقَنَّ - يُتَقَنَّ - إِتْقَانُ اللَّغَةِ: dili iyi konuşmak, dile hakim olmak

إِذَا كُنَّا نُرِيدُ: istiyorsak

أَسْهَمَ - يُسْهِمُ - إِسْهَامًا فِي: ...e katkıda bulunmak

الْأَمْثَالُ وَالْتَعَابِيرُ الْإِصْطِلَاحِيَّةُ: atasözleri ve deyimler

أَوْدُ أَنْ أَحْصَى هُنَا بِالذِّكْرِ: burada özellikle zikretmek istiyorum

بَيْنَةُ ج بِيْنَاتٌ: çevre, muhit

تَحْتَلُّ مَكَانَهُ مُتَمَرِّزَةً: seçkin bir konumda bulunuyor, yer işgal ediyor

تَزُوْدٌ - يَتَزَوَّدُ - تَزَوَّدًا ب: ...ile donanmak, ...e sahip olmak

تَصَدَّرَ - يَتَصَدَّرُ - تَصَدُّرُ الشَّيْءِ: bir şeyin başında, önünde yer almak

تَقَدَّمَ - يَتَقَدَّمُ - تَقَدُّمًا: ilerlemek

تَمَكَّنَ - يَتَمَكَّنُ - تَمَكُّنًا مِنْ: ...ebilmek, bir şeyi yapabilmek

رَقِيَ - يَرْقَى - رُقْيًا: yükselmek, yücelmek

شِفَاهِيَّةٌ كَانَتْ أَوْ كِتَابِيَّةٌ: ister sözlü isterse yazılı olsun

الظَّرُوفُ الْمُلَابِغَةُ: uygun koşullar

عَبَّرَ - يُعَبِّرُ - تَعْبِيرًا عَنْ: ...i ifade etmek, dile getirmek

عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ: yer yüzünde

غَزِيرَةٌ: bol, çok, zengin

فَضَّلَ - يُفَضِّلُ - تَفْضِيلًا: üstün kılmak, üstün tutmak

فِي حَيَاتِنَا الْيَوْمِيَّةِ: günlük yaşamımızda

فِيمَا بَيْنَنَا: kendi aramızda

كَمَا هُوَ مَعْرُوفٌ: bilindiği gibi

لَا يُحْكِنَا فَهْمٌ...: ...i anlayamayız, anlamamız mümkün olmaz

لِأَنْفُسِهِمْ بِأَنْفُسِهِمْ: kendi kendilerine

لِذَا: bu yüzden ,bu nedenle

اللُّغَةُ الْأُمُّ: ana dil

لِلتَّفَاهُمِ وَالتَّوَاصُلِ: karşılıklı anlaşmak ve iletişim kurmak için

لَمَا: ...mazdı, ...mezdi

لَوْلَا: ...olmasaydı

مَا أَحْوَجَنَا إِلَى...: ...e ne kadar da ihtiyacımız var!

مَا يَدُورُ فِي ذَهْنِهِ: aklından geçenleri

مَشَاعِرٌ مُخْتَلِفَةٌ: çeşitli duygular

مُفْرَدَةٌ (ج) مُفْرَدَاتٌ: kelime

نَفْسِيَّةٌ: psikoloji

وَهَبَ - يَهَبُ - هِبَةً: bahşetmek, vermek, bağışlamak

يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ...: ...malıyız, meliyiz; ...mamız, memiz gerekir

Özet

Müfred, tesniye ve cemî terimlerini tanımlayabilme

Arapçada isimler ve sıfatlar sayı yönünden nüfred, tesniye ve cemi şeklinde üçe ayrılırlar. Eril veya dişil bir tek varlığa delalet eden isim ve sıfatlara müfred denilmektedir. رَجُلٌ bir adam, امْرَأَةٌ bir kadın, بَابٌ bir kapı ve نافذةٌ bir pencere kelimelerini müfrede örnek verebiliriz. Aynı türden iki varlığa delalet eden isim ve sıfatlara tesniye diğer adıyla müsennâ denmektedir. وَلَدَانِ iki çocuk، طَالِمَانِ iki kız öğrenci، قَلَمَانِ iki kalem ve حَقِيْبَتَانِ iki çanta kelimelerini tesniyeye örnek verebiliriz. İkidenden fazla varlığa delalet eden isim ve sıfatlara ise cemi denilmektedir. Cemi isimler çoğul yapılış biçimine göre sâlim cemi ve mükesser cemi olarak ikiye ayrılır. Sâlim cemi kendi arasında cinsiyet yönünden müzekker sâlim ve müennes sâlim olarak ikiye ayrılır. مُعَلِّمُونَ öğretmenler، مُهَنْدِسُونَ mühendisler ve عَامِلُونَ işçiler kelimelerini cem-i müzekker sâlime örnek verebiliriz. مُعَلِّمَاتٌ bayan öğretmenler، مُهَنْدِسَاتٌ bayan mühendisler ve عَامِلَاتٌ bayan işçiler kelimelerini cem-i müennes sâlime örnek verebiliriz.

Sâlim cemi - mükesser cemi farkını ayırt edebilme

Tekil isimlerin yapısı bozulmadan yapılan kurallı çoğul türüne sâlim cemi denilmektedir. مُسَلِّمٌ-مُسَلِّمُونَ، مُوْطِفٌ-مُوْطِفُونَ، تَلْمِيْذَةٌ-تَلْمِيْذَاتٌ، زَيْنَبٌ-زَيْنَبَاتٌ örneklerinde olduğu gibi.

Tekil isimlerin yapısı bozularak (kırılarak) yapılan kuralsız çoğul türüne mükesser cemi denilmektedir. قَلَمٌ - أَقْلَامٌ، كِتَابٌ - كُتُبٌ، أُسْلُوبٌ - أُسْلُوبٌ، أَسَالِيْبٌ örneklerinde olduğu gibi.

Müfred isimlerin mükesser cemi vezinlerini kavrayabilme

Mükesser cemi de kendi arasında cem-i killet “azlık çoğulu” ve cem-i kesret “çokluk çoğulu” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. أَجْوِبَةٌ cevaplar، أَقْلَامٌ kalemler ve أَنْفُسٌ nefisler kelimelerini cem-i killete örnek verebiliriz. مَنَازِلٌ evler، كُتُبٌ kitaplar ve فُقَرَاءٌ fakirler kelimelerini cem-i kesrete örnek verebiliriz.

Müfred, tesniye ve cemî kelimelerin irab alametlerini ayırt edebilme

Müfred isimlerin ref alameti zamme (ـُ)، nasb alameti fetha (ـَ)، cer alameti ise kesra (ـِ)'dir. Müfred isimlerdeki zammenin yerini tesniyede elif (ي)، fetha ve kesranın yerini ise cezimli ye (يِ) almaktadır. Kesralı nûn (ن) her üç halde de (ref, nasb ve cer) tesniyenin sonunda bulunmaktadır. Muzâf olduğu zaman bu nûn tesniyeden düşmektedir. Müfred isimlerdeki zammenin yerini cem-i müzekker sâlimde vav (و)، fetha ve kesranın yerini ise sakin ye (يِ) almaktadır. Fethalı nûn (نُ) her üç halde de (ref, nasb ve cer) cem-i müzekker sâlimin sonunda bulunmaktadır. Muzâf olduğu zaman bu nûn cem-i müzekker sâlimden düşmektedir. Cem-i müennes sâlim ile cem-i mükesserin irabı müfred isimlerde olduğu gibi harekeyledir. Ancak cem-i müennesin irabı eksiktir. Ref alameti zamme iken, nasb ve cer alametleri sadece kesradır. Sonuç olarak tesniye ve cem-i müzekker sâlimin irabı harekeyle değil harfledir. Müfred, cem-i müennes sâlim ve mükesser ceminin irabı ise harekelerledir. Arapça'da cinsiyet uyumu nasıl önemliyse nicelik uyumu da

aynı ölçüde önemlidir. Bu nedenle isim ve sıfatların tesniye ve cemi yapıları ile ilgili kuralları iyi kavramamız Arapça öğrenimi açısından son derece gereklidir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki kelimelerden hangisi tesniye değildir?

- a. مَدْرَسَتَيْنِ
- b. حَدِيقَتَانِ
- c. مُسْلِمَيْنِ
- d. بَائِعَانِ
- e. مَشْهُورَيْنِ

2. Aşağıdaki isimlerden hangisi cem-i müennes sâlim değildir?

- a. حَمْرَاتٌ
- b. حَيِمَاتٌ
- c. أَوْقَاتٌ
- d. زَيْنَاتٌ
- e. طَالِبَاتٌ

3. Aşağıdaki mükesser cemilerden (kualsız çoğullar) hangisi cem-i killet veznindedir?

- a. كُتُبٌ
- b. جِبَالٌ
- c. قُبُورٌ
- d. أَجْوِبَةٌ
- e. مَصَابِيحٌ

4. Aşağıdaki isimlerden hangisi cem-i müzekker sâlimdir?

- a. حَنَفِيُّونَ
- b. طُلَّابٌ
- c. عَمَلَةٌ
- d. إِخْوَانٌ
- e. مُسْلِمِينَ

5. Aşağıdakilerin hangisinde iki isim de tesniyedir?

- a. بَيْتَانِ - رَجُلَيْنِ
- b. إِخْوَانٌ - أُخْتَانِ
- c. أَرْزَامٌ - طَالِبَتَيْنِ

- d. سِنِينَ - شَهْرَانِ
e. مُؤْمِنِينَ - مُسْلِمَتَانِ

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız doğru değilse, “Tesniye” konusunu yeniden okuyunuz.
2. c Yanıtınız doğru değilse, “Cem-i müennes Sâlim” konusunu yeniden okuyunuz.
3. d Yanıtınız doğru değilse, “Mükesser Cemi – Cem-i Killet” konusunu yeniden okuyunuz.
4. a Yanıtınız doğru değilse, “Cem-i Müzekker Sâlim” konusunu yeniden okuyunuz.
5. a Yanıtınız doğru değilse, “Tesniye” konusunu yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. الرَّجُلَانِ 2. أُسْدَيْنِ 3. صَدِيقَيْنِ 4. الطَّفَلَتَانِ 5. فَقِيرَتَيْنِ 6. الْمُدِيرَتَيْنِ

Sıra Sizde 2

1. الْمُعْلَمُونَ 2. الْمُسَافِرِينَ 3. الْمُهَنْدِسِينَ 4. الْمُرَاسِلُونَ 5. الْمُؤَلِّفِينَ 6. الْمُوظَّفِينَ

Sıra Sizde 3

1. الطَّفَلَاتُ 2. كَاتِبَاتُ 3. طَبِيبَاتُ 4. الطَّالِبَاتُ 5. الْمُهَنْدِسَاتُ 6. شَاعِرَاتُ

Sıra Sizde 4

أَلْوَانٌ، أَطْعَمَةٌ، كُتِبَ، دَنَابِرٌ، بَقَايَا، سُجَّدٌ، عَجَزَةٌ، عَوَامِلٌ، رُؤَسَاءُ، صُدُورٌ،

Yararlanılan Kaynaklar

Çörtü, M. M. (2008), **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Güler, İ., Günday H., Şahin, Ş. (2001), **Arapça Dilbilgisi**, İstanbul.

Kılıç, H. (2005), **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul.

Talu, M. (1986), **Sarf İlimi-Nahiv İlimi**, Kayseri.

4

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Marife ve nekre terimlerini tanımlayabilecek,
- Marife ismin çeşitlerini ayırt edebilecek,
- Nekre isimleri metinlerde karşılaştığınızda ayırt edebilecek,
- Nekre isimleri marifeye dönüştürebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Marife
- Nekre
- Harf-i tarif
- Tahsis

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Marife-nekre terimlerinin anlamlarını Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisini (Nahiv) adlı kitabından okuyarak öğreniniz.
- Marife ismin çeşitlerini Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi (Nahiv) adlı kitabından veya bir başka Türkçe kitaptan okuyunuz.

Belirlilik Yönünden İsimler (Marife-Nekre)

المَعْرِفَةُ وَالنَّكْرَةُ

GİRİŞ

Birinci ünite de gördüğümüz üzere varlıklara ad olan ve fiillerin aksine zaman belirtmeyen kelimelere isim diyorduk. Arapçada isimler çeşitli açılardan ayırma tabi tutularak incelenebilirler. İrab bakımından, cinsiyet bakımından, sayı bakımından yapılan ayrımlar bunlardan bazılarıdır. Bu taksimlerin temel amacı isimleri daha yakından tanımak ve bir de anlatım ve kavramada kolaylık sağlamaktır. İkinci ve üçüncü ünitelerde isimlerinin cinsiyet ve sayı bakımından hangi kısımlara ayrıldığını görmüştünüz. Bu ünite de ise ismin bir başka yönden yapılan ayrımı üzerinde durulacaktır ki bu da marife ve nekre ayrımıdır. Arapçada bütün isimler cinsiyet açısından ayırma tabi tutulup mutlaka ya müzekker (eril) ya da müennes (dişil) kategorisine sokuldukları gibi belirli olup olmama açısından da marife ve nekre kategorilerine sokulmaktadır. Bir başka ifade ile Arapçada bir isim ya belirli (marife) ya da belirsiz (nekre) konumundadır. Dış dünyadaki veya zihindeki bilgiler açısından bilinen, belirli varlıklara verilen isimler marife sayılırken tersi durumdaki isimler de nekre kabul edilmektedir. Bu terimler Arapça dilbilgisini anlatan metinlerde sıklıkla karşımıza çıkacaktır. Örneğin Arapça isim cümlesinin öğeleri konusu anlatılırken “mübteda genellikle marife, haber genellikle nekre olur” ifadesi ile karşılaşacaksınız. Bu tür anlatımların sizin açınızdan anlamlı olması için marife ve nekre hakkında bilgilere ihtiyacınız bulunmaktadır. Ayrıca Arapçada sıfat tamlaması vb. pek çok konuda öğeler arasında uyum olması gereklidir ve aranan uyumlardan başta geleni de her iki ögenin de marife veya nekre olmasıdır. Bu yönüyle de marife nekre konusunun diğer pek çok dilbilgisi konusunu ilgilendiren yönleri bulunmaktadır.

Bu ünite de marife ve nekre terimlerinin anlamları verildikten sonra marife kelimelerin çeşitleri, nekre kelimelerin marife yapılması vb. hususlar üzerinde durulacaktır. Dilbilgisi anlatımına geçilmeden önce ünite konusyla ilgili çok sayıda örnek içeren bir “Okuma Parçası” ve parçayı kavramaya yönelik alıştırmalar, dilbilgisi anlatımının ardından da konunun değişik örnekler vasıtasıyla zihninizde yerleşmesini hedefleyen çeşitli alıştırmalar bulunmaktadır. Gerek okuma parçası ve gerekse de alıştırmalarda yer alan cümleleri dikkatli bir şekilde incelemeniz size önemli katkılar sağlayacaktır.

INTERNET

Konu ile ilgili bilgi almak için; www.onlinearabic.net, www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

إستانبول

كانت إستانبول قديماً مدينةً صغيرةً تُسمى (بِيزَنْطَة) ثُمَّ اسْتُوِلَ عَلَيْهَا الإمبراطورُ الرُّومانيُّ قُسطنطينُ الأوَّلُ وأعلَنَها عاصمةً لَهُ عامَ 330 م.، وعُرِفَتْ بَعْدَ ذَلِكَ بِاسْمِ القُسطنطينيَّةِ نِسْبَةً إلى هَذَا الإمبراطورِ.

في العصورِ الأوَّلَى للإسلامِ كانتَ هناكَ مُحاولاتٌ عديدةٌ لفتحِ هذهِ المدينةِ، وكانَ اهتمامُ المسلمينَ بهذهِ المدينةِ رغبةً مِنْهُمْ في تحقيقِ بِشارةِ النبيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَيْثُ قَالَ: (لَتُقْتَحَنَّ القُسطنطينيَّةُ، فَلْيَعْمُ الأَميرُ أَميرُها وَلْيَعْمُ الجَيْشُ ذَلِكَ الجَيْشُ). وكانتَ أوَّلُ مُحاولَةٍ لِحِصارِ القُسطنطينيَّةِ عامَ (34هـ-654م) في عَهْدِ الخليفةِ الراشدِ عُثمانِ بْنِ عفانَ، ثُمَّ تَلَتْها مُحاولاتٌ أُخرى عديدةٌ كانَ أَهْمُها مُحاولَتَيْنِ، إِحداهُما كانتَ في عَهْدِ معاويةَ بْنِ أَبِي سُفيانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما، وَالتي ثَوَّقِي فِيها الصَّحابيُّ الجليلُ أَبُو أَيُّوبَ الأَنْصاريُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، الَّذِي دُفِنَ عِنْدَ أسوارِ القُسطنطينيَّةِ، أَمَّا المُحاولَةُ الأُخرى المُهمَّةُ فكانتَ في عَهْدِ سليمانَ بْنِ عبدِ المَلِكِ. ظَلَّتِ القُسطنطينيَّةُ مُتَبَعَةً على الفاتِحِينَ حتى قامَتِ الدَّوْلَةُ العُثمانيَّةُ، فحاولَ العُثمانيونَ فَتْحَها، فكانتَ هناكَ مُحاولاتٌ عديدةٌ مِنَ السلاطينِ العُثمانيينِ.

في عهدِ السلطانِ العظيمِ محمدِ الثانيِ بْنِ مرادِ الثانيِ، حاولَ العُثمانيونَ فَتْحَ القُسطنطينيَّةِ بِجَيْشٍ مُكوِّنٍ مِنْ 265 ألفِ مُقاتِلٍ تَصَحَّفُهمُ المِدْفَعِيَّةُ الثَقِيلَةُ، وَخَرَجَ في مُقَدِّمَةِ الجَيْشِ الشُّيوخُ والعُلَماءُ وَكِبارُ رِجالِ الدَّوْلَةِ مُتَوَجِّهِينَ إلى القُسطنطينيَّةِ بِتَقَدُّمِ الجَميعِ السلطانِ محمدَ الثانيِ، وَتَحْتَ وابلٍ مِنَ التَّيرانِ والسَّهامِ أَفْتَحَمَ الجُنودُ على بَرَكةِ اللهِ أسوارَ المدينةِ، وَتَدَفَّقَتْ جُموعُهُمُ إليها كالمسيلِ الجارفِ ودخلها السلطانُ محمدُ الثانيِ فاتِحًا في يَوْمِ الثَّلَاثاءِ 29 من مايو 1453، وَمُنْذُ ذَلِكَ اليَوْمِ لُقِّبَ السلطانُ بِالفاتِحِ، وَلَمَّا دَخَلَ المدينةَ تَرَجَّلَ عَنْ فَرَسِهِ، وَسَجَدَ شُكْرًا لِلَّهِ، ثُمَّ تَوَجَّهَ إلى كَنِيسَةِ (أيا صُوفيا) وَأَمَرَ بِتَحْوِيلِها إلى مَسْجِدٍ.

وَمُنْذُ ذَلِكَ التاريخِ أَصْبَحَتِ القُسطنطينيَّةُ عاصمةً لِلدَّوْلَةِ العُثمانيَّةِ.

Metni Kavrama Alıştırılmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. لماذا عُرِفَتْ إستانبولُ قَبْلَ فَتْحِها بِاسْمِ القُسطنطينيَّةِ؟
2. متى أعلَنَ الإمبراطورُ الرُّومانيُّ قُسطنطينُ الأوَّلُ إستانبولَ عاصمةً لَهُ؟
3. لماذا اهتمَّ المسلمونَ بِإستانبولِ؟
4. ما هي بِشارةُ النبيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟
5. متى كانتَ أوَّلُ مُحاولَةٍ لِحِصارِ إستانبولِ؟
6. متى ثَوَّقِي الصَّحابيُّ الجليلُ أَبُو أَيُّوبَ الأَنْصاريُّ؟
7. في أيِّ مكانٍ دُفِنَ أَبُو أَيُّوبَ الأَنْصاريُّ؟
8. هل كانتَ هناكَ مُحاولاتٌ عديدةٌ مِنَ السلاطينِ العُثمانيينِ لفتحِ إستانبولِ؟
9. كم كانَ عددُ جيشِ السلطانِ محمدِ الثانيِ؟

10. ماذا فَعَلَ السلطانُ مُحَمَّدُ التَّايَّ عِنْدَمَا دَخَلَ إِلَى اسْتَانْبُولَ فَاتِحاً؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(نَزَلَ، جُنْدٌ، أَمَامٌ، تَبَدَّلَ، مُتَّوَعَةٌ، كَثِيرَةٌ، كَبُرَ، زَمَنٌ، لَقَّبَ، الْعَظِيمِ، عَقَبَ، احْتَلَّ)

1. تَمَّ اسْتَوَى عَلَيْهَا الْإِمْبْرَاطُورُ الرَّوْمَائِيَّ.

2. تَمَّ تَلْتَهَا مُحَاوَلَاتٌ أُخْرَى عَدِيدَةً.

3. إِخْدَاهُمَا كَانَتْ فِي عَهْدِ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ.

4. تُوِّفِي فِيهَا الصَّحَابِيُّ الْجَلِيلُ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ.

5. ظَلَّتِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ مُتَّبِعَةً عَلَى الْفَاتِحِينَ حَتَّى قَامَتِ الدَّوْلَةُ الْعُثْمَانِيَّةُ.

6. فَكَانَتْ هُنَاكَ مُحَاوَلَاتٌ عَدِيدَةٌ مِنَ السَّلَاطِينِ الْعُثْمَانِيِّينَ.

7. حَاوَلَ الْعُثْمَانِيُّونَ فَتَحَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ بِجَيْشٍ مُكَوَّنٍ مِنْ 265 أَلْفٍ مُقَاتِلٍ.

8. وَخَرَجَ فِي مُقَدِّمَةِ الْجَيْشِ الشُّيُوخُ وَالْعُلَمَاءُ وَكِبَارُ رِجَالِ الدَّوْلَةِ.

9. وَلَمَّا دَخَلَ الْمَدِينَةَ تَرَجَّلَ عَنْ فَرَسِهِ.

10. تَمَّ تَوَجُّهُ إِلَى كَيْسِيَّةِ (آيَا صُوفِيَا) وَأَمَرَ بِتَحْوِيلِهَا إِلَى مَسْجِدٍ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(صِغَارٌ، يَنْأَخِرُ، تَعَلَّمَ، قَلِيلَةٌ، بَسَنَ، انْتَهَى، رَكِبَ، عَاشَ، زَهَبَتْ، قَرِيَّةٌ، الْخَفِيفَةُ، فَتَحَ)

1. كَانَتْ إِسْتَانْبُولُ قَدِيمًا مَدِينَةً صَغِيرَةً تُسَمَّى (بَيْرُزْطَةَ).

2. وَكَانَ اهْتِمَامُ الْمُسْلِمِينَ بِهَذِهِ الْمَدِينَةِ رُغْبَةً مِنْهُمْ فِي تَحْقِيقِ بَشَارَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

3. لَكُنْفَتْحَنَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ، فَلَبِعَمَ الْأَمِيرِ أَمِيرُهَا وَلَبِعَمَ الْجَيْشِ ذَلِكَ الْجَيْشُ.

4. تُوِّفِي فِيهَا الصَّحَابِيُّ الْجَلِيلُ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ.

5. ظَلَّتِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ مُتَّبِعَةً عَلَى الْفَاتِحِينَ حَتَّى قَامَتِ الدَّوْلَةُ الْعُثْمَانِيَّةُ.

6. كَانَتْ هُنَاكَ مُحَاوَلَاتٌ عَدِيدَةٌ مِنَ السَّلَاطِينِ الْعُثْمَانِيِّينَ.

7. حَاوَلَ الْعُثْمَانِيُّونَ فَتَحَ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ بِجَيْشٍ مُكَوَّنٍ مِنْ 265 أَلْفٍ مُقَاتِلٍ تَصَحُّبُهُمُ الْمِدْفَعِيَّةَ النَّقِيلَةَ.

8. وَخَرَجَ فِي مُقَدِّمَةِ الْجَيْشِ الشُّيُوخُ وَالْعُلَمَاءُ وَكِبَارُ رِجَالِ الدَّوْلَةِ.

9. يَتَقَدَّمُ الْجَمِيعُ السُّلْطَانَ مُحَمَّدَ الثَّانِي.

10. لَمَّا دَخَلَ الْمَدِينَةَ تَرَجَّلَ عَنْ فَرَسِهِ، وَسَجَدَ شُكْرًا لِلَّهِ.

4. Altı çizili kelimelerin müfretlerini (tekillerini) bulunuz.

1. فِي الْعُصُورِ الْأُولَى لِلْإِسْلَامِ كَانَتْ هُنَاكَ مُحَاوَلَاتٌ عَدِيدَةٌ لِفَتْحِ هَذِهِ الْمَدِينَةِ

2. دُفِنَ عِنْدَ أُسْوَارِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ.

3. ظَلَّتِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ مُتَّبِعَةً عَلَى الْفَاتِحِينَ حَتَّى قَامَتِ الدَّوْلَةُ الْعُثْمَانِيَّةُ.

4. كَانَتْ هُنَاكَ مُحَاوَلَاتٌ عَدِيدَةٌ مِنَ السَّلَاطِينِ الْعُثْمَانِيِّينَ.

5. نَحَّتْ وَابِلٌ مِنَ النَّيْرَانِ وَالسَّهَامِ اقْتَحَمَ الْجُنُودُ عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ أُسْوَارَ الْمَدِينَةِ.

5. Altı çizili kelimelerin cemilerini (çoğullarını) bulunuz.

1. كَانَتْ إِسْتَانْبُولُ قَدِيمًا مَدِينَةً صَغِيرَةً تُسَمَّى (بِيَزْنُطَةَ).

2. وَكَانَتْ أَوَّلَ مُحَاوَلَةٍ لِحِصَارِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ عَامَ (34هـ-654م).

3. تُؤْفَى فِيهَا الصَّحَابِيُّ الْجَلِيلُ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ.

4. ظَلَّتِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ مُتَّبِعَةً عَلَى الْفَاتِحِينَ حَتَّى قَامَتِ الدَّوْلَةُ الْعُثْمَانِيَّةُ.

5. ثُمَّ تَوَجَّهَ إِلَى كَيْسِيَّةِ (آيَا صُوفِيَا) وَأَمَرَ بِتَحْوِيلِهَا إِلَى مَسْجِدٍ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(وَكَانَتْ أَوَّلَ مُحَاوَلَةٍ لِحِصَارِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ عَامَ (34هـ-654م) فِي عَهْدِ الْخَلِيفَةِ الرَّاشِدِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، ثُمَّ تَلَتْهَا مُحَاوَلَاتٌ أُخْرَى عَدِيدَةٌ)

a. Kostantiniyye'nin ilk kuşatılması hicri 34, miladi 654 yılında raşid halife Hz. Osman zamanındaydı. Sonra bunu pek çok girişim izledi.

b. Kostantiniyye'yi ilk kuşatma girişimi hicri 43, miladi 456 yılında raşid halife Hz. Osman zamanındaydı. Sonra bunu pek çok girişim izledi.

c. Kostantiniyye'yi ilk kuşatma girişimi hicri 34, miladi 654 yılında halife Hz. Osman zamanındaydı. Sonra bunu pek çok girişim izledi.

d. Kostantiniyye'yi ilk kuşatma girişimi hicri 34, miladi 654 yılında raşid halife Hz. Osman zamanındaydı. Sonra bunu pek çok girişim izledi.

e. Kostantiniyye'yi ilk kuşatma girişimi hicri 34, miladi 654 yılında halife Hz. Osman zamanındaydı. Sonra bunu pek çok girişim izledi.

(في عهد السلطان العظيم محمد الثاني بن مراد الثاني، حاول العثمانيون فتح القسطنطينية بجيش مكون من 265 ألف مقاتل تصحبهم المدفعية الثقيلة)

- Büyük Sultan II. Mehmet zamanında Osmanlılar kendilerine ağır topçu birliğinin eşlik ettiği 265 000 savaşıçdan oluşan bir orduyla Kostantiniyye'yi fethetmeye çalıştılar.
- II. Murad'ın oğlu Büyük Sultan II. Mehmet zamanında Osmanlılar kendilerine topçu birliğinin eşlik ettiği 265 000 savaşıçdan oluşan bir orduyla Kostantiniyye'yi fethetmeye çalıştılar.
- II. Murad'ın oğlu Büyük Sultan II. Mehmet zamanında Osmanlılar kendilerine ağır topçu birliğinin eşlik ettiği 265 000 savaşıçdan oluşan bir orduyla Kostantiniyye'yi fethetmeye çalıştılar.
- II. Murad'ın oğlu Büyük Sultan II. Mehmet kendilerine ağır topçu birliğinin eşlik ettiği 265 000 savaşıçdan oluşan bir orduyla Kostantiniyye'yi fethetmeye çalıştı.
- II. Murad'ın oğlu Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlılar kendilerine ağır topçu birliğinin eşlik ettiği 265 000 savaşıçdan oluşan bir orduyla Kostantiniyye'yi fethetmeye çalıştılar.

DİLBİLGİSİ

BELİRLİLİK YÖNÜNDEN İSİMLER

(MARİFE-NEKRE)

Arapçada isimler değişik açılardan ayırma tabi tutularak incelenebilir. Cinsiyet bakımından yapılan müennes-müzekker ayırımı, sayı bakımından yapılan müfred-tesniye-cemi ayırımı... vb. ayırımların temel amacı isimleri daha iyi tanıyabilmektir.

İsimlerin tabi olduğu önemli ayırımlardan birisi de belirlilik bakımından yapılan marife-nekre ayırımıdır. Öncelikle bu terimleri tanımlayalım.

Marife: Belirli bir nesneyi gösteren isimlere marife denir. Belirli bir şey için konulmuş isimdir şeklinde de tanımlanabilir.

المعرفة: ما وُضِعَ لشيءٍ بعينه

Nekre: Belirsiz bir nesneyi gösteren isimlere nekre denir. Belirsiz bir şey için konulmuş isimdir şeklinde de tanımlanabilir.

النكرة: ما وُضِعَ لشيءٍ لا بعينه

Marife ve nekre terimlerinin Türkçede doğrudan karşılıkları olmadığından Türk öğrenciler tarafından anlaşılmasında zorluklar tabii olarak

yaşanabilmektedir. Terimlerin daha iyi kavranabilmesi açısından örnekler üzerinden açıklamakta yarar vardır.

Örneğin: (شجرة) kelimesi nekre (belirsiz) bir isimdir ve “bir ağaç” şeklinde Türkçeye çevrilebilir. Belirli, bilinen bir ağaç değil herhangi bir ağaç kastedilmektedir. Başına (ال) takısı ekleyerek (الشجرة) dediğimizde ise bilinen, belirli bir ağacı kastetmiş oluruz. Buna göre; (في الحديقة شجرة) “Bahçede bir ağaç var” dediğimizde belirli bir ağaçtan değil sadece bahçede bir adet ağaç bulunduğundan söz etmekteyiz. Konuyla ilgili ikinci bir cümle söyleyip (الشجرة جميلة) “Ağaç güzel” dediğimizde ise artık herhangi bir ağaçtan değil bahçedeki o tek ağaçtan bahsetmekteyiz. Yani artık söz konusu olan sıradan bir ağaç değil bir önceki cümlemizde bahsi geçen (marife/belirli bir) ağaçtır.

Bir başka örnek de şöyle olabilir: Birbirlerine (ف) atf harfiyle bağlanmış iki cümleden oluşan (رَأَيْتُ فِي الطَّرِيقِ رَجُلًا فَسَلَّمْتُ عَلَى الرَّجُلِ) “Yolda bir adam gördüm ve (gördüğüm o) adama selam verdim.” ifadesinde birinci cümle olan (رَأَيْتُ فِي الطَّرِيقِ رَجُلًا) cümlesinde geçen (رَجُلًا) kelimesi nekredir. Zira daha öncesi itibarıyla bilinmeyen herhangi bir adamdan söz edilmektedir. İkinci cümledeki (الرَّجُلِ) kelimesi ise marifedir. Zira artık bahsettiğimiz herhangi bir adam değil de konuşan kişinin az önce görüp de kendisine selam verdiği belirli (marife) bir adamdır.

Yukarıda da temas ettiğimiz üzere marife ve nekre terimlerinin Türkçede birebir karşılıkları yoktur. Türkçede isimler yalın halde söylendiklerinde belirli sayılmaktadırlar. “Öğrenci geldi” denildiğinde “öğrenci” belirli bir isimdir. Türkçemizde Arapçadaki (ال) takısı veya İngilizcedeki (The) gibi isimleri belirli hale getirmek için kullanılan bir ek yoktur. “Bir öğrenci” dediğimizde ise “öğrenci” kelimesini belirsiz isim yapmış oluruz zira kastettiğimiz herhangi bir öğrencidir.

Marife İsimlerin Çeşitleri

Arapçada marife isim denilince genellikle akla (ال) takılı kelimeler gelmektedir. Oysa Arapçadaki marife isimler bunlardan ibaret değildir. Aşağıda sayacağımız altı tür isim marife olarak kabul edilmektedir. Ayrıca sonunda tenvin bulunan bütün isimlerin nekre olduğu da doğru değildir. Aşağıda yer alacağı üzere (عَلِيٌّ) gibi özel isimler başlarında (ال) takısı bulunmamasına ve sonunda tenvin olmasına rağmen marifedir.

Arapçada marife olarak kabul edilen isimler şunlardır:

1. (ال) Takılı Kelimeler

Arapçada marife denilince ilk akla gelen ve aynı zamanda en çok örneğin yer aldığı grup (ال) takılı (harf-i tarifli) kelimelerdir.

Aşağıdaki cümlelerde (ال) takısı ile marife olmuş kelimeleri inceleyiniz.

الضدان لا يجتمعان. “İki zıt asla bir araya gelmez.”

صَامَ الْمُسْلِمُونَ شَهْرَ رَمَضَانَ. “Müslümanlar Ramazan’da oruç tuttular.”

الْبَيْتُ مُطِيلٌ عَلَى الْبَحِيرَةِ. “Ev göle nâzırdır.”

زَرَعَ الْفَلَاخُ الدَّرَّةَ. “Çiftçi mısır ekti.”

لَا تُؤَخِّرْ عَمَلِ الْيَوْمِ إِلَى الْغَدِ. “Bugünün işini yarına bırakma.”

جَاعَ الطِّفْلُ فَبَكَى. “Çocuk acıktı ve (bu yüzden) ağladı.”

الرِّيَاضَةُ مُفِيدَةٌ لِلْعَقْلِ وَالْجِسْمِ. “Spor vücut ve zihin için yararlıdır.”

Arapçada (ال) takısı (harf-i tarif), marife (belirli) isimlerle, bu marife (belirli) isimleri nitelendiren sıfatların başına gelir. (ال) takısı her zaman aynı anlamı ifade etmez. Bu tarif harfinin cins, istiğrak, ahd-i harici ve ahd-i zihni olmak üzere dört çeşit anlamı bulunmaktadır. Şimdi bu kavramları biraz açıklayalım:

a. Cins: (ال) takısı (harf-i tarif), bir şeyin cinsini ifade etmek için getirilebilir. Örneğin: (الرَّجُلُ قَوِيٌّ) “Erkek güçlüdür” dediğimiz zaman (الرَّجُلُ) kelimesinin başındaki (ال) takısı belirli bir erkeği ifade etmek için değil erkek cinsi anlamını belirtmek için getirilmiştir yani teknik terim olarak “cins” manasındadır. Anlatılmak istenen erkek cinsinin özelliğinin güçlü olmak olduğudur. Bu cümlede belirli herhangi bir erkekte söz edilmediği gibi bütün erkekler de kastedilmemektedir. Yani cümle “Bütün erkekler güçlüdür” diye tercüme edilemez.

b. İstiğrak: (ال) takısı (harf-i tarif), kelimenin kapsamının tümünü ifade etmek için de getirilir. Bu durumda “bütün hepsi” manasına gelir. Teknik terimle “istiğrak” manası ifade ettiği söylenir. Örneğin: (لِلنَّاسِ رِجَالَانِ) “(Bütün) insanların iki ayağı vardır” dediğimiz zaman (النَّاسِ) kelimesinin başındaki (ال) takısı, “bütün” anlamına gelmektedir.

c. Ahd-i Harici: (ال) takısı (harf-i tarif), daha önce bahsi geçtiğinden dolayı bilinen, belirli bir varlığı ifade etmek için de kullanılır. Harf-i tarifin ifade ettiği bu anlama teknik terim olarak “ahd-i harici” denir. Örneğin: (جَاءَنِي رَجُلٌ فَأَكْرَمْتُ الرَّجُلَ) “Bana bir adam geldi ben de (o gelen) adama ikramda bulundum” ifadesi birbirine (ف) atıf harfiyle bağlanmış iki cümleden oluşmaktadır. (جَاءَنِي رَجُلٌ) cümlesindeki (رَجُلٌ) kelimesi nekredir. Zira bu söz söylendiği anda söz konusu olan herhangi bir adamdır. Oysa ikinci cümledeki (الرَّجُلَ) kelimesi marifedir. Zira artık belirli bir adamdan yani bu sözü söyleyene gelmiş bulunan adamdan söz edilmektedir.

d. Ahd-i Zihni: (ال) takısı (harf-i tarif), konuşmada önceden bahsi geçmemiş olsa da sözü söyleyen ve muhatap tarafından zihinlerinde mevcut bulunan bilgiler açısından belirli olan kelimelerin başına da gelebilir. Örneğin: (ذَهَبْتُ إِلَى السُّوقِ وَاشْتَرَيْتُ اللَّحْمَ) “Çarşıya gittim ve et satın aldım” ifadesinde (اللَّحْمَ) kelimesi (ال) takılı olarak getirilmiştir. Zira et denildiğinde gerek sözü söyleyenin ve gerekse de muhatabın zihnindeki ön bilgi bunun “kırmızı et” olduğu şeklindedir. Her ne kadar tavuk ve balık etleri de et olsa

da mutlak olarak et denildiği zaman akla gelen kırmızı ettir. Dolayısıyla örneğimizdeki (اللحم) kelimesi zihnimizdeki bu ön bilgiler dikkate alınarak (ال) takılı olarak söylenmiştir. Bu lâm-ı tarife teknik terim olarak zihinlerde bulunan bilgileri yansıttığı için ahd-i zihni lâm'ı denmiştir.

Şemsî ve kamerî harfler: (ال) takısındaki lâm harfi kendisinden sonraki harfe göre okunmakta veya okunmamaktadır. Kamerî harfler dediğimiz (أ، ب، ج...ج) harflerinden birisi ile başlayan bir kelimenin başına (ال) takısı gelirse (أل) “el” şeklinde okunur. Aksine şemsî harfler denilen (ت، ث، د...د) harflerinden birisi ile başlayan bir kelimenin başına (ال) takısı gelirse yazılışta bulunmakla birlikte telaffuzda lâm harfi okunmayıp elif harfi kelimenin ilk harfine eklenerek o ilk harf şeddeli olarak okunur. Aşağıdaki şemsî ve kamerî harfler tablosunu inceleyiniz.

Kamerî harfler			Şemsî harfler		
harf	örnek	okunuşu	Harf	örnek	okunuşu
أ	الأرض	el-arzu	ت	التلميذ	et-tilmîzu
ب	الباب	el-bâbu	ث	القمر	es-semeratu
ج	الجد	el-ceddu	د	الدين	ed-diynu
ح	الحليب	el-halîbu	ذ	الذكر	ez-zikru
خ	الخالق	el-hâliku	ر	الرسالة	er-risâleu
ع	العلم	el-İlmu	ز	الزيتون	ez-zeytûnu
غ	الغني	el-ganiyyu	س	السن	es-sinnu
ف	الفلك	el-feleku	ش	الشمس	eş-şemsu
ق	القلم	el-kalemu	ص	الصدقة	es-sadakatu
ك	الكتاب	el-kitâbu	ض	الضد	ez-zıddu
م	المسطرة	el-mistaratu	ط	الطالب	et-tâlibu
هـ	الهواء	el-Hevâu	ظ	الظالم	ez-zâlimu
و	الولد	el-veledu	ل	الليل	el-leylu
ي	اليسر	el-yusru	ن	النبي	en-nebiylu

DİKKAT

Şemsî harfler-kamerî harfler ayırımının anlama yönelik bir etkisi olmayıp sadece telaffuza (okunuşa) etkisi söz konusudur.

Nekre-i maksûde olan yani şeklen nekre olarak söylenen ancak kendileriyle muhatapın karşısındaki belirli kişi veya kişilerin kastedildiği

nida üslubunda münada olan kelimeler de marife olarak kabul edilmektedir. Konuşan kişi, (يا رَجُل) “Ey Adam!” dediğinde karşısındaki belirli bir adamı kastetmektedir. Öğretmenin sınıfta adını bilmediği bir öğrenciye) (يا طَالِب) “Ey öğrenci!” şeklinde seslenmesi de buna örnek teşkil eder. (طَالِب) kelimesi şeklen nekre olsa da ortamda bulunanlar tarafından bilinen bir öğrenciye seslenilmiş olduğundan marife sayılmaktadır.

2. Zamirler

Bilindiği üzere zamirler, ismin yerini tutan kelimelerdir. Arapçada zamirlerin tamamı belirli (marife) kelimeler olarak kabul edilmektedir. Zamirler Arapça II kitabının ilgili ünitesinde geniş olarak ele alınacaktır. Burada ön bilgi olması açısından başlıca çeşitlerini söylemekle yetinebiliriz.

Zamir çeşitleri

a. Merfu‘ muttasıl zamirler: Fiillere bitişik olarak yazılan ve cümle içerisinde fâil (özne) konumunda olan zamirlerdir. Bunları fiil çekimleri esnasında fiillere eklenen zamirler olarak da nitelendirebiliriz. Mâzî fiillere eklenen (كُنْتُ، كُنْتُمْ، كُنْتُمْ... (ت، نا، و...)) zamirleri (örnegin: ... يَكْتُوبُ، يَكْتُوبِينَ، يَكْتُوبِينَ... (ا، و...)) zamirleri (örnegin: ... اَكْتُبُوا، اَكْتُبُوا...)) bu tür zamirlerdir.

b. Merfu‘ munfasıl zamirler: Herhangi bir kelimeye bitişiksizin ayrı olarak yazılan ve cümle içerisinde mübteda veya merfu‘ bir kelimenin tekidi konumunda olduklarından dolayı (mahallen) merfu‘ olan (هُوَ، هُمَا، هُم، هِيَ...)) zamirleri merfu‘ muttasıl zamirlerdir.

c. Mansûb muttasıl/mecrûr muttasıl zamirler: Bitişik olarak yazılan ve fiiller bitiştiklerinde mef’ûl konumunda olmak üzere mansûb ve isimlere bitiştikleri zaman muzâfun ileyh (tamlayan) konumunda olmak üzere veya cer harflerinde sonra geldikleri için mecrûr olan (هُمَا، هُمَا، هُمَا... (هـ، هـ... هُمَا، هُمَا، هُمَا...)) zamirleri bu tür zamirlerdir. Şu örneklerdeki bu tür zamirlere dikkat ediniz. رَأَى، كَتَبَهَا، صَرَخَتْ، حَفَظْتُهُنَّ، صَرَخَتْ، كَتَبَهَا، رَأَى...))

d. Mansûb munfasıl zamirler: Ayrı olarak yazılan ve cümle içerisinde mansûb konumunda olan (إِيَّاهُ، إِيَّاهَا، إِيَّاهُمْ...)) zamirleridir.

“Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz” إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

Aşağıdaki cümlelerdeki zamirleri gösteriniz ve çeşitlerini belirtiniz.

رُزْنَا اسْتَنْبُولَ فِي الْعَامِ الْمَاضِي مَرَّتَيْنِ.	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ.
يا طَالِبَانِ اُكْتُبَا واجِبِكَمَا.	قرأتُ كتابَ التاريخ وكتابَ الفِزْيَاءِ.
هؤلاء هم المعلمون الذين يَعمَلونَ في هذه المدرِسةِ.	هذا قَلَمُهُ.

3. Alemler

Alem, insanlara, ülkelere, şehirlere, dağlara, nehirlere... verilen özel isimlerdir. (محمد، أنقره، تركيا، النيل، فاطمة...) kelimeleri alem örnekleridir. Arapçada alemlerin tamamı marife olarak kabul edilmektedir. (ال) takısı alıp almaması özel isimlerin marife oluşunu değiştirmez. Arapçada büyük-küçük harf ayırımı bulunmayıp harflerin hepsi aynı şekilde yazıldığından Türkçede veya batı dillerinde olduğu gibi özel isimleri başlarındaki büyük harflere bakarak tespit etmek mümkün değildir. Bu sebeple Arapça alemlerin (özel isimlerin) tespiti, anlam bilgisine ihtiyaç hissettirmektedir.

Alemlerin büyük bir çoğunluğu (ال) takısı almazlar. Az miktarda başına (ال) takısı alan alemler de vardır. (... الحسین، الأسد، الشافعي...) gibi.

Alemler tek bir kelimedenden oluşabileceği gibi (... مصّر، استانبول، حسن)، birden fazla kelimedenden de oluşabilirler (... عبد الرحمان، بدر الدين، أبو القاسم...)

Aşağıdaki cümlelerde yer alan ve altı çizili olarak yazılmış alemleri (özel isimleri) inceleyiniz.

رَوَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَكْثَرَ مِنْ أَلْفِي حَدِيثٍ.

“Hz. Aişe (r.a.) iki binden fazla hadis rivayet etmiştir.”

يدرسُ عبد الله في كلية الطب. “Abdullah Tıp Fakültesinde okuyor”

فَتَحَ الْمُسْلِمُونَ فِلَسْطِينَ فِي زَمَنِ الْخَلِيفَةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. تَقَعُ فِلَسْطِينَ شَرْقَ الْبَحْرِ الْأَبْيَضِ الْمَتَوَسِّطِ، وَغَرْبَ الْأُرْدُنِّ، وَجَنُوبِ سُورِيَّةِ وَلِبْنَانَ.

“Müslümanlar Filistin’i Halife Ömer b. Hattâb zamanında fethettiler. Filistin, Akdeniz’in doğusunda, Ürdün’ün batısında ve Suriye ile Lübnan’ın güneyinde yer alır.”

4. İşaret İsimleri

Yakındaki, az ötedeki veya uzaktaki bir varlığı göstermek, işaret etmek için kullanılan marife isimlerdir. Yerine göre bazen Türkçemizdeki işaret zamiri, bazen de işaret sıfatı yerinde kullanılmaktadırlar. Yakın, orta uzaklık ve uzak için ve bir de mekân için kullanılanları vardır.

Yakın için kullanılanlar: (... ههنا، هؤلاء، هذا، هذان، هؤلاء، هذه...) “Bu (müzekker için), bu ikisi, bunlar, bu (müennes için)...”

Orta uzaklık için kullanılanlar: (... ذاك، ذانك، أولئك...) “Şu, şu ikisi, şunlar...”

Uzak için kullanılanlar: (... ذلك، ذانك، أولئك...) “o, o ikisi, onlar...”

Mekân için kullanılanlar: (... هنا، هُنَا، هُنَاكَ...) “burada/burası, orada/orası...”

Az önce de belirttiğimiz gibi işaret isimleri bazen Türkçemizdeki işaret zamiri, bazen de işaret sıfatı yerinde kullanılmaktadırlar. Aşağıdaki cümlelerdeki işaret isimlerinin kullanılışlarını inceleyiniz.

“Bu iki bayan öğretmen aktiftirler.” (هَاتَانِ) İşaret ismi Türkçemizdeki işaret sıfatı karşılığında kullanılmıştır. (المُعَلِّمَاتَانِ) muşarun ileyhtir.

“O, Hatice’dir.” (تِلْكَ) İşaret ismi Türkçemizdeki işaret zamiri karşılığında kullanılmıştır. (تِلْكَ) cümlede mübteda ve (حَدِيحَةٌ) de haber konumundadır.

“Bu ev güzel.” (هَذَا) İşaret ismi Türkçemizdeki işaret sıfatı karşılığında kullanılmıştır. (الْبَيْتِ) muşarun ileyhtir.

“Bunlar benim çocuklarımdır.” (هَؤُلَاءِ) İşaret ismi Türkçemizdeki işaret zamiri karşılığında kullanılmıştır. (هَؤُلَاءِ) cümlede mübteda ve (أَوْلَادِي) de haber konumundadır.

D İ K K A T

Arapçadaki işaret isimlerinin Türkçemizdeki işaret sıfatı karşılığında kullanılabilmesi için kendilerinden sonra ismin (ال) takılı olması gerekir. Yalnız marife olması yeterli değildir. İşaret isminden sonra gelen bu (ال) takılı kelimeye “kendisine işaret olunan” anlamında muşarun ileyhtir denir.

İşaret isimleri Arapça II kitabının ilgili ünitesinde geniş olarak ele alınacaktır.

K İ T A P

Arapça işaret isimleri hakkında daha fazla bilgi almak için Mustafa Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv adlı kitabına başvurunuz.

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki cümlelerdeki işaret isimlerinin Türkçedeki işaret zamiri karşılığında mı yoksa işaret sıfatı karşılığında mı kullanıldıklarını belirtiniz.

اشْتَرَيْتُ هَذَا الْقَلَمَ مِنَ السُّوقِ.

هَؤُلَاءِ أَسَاتِدَةٌ فِي كَلِيَةِ الْإِلَهِيَّاتِ.

هَلْ رَأَيْتَ تِلْكَ الطَّائِرَةَ ؟

هَذِهِ مَرْمُضَةٌ فِي مَسْتَشْفَى الْجَامِعَةِ.

5. İsm-i Mevsuller

İsm-i mevsul, anlamı kendisinden sonra gelen cümle ile açıklanan ve bu cümleyi önceki cümleye bağlayan marife isimdir. (الذي، اللذان، الذين، التي من،) ...ما) kelimeleri ism-i mevsuldürler. İsm-i mevsulden sonra gelen cümleye “sıla cümlesi” denir.

Ayrıntıları 2. sınıf kitabında verilecek olan ism-i mevsullerle ilgili aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

“Annemiz bizi eğitendir” أُمَّنَا هِيَ الَّتِي تُرَبِّينَا.

“Senden yaşça küçük olana merhamet et.” ارْحَمْ مَنْ هُوَ أَصْغَرُ مِنْكَ سِنًا.

زُرْتُ الرَّجُلَ الَّذِي زَارَنِي مِنْ قَبْلِ. “Beni daha önce ziyaret etmiş olan adamı ziyaret ettim.”

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم. “(Allah) İnsana bilmediği şeyi öğretmiştir.”

İsm-i mevsuller hakkında daha geniş bilgi almak için Mustafa Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv adlı kitabına başvurunuz.

6. Marife Bir İsme Muzâf Olan Kelimeler

Yukarıda marife ismin beş çeşidini saydık. Bunlardan başka bir grup kelime daha marifedir ki, onlar da bu sayılan beş kelime grubundan herhangi bir tanesine yani (أل) takılı kelimelere, alemlere, zamirlere, işaret isimlerine veya ism-i mevsullere muzâf (tamlanan) olmuş yani bunları muzâfun ileyh (tamlayan) olarak almış kelimelerdir. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimeler bu yolla marife olmuşlardır. Bu örnekleri inceleyiniz.

بَابُ الْبَيْتِ مَفْتُوحٌ. “Evin kapısı açıktır.”

عَمُّ حَسَنِ طَيِّبٌ فِي مُسْتَشْفَى الْأَطْفَالِ. “Hasan’ın amcası çocuk hastanesinde doktordur.”

أَخْلَاقُهُ طَيِّبَةٌ. “Onun ahlakı iyidir.”

سَيَّارَةٌ هَذَا الرَّجُلِ كَبِيرَةٌ جِدًّا. “Bu adamın arabası gerçekten büyük.”

كِتَابُ الَّذِي سَافَرَ هُنَا. “Yolculuğa gitmiş olan adamın kitabı burada.”

Nekrenin Kısımları

Nekre isimler ikiye ayrılır:

1. Gerçek, tam nekre (نكرة محضة): Başka bir kelime dolayısıyla hususilik kazanmamış olan nekre kelimelerdir. (قَلَمٌ) “(Her hangi) bir kalem”, (رَجُلٌ) “(Her hangi) bir adam”, (كِتَابٌ) “(Her hangi) bir kitap” kelimeleri bu tür nekre isimlerdir.

2. Hususilik kazanmış nekre (نكرة مخصوصة): Kendisi dışında bir kelime dolayısıyla hususilik kazanmış nekre isimlerdir. Bir nekre ismin hususilik kazanması şu şekillerde olabilir:

a. Sıfat eklemesi ile: (رَجُلٌ) “bir adam” kelimesi nekre bir isimdir. Bu ismin sonuna (عَالِمٌ) “âlim bir adam” şeklinde bir sıfat eklediğimizde ona bir miktar hususilik kazandırmış oluruz. Zira artık söz konusu olan herhangi bir adam değil biraz daha hususi bir adam yani âlim bir adamdır. Böylece belirli (marife) bir adamdan söz etmesek de en azından âlim özelliğini taşımayanları dışarıda bırakmış oluruz.

b. İzafet (isim tamlaması) ile: Nekre bir isim yine kendisi gibi nekre olan bir başka isimle tamlanmışta hususilik kazanır ancak marife olmuş olmaz. Örneğin: (قَلَمٌ رِصَاصِيٌّ) kelimesi tam nekre bir kelimedir. Bu kelime (قَلَمٌ رِصَاصِيٌّ) “kurşun kalem” şeklinde (رِصَاصِيٌّ) kelimesine muzâf yapıldığında bir miktar hususilik

kazanmış olur. Zira artık herhangi bir kalemden değil ama herhangi bir kurşun kalemden söz edilmektedir.

c. *Şibh-i izafete*: Yani nekre bir kelimedenden sonra o kelimenin sıfatı veya muzâfun ileyhi (tamlayanı) olmayan ancak anlamını tamamlayan bir ifade getirmesi şeklinde olur. (علم بالله خير) “Allah’ı bilmek hayırlıdır” cümlesinde (علم) kelimesi nekredir. Bilmek anlamına gelen bu kelime eğer tek başına kullanılsaydı tam nekre olurdu ve mutlak anlamda “bilmek” anlamını ifade ederdi. Bu cümlede ise hemen peşinden gelen (بالله) ifadesi bilmeye biraz daha hususilik kazandırmakta ve kapsamını daraltmaktadır. Böylece (علم) kelimesi belirli (marife) haline gelmemiş olsa da bir miktar hususilik kazanmış olmaktadır.

K İ T A P

Şibh-i izafet hakkında daha fazla bilgi almak için Mustafa Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi Nahiv adlı kitabına başvurunuz.

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki paragrafta geçen marife ve nekre isimleri tespit ederek tablodaki yerlerine yazınız.

في بداية يوم جديد فضل أحمد الذهاب إلى عمله ماشياً. شاهد أحمد في طريقه مناظر عديدة، شاهد مواقف السيارات وأطفال المدارس، وشاهد الحوانيت والمطاعم والمكاتب

نكرة	معرفة

Nekre İsmın Marife yapılması

Yukarıda marife ismin altı çeşidini saymıştık. Bunlardan zamirler, alemler (özel isimler), işaret isimleri ve ism-i mevsuller daima marifedirler. Nekre durumunda gelmeleri asla söz konusu değildir. Diğer iki gruptaki kelimeler yani (ال) takılı kelimeler ile marife bir kelimeye muzâf olanların marifelikleri ise bu durumlarını yani (ال) takılarını ve muzâf konumlarını muhafaza etmelerine bağlıdır. Bir başka ifadeyle bu durumlarını koruyamadıklarında nekre isme dönüşmüş olurlar. Tersinden hareket edildiğinde nekre bir ismin marife yapılabilmesinin de iki yolu olmuş olmaktadır:

1. Nekre kelimenin başına (ال) takısı getirilerek marife yapılması: Nekre bir kelimenin başına (ال) takısı getirildiğinde kelime nekre olmaktan çıkıp marifeye dönüşmüş olur. Nekre kelimelerin sonundaki tenvin, başlarına (ال) takısı getirilerek marife yapıldıklarında düşmektedir. Şu örnekleri inceleyiniz:

(kitap) قَلَمٌ – القلم (bir kitap)

(kitap) كِتَابٌ – الكتاب (bir kitap)

(pencere) نَافِذَةٌ – النافذة (bir pencere)

(kız) بِنْتُ – البنت (bir kız)

(belirli iki kalem) الْقَلَمَانِ - قَلَمَانِ (her hangi iki kalem)

(belirli bayan öğretmenler) مَعْلَمَاتٌ - المَعْلَمَاتُ (bayan öğretmenler)

Aşağıdaki cümlelerdeki marife ve nekre kelimelere dikkat ediniz:

“Sınıfta iki tane pencere vardır” فِي الصَّفِّ نَافِذَتَانِ

“Sınıftaki o iki belirli) pencere büyüktür ” النَافِذَتَانِ كَبِيرَتَانِ

“Fakültemize adamlar geldi” جَاءَ رِجَالٌ إِلَى كَلْبَتِنَا

تَكَلَّمَ الرَّجَالُ مَعَ عَمِيدِ الْكَلْبَةِ.

“(Fakültemize gelen o adamlar) fakülte dekanı ile konuştular.”

D İ K K A T

Nekre kelimelerin sonlarındaki tenvinin başlarına (ال) takısı getirilerek marife yapıldıklarında düştüğünü asla unutmayınız. Bir başka ifadeyle tenvin ve (ال) takısı asla bir kelimeye bir araya gelemezler; biri varsa diğerrinin olmaması gerekir. (السَّاعَةُ) veya (السَّاعَةُ), (العِلْمُ) veya (عِلْمٌ) denilebilir. (السَّاعَةُ) ve (العِلْمُ) denilemez.

2. Nekre bir kelimenin marife bir kelimeye muzâf yapılarak marifeye dönüştürülmesi: Yukarıda kısaca temas ettiğimiz gibi ve ayrıntıları “İsim Tamlaması” ünitesinde verileceği üzere bir kelime, marife bir kelimeye muzâf (tamlanan) olduğunda o kelimedenden dolayı marifelik kazanmaktadır. (مِسْطَرَّةٌ) “Bir cetvel” kelimesi bu haliyle nekre iken, (مِسْطَرَّةٌ عَلَيَّ) “Ali'nin cetveli” isim tamlaması içerisinde yer aldığı marife olmaktadır. Zira artık bahsedilen herhangi bir cetvel değil, Ali'ye ait belirli bir cetveldir.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin her biri marifeye muzâf olmaktan dolayı marifelik kazanmışlardır.

دَفَعْتُ بَابَ الدَّارِ وَدَخَلْتُ. “Evin kapısını ittim ve girdim.”

فُصُولُ السَّنَةِ أَرْبَعَةٌ. “Yılın mevsimleri dört tanedir.”

نَظَّمَتِ كَلْبَةُ الْإِلَهِيَّاتِ رِحْلَةً إِلَى اسْتَانْبُولَ.

“İlahiyat Fakültesi İstanbul'a bir gezi düzenledi.”

يُحِبُّ النَّاسُ كُرَّةَ الْقَدَمِ. “İnsanlar futbolu seviyorlar.”

نَافِذَةُ الصَّفِّ مَفْتُوحَةٌ. “Sınıfın penceresi açıktır.”

صَعَّ الرِّسَالَةَ فِي صُنْدُوقِ الرِّيدِ. “Mektubu posta kutusuna koy.”

Bir kelimenin muzâfun ileyhi (tamlayanı) olan kelimeden dolayı (o kelimeye muzâf olduğu için) marifelik kazanabilmesi için o kelimenin marife olması gerekmektedir. Nekra bir kelimeye muzâf olan kelime muzâfun ileyhi nekre olduğu için ondan marifelik kazanamaz ve dolayısıyla da marife olamaz. Bu durumda sadece tahsis olmuş yani bir miktar daha belirginleşmiş olur. Ancak bu durum marifelik değildir. Örneğin: (قَلَمُ رِصَاصِي) “Kurşun kalem” örneğinde (رِصَاصِي) kelimesi marife olmadığı için (قَلَمُ) kelimesi de marife değildir. Bu îzafetin (tamlamanın) (قَلَمُ) kelimesine kazandırdığı şey tahsistir yani bahsedilen kalemin özelliği bilinmeyen bir kalem değil kurşundan yapılan bir kalem olduğudur. Ancak yine de bahsedilen marife (belirli) bir kalem değil herhangi bir kurşun kalemdir.

DİKKAT

Marifeye muzâf olan kelimenin marife olduğunu, nekreye muzâf olan kelimenin de nekre olmaya devam ettiğini unutmayınız. Bir başka ifade ile muzâfun ileyhi (tamlayan) marifelik-nekrelik bakımından ne ise muzâf (tamlanan) da odur. Bunu şu şekilde formüle edebiliriz:

Muzâf (Tamlanan)	Muzâfun ileyhi (Tamlayan)
Nekre	Nekre
Marife	Marife

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerdeki marife kelimeleri bularak çeşitlerini belirtiniz.

زُرْتُ أَنْقَرَةَ فِي السَّنَةِ الْمَاضِيَةِ.

Örnek: (ت) Marife (zahir), (أَنْقَرَةَ) marife (alem), (السَّنَةِ) marife (harf-i tarifli), (الْمَاضِيَةِ) marife (harf-i tarifli)

1. شَكَرَ عَمِيدُ كَلْبَةِ الْإِهْيَاتِ الْأَسَاتِدَةَ.
2. عَصِيرُ الْبَرْتَقَالِ شَهِيٌّ.
3. قَرَأْتُ زَيْنَبُ كِتَابَ الْفَرْيَاءِ وَكِتَابَ الْكِيمِيَاءِ.
4. رَأَى الْمَعْلَمُ طَالِبًا يَجْلِسُ فِي حَدِيقَةِ الْمَدْرَسَةِ.
5. رَحَبَتِ الْأُمُّ بِأَصْدِقَائِ ابْنِهَا.
6. هَلْ تُرِيدُ أَنْ تَتَنَاوَلَ كَأْسًا مِنْ عَصِيرِ التَّفْحَاحِ؟
7. نَحْنُ نَعْمَلُ فِي النَّهَارِ ثُمَّ نَنَامُ فِي اللَّيْلِ.
8. أَعْرِفُ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي يَمْشِي أَمَامَنَا.
9. طَلَبَتِ الطِّفْلَةُ الصَّغِيرَةُ مِنْ أُمِّهَا أَنْ تَحْكِيَ لَهَا قِصَّةَ مُسَلِّيَّةٍ.
10. دَوْرُ الزَّوْجِ وَالزَّوْجَةِ فِي تَرْبِيَةِ أَبْنَائِهِمَا مُهِمٌّ جَدًّا.
11. الْجَمْعِيَّاتُ الْحَيْرِيَّةُ تَمُدُّ يَدَ الْمَسَاعِدَةِ لِلْفُقَرَاءِ.
12. الْمَرْمُضَةُ تَتَعَبُ مِنْ أَجْلِ رَاحَةِ الْمَرْمُضِيِّ.

2. Aşağıdaki cümlelerdeki nekre isimleri tespit ederek çeşitlerini belirtiniz.

سَمِعَ الْجِيرَانُ صِيحاً عَالِياً.

Örnek: (صِيحاً) nekre-i mahsus.

1. أَكَلْتُ تَفَاحَةً وَشَرِبْتُ كَأْساً مِنْ حَلِيبٍ.

2. يَقُومُ رِجَالُ الشَّرْطَةِ بِدَوْرِيَّاتٍ.

3. أَهْدَيْتُ لِصَدِيقِي زَهْرَةً.

4. الْاسْمُ الْمَفْرُودُ هُوَ مَا دَلَّ عَلَى عَدَدٍ وَاحِدٍ.

5. اشْتَرَيْتُ فَاطِمَةَ مَحْفَظَةً جَدِيدَةً.

6. كُنَّا طُلَّابٌ فِي كَلِّيَّةِ الْهَنْدَسَةِ.

7. جَلَسْتُ مَعَ طَالِبٍ فِي مَقْصَفِ الْكَلِّيَّةِ.

8. هُمَا طَبِيبَانِ فِي الْمُسْتَشْفَى.

9. هَذِهِ مُسَلِّمَةٌ تُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ.

10. رَأَيْنَا نَسْرًا يَطِيرُ فَوْقَ الْجِبَالِ.

11. قَرَأْتُ زَيْنَبُ وَحْدِيحَةً قِصَّةً جَمِيلَةً.

12. حَسَنٌ مُهَنْدِسٌ فِي هَذِهِ الشَّرِكَةِ.

13. الْعَامِلُونَ مُخْلِصُونَ فِي عَمَلِهِمْ

3. Aşağıdaki paragrafta geçen marife ve nekre isimleri tespit ederek tablodaki ilgili yerlerine yazınız.

ذاتِ يَوْمٍ سَأَلَ الْمَلِكُ تَيْمُورَلْتَكُ جُحَا: بِمَاذَا تُقَدِّرُنِي يَا جُحَا؟ فَأَجَابَهُ: بِبِضْعَةِ قِطْعِ ذَهَبِيَّةٍ يَا جَلالَةَ الْمَلِكِ. فَصَدِمَ الْمَلِكُ عِنْدَمَا سَمِعَ هَذَا الْجَوَابَ وَقَالَ لِجُحَا: إِنَّ هَذَا التَّقْدِيرَ قَلِيلٌ وَإِنَّ مَلَائِسِي وَحَدَهَا تُعَادِلُ هَذِهِ الْقِيَمَةَ. فَأَجَابَهُ جُحَا عَلَى الْقَوْرِ: نَعَمْ هَذَا صَحِيحٌ فَأَنَا أَصْلاً لَمْ أَقْدِرْ إِلَّا الْمَلَائِسَ وَأَمَّا مَا تَحْتَ الْمَلَائِسِ فَلَا يُقَدَّرُ بِتَمَنٍ وَلَا يُتَمَارَنُ بِالذَّهَبِ.

معرفة	نكرة
الملك، تيمورلنك	ذات، يوم،

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen nekre isimleri (ال) takılı marife haline getiriniz. Meydana gelen anlam değişikliğine dikkat ediniz.

Örnek:

اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً. (Bir araba satın aldım.)

اشتريتُ السيارةَ. (Arabayı satın aldım.)

1. رأيتُ تاجراً يتتقى الله في تجارته.
2. هذا طالبٌ يحبُّ العلمَ.
3. رأيتُ أمي طفلاً يلعبُ في حديقَتنا.
4. اشترينا قلماً ومُحاةً أمس.
5. وصلَ أستاذٌ وأستاذةٌ إلى الكليَّة.

5. Aşağıdaki kelimeleri parantez içerisinde verilen kelimeleri kullanarak izafetle marife haline getiriniz ve cümle içinde kullanınız.

Örnek:

عميدُ الكليَّةِ (الكليَّةُ) عميدُ الكليَّةِ ليسَ موجوداً الآنَ.

1. مديرُ (المدرسةُ)
2. بيتُ (علميُّ)
3. طبيبُ (الأسنانُ)
4. كليَّةُ (الحقوقُ)
5. أستاذُ (اللغةُ العربيَّةُ)

6. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Sultan II. Mehmet İstanbul'u fethetti.

Onların (bayanlar) çantaları güzeldir.

Hasan hukuk fakültesinde okuyor.

Bu iki öğretmen aktiftirler.

Arkadaşıma bir kalem hediye ettim.

Kelimeler ve Deyimler

إِسْتَوَى - يَسْتَوِي - إِسْتِيْلَاءٌ: işgal etmek

أَفْتَحَم - يَفْتَحِم - إِفْتِحَاماً: zorla/izinsiz girmek

الثَّقِيلَةُ: ağır

الجَارِفُ: şiddetli

المُدْفَعِيَّةُ: topçu sınıfı

المَرِيضُ (ج) المَرَضَى: hasta

اهمیت - يَهْتَمُّ - اهتماماً: önem vermek
 بشارة: müjde
 تَدَفَّقَ - يَتَدَفَّقُ - تَدَفُّقًا: hızla akmak
 تَقَدَّمَ - يَتَقَدَّمُ - تَقَدُّمًا: başkanlık etmek, başlarında olmak
 تَلَى - يَتَلَوُ - تُلُوُّ: izlemek, peşi sıra gelmek
 تُوِّفِيَ: vefat etti
 جَيْشٌ (ج) جِيوشُ: ordu
 حَاصِرٌ - يَحَاصِرُ - مُحَاصِرَةٌ / حِصَارٌ: Kuşatmak
 حَقَّقَ - يُحَقِّقُ - حَقِيقًا: gerçekleştirmek
 حَوَّلَ - يُحَوِّلُ - حَوِيلًا: dönüştürmek
 رَحَّبَ - يُرَحِّبُ - تَرْحِيبًا: hoş karşılamak, merhaba demek
 سُلْطَانٌ (ج) سَلَاطِينٌ: sultan, padişah
 سَمَّى - يُسَمِّي - تَسْمِيَةً: isim vermek
 سَهْمٌ (ج) سِهَامٌ: ok
 سَوْرٌ (ج) أَسْوَارٌ: sur
 شَهِيٌّ: lezzetli
 صَحِبَ - يَصْحَبُ - صُحْبَةً: arkadaşı/refakatçisi/yoldaşı olmak
 عَاصِمَةٌ (ج) عَوَاصِمٌ: başkent
 عَصْرٌ (ج) عُصُورٌ: asır
 عَلَى الْقَوْرِ: hemen
 عَمِيدٌ (ج) عُمَدَاءٌ: dekan
 عَهْدٌ (ج) عُهُودٌ: devir, dönem, zaman
 قِطْعَةٌ (ج) قِطَعٌ: parça
 كِبَارُ رِجَالِ الدَّوْلَةِ: büyük devlet adamları
 كَلِيَّةُ الْهَنْدَسَةِ: mühendislik fakültesi
 لَنْفُتْحَنَ: kesinlikle fetholonacaktır
 مَحَاوَلَةٌ (ج) مُحَاوَلَاتٌ: çaba, girişim
 مُسَلِّيَةٌ: eğlendirici
 مَقْصِفٌ (ج) مَقَاصِفٌ: kantin
 مُكْوَنٌ: oluşan

ممتنع على... :... ulaşılmaz, ele geçmez (...için)

نَارٌ (ج) نيرانٌ: ateş

نسبته إلى... : nispet edilerek

نَشْرٌ (ج) نُشُورٌ: kartal

وابل: sağanak

Özet

Marife ve nekre terimlerini tanımlayabilmek

Belirli bir nesneyi gösteren isimlere marife denir. Belirli bir şey için konulmuş isimdir şeklinde de tanımlanabilir. Belirsiz bir nesneyi gösteren isimlere nekre denir. Belirsiz bir şey için konulmuş isimdir şeklinde de tanımlanabilir. (كِتَابٌ، قَلَمٌ،)، (الكتابُ، القلمُ، هوَ، الذي، عليّ...) kelimeleri marife, (شَجَرَةٌ...) kelimeleri ise nekre örnekleridir.

Marife isminin çeşitlerini ayırt edebilmek

Arapçada (ال) takılı kelimeler (المسلمون، البيت، الطَّفَلُ...), fiil ve isimlere bitişik ve ayrı olarak yazılan bütün çeşitleriyle zamirler (...هي، هم، هو)، insanlara, ülkelere, şehirlere, dağlara, nehirlere... verilen özel isimler anlamındaki alemler (...فاطمة، النيل، تركيا، أنقرة، محمد، أُنْقَرَةُ، تركيا، النيل، فاطمة...), yakındaki, az ötedeki veya uzaktaki bir varlığı göstermek, işaret etmek için kullanılan işaret isimleri (هذان، هؤلاء،)، (الذي، اللذان، الذين، التي من، ما...) marife olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu beş çeşit isme muzâf (tamlanan) olan kelimeler de marife sayılmaktadır. (بابُ البيتِ) örneğindeki (بابُ) kelimesi bu tür bir marifedir.

Nekre isimleri ayırt edebilmek

Arapçada nekre kelimeler genellikle sonları tenvinli olarak gelmektedirler. Buna göre nekrenin en büyük alameti tenvin olmuş olmaktadır. Yalnız bir kelimenin tenvinli olması mutlaka nekre olduğu anlamına gelmez. (عليّ) örneğinde olduğu gibi tenvin alan özel isimler de vardır. Bir kelimenin özel isim olduğu anlamından bilinir. Bunlar dışındaki tenvinli kelimelerin nekre olduğunu söyleyebiliriz.

Nekre isimleri marifeye dönüştürebilmek

Arapçada zamirler, işaret isimleri, ism-i mevsuller ve özel isimler daima marifedir. Bu kelimelerin nekre oldukları bir hal söz konusu değildir. Nekre bir kelimeyi marifeye dönüştürebilmenin iki yolu vardır: Başına (ال) takısı getirmek veya marife kelimelerden birisine muzâf yapmak. Örneğin (كتابُ) kelimesini başına (ال) takısı getirerek (الكتابُ) şeklinde marife yapabileceğimiz gibi, (كتابُ الأستاذِ) şeklinde muzâf yaparak da marifeye dönüştürebiliriz.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi marifedir?

- a. طعام
- b. الذي
- c. كتاب رجلٍ
- d. أمةٌ
- e. طالبات

2. (مُعْظَمُ النَّاسِ يُحِبُّونَ كُرَّةَ الْقَدَمِ.) cümlesindeki marife kelimeler hangi seçenekte tam olarak verilmiştir?

- a. الناس، كُرَّة، الْقَدَمِ
- b. الناس، الْقَدَمِ
- c. مُعْظَم، الناس، يُحِبُّونَ، كُرَّة، الْقَدَمِ
- d. مُعْظَم، الناس، و، كُرَّة، الْقَدَمِ
- e. مُعْظَم، كُرَّة

3. (نُظِّمَتْ كَلِمَةُ الْإِهْيَابِ رَحْلَةً إِلَى اسْتَنْبُولِ.) cümlesinde kaç tane marife kelime vardır?

- a. 2
- b. 3
- c. 4
- d. 5
- e. 6

4. (وَكَانَ اهْتِمَامُ الْمُسْلِمِينَ بِهَذِهِ الْمَدِينَةِ رَغْبَةً مِنْهُمْ فِي تَحْقِيقِ بَشَارَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.) cümlesinin en yakın Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Müslümanların bu şehre önem vermelerinin sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.) müjdesini gerçekleştirme istekleriydi.
- b. Müslümanların şehre önem vermelerinin sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.) müjdesini gerçekleştirme istekleriydi.
- c. Müslümanların bu şehre önem vermelerinin gerçek sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.) müjdesini gerçekleştirme istekleriydi.
- d. Müslümanların bu şehre önem vermemelerinin sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.) müjdesini gerçekleştirme istekleriydi.
- e. Müslümanların bu şehri sevmelerinin sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.) müjdesini gerçekleştirme istekleriydi.

5. (كانت هناك محاولات عديدة من السلاطين العثمانيين) cümlesindeki altı çizili kelimenin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. كثيرة
- b. رهبة
- c. قرينة
- d. خفيفة
- e. فسح

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b Yanıtınız doğru değilse, “Marife İsmi çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
2. d Yanıtınız doğru değilse, “Marife İsmi çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
3. b Yanıtınız doğru değilse, “Marife İsmi çeşitleri” konusunu yeniden okuyunuz.
4. a Yanıtınız doğru değilse, Okuma Parçasını yeniden okuyup tercüme ediniz.
5. a Yanıtınız doğru değilse, zıt anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmayı yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

(رُزْنَا اسْتَانُولُ فِي الْعَامِ الْمَاضِي مَرَّتَيْنِ.) “İstanbul’a geçen yıl iki kez gittik” cümlesinde (نَا) muttasıl merfu‘ bir zamirdir.

(إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ.) “Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz” cümlesinde (إِيَّاكَ) munfasıl mansûb bir zamirdir.

(اكتب) (يا طالبان اكتبوا) “(Siz) iki öğrenci! Ödevlerinizi yazın!” cümlesinde (اكتب) emir fiiline bitişmiş olan (اكتب) muttasıl merfu‘, (اكتبوا) kelimesine bitişmiş olan (اكتبوا) da muttasıl mecrûr bir zamirdir.

(قرأت كتاب التاريخ وكتاب الفيزياء.) “Tarih kitabımı ve fizik kitabımı okudum” cümlesinde (قرأت) mâzî fiiline bitişmiş olan (قرأت) muttasıl merfu‘ bir zamirdir.

(هؤلاء هم المعلمون الذين يعملون في هذه المدرسة.) “Bunlar, bu okulda çalışan öğretmenlerdir.” cümlesinde (هم) munfasıl merfu‘, (يعملون) muzâri fiiline bitişmiş olan (هم) da muttasıl merfu‘ bir zamirdir.

(هذا قلم.) “Bu, onun kalemidir” cümlesinde (قلم) kelimesine bitişmiş olan (هذا) da muttasıl mecrûr bir zamirdir.

Sıra Sizde 2

“Bunlar, İlahiyat Fakültesinde hocadırlar” (هؤلاء أساتذة في كلية الإلهيات.) cümlesinde (هؤلاء) işaret ismi Türkçedeki işaret zamiri karşılığında kullanılmıştır.

“Bu kalemi çarşıdan satın aldım” (هذا) (اشتريت هذا القلم من السوق.) cümlesinde (هذا) işaret ismi Türkçedeki işaret sıfatı karşılığında kullanılmıştır.

“Bu, Üniversite Hastanesinde hemşiredir.” (هذه ممرضة في مستشفى الجامعة.) cümlesinde (هذه) işaret ismi Türkçedeki işaret zamiri karşılığında kullanılmıştır.

“O uçağı gördün mü?” (هل رأيت تلك الطائرة؟) (تلك) işaret ismi Türkçedeki işaret sıfatı karşılığında kullanılmıştır.

Sıra Sizde 3

في بداية يوم جديد فضل أحمد الذهاب إلى عمله ماشياً. شاهد أحمد في طريقه مناظر عديدة، شاهد مواقف السيارات وأطفال المدارس، وشاهد الحوانيت والمطاعم والمكاتب.

نكرة	معرفة
بداية، يوم، جديد، ماشياً، مناظر، عديدة،	أحمد، الذهاب، عمل، ه، طريق، ه، مواقف، السيارات، أطفال، المدارس، الحوانيت، المطاعم، المكاتب

Yararlanılan Kaynaklar

Vâlî, F. F. (1997), *en-Nahvu'l-vazîfi*, Hâil

Birgivî, M. (1998), *İzhâru'l-esrâr*, Erzurum.

Matracî, M.(2000), *Fi'n-nahv ve tatbîkâtuh*, Beyrut

Çörtü, M. M. (2006), *Arapça Dilbilgisi Sarf*, İstanbul.

Çörtü, M. M. (2009), *Arapça Dilbilgisi Nahiv*, İstanbul.

Heyet, (ty.), *el-Kavâidu'l-'Arabiyyetu'l-muyessera*, İstanbul.

5

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapçada i'râb kavramını tanımlayabilecek,
- İ'râb yönünden isimleri sınıflandırabilecek,
- İ'râb alâmetleri ve bunların cinsiyet ve sayılarına göre isimler üzerine yansıyış farklılıklarını belirleyebilecek,
- İ'râba ilişkin kavramlarla cümlenin öğeleri arasında Türkçe dilbilgisi terimleriyle eşleştirme yapabilecek,
- Arapça cümle öğelerini Türkçedeki karşılıklarıyla eşleştirebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İ'râb
- Merfû
- Mansûb
- Mecerûr

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- İ. Güler, H. Günday, Ş. Şahin, Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) adlı kitabındaki isimlerin i'râbına ilişkin konuları inceleyiniz.

İ'râb Yönünden İsimler

إِعْرَابُ الْأَسْمَاءِ

GİRİŞ

Arapçada kelimeleri isim, fiil ve harf olmak üzere üç kategoriye ayırmıştık. Bunlardan ilk ikisi içerisinde, cümledeki yeri veya başındaki herhangi bir edat dolayısıyla sonu değişebilir nitelikte olanlar vardır. İşte anılan iki nedenle sonu değişebilen kelimelere “i'râba elverişli” anlamında “mu'rab”, son hareke veya sabit son harf bağlamındaki bu değişebilirlik özelliğine ise “i'râb” adı verilir.

Konumuz durumundaki isimlerde i'râb, üç terim çerçevesinde işlenir: Merfû', mansûb, mecrûr. Bir ismin i'râb açısından bu üçünden hangisine ait olduğu, sonundaki hareke veya sabit harften anlaşılır.

İ'râb alâmetleri adı da verilen bu hareke veya harflerden merfû'luk belirtisi olanlara ref', mansûbluk belirtisi olanlara nasb, mecrûrluk belirtisi olanlara ise cer alâmeti denir. Söz gelimi, çoğunluk itibarıyla bir ismin sonundaki zamme onun ref' alâmeti (merfû'luk kanıtı), aynı durumdaki fetha onun nasb alâmeti (mansûbluk belirtisi)', benzer özellikteki kesra ise onun cer alâmeti (mejrûrluk delili) olarak değerlendirilir.

Dil öğretiminde dilin bizzat kendisi amaçtır. Dilbilgisi ise dili öğrenmenin ve dört temel dil becerisi bağlamında kullanmanın araçlarından biridir. Dilbilgisi konusunda nitelikli öğrenim, ancak yeterli kelime dağarcığı ve dil kullanım becerisi ile mümkündür.

Bu esas doğrultusunda ünite konumuza ilişkin ayrıntılı bilgi ve örnekler okuma parçamız ve metin çözümlemesinin ardı sıra verilecektir.

INTERNET

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.turkceciler.com, www.onlinearabic.net, www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أَمَلُ سَاجِدٍ

سَاجِدٌ إِمَامٌ فِي مَسْجِدِ الْحَيِّ، وَهُوَ يُمَارِسُ هَذِهِ الْمِهْنَةَ مُنْذُ سِنَوَاتٍ. وَلَهُ أُسْرَةٌ تَتَكَوَّنُ مِنْ زَوْجَةٍ وَابْنَيْنِ وَبِنْتٍ. يَوْمَ بَدَأَ الْإِمَامَةَ، وَعَدَّ نَفْسَهُ الصِّدْقَ، وَالْإِحْلَاصَ، وَرِعَايَةَ حُقُوقِ النَّاسِ أَكْثَرَ مِنْ مَوَاقِفِهِ الْقَدِيمَةِ.

لأنه تعلّم من مدرّسيه أنّها مهنة من مهن المرسلين. وحقاً صدق وعده هذا، حيث لم يتعد عن الصدق والإخلاص، ولم يضع لثمة حراماً لا في فمه ولا في أفواه أفراد أسرته.

مرّ عشرون عاماً على هذه الأحوال، وتعاقبت الأيام بعضها تلو الأخرى، وإذا هو بلغ الأربعين من عمره. ولكن بقي في نفسه عقدة لم يستطع فكّها، إذ أراد أن يلتحق بجامعة، ويتمّ دراسته العليا. ولكن تكاليف الحياة انقضت عليه بكلّ أنفائها، ولم يتمكّن من تحقيق أمله. ولكن يشعر في كلّ لحظة بألمه، ولا يقدر على إطفاء البركان في نفسه. كان ينتظر قدوم ذلك اليوم برحمة لا ينقطع؛ لإيمانه بسرّ "لا تقنطوا من رحمة الله".

في يوم من الأيام، بينما هو جالس أمام باب المسجد، وهذه الأفكار شاعلة ذهنه، إذ أقبل الصديقان عليه، وأخبراه أن أتيح لهم فرصة البحاق الجامعة دون امتحان. فقال لهم: "أنا كيف أدرس، وأنشأ كيف تدرّسان؟ نحن موظفون، ليس بإمكاننا أن نترك محلّ الوظيفة." فردّا عليه قائلاً: "كن هادئاً، مستريحاً، لأن البرنامج المفروض علينا لا يتطلب حضور الدروس. حسناً أن نطالع الكتب المرسلة إلينا، ونشترك في الاختبارين النصفي والنهائي".

فرح ساجد فرحاً يملأ قلبه تماماً، وفتح يديه إلى السماء، ودعا ربه قائلاً: "الحمد لله الذي هدانا لهذا، وما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله، ورزقنا من حيث لا نحسب، وجعلنا من المسلمين.".

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. ما اسم بطل النصّ؟
2. ما مهنته؟
3. بمن تتكوّن أسرته؟
4. ماذا وعد نفسه يوم بدأ مهنته؟
5. ماذا تعلّم من أساتذته عن الإمامة؟
6. هل صدق وعده؟ كيف؟
7. كم عاماً مرّ على هذه الأحوال؟
8. كم بلغ ساجد من عمره؟
9. ماذا بقي في نفسه؟
10. ماذا أراد في عهد شبابه؟
11. لم لم يتحقّق أمله؟
12. هل خاب أمله جميعاً؟ ولماذا؟
13. كيف كان إذ أقبل صديقه؟
14. بم أخبراه؟
15. ماذا قال هما في بشرهما؟
16. كيف ردا عليه وسلياً؟

17. بِمِ شَعَرَ غِنْدَمَا تَعَلَّمَ حَقِيقَةَ الْأَمْرِ؟

18. كَيْفَ أُنْذَى فَرَحَهُ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(أدرك - يكمل - يقدر على - نغادر - يُحسن - يقوم بـ - يكفينا - سنة)

1. وَهُوَ يُجَارِسُ هَذِهِ الْمِهْنَةَ مُنْذُ سَنَوَاتٍ.

2. مَرَّ عَشْرُونَ عَامًا عَلَى هَذِهِ الْأَحْوَالِ.

3. وَإِذَا هُوَ بَلَغَ الْأُتُوبِينَ مِنْ عُمُرِهِ.

4. إِذْ أَرَادَ أَنْ يَلْتَحِقَ بِجَامِعَةٍ، وَوَيْتَمَّ دِرَاسَتَهُ الْعَلِيًّا.

5. لَمْ يَتَمَكَّنْ مِنْ تَحْقِيقِ أَمَلِهِ.

6. وَلَكِنْ يَشْعُرُ فِي كُلِّ حُطَّةٍ بِأَلَمِهِ.

7. لَيْسَ بِإِمْكَانِنَا أَنْ نَشْرَكَ مَحَلَّ الْوُطَيْفَةِ.

8. حَسْبُنَا أَنْ نَطَالِعَ الْكُتُبَ الْمُرْسَلَةَ إِلَيْنَا.

3. Altı çizili kelimelerin karşıt anlamlılarını parantez içindeki sözcükler arasından seçiniz.

(غياب - نَضِلُّ - يقرب من - يأس - إحراق - حزن - كذب - في)

1. يَوْمَ بَدَأَ فِي الْإِمَامَةِ، وَعَدَّ نَفْسَهُ الصِّدْقَ.

2. لَمْ يَتَّعِدْ عَنِ الصِّدْقِ وَالْإِخْلَاصِ.

3. وَلَكِنْ بَقِيَ فِي نَفْسِهِ عُقْدَةٌ لَمْ يَسْتَطِعْ فَكَّهَا.

4. وَلَا يَقْدِرُ عَلَى إِطْفَاءِ الْبُرْكَانِ فِي نَفْسِهِ.

5. كَانَ يَنْتَظِرُ قُدُومَ ذَلِكَ الْيَوْمِ بِرَجَاءٍ لَا يَنْقَطِعُ.

6. لِأَنَّ الْبُرْنَامَجَ الْمَفْرُوضَ عَلَيْنَا لَا يَتَطَلَّبُ حُضُورَ الدُّرُوسِ.

7. فَرِحَ سَاجِدًا فَرَحًا يَمَلَأُ قَلْبَهُ تَمَامًا.

8. الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا، وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ.

4. Aşağıdaki kelimelerin çoğullarını “Okuma Parça”sından çıkararak yazınız.

أَمَلٌ - إِمَامٌ - مَسْجِدٌ - مِهْنَةٌ - حَيٌّ - أُسْرَةٌ - بِنْتُ - يَوْمٌ - عُقْدَةٌ - نَفْسٌ - لَقْمَةٌ - أُسْرَةٌ - عَامٌ -
بُرْكَانٌ - سِرٌّ - بَابٌ - فِكْرٌ - ذِهْنٌ - صَدِيقٌ - فُرْصَةٌ - وَطَيْفَةٌ - بُرْنَامَجٌ - قَلْبٌ - يَدٌ - رَبٌّ

5. Aşağıdaki kelimelerin tekellerini “Okuma Parça”ından çıkararak yazınız.

حُقُوق - ناس - مَوَاقِف - مُرْسَلِينَ - أَفْوَاه - أَحْوَال - أَيَّام - تَكَايِيف - أَتْقَالَ - أَفْكَار - مُوْظَّفُونَ - كُتُب - مُسْلِمِينَ

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

لَمْ يَتَّعِدْ عَنِ الصَّدَقِ وَالْإِخْلَاصِ، وَلَمْ يَضَعْ لُقْمَةً حَرَامًا لَأَبِيهِ وَلَا فِي أَفْوَاهِ أُسْرَتِهِ.

- Doğruluk ve samimiyetten ayrıldı. Ne kendi ağzına ne de ailesinin ağzına asla haram lokma koymadı.
- Doğruluk ve samimiyetten ayrıldı. Ne kendi ağzına ne de ailesinin ağzına haram lokma koymadı.
- Doğruluk ve samimiyetten ayrıldı. Ne kendi ağzına ne de ailesinin ağzına haram bir lokma koydu.
- Doğruluk ve samimiyetten ayrıldı. Ailesinin ağzına haram lokma koymadı.
- Doğruluk ve samimiyetten ayrıldı. Ne kendi ağzına ne de ailesinin ağzına helal lokma koymadı.

أَنَا كَيْفَ أَدْرُسُ، وَأَنْتُمْ كَيْفَ تَدْرُسُونَ؟ لَعَنُ مَوْظَّفُونَ، لَيْسَ بِإِمْكَانِنَا أَنْ نَتْرَكَ مَحَلَّ الْوُظَيْفَةِ

- Ben nasıl okuyabilirim? Siz okuyabilirsiniz. Biz memuruz. Görev yerimizi terk etmemiz mümkün değil.
- Ben nasıl okuyabilirim? Siz nasıl okuyabilirsiniz? Biz memuruz. Görev yerimizi terk etmemiz mümkün değil.
- Ben nasıl okuyabilirim? Siz nasıl okuyabilirsiniz? Ben memurum. Görev yerimi terk etmem mümkün değil.
- Ben nasıl okuyabilirim? Siz nasıl okuyabilirsiniz? Biz memuruz. Görev yerimizi terk etmemiz mümkün mü?.
- Ben nasıl okuyabilirim? Siz nasıl okuyabilirsiniz? Biz hepimiz memuruz. Görev yerimizi terk etmemiz mümkün değil.

DİLBİLGİSİ

İ‘RÂB YÖNÜNDEN İSİMLER

İki, üç ve dördüncü ünitelerde isimler cinsiyet, sayı ve belirlilik yönlerinden ele alınmıştı. Bu ünite kapsamındaysa onlar, cümledeki yerlerine göre sonlarında meydana gelen değişimler bağlamında mercek altına alınacaklar.

Bilindiği üzere insanlar kavramlar aracılığıyla düşüncüler. Bir konunun en ince ayrıntısına kadar anlaşılması onun kavramsal çerçevesinin kusursuz çizilmesine bağlıdır. Söz konusu amaç doğrultusunda konuya ilişkin kavramların inceden inceye sınırlarının çizilmesini yararlı görüyoruz.

Kavramlar ve Tanımları

1. İ'râb: Kelime sonlarında meydana gelen hareke veya harf değişimleridir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere i'râbın gerçekleşmesi iki değişkenliğin varlığına bağlıdır.

a. Hareke değişkenliği: Kelimenin son harfi üzerindeki hareketin cümledeki yeri veya başındaki etkin öge (amil) dolayısıyla değişebilir olmasıdır.

Sözgelimi **المُسْلِمِ** kelimesinin son harfi, cümlede fâil (özne) görevindeyken **المُسْلِمِ** biçiminde *zamme*, mef'ûl (nesne) görevindeyken **المُسْلِمِ** biçiminde *fetha*, cer harfinden sonra geldiğinde ise **المُسْلِمِ** biçiminde *kesra* ile okunur.

b. Harf değişkenliği: Kelimenin sabit son harfinin cümledeki yeri veya başındaki amil (etkin öge) dolayısıyla değişebilir olmasıdır.

Sözgelimi **المُسْلِمِ** kelimesinin müsennâ (ikil) formu olan **المُسْلِمَانِ** sözcüğünün son harfi “*nûn*” kimi durumlarda düşebildiği için değerlendirmeye alınmaz. Onun yerine sabit son harfi “*elif*”te değişkenlik olup olmadığına bakılır. Görülür ki anılan kelime cümlede örneğin özne görevindeyken **المُسْلِمَانِ** biçiminde *elif*, mef'ûl (nesne) vb. görevlerdeyken de **المُسْلِمَيْنِ** biçiminde *yâ* ile gelmektedir.

Özne görevinde **المُسْلِمُونَ** biçiminde *vâv*, mef'ûl (nesne) vb. görevlerdeyken **المُسْلِمِينَ** biçiminde *yâ* ile yazılan cem-i müzekker sâlim isimlerde de değişim aynı şekilde sabit son harf üzerinde gerçekleşmektedir.

2. Mu'rab: İ'râb özelliğine sahip, yani duruma göre sonu değişebilir olan kelimelerin ortak adıdır. **المُسْلِمِ، المُسْلِمِ، المُسْلِمِ** örneklerinde olduğu gibi.

3. Mebnî: İ'râb özelliğine sahip olmayan, yani durum ne olursa olsun sonu asla değişmeyen kelimelerin ortak adıdır. **هُوَ، هِيَ، هَذِهِ** örneklerinde olduğu gibi.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerden hangisinin mu'rab, hangisinin mebnî olduğunu belirtiniz.

سَاجِدٌ إِمَامٌ فِي مَسْجِدِ الْحَيِّ، وَهُوَ يُؤَدِّي هَذِهِ الْمِهْنَةَ مِنْذُ سِنَوَاتٍ. وَلَهُ أُسْرَةٌ تَتَكَوَّنُ مِنْ زَوْجَةٍ وَابْنَيْنِ وَبِنْتٍ. يَوْمَ بَدَأَ الْإِمَامَةَ، وَعَدَّ نَفْسَهُ الصَّدَقَ، وَالْإِخْلَاصَ، وَرِعَايَةَ حُقُوقِ النَّاسِ أَكْثَرَ مِنْ مَوَاقِفِهِ الْقَدِيمَةِ. لِأَنَّهُ تَعَلَّمَ مِنْ مُدْرِّسِيهِ أَنَّهَا مِهْنَةٌ مِنْ مِهِنِ الْمُرْسَلِينَ. وَحَقًّا صَدَقَ وَعْدُهُ هَذَا، حَيْثُ لَمْ يَنْتَعِدْ عَنِ الصَّدَقِ وَالْإِخْلَاصِ، وَلَمْ يَضَعْ لُفْمَةً حَرَامًا لَأَيِّ فِيمِهِ وَلَا فِي أَفْوَاهِ أُسْرَتِهِ.

4. İ'râb alâmetleri: Kelimelerin cümlede hangi konumda olduklarını ya da hangi amilin peşi sıra gelip ondan etkilendiklerini kendisiyle gösterdikleri hareke, harf veya haziflere i'râb alâmeti denir. İsimlerde i'râb alâmetleri şunlardır:

Harekeler:

a. Zamme: Harflerin üstüne konan (◌) işareti olup, Türkçe kısa “u” sesine karşılık gelir. Kültürümüzde “Ötre” adıyla bilinir.

b. Fetha: Harflerin üstüne konan (◌) işareti olup, Türkçe kısa “e” veya “a” sesine karşılık gelir. Kültürümüzde “Üstün” adıyla bilinir.

c. Kesra: Harflerin altına konan (◌) işareti olup, Türkçe kısa “i” sesine karşılık gelir. Kültürümüzde “Esre” adıyla bilinir.

Harfler:

a. Elif: Tesniye isimlerin sondan bir önceki harfidir. Harekelerden zammeye eşdeğerdir.

b. Vâv: Cem-i müzekker sâlim isimlerin sondan bir önceki harfidir. Harekelerden zammeye eşdeğerdir.

c. Yâ: Tesniye ve cem-i müzekker sâlim isimlerin sondan bir önceki harfidir. Harekelerden fetha ve/veya kesraya eşdeğerdir.

İ‘râb Yönünden İsimler

Arapçada isimler, i‘râb bakımından üçe ayrılır: Merfû‘, Mansûb, Mecnûr.

A. Genel Hükümler

Arapçada merfû‘, mansûb ve mecnûr denilince ilk akla gelen i‘râb alâmetlerini taşıyan isimler bu başlık altında ele alınacaktır.

1. Merfû‘ İsimler: Son harekesi zamme olan isimlerdir. Genellikle cümlede özne (fâil veya mübteda) veya yüklem (haber) konumunda bulunurlar.

Örnek 1:

هَذَا كِتَابٌ (Bu bir kitaptır) cümlesindeki كِتَابٌ ismi, haber yani yüklemidir. Merfû‘dur, ref‘ alâmeti (merfû‘luk göstergesi) zammedir.

Örnek 2:

يَشْتَعِلُ الرَّجُلُ بِالتَّجَارَةِ (Adam ticaretle uğraşılıyor) cümlesindeki الرَّجُلُ ismi, fâil yani öznedir. Merfû‘dur, ref‘ alâmeti (merfû‘luk göstergesi) zammedir.

Örnek 3:

الْعُمَّالُ فِي الْمَصْنَعِ (İşçiler fabrikada) cümlesindeki الْعُمَّالُ ismi, mübteda yani öznedir. Merfû‘dur, ref‘ alâmeti (merfû‘luk göstergesi) zammedir.

2. Mansûb İsimler: Son harekesi fetha olan isimlerdir. Genellikle cümlede nesne (mef‘ûlün bih) konumunda bulunurlar.

Örnek 1:

قَرَأَ عَلَيَّ كِتَابًا عَنْ سِيرَةِ النَّبِيِّ (Ali, Hz. Peygamberin (s.a.) hayatı hakkında bir kitap okudu) cümlesindeki كِتَابًا ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fethadır.

Örnek 2:

أَغْضَبَ الْوَلَدُ الرَّجُلَ (Çocuk adamı kızdırdı) cümlesindeki الرَّجُلُ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fethadır.

Örnek 3:

تَنْقُلُ الْحَافِلَاتُ الْعُمَّالَ إِلَى الْمَصْنَعِ (Otobüsler işçileri fabrikaya taşıyor) cümlesindeki الْعُمَّالَ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fethadır.

3. Mecerûr İsimler: Son harekesi kesra olan isimlerdir. Genellikle cümlede dolaylı tümleç (mef'ûlün bih gayru sarîh) veya isim tamlamasında muzâfun ileyh (tamlayan) konumunda bulunurlar.

Örnek 1:

اسْتَعْدْتُ مِنْ كِتَابٍ قَدِيمٍ عِنْدَ إِعْدَادِ أُطْرُوحٍ (Tezimi hazırlarken eski bir kitaptan yararlandım) cümlesindeki كِتَابٍ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (مِنْ) harfî ceri dolayısıyla mecerûrdur, cer alâmeti (mecerûrluk göstergesi) kesradır.

Örnek 2:

سَلَّمَ الْمُؤَطَّفُ الطَّرْدَ إِلَى الرَّجُلِ (Görevli koliyi adama teslim etti) cümlesinde son öge konumundaki الرَّجُلِ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (إِلَى) harfî ceri dolayısıyla mecerûrdur, cer alâmeti (mecerûrluk göstergesi) kesradır.

Örnek 3:

زَادَتِ الْحُكُومَةُ رَوَاتِبَ الْعُمَّالِ (Hükümet işçilerin ücretlerini artırdı) cümlesindeki الْعُمَّالِ ismi, isim tamlamasında tamlayan yani muzafun ileyh konumundadır. Mecerûrdur, cer alâmeti (mecerûrluk göstergesi) kesradır.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerin cümledeki yerlerini belirterek i'râblarını yapınız.

1. يَجْرِي نَهْرٌ بَيْنَ الْحُقُولِ.
2. هَذِهِ طَالِبَةٌ فِي كَلْبَةِ الْإِهْيَاتِ.
3. الْحَبِيزُ غَدَاءٌ أَسَاسِيٌّ لِلْأَتْرَاكِ.
4. صَنَّفَتِ الْمَاكِينَاتُ نَهْرًا حَتَّى آجَرَ النَّهَارِ.
5. رَأَيْنَا طَالِبَةً أَمَامَ الْمُحْتَبِرِ.
6. تَنَاوَلَ الطَّلَابُ الْحَبِيزَ وَالْجُبْنَ وَالزَّيْتُونَ فِي الْفُطُورِ.

7. سَحَّ الشَّبَابُ فِي نَهْرٍ قَرِيبٍ مِنَ الْقَرْيَةِ.

8. عَلِمْتُ عَائِشَةَ مِنْ طَالِبَةٍ نَتِيجَةَ امْتِحَانِهَا.

9. قَاسَمَنِي أَحْمَدُ نَصْفَ الْحَبْرِ عِنْدَهُ.

B. Özel Hükümler

Yukarıdaki genel nitelik taşıyanlarından ayrı olarak bir takım özel hükümlere tabi isimlere ilişkin i'râbı konu alır.

1. Tesniye (Müsennâ) İsimlerde İ'râb: Bu adla bilinen ikil isimlerin sonundaki nûn (ن) sabit bir harf değildir. Kimi durumlarda düşebilir. O nedenle kendisinden önceki harfe bakılır. Söz konusu harf;

- Ya öncesi fethalı elif (ة)

Örnek: كِتَابَانِ، الرَّجُلَانِ، الْوَلَدَانِ، غُرَفَتَانِ

- Ya da öncesi fethalı cezimli yâ (يَا) dır.

Örnek: كِتَابَيْنِ، الرَّجُلَيْنِ، الْوَلَدَيْنِ، غُرَفَتَيْنِ

Bunlardan elif zamme; yâ ise, fetha veya kesra karşılığıdır. İlgili durum kısaca şu şekilde formüle edilebilir:

a. elif = zamme

رَجُلَانِ – رَجُلًا gibi.

Örnek 1

هَذَانِ كِتَابَانِ (Bunlar iki kitaptır) cümlesindeki كِتَابَانِ ismi, haber yani yüklemidir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zamme yerine *elif*dir. Çünkü müsennâdır.

Örnek 2:

يَشْتَعِلُ الرَّجُلَانِ بِالتَّجَارَةِ (İki adam ticaretle uğraşiyor) cümlesindeki الرَّجُلَانِ ismi, fâil yani öznedir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zamme yerine *elif*dir. Çünkü müsennâdır.

b. yâ= fetha

رَجُلَانِ – رَجُلًا gibi.

Örnek 1:

قَرَأَ عَلَيَّ كِتَابَيْنِ عَنْ سِيرَةِ النَّبِيِّ (Ali Peygamberin hayatı hakkında iki kitap okudu) cümlesindeki كِتَابَيْنِ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine *yâ*dır. Çünkü müsennâdır.

Örnek 2:

اخْتَارَ الرَّئِيسُ رَجُلَيْنِ مِنَ الْجُمْهُورِ (Başkan topluluk içerisinde iki adam seçti) cümlesindeki الرَّجُلَيْنِ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine *yâ*dır. Çünkü müsennâdır.

Örnek 3:

مَلَأَ الْعُمَّالُ الْحَافِلَتَيْنِ (İşçiler iki otobüsü doldurdu) cümlesindeki الْحَافِلَتَيْنِ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine yâdır. Çünkü müsennâdır.

c. yâ = kesra

رَجُلٍ - رَجُلَيْنِ gibi.

Örnek 1:

إِسْتَفَدْتُ مِنْ كِتَابَيْنِ قَدِيمَيْنِ عِنْدَ إِعْدَادِ أُطْرُوحِي (Tezimi hazırlarken iki eski kitaptan yararlandım) cümlesindeki كِتَابَيْنِ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümeçtir. (مِنْ) cer harfî dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü müsennâdır.

Örnek 2:

سَلَّمَ الْمُوظَّفُ الطَّرْدَ إِلَى الرَّجُلَيْنِ (Görevli koliyi iki adama teslim etti) cümlesinde son öge konumundaki الرَّجُلَيْنِ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümeçtir. (إِلَى) cer harfî dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü müsennâdır.

Örnek 3:

زَادَ رَبُّ الْعَمَلِ رَاتِبَ الْعَامِلَيْنِ (Patron iki işçinin ücretini artırdı) cümlesindeki الْعَامِلَيْنِ ismi, isim tamlamasında tamlayan yani muzafun ileyh konumundadır. Mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü müsennâdır.

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerin cümledeki yerlerini belirterek i'râbını yapınız.

1. يَنْصَبُ نَهْرَانِ فِي الْبَحْرِ الْأَسْوَدِ.

2. الطَّالِبَاتُ فَشِلْنَا فِي الْإِمْتِحَانِ.

3. الْخُبْزُ وَالرَّيْتُونُ غَدَاءَانِ أَسَاسِيَّانِ لِلْأَنْتِرَاكِ.

4. صَفَّتِ الْمَاكِينَاتُ نَهْرَيْنِ حَتَّى آخِرِ النَّهَارِ.

5. رَأَيْنَا طَالِبَتَيْنِ أَمَامَ الْمُخْتَبَرِ.

6. اسْتَهْلَكَ الْأَكُولُ الْخُبْزَيْنِ فِي الْقَطُورِ.

7. يَسْبُحُ الشَّبَابُ فِي نَهْرَيْنِ قَرِيبَيْنِ مِنَ الْقَرْيَةِ.

8. عَلِمَتْ عَائِشَةُ مِنْ طَالِبَتَيْنِ نَيْجَةَ امْتِحَانِهَا.

9. قَاسَمَنِي أَحْمَدُ أَحَدَ الْخُبْزَيْنِ عِنْدَهُ.

Özetle;

Müsennâ (tesniye/ikil) isimler; elif ile merfû', yâ ile mansûb, yâ ile mecrûr olurlar.

2. Cem-i Müzekker Sâlim İsimlerde İ'râb: Bu adla bilinen kurallı eril çoğul isimlerin sonundaki nûn (ن) sabit bir harf değildir. Kimi durumlarda düşebilir. O nedenle kendisinden önceki harfe bakılır. Söz konusu harf;

- Ya öncesi zammeli harekesiz vâv (و)

Örnek: مُسْلِمُونَ، مُشْرِكُونَ، الصَّابِرُونَ، الْمُخْلِصُونَ

- Ya da öncesi kesralı harekesiz yâ (ي) dir.

Örnek: مُسْلِمِينَ، مُشْرِكِينَ، الصَّابِرِينَ، الْمُخْلِصِينَ

Bunlardan vâv zamme; yâ ise, fetha veya kesra karşılığıdır. İlgili durum kısaca şu şekilde formüle edilebilir:

a. vâv = zamme:

مُسْلِمُونَ – مُسْلِمٌ gibi.

Örnek 1:

هُؤُلَاءِ مُهَنْدِسُونَ (Bunlar mühendislerdir) cümlesindeki مُهَنْدِسُونَ ismi, haber yani yüklemidir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zamme yerine vâv'dır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 2:

يَصَفِّقُ الْمَشَاهِدُونَ الْأَعْيُنَ (Seyirciler oyuncuları alkışlıyor) cümlesindeki يَصَفِّقُ ismi, fâil yani öznedir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zamme yerine vâv'dır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 3:

يَشْكُو الْمُشْتَرِكُونَ مِنْ زِيَادَةِ أَجْرَةِ الْإِشْتِرَاكِ (Aboneler abonelik ücretinin artmasından yakınıyor) cümlesindeki الْمُشْتَرِكُونَ ismi, fâil yani öznedir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zamme yerine vâv'dır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

b. yâ = fetha:

مُسْلِمِينَ – مُسْلِمًا gibi.

Örnek 1:

كَافَأَ الْمُدِيرُ الْمُدَرِّسِينَ الْمُتَقَاعِدِينَ (Müdür emekli hocaları ödüllendirdi) cümlesindeki الْمُدَرِّسِينَ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine yâ'dır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 2:

وَوَظَّفَ الرَّئِيسُ مُهَنْدِسِينَ لِلْمَشْرُوعِ الْجَدِيدِ (Başkan yeni proje için mühendisler görevlendirdi) cümlesindeki مُهَنْدِسِينَ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine yâ'dır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 3:

مُحَاوِلُ الْمَلِكِ الْجَائِرِ أَنْ يُسَكِتَ الْمُخَالِفِينَ (Zorba kral muhalifleri susturmaya çalışıyor) cümlesindeki الْمُخَالِفِينَ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine yâdır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

c. yâ = kesra:

مُسْلِمٍ – مُسْلِمِينَ gibi.

Örnek 1:

اجعلنا مِنَ الشَّاكِرِينَ (Bizi şükredenlerden eyle) cümlesindeki الشَّاكِرِينَ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (من) cer harfi dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 2:

سَلَّمَ الْمُوظَّفُ الطَّرْدَ إِلَى مُنْدُوبِي الشَّرِكَةِ (Görevli koliyi şirket temsilcilerine teslim etti) cümlesinde son öge konumundaki مُنْدُوبِي ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (إِلَى) cer harfi dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

Örnek 3:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (Hamd alemlerin rabbi Allah'a övgüdür) cümlesindeki الْعَالَمِينَ ismi, isim tamlamasında tamlayan yani muzafun ileyh konumundadır. Mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesra yerine yâdır. Çünkü cem-i müzekker sâlimdir.

SIRA SİZDE

4

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerin cümledeki yerlerini belirterek i'râbını yapınız.

1. يَطُوفُ الْمُسْلِمُونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ.
2. الْمَسَافِرُونَ اجْتَمَعُوا فِي صَالَةِ الْمَطَارِ.
3. الطَّلَابُ نَاجِحُونَ فِي الْإِمْتِحَانِ.
4. اِتَّعَلَقَ الْبُحْرُ السَّابِغِينَ عِنْدَ الْعَاصِمَةِ الْأَخِيرَةِ.
5. جَمَعَتْ هَذِهِ النَّدْوَةُ الْمُرَاسِلِينَ فِي الشَّرْقِ الْأَوْسَطِ.
6. يُدْجِلُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ.
7. أَعَدَّ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا.
8. إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ هُمْ الْجَنَّةَ.
9. وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ.

Özetle;

Cem-i müzekker sâlim (kurallı eril çoğul) isimler; elif ile merfû', yâ ile mansûb, yâ ile mecrûr olurlar.

3. Cem-i Müennes Sâlim İsimlerde İ'râb: Bu künyeyle anılan 'kurallı dişil çoğul' isimler fetha almazlar. O nedenle i'râbları iki hareke ile sınırlıdır: Zamme ve kesra.

Bunlardan zamme, zammenin; kesra ise, fetha veya kesranın karşılığıdır. İlgili durum kısaca şu şekilde formüle edilebilir:

a. zamme = zamme:

مُسَلِّمَةٌ – مُسَلِّمَاتٌ gibi.

Örnek 1:

هُؤُلَاءِ مُهَنْدِسَاتٌ (Bunlar bayan mühendislerdir) cümlesindeki مُهَنْدِسَاتٌ ismi, haber yani yüklemidir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zammedir. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 2:

تُسَاعِدُ الْبَنَاتُ أُمَّهَاتَهُنَّ فِي الْمَنْزِلِ (Kızlar evde annelerine yardım ederler) cümlesindeki الْبَنَاتُ ismi, fâil yani öznedir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zammedir. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 3:

تَشْكُو الْمُسْتَرِكَاتُ مِنْ زِيَادَةِ أُجْرَةِ الْإِسْتِرَاكِ (Hanım aboneler, abonelik ücretinin artmasından yakınıyor) cümlesindeki الْمُسْتَرِكَاتُ ismi, fâil yani öznedir. Merfû'dur, ref' alâmeti (merfû'luk göstergesi) zammedir. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

b. kesra = fetha:

مُسَلِّمَةٌ – مُسَلِّمَاتٌ gibi.

Örnek 1:

كَافَأَ الْمُدِيرُ الْمُدَرِّسَاتِ الْمُتَقَاعِدَاتِ (Müdür emekli hanım hocaları ödüllendirdi) cümlesindeki الْمُدَرِّسَاتِ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 2:

وَوَظَّفَ الرَّئِيسُ مُهَنْدِسَاتٍ لِلْمَشْرُوعِ الْجَدِيدِ (Başkan yeni proje için bayan mühendisler görevlendirdi) cümlesindeki مُهَنْدِسَاتٍ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 3:

يُجَاوِلُ الْمَلِكُ الْجَائِرُ أَنْ يُسَكِّتَ الْمُخَالَفَاتِ (Zorba kral bayan muhalifleri susturmaya çalışıyor) cümlesindeki الْمُخَالَفَاتِ ismi, mef'ûlün bih yani nesnedir. Mansûbdur, nasb alâmeti (mansûbluk göstergesi) fetha yerine kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

c. kesra = kesra:

مُسْلِمَاتٍ - مُسْلِمَةٍ gibi.

Örnek 1:

يَرْضَى اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنَاتِ (Allah mümin hanımlardan razı olur) cümlesindeki الْمُؤْمِنَاتِ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (عَنْ) cer harfi dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 2:

سَلَّمَ الْمُوظَّفُ الطَّرْدَ إِلَى مَنْدُوبَاتِ الشَّرِكَةِ (Görevli koliyi şirketin bayan temsilcilerine teslim etti) cümlesindeki مَنْدُوبَاتِ ismi, mef'ûlün bih gayru sarîh yani dolaylı tümleçtir. (إِلَى) cer harfi dolayısıyla mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

Örnek 3:

يَعُودُ الْحَاجُّ بِوَاسِطَةِ الطَّائِرَاتِ (Hacılar uçaklar aracılığıyla geri dönüyor) cümlesindeki الطَّائِرَاتِ ismi, isim tamlamasında tamlayan yani muzafun ileyh konumundadır. Mecrûrdur, cer alâmeti (mecrûrluk göstergesi) kesradır. Çünkü cem-i müennes sâlimdir.

SIRA SİZDE

5

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerin cümledeki yerlerini belirterek i'râbını yapınız.

1. تَطُوفُ الْمُسْلِمَاتُ حَوْلَ الْكَعْبَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ.

2. الْمَسَافِرَاتُ اجْتَمَعْنَ فِي صَالَةِ الْمَطَارِ.

3. الطَّالِبَاتُ نَاجِحَاتٌ فِي الْإِمْتِحَانِ.

4. اِبْتَلَعَ الْبَحْرُ السَّابِحَاتِ عِنْدَ الْعَاصِفَةِ الْأَخِيرَةِ.

5. جَمَعَتْ هَذِهِ التَّدْوَةَ الْمُرَاسِلَاتِ فِي الشَّرْقِ الْأَوْسَطِ.

6. يُدْجِلُ اللَّهُ الْمُؤْمِنَاتِ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ.

7. أَعَدَّ اللَّهُ لِلْكَافِرَاتِ عَذَابًا أَلِيمًا.

8. إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ أَنْفُسَهُنَّ وَأَمْوَالَهُنَّ بِأَنْ هُنَّ الْجَنَّةُ.

9. الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ.

Özetle;

Cem-i müennes sâlim (kurallı dişil çoğul) isimler; zamme ile merfû', kesra ile mansûb, kesra ile mecrûr olurlar.

DİKKAT

1. İsimlerin hangi durumlarda merfû', mansûb veya mecrûr oldukları konusu sonraki ünitelerin konusudur. O nedenle vereceğimiz bilgileri yukarıdakilerle sınırlı tutuyoruz.

2. Beş isim ve gayr-i munsariflerin i'râbına ilişkin bilgiler de aynı şekilde sonraki kitaplara ertelenmiştir.

3. Önbilgi olarak ancak şu kadarını söyleyebiliriz:

a. İsim cümlesinin özne ve yüklemi konumundaki mübteda haber ile fiil cümlesinin öznesi konumundaki fâil, örneklerde görüldüğü gibi daima merfû';

الْبَيْتُ قَرِيبٌ مِنَ السُّوقِ.

تَعْجَبُ الْمَلِكُ مِنْ فِطْنَةِ الْعَالَمِ.

b. Türkçedeki tümlece karşılık gelen mef'ûller örnekte görüldüğü gibi daima mansûb;

فَتَحَ الْحَارِسُ الْأَبْوَابَ لِذُخُولِ الصُّيُوفِ.

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ.

c. Başına cer harfi gelen isimlerle isim tamlamasının tamlayan kısmı, örneklerde görüldüğü gibi daima mecrûrdur.

خَرَجَ الطُّلَّابُ مِنَ الْمُخْتَبَرِ.

اِحْتَجَّ الْعَمَالُ عَلَى الْإِنْخِصَافِ فِي رَوَاتِبِهِمْ.

تَدُورُ الْأَرْضُ حَوْلَ الشَّمْسِ

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde merfû' isimleri bulup işaretleyiniz.

1. سَيَدْرُسُ سَاجِدٌ فِي الْجَامِعَةِ فِي السَّنَةِ الْقَادِمَةِ.

2. زَيْنَبٌ مُرَضَّةٌ فِي مُسْتَشْفَى الْأَطْفَالِ.

3. تَأْخُذُ الْأُمُّ وَلَدَهَا إِلَى الْمَدْرَسَةِ كُلَّ يَوْمٍ.

4. يَشْتَدُّ الْجَوُّ حَرَارَةً فِي فَصْلِ الصَّيْفِ.

5. أَوْقَفَ السَّائِقُ السَّيَّارَةَ عِنْدَ الرَّصِيفِ.

6. بَهَتُمُ الْأَبْوَانِ بِتَرْبِيَةِ أَوْلَادِهِمَا إِهْتِمَامًا عَظِيمًا.

7. يَتَجَهَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُسْلِمَاتُ إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ لِلْحَجِّ.

8. دَعَا الْحُجَّاجُ لِلْمُظْلُومِينَ فِي الْعَرَفَاتِ.

2. Aşağıdaki cümlelerde mansûb isimleri bulup işaretleyiniz.

1. نَقَلْتُ الْحَافِلَةَ السِّيَاحَ إِلَى الْمَتَّحِفِ.

2. بَلَغَ عَمْرُ الْحَمْسِينَ مِنْ عُمُرِهِ.

3. تُجَهِّزُ الْأُمُّ مَائِدَةً لِرُؤُوسِهَا وَأَوْلَادِهَا.

4. يُدْخِلُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ.

5. أَكَلْنَا فِي الْفَطْوَرِ خُبْرًا، وَجُبْنَا، وَزَيْتُونًا مَعَ الشَّايِ.

6. يَذْكُرُ حَدُنَا أَيَّامَ شَبَابِهِ بِحَنَانٍ عَظِيمٍ.

7. نَامَ الطِّفْلُ نَوْمًا عَمِيقًا فِي الْمَهْدِ.

8. أَطْلَبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde mecrûr isimleri bulup işaretleyiniz.

1. رَجَعَ الطَّالِبُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ إِلَى الْبَيْتِ.

2. يَسْجُدُ الْمُؤْمِنُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَطْ.

3. نَهَضَ سَلِيمٌ فِي وَقْتِ مَبَكَّرٍ مِنَ النَّوْمِ.

4. يَلْعَبُ الطُّلَّابُ الْكُرَةَ مَعَ الْمُدْرَسِينَ.

5. كَافَأَ رَئِيسُ الْوُزَرَاءِ ثَلَاثًا مِنَ الطَّبِيبَاتِ.

6. لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ إِلَّا الْحُمَاقَةَ.

7. يَشْرَبُ الْأَطْفَالُ اللَّبَنَ قَبْلَ النَّوْمِ.

8. يَتَّخِذُ الْمَرْءُ مِنَ الْأَبْوَابِ أَكْثَرَ مَا مَلَكَهُ.

4. Aşağıdaki cümleleri, altı çizili isimleri müsennâya çevirip yeniden yazınız.

1. يَقُومُ خَارِسٌ أَمَامَ مَدْخَلِ الْقَصْرِ.

2. سَكَتَ الرَّئِيسُ دَقِيقَةً ثُمَّ وَاصَلَ خُطَابَهُ.

3. يَتَكَوَّنُ الْكِتَابُ مِنْ قِسْمٍ.

4. بَاعَ الْمُقَاوِلُ الشُّعْطَةَ بِسِعْرِ مُنَاسِبٍ.

5. تُشْرِفُ الْعِمَارَةُ عَلَى الشَّارِعِ.

6. غَلَبَ الْفَرِيقُ الْوَطَنِيُّ مُنَافِسَهُ بِهَدَفٍ.

7. حَصَلْنَا عَلَى الدَّرَجَةِ الْعَالِيَةِ فِي الْإِمْتِحَانِ.

8. اقْتَرَبَ مِنَّا رَجُلٌ لِيَتَبَلَّغَ لِحَاجَتِنَا.

5. Aşağıdaki cümleleri, altı çizili isimleri cem-i müzekker sâlime çevirip yeniden yazınız.

1. عَوَّضَتْ الدَّوْلَةُ صَرَرَ الْفَلَّاحِ.

2. يَعْبُدُ الْمُسْلِمُ اللَّهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.

3. سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرَ مِنْ عِبَادِهِ.

4. زَارَ المُهَنْدِسُ الْمَشْرُوعَ لِمُرَاقَبَتِهِ.

5. أَصْرَبَ الْمُؤَطَّفُ عَنِ الْعَمَلِ.
6. تُعْطِي الْجَرِيدَةُ الْمُشْرَكَ تَذْكَرَةً.
7. لَنْ يَغْفُوَ اللَّهُ عَنِ الْمُشْرِكِ.
8. تَنْفُلُ الطَّائِرَةُ الْمُسَافِرَ إِلَى الْقَاهِرَةِ.

6. Aşağıdaki cümleleri, altı çizili isimleri isimleri cem-i müennes sâlime çevirip yeniden yazınız.

1. اجْتَمَعَ الْمُدِيرُ مَعَ الْمُعَلِّمَةِ فِي قَاعَةِ الْإِجْتِمَاعِ.
2. تَفَحَّصَ الطَّبِيبُ الْمَرْضَى فِي الْعِيَادَةِ.
3. سَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنَةَ أَجْرًا عَظِيمًا.
4. كَتَبَ الْمُؤَطَّفُ صَفْحَةً مِنَ التَّغْرِيبِ الْيَوْمَ.
5. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطْوَةَ الشَّيْطَانِ.
6. طَلَبَ الْمَرِيضُ الْمُسَاعَدَةَ مِنَ الْمُمْرِضَةِ.
7. تَرْتَفِعُ السَّيَّارَةُ قِيمَةً بَعْدَ خُلُولِ الرَّبِيعِ.
8. فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى عِبَادِهِ الْمُسْلِمِينَ.

7. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, kendilerine anlam ve i'râb yönünden uygun olan sözcüğü parantez içindeki listeden bularak doldurunuz.

(الْمُسَافِرُونَ - الْمُسَافِرِينَ - الْأَبْوَانِ - الْأَبْوَانِ - الْأَبْوَانِ - الْمُهَنْدِسَاتُ - الْمُهَنْدِسَاتُ)

1. ائْتَهُمْ شَرِكَةُ الطَّيْرَانِ بِخَلْفِ الْوَعْدِ.
2. يَسُرُّ نَجَاحَ أَوْلَادِهِمَا.
3. أَخْرَجَ مَجْلِسُ الْإِدَارَةِ عَنِ الْعَمَلِ لِلْأَزْمَةِ الْاِقْتِصَادِيَّةِ.
4. يُسْأَلُ عَنِ تَرْبِيَةِ أَوْلَادِهِمَا.
5. اسْتَقْبَلَ مَنْدُوبَ الشَّرِكَةِ فِي الْمَطَارِ.
6. رَسَمَتْ أَرْوَعَ خُطَطٍ شَاهَدَهَا التَّارِيخُ.
7. يَأْخُذُ الْأَوْلَادُ حِصَالَهُمُ الْفَطْرِيَّةَ عَنِ
8. حَجَزَتْ شَرِكَةُ السِّيَاحَةِ لـ..... عُرْفًا.

8. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, anlam ve i'râb yönünden uygun olan sözcükle doldurunuz.

1. يُدْخِلُ اللَّهُ عِبَادَهُ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ.
2. يُضْرَبُ الْعُمَّالُ عَنِ الْعَمَلِ إِخْتِجَاجًا لِرَوَاتِبِهِمْ.

3. تُقَدِّمُ الْمَكْتَبَاتُ الْكُتُبَ وَ..... لاسْتِفَادَةِ الْقُرَّاءِ.
4. مَثَلُ الْفَنَّاوَنَ التَّارِيحِيَّةِ فِي الْمَسْرُحِيَّةِ.
5. الْحُمْسُ كُتِبَتْ عَلَيْنَا فِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ.
6. تَسْتَعْرِقُ الْمَسَافَةَ بَيْنَ اسْتَانْبُولَ وَبُولُو بِالسِّيَّارَةِ.
7. تُكَافِي الْجَامِعَةَ وَالطَّلَّابَاتِ بِالْعُمْرَةِ.
8. تَهَيَّطُ كَثِيرَةً فِي مَطَارِ آتَاثْرُكِ.

9. Örnekteki gibi parantez içinde verilen sözcüğü uygun kelimenin yerine koyup gerekli değişiklikleri yaparak cümleyi yeniden yazınız.

المثال: يُنَافِسُ الطَّبِيبُ الطَّبِيبَةَ فِي رِعَايَةِ الطِّفْلِ الْمَرِيضِ.

1. يُنَافِسُ الطَّبِيبَانِ الطَّبِيبَةَ فِي رِعَايَةِ الطِّفْلِ الْمَرِيضِ. (الطَّبِيبَانِ)
2. (الْمَرَضَى)
3. (الْمَرِيضَاتِ)
4. (الطِّفْلَيْنِ)
5. (الْأَطْيَاءِ)
6. (الطَّبِيبَةَ)
7. (الطَّبِيبُ)
8. (الطِّفْلُ)

10. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Ali bu mesleği iki yıldır yapıyor.

Zeynep Hz. Peygamber'in (s.a.) hayatı hakkında iki kitap okudu.

İki bayan öğrenci sınavda başarısız oldular.

Müdür (erkek) öğretmenleri ödüllendirdi.

Müslüman bayanlar mescide gidiyorlar.

Kelimeler ve Deyimler

أَمَل (ج) آمال: emel, arzu, ideal

إِمَام (ج) أئمة: imam

حَيّ (ج) أحياء: mahalle, semt

أَدَّى - يُؤَدِّي - تَأَدَّى: icra etmek, yapmak, yerine getirmek

مهنة (ج) مهن: meslek, görev
 أسرة (ج) أسر: aile
 تكوّن - يتكوّن - تكوّنًا: oluşmak
 زوجة (ج) زوجات: hanım, eş
 ابن (ج) أبناء: oğul
 إمامة: imamlık
 صدق: dürüstlük, doğruluk
 إخلاص: içtenlik, samimiyet
 رعاية: bakım, gözetim
 حق (ج) حقوق: hak
 موقف (ج) مواقف: hal, tutum, davranış
 تعلم - يتعلم - تعلّم: öğrenmek
 مُرسِل: peygamber, gönderilen
 حقًا: gerçekten, hakikaten
 صدق وعدة: sözünde durdu
 حيث: orada, o yerde, o çerçevede, o açıdan
 ابتعد - يبتعد - ابتعادًا: uzaklaşmak
 وضع - يضع - وضعًا: koymak
 لُقمة (ج) لُقم: lokma
 فم (ج) أفواه: ağız
 مرّ - يمرّ - مُرورًا: geçmek
 عشرون: yirmi
 عام (ج) أعوام: sene, yıl
 سنة (ج) سنوات: sene, yıl
 حال (ج) أحوال: hal, durum
 تعاقب - يتعاقب - تعاقبًا: izledi, peşpeşe geldi
 بلغ - يبلغ - بلوغًا: ulaşmak, varmak
 بقي - يبقى - بقاءً: kalmak
 نفس (ج) نفوس، أنفس: iç, kalp, gönül, nefis, öz
 عقدة (ج) عقَد: düğüm, ukde
 استطاع - يستطيع - استطاعةً: becermek, güç yetirmek, muktedir olmak
 فكّ - يفكّ - فكًا: çözmek
 إذ: zira, çünkü, o anda
 أراد - يريد - إرادةً: istemek

الْتَحِقَ - يَلْتَحِقُ - اِلْتِحَاقًا: katılmak, girmek, dahil olmak

جَامِعَةً (ج) جَامِعَاتٍ، جَوَامِعَ: üniversite

أَتَمَّ - يَتِمُّ - اِتِّمَامًا: bitirmek, tamamlamak

دِرَاسَةً (ج) دِرَاسَاتٍ (عُلْيَا): (yüksek) öğrenim

تَكْلِيفَ (ج) تَكْلِيفٍ: mükellefiyet, yükümlülük, güçlük

اِنْقِصَ - يَنْقُصُ - اِنْقِصَاصًا: yıkılmak, çökmek

ثَقُلَ (ج) اَثْقَالًا: yük, ağırlık

تَمَكَّنَ - يَتَمَكَّنُ - تَمَكُّنًا من...: imkan bulabilmek, imkanı olmak

تَحْقِيقًا: gerçekleştirmek

شَعَرَ - يَشْعُرُ - شُعُورًا: hissetmek, farkında olmak

حُطَّأَةً (ج) حُطَّاتٍ: lâhza, an

قَدَرَ - يَقْدِرُ - قُدْرَةً: gücü yetmek, muktedir olmak

إِطْفَاءً: söndürmek

بُرْكَانًا (ج) بَرَازِينَ: volkan

اِنْتَظَرَ - يَنْتَظِرُ - اِنْتِظَارًا: beklemek

فُتُومًا: gelme, geliş

رَجَاءً: ümit, umut

مُطَرِّدًا: daimî, kesintisiz

سِرًّا (ج) أَسْرَارًا: sır, gizem

قَنَطَ - يَقْنُطُ - قُنُوطًا: ümit kesmek

قَنَطَ - يَقْنُطُ - قَنَاطًا: ümit kesmek

جَالِسًا: oturan, oturmakta

بَيْنَمًا: iken

فِكْرًا (ج) أَفْكَارًا: düşünce, fikir

شَاغِلًا: meşgul eden, meşgul etmekte, kurcalamakta

ذُهْنًا (ج) أَذْهَانًا: zihin

أَقْبَلَ: gelmek, çıkagelmek

أَخْبَرَ - يُخْبِرُ - إِخْبَارًا: haber vermek, bildirmek, söylemek

أَتَاخَ - يُتِيحُ - إِتَاحَةً: (fırsat) vermek, (fırsat) tanımak

فُرْصَةً (ج) فُرُوصًا: fırsat

دُونَ: -siz, -sız

دَرَسَ - يَدْرُسُ - دِرَاسَةً: okumak, öğrenim görmek

مُؤَطَّفًا: memur, görevli, vazifeli

تَرَكَ - يَتْرُكُ - تَرْكًا: terk etmek

karşılık vermek, cevap vermek: رَدٌّ - يَرُدُّ - رَدًّا
diyerek: قَائِلًا
ol: كُنْ
sakin: هَادئ
rahat: مُشْتَرِح
program: بَرْنَامَج (ج) بَرَامَج
varsayılan, yüklenen: مَفْرُوضَات (ج) مَفْرُوض
belirlemek, öngörmek, şart koşmak: نَصًّا - يُنْصُّ - نَصًّا
gelmek, bulunmak: حَضَرَ - يَحْضُرُ - حُضُورًا
...e yeter: ...حَسْبُ
okumak, incelemek, gözden geçirmek: طَالَعَ - يُطَالِعُ - مُطَالَعَةً
katılmak, girmek, iştirak etmek: اشْتَرَكَ - يَشْتَرِكُ - اشْتِرَاكًا
ara sınav: اخْتِبَارِ نَصْفِي
final sınavı: اخْتِبَارِ نَهَائِي
sevinmek: فَرِحَ - يَفْرَحُ - فَرَحًا
doldurmak: مَلَأَ - يَمْلَأُ - مِلْءًا
açmak: فَتَحَ - يَفْتَحُ - فَتْحًا
dua etmek, çağırmak, davet etmek: دَعَا - يَدْعُو - دُعَاءًا
öncülük etmek, iletmek: هَدَى - يَهْدِي - هِدَايَةً
iletilmek, yolunu doğrultmak, erişmek: اِهْتَدَى - يَهْتَدِي - اِهْتِدَاءًا
rızkılandırmak, rızık vermek: رَزَقَ - يَرْزُقُ - رِزْقًا
hesap etmek, ummak: اِحْتَسَبَ - يَحْتَسِبُ - اِحْتِسَابًا
kılmak, etmek, eylemek: جَعَلَ - يَجْعَلُ - جَعْلًا

Özet

Arapçada i'râb kavramını tanımlayabilmek

Arapçada cümledeki yeri veya öncesindeki herhangi bir amil (sonrasındaki sözcüğü etkileyen öge) dolayısıyla bir kelimenin sonunda meydana gelen hareke veya harf değişikliklerine *i'râb* adı verilir. Cümledeki yeri veya başındaki amil ne olursa olsun kelime sonlarının asla değişmemesi olgusu da *binâ* kavramıyla açıklanır. *Î'râb* özelliği yansıtan yani sonu değişebilen kelimelere *mu'rab*, *binâ* özelliği yansıtan, bir başka deyişle sonu asla değişmeyen kelimelere ise *mebnî* nitelemesi yapılır.

Î'râb yönünden isimleri sınıflandırabilmek

Arapça bir cümlede isimler üç *i'râb* kategorisinden birine dâhildirler: Ref', Nasb, Cer. Bunlardan ilk sıradakine dâhil olana merfû', ikinci sıradakine dâhil olana mansûb, üçüncü sıradakine dâhil olana ise mecrûr isim denir.

İ'râb alâmetleri ve bunların cinsiyet ve sayılarına göre isimler üzerine yansıyış farklılıklarını belirleyebilmek

İ'râb alâmeti, bir kelimenin hangi i'râb kategorisine dâhil olduğunu gösteren hareke veya harftir.

Bir ismin merfû' olduğunun göstergesi (ref' alâmeti) çoğunlukla son harfi üzerindeki zammedir. Müsennâlarda sondan bir önceki "elif" harfi ile cemi müzekker sâlimlerde aynı özellikteki "vâv" harfi ötre yerine geçer.

Bir ismin mansûb olduğunun göstergesi (nasb alâmeti) çoğunlukla son harfi üzerindeki fethadır. Müsennâlar ve cemi müzekker sâlimlerde sondan bir önceki "yâ" harfi ile cemi müennes sâlimlerde son harf altındaki kesra, fetha yerine geçer.

Bir ismin mecrûr olduğunun göstergesi (cer alâmeti) çoğunlukla son harfi altındaki kesradır. Müsennâlar ve cemi müzekker sâlimlerde sondan bir önceki "yâ" harfi kesra yerine geçer.

İ'râba ilişkin kavramlarla cümlelerin ögeleri arasında Türkçe dilbilgisi terimleriyle eşleştirme yapabilmek

Türkçedeki özne ve isme bitişik ek fiil yükleme karşılık gelen isimler merfû', tümlece karşılık gelen isimler mansûb, dolaylı tümlece veya isim tamlamasının tamlayanına karşılık gelen isimler ise mecrûrdur.

Arapça cümle ögelerini Türkçedeki karşılıklarıyla eşleştirebilmek

Türkçede olan veya yapan durumundaki özne Arapçada yükleminden önce gelirse *mübtedâ*, sonra gelirse *fâil* adını alır.

Türkçede "-im, -sin, -dir, -iz, -sınız, -dirler" ek fiillerinin bitiştiği isimlere ek fiil yüklem adı verilir. Arapçada bunun karşılığı haberdir.

Türkçede tümleç olarak bildiğimiz özne ve yüklem haricindeki ögelerin Arapça genel adı *mef'ûl*'dür. Bunlardan fiilden doğrudan etkilenen ve kendisine nesne denilenlerin Arapçadaki karşılığı *mef'ûlün bih*'tir.

Türkçede sonuna -e, -de, -den hal ekleri bitişmiş tümleçlere dolaylı tümleç denir. Bu ögenin Arapça karşılığı *mef'ûlün bih gayru sarih*'tir.

İsim tamlamasının Türkçede tamlanan olarak bilinen kısmına Arapçada muzafun ileyh denir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi mu'rab bir isimdir?

- أنت
- ذَلِكَ
- أُولَئِكَ
- الطُّلَّابُ
- الَّذِينَ

2. الكتاب ← المسجد ← المدرسة

Yukarıda verilen isimlerin i'râb kategorilerine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- Mecrûr → Mansûb → Merfû'
- Merfû' → Mansûb → Mecrûr
- Merfû' → Mecrûr → Mansûb
- Mecrûr → Merfû' → Mansûb
- Mansûb → Merfû' → Mecrûr

3. يُلقِي الأُسْتَاذُ مُحَاضِرَاتٍ عَلَى المُسْتَمِعِينَ يَوْمَ الإِثْنَيْنِ مِنَ الإِدَاعَةِ.

Yukarıdaki cümlede altı çizili kelimelerin i'râbı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- merfû'-mecrûr
- merfû'-mansûb
- mansûb-mecrûr
- mansûb-merfû'
- mecrûr-mecrûr

4. Aşağıdaki Türkçe cümle öğeleri ile yapılan Arapça i'râb eşleştirmelerinin hangisi yanlıştır?

- Özne → Merfû'
- Yüklem → Merfû'
- Nesne → Mansûb
- Tümleç → Mansûb
- Tamlayan → Mansûb

5. يُطَالِعُ الطَّالِبُ كِتَابَ التَّارِيخِ

3 2 1

Yukarıdaki cümlede altı çizili kelimelerin i'râbı hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

1. Fail - Merfû'; 2. Mef'ûlün bih - Mansûb; 3. Muzâfun ileyh - Mecrûr
1. Fail - Merfû'; 2. Mef'ûlün bih - Mansûb; 3. Mef'ûlün bih gayru sarîh - Mecrûr
1. Fail - Merfû'; 2. Mef'ûlün bih - Mansûb; 3. Muzâfun ileyh - Mansûb
1. Fail - Mansûb; 2. Mef'ûlün bih - Mansûb; 3. Muzâfun ileyh - Mecrûr
1. Mübtedâ - Merfû'; 2. Mef'ûlün bih - Mansûb; 3. Muzâfun ileyh - Mecrûr

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız doğru değilse, “Kavramlar ve Tanımları” kısmını yeniden okuyunuz.
2. b Yanıtınız doğru değilse, “Merfû‘, Mansûb ve Mecerûr İsimler” konularını yeniden okuyunuz.
3. c Yanıtınız doğru değilse, “İ‘râba ilişkin genel hükümlerle müsennâ ve cemi müennes sâlimin i‘râbı” konularını yeniden okuyunuz.
4. e Yanıtınız doğru değilse, “Mecerûr İsimler” konusunu yeniden okuyunuz.
5. a Yanıtınız doğru değilse, “Merfû‘, Mansûb ve Mecerûr İsimler” konularını yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

إِمَامٌ mu‘rab; مَسْجِدٌ mu‘rab; هُوَ mebnî; هَذِهِ mebnî; سَنَوَاتٍ mu‘rab; أُسْرَةٌ mu‘rab;
ابْنَيْنِ mu‘rab; الْإِمَامَةَ mu‘rab; الصِّدْقِ mu‘rab; خُفُوقٍ mu‘rab; الْمُرْسَلِينَ mu‘rab; هَذَا
mebnî; الصِّدْقِ mu‘rab; حَرَامًا mu‘rab.

Sıra Sizde 2

1. Fâil, merfû‘, ref‘ alâmeti zamme.
2. Haber merfû‘ ref‘ alâmeti zamme.
3. Mübtedâ merfû‘ ref‘ alâmeti zamme; Haber merfû‘ ref‘ alâmeti zamme.
- 4., 5., 6. Mef‘ûlün bih mansûb nasb alâmeti fetha.
- 7.,8. Mef‘ûlün bih gayru sarîh, mecrûr, cer alâmeti kesra.
9. Muzâfun ileyh, mecrûr, cer alâmeti kesra.

Sıra Sizde 3

1. Fâil, merfû‘, ref alâmeti elif, çünkü müsennâ.
2. Mübtedâ, merfû‘, ref alâmeti elif, çünkü müsennâ.
3. Haber, merfû‘, ref alâmeti elif, çünkü müsennâ.
- 4., 5., 6. Mef‘ûlün bih, mansûb, nasb alâmeti yâ, çünkü müsennâ.
- 7.,8. Mef‘ûlün bih gayru sarîh, mecrûr, cer alâmeti yâ, çünkü müsennâ.
9. Muzâfun ileyh, mecrûr, cer alâmeti yâ, çünkü müsennâ.

Sıra Sizde 4

1. Fâil, merfû‘, ref alâmeti vâv, çünkü cem-i müzekker sâlim.
2. Mübtedâ, merfû‘, ref alâmeti vâv, çünkü cem-i müzekker sâlim.
3. Haber, merfû‘, ref alâmeti vâv, çünkü cem-i müzekker sâlim.
- 4., 5., 6. Mef‘ûlün bih, mansûb, nasb alâmeti yâ, çünkü cem-i müzekker sâlim.
- 7.,8. Mef‘ûlün bih gayru sarih, mecrûr, cer alâmeti yâ, çünkü cem-i müzekker sâlim.
9. Muzâfun ileyh, mecrûr, cer alâmeti yâ, çünkü cem-i müzekker sâlim.

Sıra Sizde 5

1. Fâil, merfû‘, ref alâmeti zamme, çünkü cem-i müennes sâlim.
2. Mübtedâ, merfû‘, ref alâmeti zamme, çünkü cem-i müennes sâlim.
3. Haber, merfû‘, ref alâmeti zamme, çünkü cem-i müennes sâlim.
- 4., 5., 6. Mef‘ûlün bih, mansûb, nasb alâmeti fethaya vekaleten kesra, çünkü cem-i müennes sâlim.
- 7.,8. Mef‘ûlün bih gayru sarih, mecrûr, cer alâmeti kesra, çünkü cem-i müennes sâlim.
9. Muzâfun ileyh, mecrûr, cer alâmeti kesra, çünkü cem-i müennes sâlim.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyînî, M. (1982), **Câmiu'd-Durûs el-Arabiyye**, Beyrut.

Çörtü, M. M. (2004) **Sarf-Nahiv Edatlar**, İstanbul.

Güler, İ., Günday, H., Şahin, Ş., (2009) **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

6

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Arapça isim cümlesinin kuruluşu, isim cümlesini oluşturan mübteda-haberin yapısı ve değişik biçimlerini tanıyabilecek,
- İsim cümlesinin öğelerinin iraplarını belirleyebilecek,
- Mübteda-haber uyumunu belirleyebilecek,
- Basit isim cümleleri kurabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- İsim cümlesi
- Mübteda
- Haber
- Merfû' olma ve alametleri

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe cümle yapısı hakkında ön okuma yapınız.
- M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisini (Nahiv) adlı kitabından İsim cümlesi konusunu okuyunuz.

İsim Cümlesinin Ögeleri

عناصرُ الجملةِ الإسميةِ (المبتدأ والخبر)

GİRİŞ

Cümle, sözcüklerin yan yana gelerek bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir işi, kısacası bir yargıyı tam olarak bir hüküm hâlinde ifade ettikleri kelime grubudur. Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmesidir. Kelimelerin bir bütün içinde bir hüküm ifade edebilmeleri için bir özneye (müsnedun ileyh) bir de yükleme (müsned) dayandırılmaları gerekmektedir, buna isnad denmektedir. Cümlelerin oluşturulması için bu isnadın yapılması şarttır. Kelimeleri gelişigüzel sıralamak cümle oluşturmaya yeterli değildir; birbirleri ile ilişkilendirilmeleri gerekmektedir.

Arapçada cümleler ifade ettikleri anlam yönünden ikiye ayrılmışlardır. Müstakil, tek başına bir anlam ifade eden cümleye kelâm veya cümle-i müfide denmektedir. Bunun yanında cümlelerin tüm özelliklerine sahip olduğu halde tek başına anlamı olmayıp başka bir kelime veya cümleyi anlamlandıran sıfat, hâl, sıla, şart cümleleri gibi yan cümle türleri vardır.

Anlam yönünden müstakil cümle ve yan cümle olarak ikiye ayırdığımız cümleler yapı olarak da iki biçimde bulunur. Ya isim cümlesi şeklinde veya fiil cümlesi şeklinde kurulurlar. Düşüncelerimizi cümlelerle oluşturur ve ifade ederiz. İfade etmek istediğimiz düşüncede vurgu özneye yönelik ise bunu isim cümlesi formu ile ortaya koyarız. Şayet vurgu yapmak istediğimiz şey eyleme ve eylemin gerçekleştiği zamana yönelik ise bunu da fiil cümlesi şeklinde ortaya koyarız. Bu ünite de isim cümlesinin yapı birimleri incelenecektir.

INTERNET

Türkçe ve Arapça cümle yapılarını tanımak için bakınız:

<http://www.turkceciler.com/cumle-disi-unsurlar.html>

http://www.islamguiden.com/arabi/m_a_r_38.htm

http://www.schoolarabia.net/arabic/eljomleh_elesmieh/index.htm

http://www.onlinearabic.net/forum/forum_posts.asp?TID=1702&PID

OKUMA PARÇASI

شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ

لِلشَّجَرَةِ مِنْذُ الْأَزَلِ مَكَانَةٌ عَظِيمَةٌ فِي نَفُوسِ الْبَشَرِ، وَالشَّجَرَةُ صَدِيقٌ قَدِيمٌ لِلإِنْسَانِ ، فَوَائِدُهَا لَهُ عَظِيمَةٌ مُتَعَدِّدَةٌ ، الشَّجَرَةُ رَمَزُ الْجُودِ وَالْعَطَاءِ ، فِي ظِلِّهَا يَجْلِسُ الْإِنْسَانُ لِيَسْتَرِيحَ وَقَتَ الْحَرِّ ، وَمِنْ ثَمَارِهَا يَأْكُلُ أَطْيَبَ الثَّمَارِ وَأَخْلَاهَا وَيَسْتَمْتِعُ بِجَمَالِهَا وَمَنْظَرِهَا الْحَسَنِ وَلَوْثُهَا الْبَهِيحِ . هُنَاكَ أَصْنَافٌ كَثِيرَةٌ مِنَ الْأَشْجَارِ ، نَحْنُ نَتَحَدَّثُ هُنَا عَنْ شَجَرَةِ الزَّيْتُونِ وَقَوَائِدِهَا .

الزَّيْتُونُ مِنَ الْأَشْجَارِ الْمُبَارَكَةِ وَالَّتِي وَرَدَ ذِكْرُهَا فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ سَبْعَ مَرَّاتٍ . الزَّيْتُونُ نَوْعٌ نَبَاتٍ شَجَرِيٌّ وَهُوَ مِنَ النَّبَاتَاتِ الرَّيْتِيَّةِ . شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ مِنَ الْأَشْجَارِ الْمَعْمُورَةِ .

الزَّيْتُونَةُ شَجَرَةٌ دَائِمَةٌ الْخُضْرَاءُ يَصِلُ رِثْفَاعُهَا إِلَى خَمْسَةِ عَشَرَ مِثْرًا ، جَدْعُ شَجَرَةِ الزَّيْتُونِ غَلِيظٌ وَصَلْبٌ ، وَيَتَفَرَّقُ الْجَدْعُ فِي الْأَعْلَى إِلَى أَغْصَانٍ كَثِيرَةٍ . وَغُصْنُ الزَّيْتُونِ شِعَارٌ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ ، وَيَشِيرُ مِنْ بَشَائِرِ الْأَمَانِ ، وَمَا زَالَتْ شُعُوبُ الْأَرْضِ تَتَنَاقَلُ هَذَا الرَّمْزَ الْمَأْخُودَ مِنْ قِصَّةِ نُوحٍ ، جِيلاً بَعْدَ جِيلٍ حَتَّى جَعَلَتْهُ الْأُمَّمُ الْمُتَّحِدَةُ شِعَارَهَا .

أَوْرَاقُ شَجَرَةِ الزَّيْتُونِ نَاعِمَةٌ الْمَلْمَسُ جِلْدِيَّةٌ النَّسِيحُ ، ذَاتُ لَوْنٍ أَخْضَرَ دَاكِنٍ . تَزْهَرُ شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ فِي أَوَاخِرِ الرَّبِيعِ وَبِدَايَةِ الصَّيْفِ ، أَزْهَارُهَا بَيْضَاءُ وَصَغِيرَةٌ الْحُجْمِ وَتُوجَدُ فِي مَجْمُوعَاتٍ شَبِيهَةٍ بِالْعِنَاقِيدِ . فِيهِ الْأَشْهُرُ أَيْلُولُ – تَشْرِينُ أَوَّلُ تَنْضِجِ حَبَاتِ الزَّيْتُونِ ، وَلَوْنُهَا يُصْبِحُ أَخْضَرَ فَضِيًّا ، وَفِي بَعْضِ الْأَحْيَانِ مَنَقَطٌ بِنِقَاطِ بَيْضَاءَ ، مَوْسِمُ قَطْفِ الزَّيْتُونِ هُوَ مَوْسِمُ فَرَحٍ وَسَعَادَةٍ لِأَصْحَابِ الْكَرَمِ .

ثَمَارُ الزَّيْتُونِ ذَاتُ فَوَائِدٍ كَثِيرَةٍ فِيهِ غِذَاءٌ كَامِلٌ وَعَنْبِيَّةٌ بِالزَّيْتِ . بَعْدَ كَبْسِ الزَّيْتُونِ يُؤْكَلُ مَعَ الْعَدِيدِ مِنْ أَنْوَاعِ الطَّعَامِ الشَّهِيَّةِ ، الزَّيْتُونُ يُؤْكَلُ وَهُوَ "شَيْخُ الطَّائِلَةِ" أَوْ "شَيْخُ الصُّفْرَةِ" .

زَيْتُ الزَّيْتُونِ يَتَكَوَّنُ مِنَ الْأَحْمَاضِ الدُّهْنِيَّةِ ، لَهُ فَوَائِدُ طَبِيبَةٌ كَثِيرَةٌ ، فَهُوَ لَا يَحْتَوِي عَلَى الْكُؤُلُسْتَرُولِ الْمُضِرِّ لِلْقَلْبِ . تَنَاوُلُ زَيْتِ الزَّيْتُونِ مُؤَدِّ إِلَى هُدُوءِ الْأَعْصَابِ وَالْخَفَاضِ صَغُطِ الدَّمِ الْمُرْتَفِعِ . زَيْتُ الزَّيْتُونِ مُضَادٌّ لِلإِمْسَاكِ ، وَمَلَطْفٌ لِلبَشْرَةِ وَدِهَانٌ مُنَمِّزٌ لِلشَّعْرِ ، وَمَانِعٌ لِقَشْرَةِ الرَّأْسِ .

هُنَاكَ أَنْشُودَةٌ جَمِيلَةٌ لِشَجَرَةِ الزَّيْتُونِ تَتَنَاقَلُهَا الْأَلْسُنُ :

يَا شَجَرَةَ الزَّيْتُونِ يَا زِينَةَ الْأَشْجَارِ

يَا أَمْسَا الْحُنُونِ يَا بَهْجَةَ الْأَنْظَارِ

فِيكَ لَنَا طَعَامٌ فِي الزَّيْتِ وَالثَّمَرِ

وَمِنْكَ كَمْ جَنِينًا مَا يَنْفَعُ الْبَشَرَ

يَا شَجَرَةَ الزَّيْتُونِ يَا رَايَةَ السَّلَامِ

اللَّهُ حَقًّا فِيكَ قَدْ بَارَكَ الْأَنَامُ

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. ما هي فوائد الشَّجَرَةِ؟

2. لماذا تُعَدُّ شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ مِنَ الْأَشْجَارِ الْمُبَارَكَةِ؟

3. الزَّيْتُونُ مِنْ أَيِّ نَبَاتَاتٍ؟

4. هل تتساقط أوراق الزيتون؟
5. لأي شيء يُستعمل عُصن الزيتون؟
6. متى تزهر شجرة الزيتون؟ هل تصف لنا أزهارها؟
7. متى تنضج حبات الزيتون؟
8. كيف تكون حبات الزيتون عندما تنضج؟
9. عدد لنا فوائد ثمار الزيتون؟
10. لماذا زيت الزيتون مفيد للقلب؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerin arasından seçiniz.

(رفيق، الكرم، صنف، عمر طويل، شديد، لين، جي)

1. الشجرة صديق قديم للإنسان.
2. الشجرة رمز الجود والعطاء.
3. شجرة الزيتون نوع نبات شجري.
4. شجرة الزيتون من الأشجار المعمرة.
5. جذع شجرة الزيتون غليظ وصلب.
6. أوراق شجرة الزيتون ناعمة الملمس.
7. موسم قطف الزيتون موسم فرح.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez arasındaki kelimelerin arasından seçiniz.

(الحزب، الاستطلاع، اضطراب، سؤداء، ناقص، أضرار، فضيلة)

1. الزيتون شعار من شعارات السلام.
2. زيت الزيتون مُضادٌ للإمساك.
3. تناول زيت الزيتون مُؤدِّ إلى هُدوء الأعصاب.
4. أزهارها بيضاء.
5. فهي غذاء كامل.
6. ثمار الزيتون ذات فوائد كثيرة.
7. الزيتون شجرة دائمة الخضرة.

4. Altı çizili kelimelerin müfredlerini (tekillerini) bulunuz.

1. هناك أصناف كثيرة من الأشجار.
2. الزيتون من الأشجار المباركة.

3. أَوْرَاقُ شَجَرَةِ الزَّيْتُونِ نَاعِمَةٌ الْمَلْمَسِ.

4. ثَمَارُ الزَّيْتُونِ ذَاتُ فَوَائِدٍ كَثِيرَةٍ.

5. تَنْضُجُ حَبَاتُ الزَّيْتُونِ.

5. Altı çizili kelimelin çoğullarını bulunuz.

1. وَالشَّجَرَةُ صَدِيقٌ قَدِيمٌ لِلْإِنْسَانِ.

2. عُصْنُ الزَّيْتُونِ شِعَارٌ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ.

3. مَوْسِمُ قَطْفِ الزَّيْتُونِ هُوَ مَوْسِمُ فَرَحٍ وَسَعَادَةٍ لِأَصْحَابِ الْكَرَمِ.

4. شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ مِنَ الْأَشْجَارِ الْمُعَمَّرَةِ.

5. فِيكَ لَنَا طَعَامٌ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(وَعُصْنُ الزَّيْتُونِ شِعَارٌ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ ، وَبَشِيرٌ مِنْ بَشَائِرِ الْأَمَانِ)

- Zeytinin gövdesi barışın sembollerinden biri, güvenin müjdecilerinden bir müjdedir.
- Zeytinin dalı barışın sembollerinden bir sembol, güvenin müjdecilerinden bir müjdecidir.
- Zeytin dalı barışın sembollerinden ve güveni müjdeleyenlerden bir müjdecidir.
- Zeytin ağacı barışın sembollerinden bir sembol, güvenin müjdecilerinden bir müjdecidir.
- Zeytin yaprağı barışın sembollerinden bir sembol, müjdecilerinden bir müjdecidir.

(الزَّيْتُونَةُ شَجَرَةٌ دَائِمَةٌ الْخَضِرَةَ يَصِلُ إِرْتِفَاعُهَا إِلَى خَمْسَةِ عَشَرَ مِثْرًا)

- Zeytin ağacı yüksekliği on metreye varan daima yeşil bir ağaçtır.
- Zeytin ağacı yüksekliği on beş metreye varan yeşil bir ağaçtır.
- Zeytin ağacı yüksekliği on beş metreye varan bir ağaçtır.
- Zeytin ağacı on beş metreye varan daima yeşil bir ağaçtır.
- Zeytin ağacı yüksekliği on beş metreye varan daima yeşil bir ağaçtır.

DİLBİLGİSİ

İSİM CÜMLESİNİN ÖGELERİ

Arapçada isimle başlayan cümleye isim cümlesi denir. İsim cümlesinin iki unsuru vardır: Mübtedâ (مبتدأ) ve haber (خبر) .

Mübteda ve Haber

Mübteda, sözün kendisiyle başlayıp hükmün üzerine kurulduğu öznedir. Haber ise mübtedaya dayandırılan ve ondan bahseden unsurdur, yüklemidir. Mübteda genellikle marife (belirli, özel isim), haber ise genellikle nekre (belirsiz) isimden olur. Bunu bir örnek üzerinde gösterelim:

(Ali öğrencidir.) عليّ طالبٌ

Bu cümle bir isim cümlesidir, isimle başlamıştır, Ali'nin öğrenci olduğundan bahsedilmiştir. Cümlede عليّ mübteda (özne) ve marifedir çünkü özel isimdir, طالبٌ kelimesi haberdir (yüklem) ve nekredir. Cümlenin her iki unsuru da merfû'dur, burada mübteda ve haberin her ikisi tekil isim oldukları için son harflerinin harekesi olan zamme ile merfû' olmuşlardır. Şu örneklerde mübteda ve haberin yapısına ve irabına dikkat ediniz:

(Kitap arkadaştır.) الكتابُ صديقٌ

(Yağmur yağmaktadır.) المطرُ نازلٌ

(Fiyatlar yüksektir.) الأسعارُ مرتفعةٌ

(Spor yararlıdır.) الرياضةُ مفيدةٌ

Haberin birden fazla kelimedenden oluşması (taadüdü) mümkündür. Örnek olarak, “Muhammet, şairdir yazardır hikâyecidir” anlamındaki şu sözü verebiliriz: (مُحَمَّدٌ شاعرٌ كاتبٌ قاصٌّ) Şu ayette geçen habere dikkat ediniz:

هُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ .

“O bağışlayandır, sevendir, Arş'in sahibidir, yücedir.”(Buruc/85, 14-15)

K İ T A P

İsim cümlesi hakkında geniş bilgi edinmek için M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi (Nahiv) adlı kitabına bakınız.

D İ K K A T

Bir cümlenin oluşması için özne ile yüklem (mübteda-haber) birbirlerine dayandırılması (isnadı), kurallar çerçevesinde birbirleriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu ilişkinin kurallı olması gerektiği gibi anlamlı olması da gerekmektedir. Çünkü cümle bir anlamı ortaya koyan sistemli bir yapıdır. Her kelime bir birine dayandırılarak cümle oluşturulamaz, oluşturulsa bile anlamsız bir söz dizimi olur. Zira kelimeler cümle içinde anlam kazanırlar.

Mübteda-Haberin Yapısı

A. Mübteda genellikle marife (belirli) bir isim, haber de genellikle nekre (belirsiz) isimden oluşur. Mübteda konumundaki kelimeler genellikle şu kelime türlerinden olur:

1. Belirlilik takısı (harf-i tarif; ل) alan isimler.

الشَّارِعُ مُزْدَجَمٌ. (Cadde kalabalıktır). الْحَدِيقَةُ جَمِيلَةٌ. (Bahçe güzeldir).

2. Zamirler. Zamirler marife hükmündedir. Ancak zamirler son hareketleri üzerine mebnî olup hareketleri hiçbir surette değişmedikleri için mahallen (cümledeki konumunun gereği) merfû' olurlar.

هُوَ طَالِبٌ (O, öğrencidir) هِيَ طَالِبَةٌ. (O, öğrencidir)

Birinci örnekte (هُوَ), ikinci örnekte (هِيَ) zamirleri mübteda konumunda yer aldıkları için mahallen merfû'durlar.

3. Özel isimler (alemler).

ابراهيمُ كَاتِبٌ (İbrahim yazardır) سَلْمَى كَاتِبَةٌ. (Selma yazardır)

مَكَّةُ مَدِينَةٌ مُبَارَكَةٌ (Mekke mübarek bir şehirdir)

4. İşaret isimleri (ism-i işaretler). İşaret isimlerinin ikilleri (tesniye) hariç tümü mebnî oldukları için mahallen merfû' olurlar.

هَذَا رَجُلٌ مَشْهُورٌ (Bu meşhur bir adamdır)

هَذِهِ امْرَأَةٌ مَشْهُورَةٌ. (Bu, meşhur bir kadındır)

Bu iki örnekte (هَذَا، هَذِهِ) işaret isimleridirler ve mebnîdirler, mübteda konumunda yer aldıkları için mahallen merfû olmuşlardır.

5. İlgî zamirleri (ism-i mevsul). İlgî zamirlerinin ikilleri (tesniye) hariç tümü mebnîdirler, mübteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû olurlar. İlgî zamirinden sonra ona zamirle bağlı ve onu açıklayıcı bir cümle gelir, bu cümleye sılâ cümlesi denmektedir, sılâ cümlesinin irabta yeri yoktur.

الَّذِي جَاءَ مُهَنْدِسٌ. (Gelen mühendistir). الَّتِي جَاءَتْ مُهَنْدِسَةٌ.

الَّتَانِ نَجَحَتَا فِي الْإِمْتِحَانِ فَاطِمَةُ وَمَرْيَمُ.

(İmtihanda başarılı olan iki kız, Fatma ve Meryem'dir.)

الَّتِي تَزَوَّجَنَ الرَّسُولَ أُمَّهَاتُ الْمُؤْمِنِينَ.

(Allah'ın Elçisi ile evlenen kadınlar mü'minlerin anneleridirler.)

Yukarıdaki cümlelerde (اللاتي، التي، الذي) ilgî zamirleri mübteda olup mahallen merfû'durlar. Ancak (اللتان) ikil olduğu için elif (ل) ile merfû'dur. Bu

ilgi zamirlerinden sonra gelen (تَزَوَّجَنَ الرَّسُولُ ، نَجَحْنَا فِي الْإِمْتِحَانِ ، جَاءَ ، جَاءَتْ) cümleleri ilgi zamirlerini açıklayan sıla cümleleridir.

6. Muzaf (tamlanan). Belirtili isim tamlamalarında irabta tamlanana (muzaf) bakılır, tamlayan (muzafun ileyh) daima mecrûr olur. Tekil eril ve dişil (müfred müzekker ve müennes) tamlananlar, kırık çoğullar (cem-i teksîr), kurallı dişil çoğullar (cem-i müennesler) mübteda olduklarında zamme ile merfû olurlar; ikil yapısında (tesniye) olurlarsa elif (ا) ile merfû olurlar; kurallı çoğul eril (cem-i müzekker sâlim) olurlarsa vav (و) ile merfû olurlar.

مَدْرَسَةُ خَالِدٍ بَعِيدَةٌ عَنِ بَيْتِهِ. (Halit'in Okulu evinden uzaktır.)

مَطْعَمُ الْكَلْبِيِّ نَظِيفٌ. (Fakültenin yemekhanesi temizdir.)

طَالِبَاتُ الْكَلْبِيِّ مُهَذَّبَاتٌ. (Fakültenin kız öğrencileri terbiyelidirler.)

أَشْجَارُ الْمَدْرَسَةِ كَثِيرَةٌ. (Okulun ağaçları çoktur.)

طَالِبَا الْمَدْرَسَةِ ذَاهِبَانِ. (Okulun iki erkek öğrencisi gidiyorlar.)

مُهَنْدِسُو الشَّرِكَةِ مُجْتَهِدُونَ. (Şirketin erkek mühendisleri çalışkandır.)

Bu örneklerde (مَدْرَسَةٌ، مَطْعَمٌ، طَالِبَاتٌ، أَشْجَارٌ) kelimeleri tamlanandır (muzaf), mübtedadırlar ve zamme ile merfû' olmuşlardır. (طَالِبَا) kelimesi de tamlanandır, ikildir ve elif (ا) ile merfû olmuştur. (مُهَنْدِسُونَ) kelimesi tamlanandır, cem-i müzekker sâlimdir (kurallı eril çoğul) ve vav (و) ile merfû olmuştur.

7. Soru isimleri (esmâu'l-istifhâm). Soru isimleri (أَيُّ) hariç hepsi mebnîdirler, mübteda konumunda oldukları zaman mahallen merfû olurlar, (أَيُّ) ise mübteda konumunda zamme ile merfû olur.

مَنْ فَازَ فِي السَّبَاقِ؟ (Yarıfta kim kazandı?)

أَيُّ طَالِبٍ جَاءَ؟ (Hangi öğrenci geldi?)

Birinci örnekte geçen (مَنْ) soru ismi mübtedadır, mebnî kelimelerden olduğu için mahallen merfûdur. İkinci örnekte (أَيُّ) kelimesi mübtedadır, murâb (cümle içindeki yerine göre sonu değışen) soru isimlerindedir, burada zamme ile merfû olmuştur..

8. Te'villi mastarlar (masdar-ı müevvel). Fiili muzârinin başına (أَنْ) harfi geldiği zaman onu nasbettiği gibi anlamını da mastara çevirmekte, bu tür mastarlara da mastar anlamını içerdikleri için te'villi mastar denmektedir. Te'villi mastar fiilden türetildiği için mastarı tüm şahıs zamirlerine göre anlamlandırmak mümkündür. Te'villi mastarlar mübteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû kabul edilmektedirler.

أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ (Oruç tutmanız sizin için hayırlıdır)

أَنْ تَشْرَبَ الشَّايَ سَاحِبًا مُضِرًّا لَصِحَّتِكَ.

(Çayı sıcak içmen sağlığına zararlıdır)

Birinci cümlede (أَنْ تَصُومُوا) te'villi mastardır, (صَوْمُكُمْ) şeklinde açık mastar hükmündedir, mübtedadır, “oruç tutmanız” anlamındadır. İkinci örnekte mübteda konumunda olan (أَنْ تَشْرَبَ) kelimesi te'villi mastardır, (شْرَبْتَكَ) şeklinde açık mastar hükmündedir, mübtedadır, “içmen” anlamındadır.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki isim cümlelerinde mübtedaları belirleyiniz, irablarını yapınız ve hangi isim türü olduklarını belirtiniz.

1. الْمَطْرُ غَزِيرٌ.

2. هَذِهِ الْوَزْدَةُ جَمِيلَةٌ.

3. مُدْرَسُو الْمَدْرَسَةِ عَائِدُونَ إِلَى بِلَادِهِمْ.

4. مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى.

5. هُمَا طَبِيبَانِ مُسْتَشْفَى الْأَطْفَالِ.

6. فَيَصِلُ طَبِيبٌ مَشْهُورٌ.

7. أَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ.

B. Mübtedanın marife haberin nekre olarak gelmesi asıl ise de bazen mübteda nekre olarak gelebilir. Bu durum şu hallerde olur:

1. Mübteda nekreye muzaf (tamlanan) olursa;

رجلٌ أعمالٍ قادمٌ. (İş adamı geliyor.)

خاتمٌ فضةٍ رخيصٌ. (Gümüş yüzük ucuzdur.)

Birinci cümlede (رَجُلٌ) kelimesi muzaftır (tamlanan), (أعمالٍ) muzafun ileyhtir (tamlayan), nekredir, her iki kelime belirtisiz tamlama oluşturmuştur. İkinci örnekteki (خاتمٌ فضةٍ) örneği de birinci örnek gibidir.

2. Mübteda nekre (belirsiz) kelimelerden oluşan sıfat tamlamasında mevsuf olursa;

مَطْرٌ غَزِيرٌ نَارِلٌ. (Yoğun bir yağmur yağıyor.)

سيارةٌ سريعةٌ غاليةٌ. (Hızlı bir otomobil pahalıdır.)

Birinci örnekte (مَطْرٌ) kelimesi mevsuf (tamlanan), (غَزِيرٌ) kelimesi ise sıfattır (tamlayan). Her iki kelime de nekre (belirsiz) kelimedenden oluşmuştur. İkinci örnek de birinci örnek gibi belirsiz kelimelerden oluşmuştur.

3. Mübteda nekre olup kendisinden önce olumsuzluk edatı (nefi) ve soru (istifham) edatı varsa:

ما أحدٌ مسافرٌ. (Kimse yolcu değildir.)

ما جاهلٌ عندنا. (Yanımızda cahil yoktur)

هل أحدٌ في الساحة؟ (Alanda kimse var mıdır?)

أُلهٌ مَعَ اللهُ؟ (Allah'la birlikte (başka) bir tanrı var mıdır?)

Yukarıdaki örneklerde (أحدٌ، جاهلٌ، إلهٌ) kelimeleri nekre (belirsiz) isimlerden oluşmuştur, her biri mübtedadır, olumsuzluk edatı (nefi) ve soru (istifham) edatlarından sonra gelmiştir.

4. Mübteda nekre olup haber câr-mecrûr ve zarftan oluşurşa mübteda haberden sonra gelir; bu tür cümlelerde anlam verilirken “vardır”, “mevcuttur” anlamları eklenir.

في العُرفةِ طفُلٌ. (Odada bir çocuk var.)

على المنضدةِ كتابٌ. (Masanın üzerinde bir kitap var.)

فوقَ الأشجارِ طيورٌ. (Ağaçların üzerinde birkaç kuş var.)

Bu örneklerde (طفُلٌ، كتابٌ، طيورٌ) kelimeleri mübtedadır, haberleri câr-mecrûr ve zarftan oluştuğu mübtedalar da nekre oldukları için haberden sonra gelmiştir

5. Mübteda türün genelini içerirse;

كُلٌّ لَهُ مُطِيعُونَ. (Herkes ona itaatkârdır.)

إنسانٌ خَيْرٌ مِنْ كَيْبَمَةٍ. (İnsan hayvandan daha üstündür.)

Bu iki örnekte (كُلٌّ، إنسانٌ) kelimeleri türün genelini ifade etmişlerdir, mübtedadırlar.

6. Mübteda (رُبٌّ) kelimesinden sonra gelirse. Ancak (رُبٌّ) kelimesi harf-i cer olduğu için kendisinden sonra gelen mübteda konumundaki ismi mecrûr yapmakta, mübteda bu durumda mahallen merfû olmaktadır.

رُبٌّ امْرَأَةٍ اعْظَمُ مِنْ رَجُلٍ. (Nice kadın adamlardan daha büyüktür.)

رُبٌّ سَاعٍ لِقَاعِدٍ. (Oturamlar için çabalayan nice kişiler vardır.)

Mübtedanın Haberinin Marife Olması

Mübtedanın haberi genellikle belirsiz isim (nekre) olarak gelir, ancak mübteda belirli isim olmak şartıyla haber bazen cümlede marife olarak gelebilir.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ. (Muhammed (s.a.) Allah'ın Resulüdür.)

الدِّينُ النَّصِيحَةُ. (Din, nasihattir.)

Mübteda ve haberin her ikisi de belirli isim olarak geldiği durumda ikisinin sıfat tamlaması şeklinde anlaşılması ihtimali varsa aralarına zamirü'l-fasl denen, mübteda ile uyumlu merfû munfasıl zamiri girer. Zamirü'l-fasl

peşpeşe gelen iki belirli ismin arasına girerek onların cümle olduğunu gösterdiği gibi cümlenin anlamını da pekiştirme görevi görür. Şu örneklere dikkat ediniz:

(sıfat tamlaması: cömert adam) الرَّجُلُ الْكَرِيمُ

(cümle: Adam cömerttir) الرَّجُلُ هُوَ الْكَرِيمُ.

(sıfat tamlaması: çalışkan bayan öğrenci) الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ

(cümle: Bayan öğrenci çalışkandır.) الطَّالِبَةُ هِيَ الْمُجْتَهِدَةُ.

SIRA SİZDE

2

Aşağıda sıfat tamlamaları verilmiştir. Siz bu sıfat tamamlarının arasına zamirü'l-faslı koyarak cümlelere dönüştürünüz.

1. أولئك المُفْلِحُونَ.

2. هذا الرَّجُلُ.

3. هؤلاء البَنَاتُ.

4. مُحَمَّدُ الْفَاضِلُ.

5. العالمُ العاملُ بِعِلْمِهِ.

Mübtedâ ve Haberin Uyumu ve İrâbı

Mübtedanın haberi müfred (cümle olmayan yapıda) olarak geldiği zaman iki yapıda gelebilir:

A. Müfred haber, câmid (hiçbir kelimeden türetilmemiş, doğrudan bir varlığa ad olarak konulmuş) isim olur. Haber câmid olduğu zaman mübtedaya müzekkerlik-müenneslik ve müfred-tesniye-cemi olma yönünden uyuması şart değildir. Camid haber merfû'dur.

(Âlimler milletin ışığıdır.) الْعُلَمَاءُ سِرَاجُ الْأُمَّةِ. (Bu taşdır) هَذَا حَجَرٌ.

(Fırat nehirdir.) الْفُرَاتُ نَهْرٌ. (Dünya yuvarlaktır) الْأَرْضُ كُرَّةٌ.

Bu örneklerde (الفُرَاتُ، كُرَّةٌ، سِرَاجٌ، حَجَرٌ) kelimeleri cümlede haber konumundadırlar, mübteda ile müzekkerlik ve müenneslik ve müfred-tesniye-cemi (tekil-ikil-çoğul) olma yönünden uyumlu olmaları gerekmemektedir, çünkü fiilden türememiş câmid isimlerdendirler.

B. Müfred haber müştak (fiilden türemiş) olur. İsm-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehe gibi fiilden türemiş vasıf içerikli kelimeler haber oldukları zaman mübtedaya müzekkerlik-müenneslik (keyfiyet) ve tekil-ikil-çoğul (müfred-tesniye-cemi; kemiyet) bakımından uyarlar. Bu uyum şu şekilde gerçekleşir:

1. Mübteda müfred müzekker (tekil eril) olunca haberi de müfred müzekker olarak gelir. Her ikisinin irabı zamme ile merfû' olur.

هُوَ طَالِبٌ. (O öğrencidir.)

مَاءُ النَّهْرِ قَلِيلٌ. (Nehrin suyu azdır.)

الْعِلْمُ نَافِعٌ. (İlim yararlıdır.)

Birinci örnekte (هُوَ) kelimesi müfred müzekker gaib (üçüncü tekil) zamiridir, mübtedadır, ancak zamir olduğu için harekesi değişmeyen mebnî kelimedir, mahallen merfû olmuştur. (طَالِبٌ) kelimesi haberdir, müfred müzekker isimdir, fiilden türemiş isim olduğu için mübteda ile müzekker olma ve müfred olma yönünden uyumludurlar. Haber zamme ile merfûdur. İkinci örnekte (مَاءٌ) kelimesi mübteda, (قَلِيلٌ) kelimesi haberdir; üçüncü örnekte (الْعِلْمُ) kelimesi mübteda, (نَافِعٌ) haberdir, her iki örnekte mübteda-haber uyumu birinci örnekte olduğu gibidir.

2. Mübteda müfred müennes (tekil dişil) olursa haber de müfred müennes olarak gelir. Her ikisinin irabı zamme ile merfû' olur:

أَنَا طَالِبَةٌ. (Ben (kız) öğrenciyim.)

السَّيَّارَةُ سَرِيعَةٌ. (Otomobil hızlıdır.)

الشَّجَرَةُ خَضْرَاءٌ. (Ağaç yeşildir.)

Birinci örnekte (أَنَا) kelimesi mübtedadır, müfred müennes mütekellim (birinci tekil) şahıs zamiridir, mahallen merfûdur, (طَالِبَةٌ) haberdir, türemiş isimdir, mübteda ile haber arasında müfred müennes (tekil dişil) olma yönünden uyum vardır. İkinci ve üçüncü örnekte (السَّيَّارَةُ، الشَّجَرَةُ) kelimeleri mübteda (خَضْرَاءٌ، سَرِيعَةٌ) kelimeleri haberdir, mübteda ve haber arasında uyum vardır, her iki örnekte mübteda-haber zamme ile merfû olmuşturlar.

3. Mübteda tesniye müzekker (ikil eril) olursa haber tesniye müzekker olarak gelir. Tesniyenin merfû' oluşu elif (ا) ile olduğu için mübteda ve haberin her ikisi elif ile merfû' olurlar:

هُمَا مُهَنْدِسَانِ نَشِيطَانِ. (İkisi çalışkan mühendistirler.)

الْفَلَّاحَانِ مَسْرُورَانِ. (İki çiftçi mutludurlar.)

أَحْمَدُ وَعَلِيٌّ طَبِيبَانِ. (Ahmet ve Ali doktordur.)

Bu üç örnekte (هُمَا، الفلاحان، أحمدٌ وعليٌّ) isimleri mübtedadırlar, haberleri olan (مُهَنْدِسَانِ، نَشِيطَانِ، طَبِيبَانِ) kelimeleri haberdirler, mübteda ile tesniye müzekker (ikil eril) olma yönünden uyumludurlar, tesniye oldukları için mübteda ve haber elif (ا) ile merfû olmuşturlar. (أَحْمَدُ وَعَلِيٌّ) iki ayrı isim oldukları için zamme ile merfû olmuşturlar.

4. Mübteda tesniye müennes (ikil dişil) olursa haber de tesniye müennes olarak gelir. Mübteda ve haberin her ikisi tesniye oldukları için elif (ا) ile merfû' olurlar:

الفَلاَحَتانِ نَشِيطَتانِ. (İki bayan çiftçi çalışkandır.)

المُسلِمَتانِ مُخلِصَتانِ. (İki Müslüman bayan samimidirler.)

عائِشَةُ وزَيْنَبُ ذَاهِبَتانِ إلى السُّوقِ. (Ayşe ve Zeynep çarşıya gidiyorlar.)

Bu üç örnekte (عائِشَةُ وزَيْنَبُ، المسلمتان، الفلاحتان) kelimeleri tesniye müennes (ikil dişil) mübteda, (ذَهَبَتان، مخلصتان، نَشِيطتان) kelimeleri haberdirler, mübteda ve haber arasında tesniye müennes olma yönünden uyum vardır, mübteda ve haberler elif (ا) ile merfû olmuşlardır ancak عائِشَةُ وزَيْنَبُ kelimeleri ayrı isim oldukları için zamme ile merfû olmuşlardır.

5. Mübteda cem-i müzekker sâlim (kurallı eril çoğul) olursa haber de cem-i müzekker sâlim olarak gelir. Her ikisi de (و) ile merfû' olurlar:

المُوظَّفونَ مَشغُولونَ. (Memurlar meşguldürler.)

اللاعِبونَ مُستَعِدونَ للمُباراةِ. (Oyuncular maça hazırdırlar.)

المُسافِرُونَ مُستَعِدونَ لِلسَّفَرِ. (Yolcular yolculuğa hazırdırlar.)

Bu örneklerde (الموظفون، اللاعبون، المسافرون) kelimeleri mübteda, (مشغولون، مستعدون، مستعدون) kelimeleri haberdirler, mübteda ve haberler cem-i müzekker sâlim (kurallı çoğul eril) olarak birbirleriyle uyumludurlar ve vav (و) harfi ile merfû olmuşlardır.

6. Mübteda akıllı varlıkların cem-i müennes sâlimi (kurallı dişil çoğul) olursa haber de cem-i müennes sâlim olarak gelir. Mübteda ve haberin her ikisi zamme ile merfû' olurlar:

الطَّبِيباتُ ماهِرَاتُ. (Bayan doktorlar yeteneklidirler.)

الأمهاتُ رَحِيماتُ. (Anneler merhametlidirler.)

المُسافِراتُ مُستَعِداتُ لِلسَّفَرِ. (Bayan yolcular yolculuğa hazırdırlar.)

Bu üç örnekte (المسافرات، الأمهات، الطبيبات) kelimeleri mübteda, (ماهرات، رحيمات، مستعدات) kelimeleri ise haberdir, mübteda ve haber konumundaki tüm kelimeler cem-i müennes sâlim (kurallı dişil çoğul) olup zamme ile merfû olmuşlardır.

7. Arapçada akılsız çoğullar cümle kuruluşunda tekil dişil (müfred müennes) hükmünde değerlendirilir. Mübteda akıllı olmayan varlıkların cem-i teksiri (kuralsız/kırık çoğulu) olursa haber tekil dişil (müfred müennes) yapısında gelir. Aynı şekilde haber akılsız kırık çoğul olduğu zaman mübteda tekil dişil şeklinde olur. Her iki durumda mübteda ve haberin irabı zamme ile olur.

السَياراتُ جَدِيدَةٌ. (Otomobiller yenidir.)

هَذِهِ جَزَائِدُ اليَوْمِ. (Bunlar bugünün gazeteleridir.)

المكتبات مُتَمَلِّئَةٌ بالطَّالِبَاتِ. (Kütüphaneler kız öğrencilerle doludur.)

Bu örneklerde yer alan (السيارات، المكتبات) kelimeleri mübteda olup akılsız varlıkların cem-i müennesidirler, tekil müennes gibi değerlendirilmektedirler, zamme ile merfûdurlar. (هذه) kelimesi ism-i işâret olup müfred müennes yapısındadır, mahallen merfûdur, haberi akılsız varlıkların cem-i müennes salimi olarak geldiği için onunla uyumlu olmuştur. (جديدة، جرائد، ممتلئة) kelimeleri haberdir, (جديدة، ممتلئة) kelimeleri müfred müennes, (جرائد) kelimesi ise cem-i teksir (kırık çoğul)dur. Her üç kelime de zamme ile merfûdur.

8. Mübteda akıllı varlıkların cem-i teksiri (kuralsız/kırık çoğulu) olursa haber cem-i müzekker sâlim olarak veya kırık çoğul (cem-i teksir) olarak gelir. Mübteda akıllı kırık çoğul olunca zamme ile merfû‘ olur, haber ise cem-i müzekker sâlim olduğu için (و) ile merfû‘ olur:

الرِّجَالُ نَائِمُونَ. (Erkekler uyuyorlar.)

الْجُنُودُ مُدَافِعُونَ عَنِ الْوَطَنِ. (Askerler vatanı savunuyorlar.)

الْأَنْبِيَاءُ شُرَفَاءُ. (Peygamberler şerefli dirler.)

Bu örneklerde (الرجال، الجنود، الأنبياء، الشرفاء) kelimeleri mübtededir, akıllı varlıkların cem-i teksiri (kuralsız çoğul) olup zamme ile merfû olmuşlardır. Bunların haberleri (نائمون، مدافعون) kelimeleri olup cem-i müzekker sâlimdirler ve vav (و) ile merfû olmuşlardır, üçüncü örneğin haberi (شرفاء) kelimesi cem-i teksir olarak gelmiş, zamme ile merfû olmuştur.

9. Mübtedanın haberi, cer harfi-mecrûr isim (câr-mecrûr) şeklinde veya zarf olarak gelirse aralarında müzekkerlik müenneslik (keyfiyet) ve tekil, ikil, çoğul (kemiyyet) yönünden uyum aranmaz. Câr-mecrûr veya zarf şeklinde gelen haber mahallen merfû olur:

الطَّالِبُ فِي الصَّفِّ. (Erkek öğrenci sınıftadır)

الطَّالِبَاتُ فِي الصَّفِّ. (Erkek öğrenciler sınıftadır)

الطَّالِبَةُ فِي الصَّفِّ. (Bayan öğrenci sınıftadır.)

الطَّالِبَاتُ فِي الصَّفِّ. (Bayan öğrenciler sınıftadır.)

الطُّيُورُ فَوْقَ الشَّجَرَةِ. (Kuşlar ağacın üstündedir.)

مَرْيَمُ أَمَامَ الْكَلْبَةِ. (Meryem fakültenin önündedir.)

10. Mübteda zamir, ilgi zamiri, işâret ismi şeklinde gelirse haber bunlara müzekkerlik-müenneslik (keyfiyet) ve tekil, ikil, çoğul (kemiyyet) yönünden uyar. Bu üç isim türü mebnî (harekesi hiçbir şekilde değişmeyen) oldukları için mübteda ve haber bu isimlerden birinin yapısında geldiği zaman irab yönünden mahallen merfû‘ olurlar.

أَنْتِ كَاتِبَةٌ. (Sen yazarsın.) أَنْتِ كَاتِبَةٌ. (Sen (bayan) yazarsın.)

هُمَا طَبِيبَانِ. (İkisi doktordur.) هُنَّ مُمَرِّضَاتٌ. (Onlar (bayan) hemşiredir.)

الَّذِي فَحَصَ الْجَوَازَ ضَابِطٌ. (Pasaportları kontrol eden kişi subaydır.)

الَّذِي سَجَّلَ أَسْمَاءَهُنَّ مَوْظَعَاتٌ. (İsimlerini yazdıranlar bayan memurlardır.)

هَذَا كِتَابٌ. (Bu kitaptır.) هَذِهِ مَكْتَبَةٌ. (Bu kütüphanedir.)

هَؤُلَاءِ مُعَلِّمُونَ نَشِيطُونَ. (Şunlar çalışkan erkek öğretmenlerdir.)

هَؤُلَاءِ مُعَلِّمَاتٌ نَشِيطَاتٌ. (Bunlar çalışkan bayan öğretmenlerdir.)

11. Mübteda ve haber maksûr isim (son harfi elif olup ondan önceki harfin harekesi fetha olan) ve menkûs isim (son harfi ya olup ondan önceki harfi harekesi kesra olan) olurlarsa son harfleri harekeyi gizler, bu durumda mübteda ve haber mukadder (var sayılan) bir zamme ile merfû olurlar. Maksûr isimler nekre olarak gelirse sonundaki elif-i maksûre düşmez, ancak sonu fethalı tenvin okunur, esas hareke bu tenvinde takdir edilir. Meselâ, “Elinde bir sopa var” anlamında (فِي يَدِهِ عَصَاً) cümlesinde (عَصَاً) kelimesi mübtedadır, merfûdur, merfûluk alameti olan zamme tenvinde takdir edilmiştir. Menkûs isim nekre olarak gelirse sonundaki ye (ي) düşer onun yerine kesreli tenvin alır, bu kelime mübteda veya haber olarak gelirse zamme tenvinde takdir edilir. (عَلِيٌّ رَاعٍ فِي الْقَرْيَةِ) cümlesinde (رَاعٍ) kelimesi haberdir, merfû'dur, merfûluk alameti olan zamme tenvinde gizlenmiştir. Şu örneklerde mübteda ve haberin irablarına dikkat ediniz

الدُّنْيَا مَزْرَعَةٌ الْآخِرَةِ. (Dünya ahiretin tarlasıdır.)

الغنى غنى النَّفْسِ. (Zenginlik ruh zenginliğidir.)

الدَّاعِي إِلَى الْحَيْرِ كَفَاعِلِهِ. (Hayra çağıran onu yapan gibidir.)

مُحَمَّدٌ قَاضِي الْمَدِينَةِ. (Muhammet, şehrin hâkimidir.)

SIRA SİZDE

3

Aşağıda verilen mübtedalara uygun haberler getirerek boşlukları doldurunuz.

1. المَعْلَمُونَ الْجَدُّ.....
2. الطَّالِبَانِ.....
3. هَذِهِ الْأَشْجَارُ.....
4. عَلِيٌّ.....
5. أَنْتُمَا.....

Haberin Mübtedadan Önce Geldiği Durumlar

İsim cümlesinde mübtedanın önce gelmesi temel kural ise de bazı durumlarda haberin cümlede mübtedadan önce gelmesi zorunludur. Bu konu Arapça II kitabında geniş olarak anlatılacağından burada birkaç örnek vermekle yetinebiliriz.

مَتَى السَّفَرُ؟ (Yolculuk ne zaman?)

أَيْنَ الطَّرِيقُ؟ (Yol nerede?) أَيْنَ كِتَابُكَ؟ (Kitabın nerede?)

خَلْفَ الْمَنْزِلِ حَدِيقَةٌ. (Evin arkasında bir bahçe vardır.)

فِي الْمَرْعَةِ أَشْجَارٌ. (Tarlada birtakım ağaçlar vardır.)

فِي الْبَيْتِ صَاحِبَةٌ. (Evde sahibi var.)

فِي السَّيَّارَةِ سَائِقُهَا. (Otomobilde şoförü var.)

Örneklerde altı çizili kelimelerin mübteda olduğuna dikkat ediniz.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki isim cümlelerinde mübteda ve haberi belirleyiniz.

1. حَارَتْ مُدِيرُ الشَّرِكَةِ فِي بَعْدَادٍ.
2. الْقِرَاءَةُ هَوَايَةٌ مُفِيدَةٌ.
3. هَذَا هُوَ مَعْرَضُ الْكُتُبِ.
4. هَذِهِ صُحُفٌ بِجَمِيعِ اللُّغَاتِ.
5. فِي الْحَقِيقَةِ مَلَأَيْسُ.
6. الْإِخْتِيَارُ فِي شَهْرِ شَوَّالٍ.
7. السَّاعَةُ الْآنَ التَّاسِعَةُ وَالتَّصْفُ.

2. Aşağıdaki cümlelerde mübtedaları tespit edip hangi tür isimlerden oluştuğunu ve irabını belirtiniz.

1. السَّفَرُ بِالْحَوْ غَالٍ.
2. هَذِهِ صُحُفٌ بِجَمِيعِ اللُّغَاتِ.
3. خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ قَائِدٌ عَظِيمٌ.
4. الَّذِي جَاءَ سَامِرٌ.
5. أَيُّ الْمُوظَّفِينَ أَنْشَطٌ؟
6. صِدْقُ النَّيِّ مَرْغُوبٌ فِيهِ.

7. أَنْتُمْ لَا يَسُونَ ثِيَاباً أَيْقَةً.

8. أَنْ تَمْشِي إِلَى عَمَلِكَ مُفِيدٌ لِصِحَّتِكَ.

3. Aşağıdaki cümlelerde mübtedanın nekre olarak gelme sebeplerini belirtiniz.

1. رَجُلٌ فَاضِلٌ جَالِسٌ عِنْدَنَا.

2. مَا كَرِيمٌ مَذْمُومٌ.

3. هَلْ طَالِبٌ عِنْدَكُمْ؟

4. طَالِبٌ مَعُونَةٌ وَقَفَّ أَمَامَ مَسْجِدٍ.

5. فِي الْمَسْجِدِ مُصَلُّونٌ.

4. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere listeden uygun gelen mübtedaları seçiniz.

(أَوْزَانُهُ ؛ الْعُلَمَاءُ ؛ أَنَا ؛ دُبُّ ؛ عِيدَانِ ؛ هُنَّ ؛ الْمُوظَّفُونَ؛ الطَالِبَانِ، السِّيَارَةُ، الْأَطْيَاءُ)

1. فِي الْإِسْلَامِ:عِيدُ الْأَضْحَى وَعِيدُ الْفِطْرِ.

2. لِلشَّعْرِ

3. وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ.

4. بَيْنَ الْأَشْجَارِ

5. طَالِبَاتٌ مِنَ الْكُوَيْتِ.

6. أَيْنَ الَّتِي اشْتَرَيْتَهَا؟

7. واقِفُونَ أَمَامَ الْمَرْضَى.

8. ذَاهِبٌ إِلَى عَمَلِي.

9. مَوْجُودُونَ فِي الْاجْتِمَاعِ.

10. فِي الْامْتِحَانِ.

5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere listeden uygun gelen haberleri seçiniz.

(حَمْسَةٌ ؛ مَوْجُودَاتٌ ؛ مَوَاعِيدٌ ؛ خَطِيرَةٌ ؛ ذَاهِبُونَ ؛ لِي ؛ جَالِسَتَانِ؛الصَّحِيحُ ؛ أَمْرَاضٌ ؛عَلَامَةٌ)

1.أَصْدِقَاءُ كَثِيرُونَ.

2. صَحَفِيَّاتُ الْمَجَلَّةِ فِي الْحَقْلِ.

3. الْجُنُودُ إِلَى الْمَعْرَكَةِ.

4. لَدَيَّ مُهِمَّةٌ هَذَا الْمَسَاءِ.

5. أركانُ الإسلامِ
6. الصَّحَفِيَّاتُ في القَاعَةِ.
7. حالَةُ المَرِيضِ
8. الإنسانُ التَّحِيلُ هُوَ
9. أَمْرَاضُ القَلْبِ والسُّكْرِيِّ وضَعْفُ الدَّمِ خطيرةٌ.
10. البِدَائَةُ المَرَضِ.

6. Aşağıdaki kelimeleri anlamlı bir isim cümlesi oluşturacak şekilde sıraya diziniz.

لِكثِيرٍ/الأمراضِ/التَّدخِينُ/مِنْ/سَبَبٍ

.....1

والمُجْتَمَعِ/فِي/ضَرَرٍ/عَلَى/التَّدخِينِ/المُدَّخِنِ

.....2

مُفِيدٌ/لِ/التَّرْوِيحِ/الجِسْمِ/وَالعَقْلِ

.....3

أُسْوَةٌ/فِي/وَلَنَا/حَسَنَةً/رَسُولِ اللَّهِ

.....4

هُوَ/الحوَارِ/السَّبِيلُ/التَّجَاحِ/إِلَى/الحياةِ الزَّوْجِيَّةِ/فِي

.....5

لِكثَرَةِ الحَوَادِثِ/أَوْلَادِي/أَنَا/عَلَى/العاصِمَةِ/حائِقَةٌ/فِي

.....6

مُشْكِلَاتِ المُدُنِ/التَّلَوُّثِ/الازْدِحَامِ/مِنْ/الجَرِيْمَةِ

.....7

7. Aşağıdaki metni okuyunuz, metinde geçen isim cümlelerini aşağıya yazınız. Seçtiğiniz cümlelerdeki mübteda ve haberlerin yapılarını açıklayınız.

في الجامِعةِ أقسامٌ كثيرةٌ. نَحْنُ في القسمِ العربيِّ مِنَ الجامعةِ. أما أحمدٌ من طلابِ القسمِ الإنجليزيِّ. في القسمِ العربيِّ كثيرٌ من الطُّلابِ والطَّالِبَاتِ.

مَنْ هذا؟ هذا صديقي سامي. هو طالبٌ في القسمِ الفرنسيِّ وهو مُجْتَهِدٌ ونَشِيطٌ. مَنْ هاتان؟ هاتان سوزانٌ وزَيْنَبُ. هما أيضاً في القسمِ الفرنسيِّ وهما طالبتان مُجْتَهِدتان ونَشِيطتان أيضاً.

نَحْنُ الآنَ في غرفةِ الدرسِ. هذا هو درسُ اللغةِ العربيةِ. إِسْمُ أستاذنا خالدٌ، هو أستاذٌ مشهُورٌ في تَعْلِيمِ اللغةِ العربيَّةِ. على مِنْصَدَةِ الأستاذِ مُحَفِّظَةٌ. على المِنْصَدَةِ أيضاً كِتَابٌ وجرانْدٌ. في الحِرَاةِ كثيرٌ مِنَ الكُتُبِ والمَجَلاتِ والصُّخُفِ.

-1
-2
-3
-4
-5
-6
-7

8. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Zeytin ağacının yaprakları yeşildir.

Hasan meşhur bir adamdır.

İlahiyat Fakültesi öğrencileri terbiyelidirler.

Ayşe ve Fatma doktordurlar.

Bu kalemler güzeldir.

Kelimeler ve Deyimler

أَشْوَدَّةٌ : siir

الْأُمَمُ الْمُتَّحِدَةُ : birleşmiş milletler

الإِسْكَابُ : kabızlık

أَخْلَى : en tatlı

الْأَحْمَاضُ الدُّهْنِيَّةُ : yağ asitleri

أَخْضَرُ فَضِّي : gümüş yeşili

إِسْتِرَاحٌ - يَسْتَرِيحُ - اسْتِرَاحَةٌ : dinlenmek

إِسْتَمْتَعٌ - يَسْتَمْتَعُ - اسْتِمْتَاعاً : zevk, tat almak, istifade etmek

السَّلَامُ : barış

أَصْحَابُ الْكَرْمِ : bahçe sahipleri

الْبَهِيحُ : mutlu, neşeli, göz alıcı

انْخِفَاضُ ضَغْطِ الدَّمِ : kan basıncının düşmesi

أَوَاخِرُ الرَّبِيعِ : ilkbaharın sonları

بَشِيرَةٌ (ج) بَشَائِرُ : müjdeci

تَحَدَّثَ - يَتَحَدَّثُ - تَحَدَّثَا (عَنْ) : hakkında konuşmak, bahsetmek

تَفَرَّعَ - يَتَفَرَّعُ - تَفَرُّعاً : dallanmak

تَكَوَّنَ - يَتَكَوَّنُ - تَكْوُنًا : oluşmak

تَنَاقَلَ - يَتَنَاقَلُ - تَنَاقُلًا : anlatmak, aktarmak
مَمْرٌ (ج) مَمَارٌ : meyve
جَدَعٌ : gövde
جِيلٌ (ج) أَجْيَالٌ : nesil
دَاكُونَ : koyu
رَمَزٌ : sembol, işaret
زَيْتٌ : yağ
زَهْرٌ - يَزْهَرُ - زَهْرًا : çiçeklenmek
السَّهْيَةُ : iştah
صَلْبٌ : sert, katı
ظِلٌّ : gölge
عَنْقَوْدٌ (ج) عَنَاقِيدٌ : salkım
عُصْنٌ (ج) أَغْصَانٌ : dal
عَلِيْظٌ : kalın, sert
قَشْرَةُ الرَّأْسِ : kepek
كَبْسُ الزَّيْتُونِ : zeytinin salamura yapılması
لَوْنٌ : renk
مَأْخُوذٌ : alınmış
مُلَطَّفٌ لِلْبَشَرَةِ : cildi yumuşatıcı
مُتَعَدِّدَةٌ : pek çok
مُعَمَّرَةٌ : uzun ömürlü
مَوْسِمُ قَطْفِ الزَّيْتُونِ : zeytin toplama mevsimi
نَاعِمَةٌ الْمَلْمَسِ : dokunuşu yumuşak
نَضَجٌ - يَنْضَجُ - نَضَجًا : olgunlaşmak
هُدُوءُ الْأَعْصَابِ : sinirlerin yatışması

Özet

Arapça isim cümlesinin kuruluşu, isim cümlesini oluşturan mübteda-haberin yapısı ve değişik biçimlerini tanımak

İsim cümlesi temel cümle yapılarından biridir. İsimle başlayan cümlelere isim cümlesi denir. İsim cümleleri mübteda (özne) ve haberden (yüklem) oluşur. İsim cümlesinde mübtedanın marife haberin ise nekre olarak gelmesi esastır.

İsim cümlesinde mübteda genellikle şu marife kelimelerden oluşur:

1. Belirlilik takısı (harf-i tarîf) alan belirsiz isimler, 2. zamirler, 3. Özel isimler (alemler), 4. İşaret isimleri (ism-i işaret), 5. İlgi zamirleri (ism-i mevsûl), 5. İlgi zamirleri (ism-i mevsûl), 6. Belirtili isim tamlamaları (izafet), 7. Soru isimleri (esmâ-i istifhâm), 8. Te'villi mastarlar (masdar-ı müevvel).

Mübteda şu durumlarda nekre olarak gelebilir: 1. Mübteda nekre bir kelimeye muzaf olursa (belirtisiz isim tamlaması), 2. Mübteda nekre (belirsiz) sıfat tamlaması olursa, 3. Mübteda nekre olup kendisinden önce olumsuzluk edatı veya soru edatı bulunursa, 4. Mübteda nekre olup haber câr-mecrûr veya zarftan oluşursa, 5. Mübteda türün genelini içerirse.

Mübtedanın haberinin nekre (belirsiz isim) olarak gelmesi asıl ise de marife (belirli isim) olarak gelmesi de mümkündür. Ancak haber marife olarak geldiği zaman mübteda ile birlikte sıfat tamlaması olarak anlaşılma ihtimali varsa aralarına mübteda ile uyumlu bir zamir girer, buna zamiru'l-fasl denir.

Mübteda-Haber Uyumunu belirleyebilmek

Mübtedanın haberi câmid (türememiş) ve müştâk isimlerden olur. Haber câmid isim olursa, irâbı merfû olmakla birlikte müzekkerlik-müenneslik ve tekil-ikil-çoğul olma yönünden mübteda ile aralarında herhangi bir uyum aranmaz.

Eğer mübtedanın haberi câmid isim olursa aralarında uyum olur. 1. Mübteda müfred müzekker veya müfred müennes olursa haber de müfred müzekker veya müfred müennes olarak gelir. Her ikisinin irâbı zamme ile merfû olur. 2. Mübteda tesniye müzekker veya tesniye müennes olursa haber de tesniye müzekker veya tesniye müennes olarak gelir. Her ikisi elif (ب) ile merfû olur. 3. Mübteda cem-i müzekker sâlim olursa haber de cem-i müzekker sâlim olur, her ikisi de vav (و) ile merfû olur. 4. Mübteda cem-i müennes sâlim olursa haber de cemî müennes sâlim olur. Her ikisi zamme ile merfû olur. 5. Akılsız çoğullar tekil müennes hükmündedir. Mübteda akılsız varlıkların kırık çoğulu olursa haber de müfred müennes şeklinde gelir. İrapları zamme iledir. 6. Şayet mübteda akıllı varlıkların kırık çoğulu olursa haber cem-i müzekker sâlim olarak veya kırık çoğul olarak gelir. Cemî müzekker sâlim olduklarında vav (و) ile merfû olurlar. 7. Mübtedanın haberi câr-mecrûr veya zarf şeklinde gelirse aralarında uyum aranmaz. 8. Mübteda ve haber maksur ve menkûs isim olurlarsa müzekkerli-müenneslik ve sayı yönünden aralarında uyum olur. Ancak maksûr ve menkûs isimler harekeyi gizledikleri için her bu isimlerden oluşan mübteda ve haberin irâbları takdîrî olur. 9. Mübteda zamir, ilgi zamiri ve ism-i işaret şeklinde gelirse haber bu isimlere müzekkerlik-müenneslik ve sayı yönünden uyumlu olur.

İsim cümlesinin öğelerinin iraplarını belirleyebilmek

İsim cümlesinin iki unsurunu oluşturan mübteda ve haberin her ikisi de merfû'dur. Merfû' olmanın alameti müfred (tekil), cem-i teksir (kırık çoğul) ve cem-i müennes sâlim (dişil kurallı çoğul) kelimeler için sonlarındaki ötedir. Tesniye (ikil) kelimeler (ب) ile cem-i müzekker salim (eril kurallı çoğul) kelimeler ise (و) ile merfû'dur.

Kendimizi Sınyalım

1. مَجَالَاتٌ جَدِيدَةٌ cümledeki boşluğa uygun düşen mübteda aşağıdakilerden hangisidir?

- a. هَذَا
- b. هَذِهِ
- c. هَذَانِ
- d. هَاتَانِ
- e. هَؤُلَاءِ

2.مُوظَّفٌ فِي وَرَارَةِ الدَّاحِلِيَّةِ. cümledeki boşluğa uygun düşen mübteda aşağıdakilerden hangisidir?

- a. أَنَا
- b. هِيَ
- c. نَحْنُ
- d. هُمْ
- e. أَنْتِ

3. يَحْفَظُونَ الأَمَانَةَ صَادِقُونَ cümlesinde mübteda olmaya uygun olan ism-i mevsul aşağıdakilerden hangisidir?

- a. الَّذِي
- b. الَّتِي
- c. الَّذَانِ
- d. الَّذَيْنِ
- e. اللَّاتِي

4. “İslâmda iki bayram vardır” cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. فِي الإِسْلَامِ عِيدٌ
- b. فِي الإِسْلَامِ أَعْيَادٌ
- c. العِيدُ فِي الإِسْلَامِ
- d. فِي الإِسْلَامِ عِيدَيْنِ
- e. فِي الإِسْلَامِ عِيدَانِ

5. “Zeytin dalı barışın sembollerinden bir semboldür” cümlesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. شِعَارٌ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ غُصْنُ الزَّيْتُونِ
- b. مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ غُصْنُ الزَّيْتُونِ شِعَارٌ
- c. شِعَارٌ غُصْنُ الزَّيْتُونِ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ
- d. غُصْنُ الزَّيْتُونِ شِعَارٌ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ
- e. غُصْنُ الزَّيْتُونِ مِنْ شِعَارَاتِ السَّلَامِ شِعَارٌ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b Yanıtınız doğru değilse “Mübteda haber” uyumu konusuna bakınız.
2. a Yanıtınız doğru değilse “Mübtedayı oluşturan kelimeler” konusuna bakınız.
3. d Yanıtınız doğru değilse “Mübtedayı oluşturan kelime türleri” ve “Mübteda haber uyumu” konusuna bakınız.
4. e Yanıtınız doğru değilse “Mübtedanın nekre (belirsiz isim) olarak gelmesi” konusuna tekrar bakınız.
5. d Yanıtınız doğru değilse okuma parçasını tekrar okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. (المَطْرُ).mübtedadır, belirli (lâm-ı tarifli sarih) isimdir zamme ile merfûdur.
2. هذه mübtedadır, ism-i işârettir, mebnîdir, mahallen merfûdur.
3. مُدْرَسُوا mübtedadır, tamlanan (muzaf) isimdir, kurallı eril çoğul (cem-i müzekker sâlim) olduğu için vav (و) ile merfûdur.
4. ما mübtedadır, ilgi zamiridir (ism-i mevsûl), mebnî olduğu için mahallen merfûdur.
5. هما mübtedadır, zamirdir, mebnî olduğu için mahallen merfûdur.
6. فَيَصَلُّ mübtedadır, özel isimdir (alem), zamme ile merfûdur.
7. أَنْ تَصْبِرُوا mübtedadır, te'villi mastardır, mahallen merfûdur.

Sıra Sizde 2

1. أولئك هم المفلحون.
2. هذا هو الرجل.
3. هؤلاء هنّ البنات.
4. محمد هو الفاضل.
5. العالم هو العايل بعلمه.

Sıra Sizde 3

1. المعلمون الجدّد عالمون.
2. الطالبان ذكيتان.
3. هذه الأشجار عالية.
4. عليّ طالب في كُلية الإهيات.
5. أنتما طالبان مجتهدان.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyînî, M, (1982), *Câmiu'd-Durûs el-Arabiyye*, Beyrut.

Mugâlese, M. H. (1997), *en-Nahvu's-Şâfi*, Beyrut.

Komisyon (ty) *Silsile Ta'limu'l-Luga el-Arabiyye*, Bursa.

Talû, M. (1987) *Nahiv İlmi*, Kayseri.

Çörtü, M. M. (2004) *Sarf-Nahiv Edatlar*, İstanbul.

7

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Karşılaştığınız Arapça bir cümlenin türünü belirleyebilecek,
- Fiil cümlesini öğelerine ayırabilecek,
- Öğelerin i'râbını yapabilecek,
- Öğe türlerini birbirinden ayırt edebilecek,
- Fiil fâil uyumuna ilişkin açıklama yapabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Fiil Cümlesi
- Fâil
- Mef'ûlün bih
- Fiil-Fâil uyumu

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe cümle yapısı hakkında ön okuma yapınız.
- M. Meral Çörtü'nün Arapça Dilbilgisi (Nahiv) adlı kitabından kelime ve cümle çeşitleri konusunu okuyunuz.

Fiil Cümlesinin Ögeleri

عناصرُ الجُملةِ الفِعْليَّةِ (الفِعْلُ والفاعلُ والمفعولُ)

GİRİŞ

Kitabımızın ilk ünitesinde kelime türlerine ilişkin bilgi verirken, cümle çeşitlerine kısa da olsa değinilmiş, başlangıçtaki sözcüğün niteliği çerçevesinde isim ve fiil cümlesi olmak üzere iki farklı cümleden söz edilmişti. Öğrenilenler bağlamında isimle başlayan cümleye isim cümlesi, fiille başlayan cümleye de fiil cümlesi dendiğini hatırlıyoruz.

Devamında bir kelime türü olarak isim, farklı görünüşleriyle ele alınmış, geçtiğimiz üniteden itibaren de cümle üzerinde ayrıntılı olarak durulmaya başlanmış ve bu çerçevede isim cümlesi ve ögeleri çeşitli yönleriyle ele alınmıştı.

Bu ünite kapsamında ise fiil cümlesi; tanımı, ögeleri, ögelerin birbiriyle uyum problemleri ile i'râb özellikleri üzerinde durulacak, çok sayıda seçilmiş örneklerle ünitenin hedefindeki zihinler ilgili konularda lekesiz bir berraklığa kavuşturulacaktır.

Öncekilerde olduğu gibi bu ünitenin işlenişi esnasında da bir “Okuma Parçası” ve söz konusu parçayı anlama ve kavramaya yönelik alıştırmalar verilerek, hem kelime dağarcığı anlamında bir zenginleşme, hem de ünite konusuna ilişkin zihni bir hazırlık öngörülmektedir. Sonrasında gerçekleştirilen dilbilgisi anlatımının ardı sıra, seçilmiş çok sayıda örnek aracılığıyla hedef kitle tarafından yazılı ve sözlü anlatımda kullanılabilecek ölçüde konunun içselleştirilmesi sağlanmaktadır. Anılan hedefe yönelik ve nicelik ve nitelik yönünden zengin alıştırmalar, konunun geri dönüşü zor bir biçimde belleklere kazınmasına hizmet etmektedir.

Hep söylendiği gibi dil öğreniminde amaç dilbilgisi değil dilin kendisidir. Kurallar ancak öğrenilen dilin hatasız kullanımına yardımcı olur. Dolayısıyla diğerlerinde olduğu gibi bu ünite de kelime hazinesini artırmak, cümle kurma ve farklı anlatım becerilerini geliştirmek hadisenin merkezindedir. Gerek başta verilen “Okuma Parçası”, gerekse devamındaki örnek ve alıştırmaların bu amaca hizmet etmesi düşünülmektedir.

INTERNET

Konu ile ilgili ön bilgi almak için www.turkceciler.com, www.onlinearabic.net, www.schoolarabia.net adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الصَّيْفُ الصَّغِيرُ الْجَدِيدُ

يَظْهَرُ سُرُورٌ آخَرٌ فِي وَجْهِ الرُّوحَيْنِ. لَقَدْ حَانَتِ اللَّحْظَةُ الْمُنْتَظَرَةُ، وَذَقَّ الصَّيْفُ الْعَرِيزُ الْبَابَ، يَسْتَأْذِنُ لِلدُّخُولِ فِي دُنْيَاهُمَا. كَمْ طَلَبَاهُ، وَكَمْ دَعَا رَبَّهُمَا لِمَجِيئِهِ. مِنْ كَمْ تُعَانِي زَيْنَبُ الْأَلَامَ الَّتِي أَتَى بِهَا الصَّيْفُ مَعَهُ، بَلْ وَتَبْتَسِمُ كَأَنَّهَا لَمْ تَشْعُرْ بِهَا.

تَزُوجُ بَسِيمَ وَزَيْنَبَ قَبْلَ خَمْسِ سَنَوَاتٍ. فِي الْبِدَايَةِ جَرَى كُلُّ شَيْءٍ عَلَى مَا يُرَامُ، وَامْتَلَأَ عَشُّهُمَا سُرُورًا وَسَعَادَةً. مَرَّتِ الْأَعْوَامُ مَرَّ السَّحَابِ، وَلَمْ يَنْقُصْ مِنْ سَعَادَتِهِمَا شَيْءٌ.

وَلَكِنْ هُنَاكَ عُقْدَةٌ حَلَّتْ فِي لُبِّيهِمَا، وَلَا يَسْتَطِيعَانِ التَّخَلُّصَ مِنْهَا. وَيَشْعُرُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِنَقْصِ صَوْتِ مُبْهَجِ جُدْرَانٍ مَنْرِهِمَا. فَيَدْعُوَانِ رَبَّهُمَا وَيَجَارَانِ إِلَيْهِ لِيَهَبَ لَهُمَا وَلَدًا وَيُرِيَلِ بِهِ الْحُزْنَ وَالْكَآبَةَ عَنْهُمَا.

عِنْدَمَا عَلِمَا بِقَبُولِ دَعْوَاهُمَا أَحْسَنًا بِفَرَحٍ تَعَجُّزِ الْكَلِمَاتِ عَنْ وَصْفِهِ. وَأَخَذَا يَنْتَظِرَانِ بِنَزَقٍ عَظِيمٍ أَنْ يَطْرُقَ هَذَا الصَّيْفُ بَابَهُمَا. وَالْأَيَّامُ لَا تُبَالِي التَّهَيُّجَ وَالِاسْتِعْجَالَ فِيهِمَا. وَحَسِبَا كَأَنَّ لَنْ يَأْتِيَ ذَلِكَ الْيَوْمَ.

وَتَعَاقَبَتِ الْأَيَّامُ، وَأَنَّ أَوَانَ تَحْقِيقِ رُؤْيَاهُمَا بِالْأَلَامِ الْمُبَشِّرَةِ. وَهَدَأَتِ الْأُمُّ زَيْنَبَ بِبُكَاءِ الصَّيْفِ، فَإِذَا هِيَ بِبِنْتٍ صَغِيرَةٍ. فَسَمَّيَاهَا "عَطِيَّةً"، يَتَبَرَّكَانِ بِفَضْلِ اللَّهِ عَلَيْهِمَا.

وَدَعَا رَبَّهُمَا قَائِلِينَ: "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لَنَا هَذِهِ فُرْةً عَيْنٍ، وَجَعَلَنَا مِمَّنْ يَنَالُونَ مَا يُرِيدُونَ، وَيَأْمَنُونَ بِمَا يَخَافُونَ."

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplandırınız.

1. ماذا يَظْهَرُ فِي وَجْهِ الرُّوحَيْنِ؟

2. مَنْ ذَقَّ الْبَابَ؟ وَلِمَاذَا؟

3. لِمَ تُعَانِي زَيْنَبُ الْأَلَامَ؟

4. مَتَى تَزُوجُ بَسِيمَ وَزَيْنَبَ؟

5. كَيْفَ جَرَّتِ الْأُمُورُ فِي الْبِدَايَةِ؟

6. بِمِ امْتَلَأَ عَشُّهُمَا؟

7. كَيْفَ مَرَّتِ الْأَعْوَامُ؟ هَلْ نَقَصَ مِنْ سَعَادَتِهِمَا شَيْءٌ؟

8. ماذا حَلَّتْ فِي لُبِّيهِمَا؟

9. بِمِ يَشْعُرُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا؟

10. لِمَاذَا يَدْعُوَانِ رَبَّهُمَا، وَيَجَارَانِ إِلَيْهِ؟

11. ماذا أَحْسَنَا عِنْدَمَا عَلِمَا بِقَبُولِ دَعْوَاهُمَا؟

12. ماذا أَخَذَا يَنْتَظِرَانِ؟

13. هل تُبَالِي الْأَيَّامُ التَّهَيُّجَ وَالِاسْتِعْجَالَ فِيهِمَا؟

14. ماذا حَسِبَا؟

15. كَيْفَ آتَى أَوَانَ تَحْقِيقِ الرُّؤْيَا؟

16. ماذا حَدَّثَ بِبُكَاءِ الصَّيْفِ؟

17. مَنِ الصَّيْفُ؟

18. ماذا سَمَّيَاهَا؟ ولماذا؟

19. كَيْفَ دَعَا رَبَّهُمَا؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(اِحْتَشَى - تَوَالَى - شَعَرَ - سَكَنَ - يَبْدُو - يَخْشَوْنَ - مُتَوَقِّعَةً - خَالَ - قَلْبَ - ثَقَاسِي)

1. يَظْهَرُ سُورٌ آخَرَ فِي وَجْهِ الرُّوجَيْنِ.

2. لَقَدْ خَانَتِ اللَّحْظَةُ الْمُنتَظَرَةَ، وَدَقَّ الصَّيْفُ العَزِيزُ البَابَ.

3. مِنْ مَمَّ تُعَايِنُ زَيْنَبُ الأَلَامَ الَّتِي أَتَى بِهَا الصَّيْفُ مَعَهُ.

4. جَرَى كُلُّ شَيْءٍ عَلَى مَا يُرَامُ ، وَامْتَلَأَ عَشُهُمَا سُورًا وَسَعَادَةً.

5. وَلَكِنْ هُنَاكَ عُقْدَةٌ حَلَّتْ فِي لَبِّهِ، وَلَا يَسْتَطِيعُ التَّخْلُصَ مِنْهَا.

6. عِنْدَمَا عَلِمَ بِقَبُولِ دَعْوَاهُ أَحْسَنَ بِفَرَحٍ تَعَجُّزِ الكَلِمَاتِ عَن وَصْفِهِ.

7. وَحَسِبَ الرُّوجَانِ كَأَنَّ لَنْ يَأْتِيَ ذَلِكَ اليَوْمَ.

8. وَتَعَاقَبَتِ الأَيَّامُ بَعْضُهَا الآخَرَ، وَأَنَّ أَوَانَ تَحَقُّقِ رُؤْيَاهُمَا بِالأَلَامِ المُبَشِّرَةِ.

9. وَهَدَّأَتْ الأَمُّ زَيْنَبَ بِبُكَاءِ الصَّيْفِ، فَإِذَا هِيَ بِنْتُ صَغِيرَةٍ.

10. وَجَعَلْنَا مِمَّنْ يَنَالُونَ مَا يُرِيدُونَ، وَيَأْمَنُونَ مِمَّا يَخَافُونَ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(لَدَات - رَدَ - حُمُ - مُنْذَرَةٌ - مُفَاجِئَةٌ - يَرِدُ - يَعِجُزُ - صَبِرَ - يَرْجُو - تَخَلَّى)

1. لَقَدْ خَانَتِ اللَّحْظَةُ الْمُنتَظَرَةَ، وَدَقَّ الصَّيْفُ العَزِيزُ البَابَ، يَسْتَأْذِنُ لِلدُّخُولِ.

2. مِنْ مَمَّ تُعَايِنُ زَيْنَبُ الأَلَامَ الَّتِي أَتَى بِهَا الصَّيْفُ مَعَهُ.

3. جَرَى كُلُّ شَيْءٍ عَلَى مَا يُرَامُ ، وَامْتَلَأَ عَشُهُمَا سُورًا.

4. مَرَّتِ الأَعْوَامُ مَرَّ السَّحَابِ، وَلَمْ يَنْقُصْ مِنْ سَعَادَتِهِمَا شَيْءٌ.

5. وَلَكِنْ هُنَاكَ عُقْدَةٌ حَلَّتْ فِي لَبِّهِمَا، وَلَا يَسْتَطِيعَانِ التَّخْلُصَ مِنْهَا.

6. عِنْدَمَا عَلِمَا بِقَبُولِ دَعْوَاهُمَا أَحْسَنَا بِفَرَحٍ تَعَجُّزِ الكَلِمَاتِ عَن وَصْفِهِ.

7. وَأَخَذَا يَنْتَظِرَانِ يَنْزِقِ عَظِيمٍ أَنْ يَطْرُقَ هَذَا الصَّيْفُ بَابَهُمَا.

8. وَالأَيَّامُ لَا تُبَالِي التَّهَيُّجَ وَالإِسْتِعْجَالَ فِيهِمَا.

9. وَتَعَاقَبَتِ الأَيَّامُ، وَأَنَّ أَوَانَ تَحَقُّقِ رُؤْيَاهُمَا بِالأَلَامِ المُبَشِّرَةِ.

10. وَجَعَلْنَا مِمَّنْ يَنَالُونَ مَا يُرِيدُونَ، وَيَأْمَنُونَ مِمَّا يَخَافُونَ.

4. Altı çizili kelimelerin çoğullarını bulunuz.

1. في بيتنا صَيْفٌ عَزِيْزٌ يَزُوْرُ مَدِيْنَتَنَا.
2. كلٌّ يَنْظُرُ الْوَلَدَ الصَّغِيْرَ بِأَنْظَارٍ مُشْفِقَةٍ.
3. اسْتَأْجَرَ سَلِيْمٌ مَكْتَبًا جَدِيْدًا لِعَمَلِهِ.
4. رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ.
5. هُنَاكَ شَيْءٌ آخِرٌ لَمْ نَسْتَطِعْ أَنْ نَتَطَرَّقَ إِلَيْهِ.
6. الإِزْهَابُ لَا يَغْرِفُ طَرِيْقًا سِوَى الشَّدَّةِ.
7. لَمْ أَرْ عُشًّا أَسْعَدَ مِنْ عُشِّ الْمُتَحَابِّينَ.
8. لِكُلِّ غَضُوٍّ صَوْتٌ وَاحِدٌ فِي مَجْلِسِ الإِدَارَةِ.
9. تَدَمَّرَ الْمَشَاهِدُونَ مِنْ تَعَاوُلِ الطَّرْفَيْنِ عَنِ لَبِّ الْمَشْكَلَةِ.
10. سَحَابٌ صَغِيْرٌ يَكْفِي طِرْزَمَانَ النَّاسِ عَنِ الشَّمْسِ.

5. Altı çizili kelimelerin tekilerini bulunuz.

1. النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ...
2. لَا تَهْدَأُ أَلَامَ الْأُمَّهَاتِ حَتَّىٰ يَرِيْنَ أَوْلَادَهُنَّ سَالِمِينَ.
3. دَرَسْتُ فِي جَامِعَةِ الْأَزْهَرِ أَرْبَعَ سَنَوَاتٍ.
4. كَانَتْ صَبَاحٌ مُّحِيْقَةً تَنْعَكِسُ بَيْنَ جُدْرَانِ السَّجْنِ.
5. كُنْتُ أَعِيْشُ حَيَاةً مُّرْتَاخَةً فِي أَيَّامِ طُفُوْلَتِي.
6. لَوْ كَانَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا.
7. نَامَ الْأَطْفَالُ بَعْدَ أَنْ انْتَهَوْا مِنْ وَاجِبَاتِهِمْ، وَشَرَبُوا أَلْبَانَهُمْ.
8. لَوْ كُنْسَ كُلُّ أَمَامٍ مَنْزِلَهُ، لَكَانَتِ الْمُدُنُ فِي قِيَمَةِ التَّضَاْفَةِ.
9. اسْتَعْرَقَ إِثْمَامُ الْمَشْرُوعِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ.
10. فُصُولُ السَّنَةِ أَرْبَعَةٌ: الرَّبِيعُ، وَالصَّيْفُ، وَالْحَرِيْفُ، وَالشِّتَاءُ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

وفي البداية جرى كلُّ شيءٍ على ما يُرامُ، وامنألاً عُشُّهُمَا سُورًا وَسَعَادَةً.

- a. Başlangıçta her şey tamamen yolundaydı. Yuvaları sevinç ve mutlulukla dolmuştu.
- b. Başlangıçta her şey iyiydi. Yuvaları sevinç ve mutlulukla dolmuştu.
- c. Başlangıçta her şey yolundaydı. Yuvaları sevinçle dolmuştu.

- d. Başlangıçta her şey yolundaydı. Yuvaları mutlulukla dolmuştu..
e. Başlangıçta her şey yolundaydı. Yuvaları sevinç ve mutlulukla dolmuştu.

مَرَّتِ الْأَعْوَامُ مَرَّ السَّحَابِ، وَلَمْ يَنْتَفِضْ مِنْ سَعَادَتَيْهَا شَيْءٌ.

- a. Yıllar rüzgar gibi geçti. Mutluluklarından hiçbir şey eksik değildi.
b. Yıllar hızlı gibi geçti. Mutluluklarından hiçbir şey eksik değildi.
c. Seneler hızlı gibi geçti. Mutluluklarından hiçbir şey eksik değildi.
d. Yıllar geçti gitti. Mutluluklarından hiçbir şey eksik değildi.
e. Yıllar geçip geçti. Mutluluklarından hiçbir şey eksik değildi.

DİLBİLGİSİ

FİİL CÜMLESİNİN ÖGELERİ

Arapçada fiille başlayan cümleye fiil cümlesi denir. Söz konusu cümlelerin ögelerine geçmeden önce Türkçe cümle yapısı hakkında kısaca bilgi vermemiz yerinde olacaktır.

Türkçe Cümle Yapısı

Türkçeden de biliyoruz ki bir cümle kurulabilmesi için iki temel öğeye ihtiyaç vardır: Özne ve yüklem. Bunlardan ilki olay ya da eylemi gerçekleştiren unsur, diğeri ise olay veya eylemin bizzat kendisidir. Anılan iki unsurun bir araya gelmesi bir söz öbeğine cümle diyebilmenin olmazsa olmaz koşullarıdır.

Belirtilen temel öğeler yanında cümleyi anlam yönünden bütünleyici başka bir takım öğeler daha mevcuttur ki bunlara tümleyiciler anlamında tümleç adı verilir. Anılan öğeler, cümlelerin kuruluşu için var olmaları zorunlu olmamakla birlikte, olay veya eylemin konusu, yeri, yönü, zamanı, şekli konusunda tamamlayıcı bir işlev görürler.

Söz gelimi, “Ali okudu.” ifadesi bir cümledir. Çünkü gerek okuma ediminin kahramanı (Ali), gerekse eylemin bizzat kendisi (okudu) bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturmuş durumdadır.

Ancak “Ali, evde kardeşine uyku öncesi etkili bir sesle güzel bir masal okudu.” ifadesinde temel öğe konumundaki “Ali okudu” cümlesi yan öğelerce yer, yön, zaman, nitelik ve konu olarak tamlanmıştır.

Arapça Cümle Yapısı

Sıkça değinildiği gibi Arapçada cümle ikiye ayrılır. Bu ayrım başlangıç sözcüğünün isim veya fiil olması ekseninde yapılabildiği gibi temel öğelerinin sıralanışına göre de yapılabilir. Buna göre “İsimle başlayan cümleye isim cümlesi, fiille başlayan cümleye fiil cümlesi denir” biçimindeki klâsik tanımları sürdürmek de “Öznesi yükleminden önce gelene isim cümlesi,

yüklemi öznesinden önce gelene fiil cümlesi adı verilir” biçimindeki modern tanımı benimsemek de mümkündür.

Geçen ünite de ele alınan isim cümlesinin özne-yüklem sıralamasına göre kurulan bir cümle tipi olduğunu öznesine mübtedâ, yüklemine de haber dendiğini hatırlattıktan sonra esas konumuz olan fiil cümlesine geçebiliriz.

Fiil Cümlesi ve Öğeleri

Fiil Cümlesi: Fiille başlayan, bir başka deyişle yüklemi öznesinden önce gelen cümlelerdir. Yüklemine fiil öznesine fâil denir.

Örnek 1: نَامَ الطَّغْلُ (Bebek uyudu). Görüldüğü gibi ifade eylem ile sahibini bir araya getiren bir söz öbeğidir. Eylemle sahibini yani yüklemle öznenin asgari varlığının söz konusu oldukları bu tip öbeklere cümle dendiğini biliyoruz. İlgili cümleye yeniden dönersek onun uyudu anlamına gelen نَامَ fiiliyle başladığını fark ederiz. Dolayısıyla fiille başladığı için bu cümleye fiil cümlesi, ilk ögesi (نَامَ)’ye fiil (yüklem), ikinci ögesi (الطَّغْلُ)’ye ise fâil (özne) adı verilir.

Fiil cümlesinin yukarıda belirtilen temel öğeleri (fiil-fâil) yanında bir de tümleyici öğeleri vardır ki bunlara mef‘ûl adı verilir.

Örnek 2: شَرَبَ الطَّغْلُ اللَّبْنَ صَبَاحًا (Bebek sabahleyin süt içti) Cümlesinde içti anlamına gelen شَرَبَ fiil, bebek anlamına gelen الطَّغْلُ fâil, süt anlamına gelen اللَّبْنَ ile صَبَاحًا ise mef‘ûl’dür.

Örnek 3: قَامَ الطُّلَابُ إِحْتِرَامًا (Öğrenciler saygı için ayağa kalktı) Cümlesinde ayağa kalktı anlamına gelen قَامَ fiil, öğrenciler anlamına gelen الطُّلَابُ fâil, saygı için anlamına gelen إِحْتِرَامًا ise mef‘ûl’dür.

Konunun bu kısmında fiil cümlesinin öğeleri hakkında ayrıntılı bilgi vermek istiyoruz.

1. Fiil: Tek başına bir anlam ifade eden kelimelerden olup, geçmiş, şimdiki ve gelecek olmak üzere üç zamandan birine bağlı olarak bir oluş veya bir eylem bildirirler.

Söz gelimi, (يَسْمَعُ) “bakıyor/bakar”, (يَنْظُرُ) “andı”, (دَكَرَ) “anladı”, (فَهِمَ) “duyuyor/duyar”, (أَخْرَجَ) “çık”, (أَشْرَبَ) “iç” kelimelerinden her birinin bir oluş veya bir eylem bildirdiği görülüyor. Anılan sözcüklere fiil diyebilmemiz için anlam içeriklerini üç zamandan birine bağlı olarak ifade edip etmediklerini denetlemek durumundayız. Bu denetim sonrası onların anlam içeriklerini teşkil eden oluş veya eylemleri bir zamana bağlı olarak ifade ettiklerini tespit edersek onlara fiil diyebiliriz. Aksi takdirde fiil değil isim olarak değerlendiririz.

Örneklerimiz içerisinde ilk iki sözcük “anlama” ve “anma” eylemlerinin geçmiş zamanda gerçekleştiğini; peşi sıra gelen iki sözcük “bakma” ve “duyma” eylemlerinin şimdi yapılmakta olduğunu veya geçmiş, şimdiki ve gelecek tüm zamanlarda meydana gelme potansiyeli taşıdığını; son iki sözcük

ise “çıkma” ve “içme” eylemlerini yakın veya uzak gelecekte yerine getirmesini muhataptan istemeyi ifade etmektedirler.

Görüldüğü gibi sözcüklerin tamamı bir oluş, bir eylem bildirmesinin yanı sıra onları geniş veya sınırlı bir zaman dilimiyle ilişkilendirmektedir. İşte bu tip sözcükler Arap dilbilgisi otoriteleri tarafından fiil adıyla anılmıştır.

Zamandan bağımsız oluş veya eylemler mastar olup, fiil değil, isim olarak değerlendirilirler. Söz gelimi قِرَاءَة (okumak), خُرُوج (çıkma), طَلَب (istemek) kelimeleri her ne kadar iş, oluş veya eylem bildirseler de zamandan bağımsız oldukları için fiil değil isim olarak kabul edilirler.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde fiil olan sözcükleri bularak, ifade ettikleri zamanı söyleyiniz.

1. بَلَغَ عَدَدُ السُّكَّانِ فِي الْمَدِينَةِ مَلْيُونَ نَسَمَةٍ.

2. نَسْتَعْمِلُ السُّكَّانَ وَالشُّوْكَةَ فِي تَنَاوُلِ الْكِتَابِ.

3. قُلِ الْحَقُّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ.

Yukarıda anlatılanlardan da kolayca anlayabileceğiniz gibi fiiller zaman bakımından üç kısma ayrılır: Mâzî, muzâri ve emir.

a. Mâzî: Türkçemizdeki dili geçmiş zamanın karşılığıdır.

(كَافًا الْأَسْتَاذُ خَالِدًا) “Hoca, Halit’i ödüllendirdi” cümlesindeki (كَافًا) “ödüllendirdi” sözcüğü, (ضَحِكَ عَلِيٌّ) “Ali güldü” cümlesindeki (ضَحِكَ) “güldü” kelimesi ve (خَرَجَ الطَّلَابُ مِنَ الْمُحْتَبَرِ) “Öğrenciler laboratuardan çıktı” cümlesindeki (خَرَجَ) “çıktı” kelimesi birer mâzî fiildir.

Başlıca Mâzî Kalıpları: Mâzî fiile özgü ve onu gerek isimden, gerekse diğer fiil çeşitlerinden (muzâri ve emir) ayırt edebilmemizi sağlayan özellikler 1. Ünite de verildiği için burada bir kez daha tekrarlamaya gerek duymuyoruz. Yalnız en çok karşılaşılan mâzî fiil kalıplarını birer örnekle tanıtmakta yarar görüyoruz.

BAŞLICA MAZİ KALIPLARI		
ANLAM	ÖRNEK	KALIP
Yardımcı etti	نَصَرَ	فَعَلَ
Güzel oldu	حَسُنَ	فَعَلَ
Anladı	فَهِمَّ	فَعَلَ
Çıkardı	أَخْرَجَ	أَفْعَلَ
Doğruladı	صَدَّقَ	فَعَلَ
Tartıştı	نَاقَشَ	فَاعَلَ
Öğrendi	تَعَلَّمَ	تَفَعَّلَ
Tanıştı	تَعَارَفَ	تَفَاعَلَ

Kırıldı	انكسرَ	انفعلَ
Toplandı	اجتمعَ	افتعلَ
Kullandı	استعملَ	استفعلَ

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki mâzî fiillerin kalıplarını belirtiniz.

حَكَمَ - أَكْرَمَ - دَرَسَ - قَاتَلَ - انصَرَفَ - ابتلعَ - تصادفَ - نَزَلَ - استغفرَ

b. Muzâri: Türkçemizdeki şimdiki, geniş ve gelecek zamanların karşılığı olup gelecek zaman anlamına geldiğini gösteren bir delil yoksa şimdiki ve geniş zaman karşılığında kullanılır.

Başlıca Muzâri Kalıpları: Muzâri fiile özgü ve onu gerek isimden, gerekse diğer fiil çeşitlerinden (mâzî ve emir) ayırt edebilmemizi sağlayan özellikler 1. Üniteye verildiği için burada bir kez daha tekrarlamaya gerek duymuyoruz. Yalnız en çok karşılaşılan muzâri fiil kalıplarını birer örnekle tanıtmakta yarar görüyoruz.

BAŞLICA MUZARİ KALIPLARI		
ANLAM	ÖRNEK	KALIP
Anlıyor, anlar	يَفْهَمُ	يُفْعَلُ
Güzel oluyor, güzel olur	يَجْمَلُ	يُفْعَلُ
Dönüyor, döner	يَرْجِعُ	يُفْعَلُ
Çıkartıyor, çıkarır	يُخْرِجُ	يُفْعَلُ
Doğruluyor, doğrular	يُصَدِّقُ	يُفْعَلُ
Tartışıyor, tartışır	يُنَاقِشُ	يُفَاعِلُ
Öğreniyor, öğrenir	يَتَعَلَّمُ	يَتَفَعَّلُ
Tanışıyor, tanışır	يَتَعَارَفُ	يَتَفَاعَلُ
Kırılıyor, kırılır	يُنكسرُ	يُنْفَعَلُ
Toplanıyor, toplanır	يَجْتَمِعُ	يُفْتَعَلُ
Kullanıyor, kullanır	يَسْتَعْمِلُ	يَسْتَفْعَلُ

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki muzâri fiillerin kalıplarını belirtiniz.

يُنصُرُ - يُكْرِمُ - يُدرِّسُ - يُقاتِلُ - يُنصِرُ - يبتلعُ - يتصادفُ - يَنْزِلُ - يَسْتَغْفِرُ

c. Emir: Bir işin olmasını veya yapılmasını istemek için kullanılan fiil kipidir. (اكتبْ) “Yaz!”, (اجلسْ) “otur!”, (ادخلْ) “gir!” kelimeleri emir örnekleridir.

BAŞLICA EMİR KALIPLARI		
ANLAM	ÖRNEK	KALIP
Anla	إِفْهَمْ	إِفْعَلْ
Güzel ol	أَحْسُنْ	أَفْعَلْ
Dön	ارْجِعْ	إِفْعَلْ
Çıkar	أَخْرِجْ	أَفْعَلْ
Doğru la	صَدِّقْ	فَعَّلْ
Tartış	نَاقِشْ	فَاعِلْ
Öğren	تَعَلَّمْ	تَفَعَّلْ
Tanış	تَعَارَفْ	تَفَاعَلْ
Kırıl	انْكَسِرْ	انْفَعَلْ
Toplan	اجْتَمِعْ	اِفْتَعَلْ
Kullan	اسْتَعْمِلْ	اسْتَفْعَلْ

SIRA SİZDE

4

Aşağıdaki emir fillerin kalıplarını belirtiniz.

أَنْصُرْ - أَكْرِمْ - عَلِّمْ - بَالِغْ - تَسَلَّمَ - تَعَاوَنَ - اجْتَمِعَ - انْصَرَفَ - اسْتَغْفِرَ

2. Fâil: Olmak anlamlı fiillerde olan, etmek-eylemek bildiren fiillerde ise eden, eyleyen konumundaki ögedir. Türkçedeki öznenin karşılığıdır. Araççada fâil daima merfudur. 5. Üniteden de hatırlanacağı üzere merfû‘, tesniye (ikil) ve cem-i müzekker sâlim (düzenli eril çoğul) isimler hariç sonu zammeli anlamına gelir. Tesniyelerde sondan bir önceki “elif” ile cem-i müzekker sâlimlerde aynı özellikteki “vâv” ref alâmeti (merfû‘luk belirtisi) olan zammeye eşdeğerdir.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili fâillerle onların merfû‘luklarına delil teşkil eden ref alâmetlerini dikkatle inceleyiniz.

1. يَلْعَبُ الْوَلَدُ فِي الْحَدِيقَةِ. (Çocuk bahçede oynuyor)

2. يَهْتَمُّ الْأَبَوَانِ بِرَبِّيَّةِ أَوْلَادِهِمَا. (Anne baba çocukların eğitimiyle ilgilenirler)

3. يَنْهَضُ الْمُسْلِمُونَ قَبْلَ الْفَجْرِ. (Müslümanlar güneş doğmadan önce kalkarlar)

Çeşitleri: Fâiller yukarıda görüldüğü biçimde açık isim olarak gelebildiği gibi, gizli veya açık zamir ya da başlı başına bir cümle halinde gelebilir. Bunlar üzerinde ayrı ayrı durmak konunun zihinlerde netleşmesi açısından yararlı olacaktır.

a. Zahir İsim: Cümlede açıkça belirtilen, yerine herhangi bir zamir getirilmemiş isimlerdir.

Örnek:

1. يَتَوَكَّلُ الْمُؤْمِنُ عَلَى اللَّهِ. (Mümin Allah'a tevekkül eder)
2. تُجَهِّزُ الْأُمُّ الْمَائِدَةَ لِلضُّيُوفِ. (Anne konuklar için sofrayı hazırlıyor)
3. يَتَنَاقَسُ الطَّالِبَانِ فِي التَّجَاحِ. (İki öğrenci başarıda yarışıyor)
4. يُحَاوِلُ الْمُهَنْدِسُونَ إِكْمَالَ الْمَشْرُوعِ. (Mühendisler projeyi tamamlamaya çalışıyorlar)

Yukarıda görüldüğü gibi fâiller açık isim oldukları takdirde sayıları ne olursa olsun fiil hep tekil gelir. Bu durumdaki fiil cümlelerinde fiilin fâile uyma zorunluluğu bir tek cinsiyet yönündendir.

b. Bariz Zamir: Fiillere bitişen çekim ekleri fâil konumunda bulunan zamirlerdir. Söz konusu zamirler açıkça görüldüğü için kendilerine bariz zamir adı verilir.

Fiillere bitişen bariz zamirler şunlardır:

Elifu'l-isneyn: İkilik bildiren elifi demektir. Fâil olarak üç fiil tipinde de yer alır.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Mâzî	İki erkek hakkında	Anladılar	فَهُمَا
Mâzî	İki bayan hakkında	Anladılar	فَهُمَا
Muzâri	İki erkek hakkında	Anlarlar, anlıyorlar	يَفْهَمَانِ
Muzâri	İki bayan hakkında	Anlarlar, anlıyorlar	تَفْهَمَانِ
Muzâri	İki kişiye hitaben (Cinsiyet farkı yok)	Anlarsınız, anlıyorsunuz	
Emir	İki kişiye hitaben (Cinsiyet farkı yok)	Anlayın	اِفْهَمَا

Vâvu'l-cemâ'a: Çoğulluk bildiren vâv demektir. Fâil olarak üç fiil tipinde de yer alır.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Mâzî	Üç veya daha fazla sayıda erkek hakkında	Anladılar	فَهُمُوهَا
Muzâri	Üç veya daha fazla sayıda erkek hakkında	Anlarlar, anlıyorlar	يَفْهَمُونَ
Muzâri	Üç veya daha fazla sayıda erkeğe hitaben	Anlarsınız, anlıyorsunuz	تَفْهَمُونَ
Emir	Üç veya daha fazla sayıda erkeğe hitaben	Anlayın	اِفْهَمُوا

Nûnu'n-nisve: Dişilik ve çoğulluk bildiren nûn harfidir. Fâil olarak üç fiil tipinde de yer alır.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Mâzî	Üç veya daha fazla sayıda bayan hakkında	Anladılar	فَهَمْنَ
Muzâri	Üç veya daha fazla sayıda bayan hakkında	Anlarlar, anlıyorlar	يَفْهَمْنَ
Muzâri	Üç veya daha fazla sayıda bayana hitaben	Anlarsınız, anlıyorsunuz	تَفْهَمْنَ
Emir	Üç veya daha fazla sayıda bayana hitaben	Anlayın	اَفْهَمْنَ

et-Tâu'l-muteharrike: Harekeli tâ demektir. Mâzî fiile bitişen ikinci şahıs ile birinci tekil şahıs zamirleridir.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Mâzî	Tek erkeğe hitaben	Anladın	فَهِمْتَ
Mâzî	Tek bayana hitaben	Anladın	فَهِمْتِ
Mâzî	İki kişiye hitaben (Cinsiyet farkı yok)	Anladınız	فَهِمْتُمَا
Mâzî	Üç veya daha fazla sayıda erkeğe hitaben	Anladınız	فَهِمْتُمْ
Mâzî	Üç veya daha fazla sayıda bayana hitaben	Anladınız	فَهِمْتُنَّ
Mâzî	Tek kendisi hakkında (Cinsiyet farkı yok)	Anladım	فَهِمْتُ

Yâu'l-muhâtaba: Muhataba yâ'sı demektir. İkinci tekil dişil kişi zamiridir. Mâzîde bulunmaz. Sadece muzâri ve emirde bulunur.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Muzâri	Tek bayana hitaben	Anlarsın, anlıyorsun	تَفْهَمِينَ
Emir	Tek bayana hitaben	Anla	اَفْهَمِي

Nâ el-fâilîn: Özne konumundaki “Nâ” anlamına gelir. Birinci çoğul kişi zamiridir. Sadece mâzî fiillerde kullanılır.

Zamanı	Kim hakkında? Kime hitaben?	Anlamı	Fiil
Mâzî	Başkaları ile birlikte kendisi hakkında	Anladık	فَهِمْنَا

“Na” zamiri hem fâil hem de mef’ûl konumunda kullanılmaya elverişli bir zamirdir. Öncesi sakinse fâil (özne), öncesi harekeli olduğu takdirdeyse mef’ûlün bih (nesne) işlevi görür. Adı geçen zamir, فَهَمَّنَا (Biz anladık) / فَهَمَّنَا (Bizi anladı) örneklerinin ilkinde fâil, ikincisinde mef’ûlün bihtir.

c. Müstetir Zamir: Üçüncü tekil mâzî ve muzâri çekimleri açık öznelere olmadığı takdirde, ikinci tekil eril muzâri ve emirlerle, birinci tekil ve çoğul muzâri fiillerin fâilleri her hâlükârda gizli zamirdir. Şimdi sayıları beşi bulan bu zamirleri tanıyalım.

هُوَ: Müfret müzekker gâib (üçüncü tekil eril) kişi zamiridir. Herhangi bir nedenle açık özne alamamış benzer şahıstaki mâzî ve muzâri fiillere gizli özne (müstetir fâil) olur. Açık öznenin yokluğunda arandığı için gizli özne oluşu zorunlu (vücûben) değil şarta bağlı (cevâzen) olarak değerlendirilir.

1- كَتَبَ عَلَيَّ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ. (Kendisine merhameti farz kıldı)

2- يَعْلَمُ سِرِّكُمْ وَجَهْرِكُمْ. (Gizlinizi ve açığınızı bilir)

Cümlelerinde öznesi açık olmayan كَتَبَ ve يَعْلَمُ fiillerinin fâili müstetir هُوَ'dir.

هِيَ: Müfret müennes gâibe (üçüncü tekil dişil) kişi zamiridir. Herhangi bir nedenle açık özne alamamış benzer şahıstaki mâzî ve muzâri fiillere gizli özne (müstetir fâil) olur. Açık öznenin yokluğunda arandığı için gizli özne oluşu zorunlu (vücûben) değil şarta bağlı (cevâzen) olarak değerlendirilir.

1- عَاشَتْ شَرِيفَةً حَتَّى الْمَوْتِ. (Ölene dek onurlu biri olarak yaşadı)

2- تَقْضِي أَيَّامَهَا بِمُشَاهَدَةِ الْمُسْلِمَاتِ. (Günlerini dizileri izleyerek geçirir)

Cümlelerinde öznesi açık olmayan عَاشَتْ ve تَقْضِي fiillerinin fâili müstetir هِيَ'dir.

أَنْتَ: Müfret müzekker muhatab (ikinci tekil eril) kişi zamiridir. Benzer şahıstaki muzâri ve emir fiillere gizli özne (müstetir fâil) olur. Bu çekim kipindeki muzâriyer hiçbir zaman açık özne almadıkları için gizli özne oluşu zorunlu, yani vücûbendir.

1- تَرُزِقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ. (Dilediğini hesapsız rızıklandırır)

Cümlelerinde تَرُزِقُ ve تَشَاءُ fiillerinin fâili müstetir أَنْتَ'dir.

أَنَا: Nefsu'l-mutekellim vahdeh (birinci tekil) kişi zamiridir. Benzer şahıstaki muzâri fiillere gizli özne (müstetir fâil) olur. Bu çekim kipindeki muzâriyer hiçbir zaman açık özne almadıkları için gizli özne oluşu zorunlu, yani vücûbendir.

1- أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. (Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tevbe ederim)

Cümlelerinde أَسْتَغْفِرُ ve أَتُوبُ fiillerinin fâili müstetir أَنَا'dir.

نَحْنُ: Nefsu'l-mutekellim ma'a'l-gayr (birinci çoğul) kişi zamiridir. Benzer şahıstaki muzâri fiillere gizli özne (müstetir fâil) olur. Bu çekim kipindeki muzâriler hiçbir zaman açık özne almadıkları için gizli özne oluşu zorunlu, yani vücûbendir.

1- نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ. (Rahmetini umar, azabından korkarız).

Cümlelerinde نَرْجُو ve نَخْشَى fiillerinin fâili müstetir نَحْنُ'dür.

DİKKAT

Zamirler mebni (sonu değişmeyen) isimlerden oldukları için fâil (özne) konumunda olduklarında merfû'luklarını açıkça gösteremezler. Konum itibarıyla (mahallen) merfû' sayılırlar.

d. Cümle: Bazen bir cümle bir bütün olarak başka bir fiil cümlesinin fâili olabilir. Bir bütün olarak başka cümlelerin ögesi olan söz konusu cümle isim cümlesi ise başına أَنُ; fiil cümlesi ise başına أَنُ gelir.

بَلَّغْنَا أَنَّ الْبَرْنَامَجَ مُتَأَخَّرَ Programın ertelendiği (haberi) bize ulaştı.

يَسُرُّ الْجَمِيعَ أَنْ تَنْجُحُوا فِي الْإِمْتِحَانِ Sınavda başarılı olmanız herkesi sevindirir.

Görüldüğü gibi ilk cümle içerisinde yer alan (Program ertelenmiştir / (البرنامج متأخر) biçimindeki isim cümlesi başına gelen أَنُ aracılığıyla bağımsız bir cümle olmaktan çıkıp bir bütün olarak öncesindeki fiilin fâili haline gelmektedir.

Aynı şekilde (Sınavda başarılı olursunuz / الامتحان في الامتحان) biçimindeki fiil cümlesi başına gelen أَنُ aracılığıyla bağımsız bir cümle olmaktan çıkıp bir bütün olarak öncesindeki fiilin fâili haline gelmektedir.

DİKKAT

Başka bir cümleye öge olan tüm cümleler gibi fâil durumundaki cümleler de, bu konularının gerektirdiği 'irâb alâmetini açıkça gösteremezler. Mahallen merfû' olduklarına hükmedilir.

e. Câr-mecrûr: Cer harfi ile devamındaki isimden oluşan söz öbeğine câr-mecrûr adı verilir. Başlarında cer harfi bulunan mecrûr kelimeler de fâil veya nâibu'l-fâil konumunda bulunabilmektedir. Fâil pozisyonundaki kelime lafzan cer harfi dolayısıyla mecrûr, mahallen merfû'dur.

بِاللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيَالًا (Vekil olarak Allah yeter) cümlesinde بِاللَّهِ;

لَمْ يَنَمْ مِنْ طِفْلِ حَتَّى يُشَاهِدَ الْمُبَارَاةَ (Maçı seyretmeden hiçbir çocuk uyumadı) cümlesinde مِنْ طِفْلِ ifadeleri mahallen merfû' fâildir.

3. Mef'ûlün bih: Bir fiil cümlesinde fiilin konusu olan ve fâilin yaptığı işten doğrudan etkilenen mansûb isme bu ad verilir. Türkçedeki nesnenin karşılığıdır. Arapçada Mef'ûlün bih daima mansûbdur. 5. Üniteden de hatırlanacağı üzere mansûb, tesniye (ikil) ve sâlim cemi (düzenli çoğul) isimler hariç sonu fethalı anlamına gelir. Cem-i müennes sâlimlerde kesra, tesniyelerde ve cem-i müzekker sâlimlerde ise, sondan bir önceki harf konumundaki "yâ" nasb alâmeti (mansûbluk belirtisi) olan fethaya eşdeğerdir.

Örnek: Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olarak gösterilmiş mef'ûlün bihlerle onların mansûbluklarına delil teşkil eden nasb alâmetlerini dikkatle inceleyiniz.

1- يَشْرَبُ الْوَلَدُ الْحَلِيبَ. (Çocuk **süt** içiyor).

2- تُشْبِعُ الْأُمُّ الْأَوْلَادَ بِالْفَطِيرِ. (Anne **çocukları** börekle doyuruyor).

3- يَتْلُو الْمُؤْمِنُ الْقُرْآنَ كُلَّ يَوْمٍ. (Mümin her gün **Kur'ân** okur).

Çeşitleri: Mef'ûlün bihler fâilde olduğu gibi açık isim olarak gelebildiği gibi, bitişik veya ayrık zamir ya da başlı başına bir cümle halinde de gelebilir. Bunlar üzerinde ayrı ayrı durmak konunun zihinlerde netleşmesi açısından yararlı olacaktır.

a. Zahir İsim: Cümlede açıkça belirtilen, yerine herhangi bir zamir getirilmemiş isimlerdir.

1- يُلْقِي الْأَسَاتِدُ مُحَاضِرَةً فِي الْجَامِعَةِ. (Hoca üniversitede **konferans** veriyor).

2- غَادَرَ الْقَطَارُ الْمَحْطَةَ. (Tren **istasyonu** terk etti).

3- زَرْنَا الْمَكْتَبَاتِ فِي إِسْتَنْبُولَ. (İstanbul'da **kütüphaneleri** ziyaret ettik).

b. Mansûb Muttasıl Zamir (Bitişik Nesne Zamiri): Fiile bitişen nesne zamiridir. Mebni olan tüm kelimeler gibi mahallî i'râb alır, mahallen mansûb olduğu değerlendirilmesi yapılır.

Mansûb muttasıl zamirler şunlardır:

Cemi (Çoğul)	Müsennâ (İkil)	Müfred (Tekil)	
هُمَّ	هُمَا	هُ	Gâib (III. eril şahıs)
هُنَّ	هُمَا	هَا	Gâibe (III. dişil şahıs)
كُمَّ	كُمَا	كَ	Muhâtab (II. eril şahıs)
كُنَّ	كُمَا	كِ	Muhâtaba (II. dişil şahıs)
نَا	نَا	يَ	Mütekellim (I. eril/dişil şahıs)

c. Mansûb Munfasıl Zamir (Ayrıık Nesne Zamiri): Yukarıdaki zamirlerin, **يَا** bitişmiş halleridir. Bu sayede fiile bitişme mecburiyetinden kurtulur, ayrı bir zamir haline gelir.

1- **يَاكَ نَعْبُدُ وَيَاكَ نَسْتَعِينُ.** (Tek **sana** kulluk eder, **yalnız senden** yardım isteriz).

2- **نَرْزُقُكُمْ وَيَاَهُمْ.** (Sizi ve **onları** rızıklandırırız).

3- **أَعْطَيْتُكَ يَاَهُ.** (Sana **onu** verdim).

d. Cümle: Fâilde olduğu gibi bütün halinde bir cümle başka bir cümlelerin mef'ûlün bihi olabilir. Başka cümleye öge olan cümle isim cümlesi ise başına

أَنَّ; fiil cümlesiyse başına أَن alır. Mef'ûlün bih konumundaki cümleler mahallen mansûbdur.

1- أُريدُ أَن أَذهبَ إِلَى السُّوقِ. (Çarşıya gitmek istiyorum).

2- أَحْبَبْتَنِي أَنَّهُ مُعَلِّمٌ فِي السَّانَوِيَّةِ. (Bana kendisinin lisede öğretmen olduğunu söyledi).

e. Câr-mecrûr: Cer harfi ile devamındaki isimden oluşan söz öbeğine câr-mecrûr dendiğini öğrenmiştik. Söz konusu öbek tümleşç olarak kullanıldığında dolaylı tümleşç anlamında mef'ûlün bih gayru sarih adını alır ve lafzan mecrûr, mahallen mansûb olur.

1- أَتَى الزُّوجُ زَوْجَتَهُ بِالْأَزْهَارِ. (Bey hanımına çiçek getirdi).

2- ذَهَبَ حُسَيْنٌ إِلَى الْقَرْيَةِ. (Hüseyin köye gitti).

3- دَافَعَ الْجُنُودُ عَنِ الْوَطَنِ. (Askerler vatani savundu).

Kurallara uygun bir fiil cümlesinde diziliş “Fiil – Fâil – Mef'ûl” biçimindedir.

Söz gelimi (يُحِبُّ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ) “Allah mümini sever” cümlesinde (يُحِبُّ) fiil, (الله) fâil ve (الْمُؤْمِنِينَ) mef'ûldür.

DİKKAT

Türkçe devrik cümlelerde olduğu üzere, Arapça fiil cümlelerindeki Fiil+Fâil+Mef'ûl dizilişi (يَاكَ نَعْبُدُ) örneğinde olduğu gibi mef'ûlün öne geçmesi suretiyle bozulabilir. Öne geçen mef'ûl isim olsa da cümle yine fiil cümlesi olarak kalır. Ancak fâil hiçbir zaman için fiilin önüne geçemez. Şayet geçerse cümle fiil cümlesi olmaktan çıkar ve isim cümlesine dönüşmüş olur. Bu durumda öne geçmiş olan fâile artık mübteda denir.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen fillerin zaman açısından türünü belirtiniz.

1. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا.

2. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ، إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ.

3. وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا.

4. وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ.

5. إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ.

6. لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ.

7. رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ، وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ.

8. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ.

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen fâilleri tespit edip türünü belirtiniz.

1. بَلَغَ مُحَمَّدٌ قَوْمَهُ رِسَالَةَ رَبِّهِ.
2. يَشْرَبُ عُثْمَانُ فَنَجَانَ قَهْوَةَ بَعْدَ الْعِشَاءِ.
3. رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي.
4. أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.
5. يَقُولُونَ بِاللَّسْتِيهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ.
6. إِبْنِي وَجْهَتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ.
7. وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ.
8. يَخْزُنَا أَنْ نَحْمَدَ أَصْدِقَاءَنَا غَيْرَ أَوْفِيَاءِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen mef'ûlün bihleri tespit edip türünü belirtiniz.

1. صَفَقَ الْمُتَفَرِّجُونَ الْفَنَائِينَ بَعْدَ انْتِهَاءِ الْمَسْرَحِيَّةِ.
2. يَتَعَلَّمُ سَلِيمٌ الْعَرَبِيَّةَ لِفَهْمِ الْقُرْآنِ.
3. وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ.
4. رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا وَفَهْمًا وَأَلْفَافِي بِالصَّالِحِينَ.
5. إِنَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ.
6. شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.
7. يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ.
8. ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ، وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ.

4. Yanlış hareke veya harfle i'râb almış fâili tespit edip düzeltiniz.

1. فَقَدَ الْمُدْرَسَ مَحْفَظَتَهُ فِي السُّوقِ.
2. حَجَرَ السُّيَّاحَ عَوْفًا بِسَرِيرٍ وَاحِدٍ وَحَمَامٍ.
3. الْأَعْشَابُ تَدُوسُهَا الْأَفْيَالُ، فَتَمُوتُ النَّمَالُ.
4. يُحِبُّ الْمُسْلِمِينَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ.
5. يَنْشُرُ الْمُنَافِقِينَ الْفِتْنَةَ بَيْنَ الْمُتَحَابِّينَ.
6. تَوَلَّى الْأَبَوَيْنِ تَرْبِيَةَ أَوْلَادِهِمَا.
7. شَعَرَتِ الْأَمْهَاتُ بِسَعَادَةِ لِنَجَاحِ أَبْنَائِهِنَّ.
8. وَتَلَّقَى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ.

5. Yanlış hareke veya harfle i'râb almış mef'ûllün bihi tespit edip düzeltiniz.

1. تَسَلَّمَ الْمُؤَطَّقُونَ رَوَاتِهِمْ بِرِيَادَتِهَا الْأَخِيرَةِ.
2. وَاللَّهُ يُحِبُّ التَّوَابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ.
3. يَعْفُرُ اللَّهُ ذُنُوبَ عِبَادِهِ التَّوَابِينَ.
4. شَجَّعَ الْوَزِيرُ الْفَرَقَ الرِّيَاضِيَّةَ.
5. يَعْبُدُ الْمُشْرِكُونَ الْأَصْنَامَ طُلْمًا.
6. فَصَّى عَلَيَّ إِجَارَتُهُ فِي خَارِجِ الْبِلَادِ.
7. يُعَذِّبُ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ.
8. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ.

6. Boşluğa parantez içinde verilen fiilin zamanca uygununu getiriniz.

1. أبي غدا إلى القاهرة. (سافر)
2. الفلاح القمح والشعير في السنة السابقة. (زرع)
3. الحق ولو على نفسك، يا غلام! (قال)
4. القاضي بين الناس بالعدل منذ البداية. (حكم)
5. الطالب السبورة قبل دقيقتين. (مسح)
6. سعر بضاعتك أيها البائع! (خفض)
7. مخلصين في عملكم أيها الشباب! (كان)
8. الرجل على أريكته قبل قليل. (اتكأ)

7. Parantez içindeki veriyi uygunuyla değiştirerek cümleyi yineleyiniz.

فَصَّلَ الرَّجُلُ الْقَهْوَةَ عَلَى الشَّايِ.

1. فَصَّلَ الرَّجُلَانِ الْقَهْوَةَ عَلَى الشَّايِ. (الرجلان)
2. (المرأة)
3. (المرأتان)
4. (النساء)
5. (تُفَصِّلُ)
6. (زَيَّنَبُ)
7. (عُثْمَانُ)
8. (فَصَّلَ)

8. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Fatma'nın yüzünde sevinç görülüyor.

Kız sabahleyin süt içti.

(Siz ikiniz) dersi anladınız mı?

Okula gitmek istiyoruz.

Müslümanlar mutluluk hissettiler.

Kelimeler ve Deyimler

tebessüm etmek, gülümsemek : اِبْتَسَمَ

atı - يَأْتِي - اِتْيَانًا : gelmek

atı : اَتَى : getirmek

اِحْتَنَبَ - يَحْتَنِبُ - اِحْتِنَابًا : kaçınmak

اَحْسَنَ : hissetmek

اَأْخَذَ - يَأْخُذُ - اِخْتِذَا : almak, koyulmak, başlamak

اِخْرًا : başka

اِسْتِطَاعَ - يَسْتَطِيعُ - اِسْتِطَاعَةً : -ebilmek, muktedir olmak, gücü yetmek

اِسْتَعْجَلَ - يَسْتَعْجِلُ - اِسْتِعْجَالًا : acelecilik, sabırsızlık, telaş

اِطْفَأَ - يُطْفِئُ - اِطْفَاءً : söndürmek

اَلَمَّ (ج) اَلَامٌ : acı, elem, sancı

اِمْتَلَأَ : doldu

اَمِنَ - يَأْمَنُ - اِمْنًا : emin olmak

اَنَ اَوَانُ ... : ... zamanı gelmek

اِنْبَغَى - يَنْبَغِي - اِنْبِعَاءً : yakışmak, yaraşmak, gerekmek

اَبَأَى - يُبَأِي - مُبَالَةً : aldırnak, aldırış etmek

اِبْدَايَةً : başlangıç

اِبْكَا : ağlama, ağlayış

اِتَبَرَكَ - يَتَبَرَكُ - تَبَرَكًا : kutsamak, bereket ummak

اِتَخَلَّصَ - يَتَخَلَّصُ - تَخَلُّصًا : kurtuluş, kurtulmak

اِتَلَا - يَتْلُو - تِلَاوَةً : izlemek, peşinden gitmek, okumak

اِتَهَيَّجَ : heyecan

جَارٌ - يَجَارُ - جَارًا: yalvarmak
 جِدَارٌ (ج) جُدْرَانٌ: duvar
 جَرَى - يَجْرِي - جَرِيًا، جَرِيَانًا: akmak, geçmek, cereyan etmek
 حَانَ - يَحِينُ - حَيْثُونَةً: (Zaman öznesi için) gelmek
 حَجَزَ - يَحْجِزُ - حَجْرًا: ayırmak, rezerve etmek
 حَسِبَ - يَحْسِبُ - حِسْبَانًا: sanmak, zannetmek
 حَلَّ - يَحُلُّ - حَالًا: çözmek
 حَلَّ - يَحُلُّ - حُلُولًا: çökmek, yerleşmek
 خَافَ - يَخَافُ - خَوْفًا، مَخَافَةً: korkmak, endişe etmek
 حُطْوَةٌ (ج) حُطُوتٌ: adım
 دَاسَ - يَدُوسُ - دَوْسًا: ezmek, çiğnemek
 دَقَّ - يَدُقُّ - دَقًّا: vurmak, çalmak
 زَوَّجَ (ج) أَرْوَاجٌ: eş
 سَبَاتٌ: dinlence
 سَحَابٌ (ج) سُحُبٌ: bulut
 سُرِرَ: sevinç
 شَجَّعَ - يُشَجِّعُ - تَشْجِيعًا: teşvik etmek, cesaretlendirmek
 شَعَرَ - يَشْعُرُ - شُعُورًا: hissetmek (...ه)
 صَفَّقَ - يُصَفِّقُ - تَصْفِيقًا: alkışlamak
 صَنَمَ (ج) أَصْنَامٌ: put
 صَوَّتَ (ج) أَصْوَاتٌ: ses
 ضَيَّفَ (ج) ضُيُوفٌ: konuk
 طَرَّقَ - يَطْرُقُ - طَرَقًا: çalmak, vurmak
 ظَهَرَ - يَظْهَرُ - ظُهُورًا: görülmek, belirme, göze çarpmak
 عُشٌّ (ج) أَعْشَاشٌ: yuva
 عُشِبَ (ج) أَعْشَابٌ: ot, çim
 عُقِدَ (ج) عُقْدٌ: düğüm
 غَامَ (ج) أَعْوَامٌ: sene, yıl
 فَصَّلَ: lütûf
 فَفَدَ - يَفْقِدُ - فُقْدًا: kaybetmek, yitirmek

فَتَان (ون): sanatçı
 فِيل (ج) أَفْيَال: fil
 قَبِلَ - يَقْبَلُ - قَبُولًا: kabul etmek, kabil olmak, elverişli olmak
 قُرَّةُ عَيْنٍ: göz aydınlığı
 كَابَةٌ: keder
 لُبُّ (ج) أَلْبَاب: öz, kalp, nefis, akıl, zekâ
 اللَّحْظَةُ الْمُتَنْظَرَةُ: beklenen an
 مُبَشِّرٌ: müjdecî
 مُبْهَجٌ: neşe veren, şenlendiren
 مُتَفَرِّجٌ (ون): seyircî
 مَجْبِيٌّ: geliş
 مَرَّ - يَمُرُّ - مَرًّا، مُرُورًا: geçmek
 مَسْرُوحِيَّةٌ: tiyatro
 مِنْ مَّمٍّ: ondan dolayı, o nedenle
 نَالٌ - يَنَالُ - نَيْلًا: ermek, erişmek, nail olmak
 نَزَقٌ: sabırsızlık, telaş
 نَطَقٌ - يَنْطِقُ - نَطْقًا: konuşmak
 نَقَصَ - يَنْقُصُ - نَقْصًا، نُقْصَانًا: eksilmek, eksiltmek
 نَمَلَةٌ (ج) نَمَالٌ: karınca
 هَدَأٌ - يَهْدِئُ - هُدُوءًا: dinmek, sakinleşmek
 وَجْهٌ (ج) وُجُوهُ: yüz
 وَفِيٌّ (ج) أَوْفِيَاءٌ: vefakâr, vefalı
 وَهَبٌ - يَهَبُ - وَهْبًا، هِبَةً: vermek, bahşetmek, hibe etmek

Özet

Karşılaştığı Arapça bir cümlenin türünü belirtebilmek

Arapçada cümle ilk ögesinin türüne göre adlandırılır. Şayet isimle başlamışsa isim cümlesi, fiille başlamışsa fiil cümlesi olarak tanınır. Cümleleri ayırmanın bir başka yöntemi ise özne yüklem sıralamasıdır. Bu çerçevede özne önce gelirse isim cümlesi, yüklem önce gelirse fiil cümlesi adını alır.

Fiil cümlesini öğelerine ayırabilmek

Fiil cümlesi fiille başlar. Fiil Türkçedeki yüklem karşılığıdır. Onu fâil yani özne izler. Fâilin ardı sıra ise tümleç (mef'ûl)'ler sıralanır.

Fiil cümlesindeki ögelerin i'râbını yapabilmek

Baştaki fiil, türü ne olursa olsun konumu itibariyle mebni yani sonu değişmezdir. Fâiller merfû', mef'ûller ise mansûb olur.

Öge türlerini birbirinden ayırt edebilmek

İster fâil, ister mef'ûl olsun ögeler isim, zamir, şibhu'l-cumle veya cümle biçiminde gelebilir. Anılanlar arasında cümlede açık isim olarak yer alanlarda i'râb alâmeti gözlemlenebilir. Diğerleri dıştan bakılınca (lafzan) adını aldıkları ögeye ait hareke veya harfi gösteremeseler de konumları gereği (mahallen) gösteriyor sayılırlar.

Fiil fâil uyumuna ilişkin açıklama yapabilmek

Baştaki fiil devamındaki fâile sadece cinsiyet yönünden uymak zorundadır. Fâil açık olduğu sürece fiil hep tekil gelir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisi fiil cümlesidir?

- عَلِيٌّ يَعْمَلُ فِي الْمَصْنَعِ
- اللَّهُ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا
- حَقَّقَ الشَّابُّ نَجَاحًا عَظِيمًا
- السِّيَاحُ يَزُورُونَ الْأَمَاكِنَ التَّارِيخِيَّةَ
- الْحَافِلَةُ تَسِيرُ بَيْنَ الرِّحَامِ بِيَطَاءٍ

2. (يَسْرُنَا أَنْ تَنْجَحُوا) cümlesinin ögeleri için hangi sıralama doğrudur?

- Fiil – Fâil – Mef'ûl
- Fiil – Mef'ûl – Fâil
- Fâil – Fiil – Mef'ûl
- Fâil – Mef'ûl – Fiil
- Hiçbiri

3. (يُعَالِجُ الْأَطِبَاءُ الْمَرِيضَ) hangi öge fâildir ve i'râbı nasıldır?

- الأطباء fâil, merfû', ref alâmeti zamme
- الأطباء fâil, merfû', ref alâmeti hemze
- الأطباء fâil, merfû', ref alâmeti vav
- المريض fâil, merfû', ref alâmeti zamme
- المريض fâil, merfû', ref alâmeti elif

4. Aşağıdaki mef'ûllerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- دعاني صديقي إلى حفلة الزواج
- يريد حسن أن يكون طبيبًا

- c. ذهب الله بنورهم
- d. صيغ العمال الجدران
- e. إياك نعبد وإياك نستعين

5. “وَحَسِبَ الزَّوْجَانِ كَأَنَّهُ لَنْ يُآبِيَ ذَلِكَ الْيَوْمَ.” Cümlesinde altı çizili sözcüğün eşanlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?
- a. نال
 - b. مال
 - c. جال
 - d. حال
 - e. ظنّ

Kendimizi Sınyalım Yanıt Anahtarı

1. c Yanıtınız doğru değilse, “Giriş ve Arapçada Cümle Yapısı” konularını yeniden okuyunuz.
2. b Yanıtınız doğru değilse, “Fiil Cümlesininin Öğeleri” konusunu yeniden okuyunuz.
3. a Yanıtınız doğru değilse, “Fâil” konusunu yeniden okuyunuz.
4. d Yanıtınız doğru değilse, “Mef‘ûl” konusunu yeniden okuyunuz.
5. e Yanıtınız doğru değilse, “Okuma Parçası” ve bağlantılı konuları yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

İlk cümledeki fiil mâzî, ikinci cümledeki muzâri, üçüncü cümledeki emirdir.

Sıra Sizde 2

فَعَلَ - أَفْعَلُ - فَعَّلَ - فَاعَلَ - اِنْفَعَلَ - اِفْتَعَلَ - تَفَاعَلَ - تَفَعَّلَ - اِسْتَفْعَلَ

Sıra Sizde 3

يُنْصَرُ (أَفْعَلُ) - يُكْرِمُ (يُفْعَلُ) - يُدْرَسُ (يُفْعَلُ) - يُقَاتِلُ (يُفَاعَلُ) - يَنْصَرِفُ (يَنْفَعَلُ) - يَبْتَلِعُ (يَنْفَعَلُ) - يَتَصَادَفُ (يَتَفَاعَلُ) - يَنْزَلُ (يَتَفَعَّلُ) - يَسْتَغْفِرُ (يَسْتَفْعَلُ)

Sıra Sizde 4

أُنْصَرُ (أَفْعَلُ) - أَكْرِمُ (أَفْعَلُ) - عَلِمَ (فَعَلَ) - بَالِغٌ (فَاعَلَ) - تَسَلَّمَ (تَفَعَّلَ) - تَعَاوَنَ (تَفَاعَلَ) - اجْتَمَعَ (اِفْتَعَلَ) - اِنْصَرَفَ (اِنْفَعَلَ) - اِسْتَغْفِرَ (اِسْتَفْعَلَ)

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyînî, M. (1982), **Câmiu'd-Durûs el-Arabiyye**, Beyrut.

Çörtü, M. M. (2004) **Sarf-Nahiv Edatlar**, İstanbul.

Güler, İ., Günday, H., Şahin, Ş., (2009) **Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi)**, İstanbul.

8

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Harf-i cerleri tanıyabilecek,
- Harf-i cerlerin cümle içinde görevlerini açıklayabilecek,
- Harf-i cerlerin kelimelerin irablarında meydana getirdiği değişiklikleri belirleyebilecek,
- Cümle oluştururken harf-i cerleri kullanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Harf-i cer,
- Câr-mecûr,
- Mutaallak
- Cer alametleri

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe dilbilgisinde edatların ve ilgeçlerin görevlerini okuyunuz,
- M. Meral Çörtü, Arapça Dilbilgisi-Nahiv adlı kitabından harf-i cerler ile ilgili ön okuma yapınız,
- Sözlüklerden yararlanırken fiillerin anlamlarına almış oldukları harf-i cerlerle birlikte bakınız.

Harf-i Cerler

حُرُوفُ الْجَرِّ

GİRİŞ

Harf-i cerler isimlerinden de anlaşılacağı üzere, kelimenin türlerinden biri olan harf grubuna girerler. Bu harflerin kendi başlarına anlamları yoktur ve söz ifade etmesi amacıyla tek başlarına kullanılmamaktadırlar. Çünkü hiçbir nesne veya harekete işaret etmemektedirler. Ancak cümlenin oluşumunu sağlayan temel unsurlardan biridirler. Anlamı olan kelimelerle birlikte kullanılarak onları birbirlerine bağlarlar ve bir gramer görevi görürler. Kelimeler bu harfler vasıtasıyla birbirleriyle kenetlenerek yeni bir anlam oluştururlar. Fiil ve fâilden, mübteda ve haberden oluşan temel cümle yapıları harf-i cerler vasıtasıyla genişleyip büyük cümlelere dönüştürülür, böylece anlam dallanıp budaklanır.

Harfi cerler isimleri fiillerden ayıran özelliklerden biridir. Zira isimler başlarına harf-i cer alır, fiiller ise harf-i cer almazlar. İsimler başlarına gelen harf-i cerler sebebiyle mecrûr olurlar, fiiller ise hiçbir zaman mecrûr olmaz, temel cer alameti olan kesrayı hiç almazlar.

Harf-i cerlerin tek başlarına anlamları olmamakla birlikte cümle içinde kelimelerle birlikte kullanılırken anlam kazanırlar. Bunlar isim ve fiilleri birbirlerine kenetleyen yardımcı kelimelerdir. Harfi cerlerin bağlı buldukları, anlamlarını isimlere ulaştırdıkları kendilerinden önce gelen bir fiile, şibih fiile veya mana fiile ihtiyaçları vardır.

Bazı fiiller mef'ullerini alırken bu mef'ulleri doğrudan alamaz harfi cer vasıtasıyla alabilirler. Bu fiillerin yararlandıkları harf-i cerlere göre anlamları değişir. Bu sebeple sözlüklerde fiiller birlikte kullanıldıkları harfi cerlerle anlamlandırılmışlardır. Sözlüklerden yararlanırken buna dikkat etmek gerekmektedir.

İNTERNET

Harf-i cerler ve cümledeki kullanımları ile ilgili olarak ön bilgi almak için bakınız:

<http://www.angelfire.com/tx4/lisan/grammar2.htm>;

http://www.islamguiden.com/arabi/m_a_r_38.htm; www.online-arabic.net.

OKUMA PARÇASI

باقۀ أزهارٍ

في يومٍ من أيام الربيع، وقفت ليلى أمام باب المنزل المُطلّ على حُقُول القرية ومُزوجها. كانت ليلى حزينة... عادت إلى البيت واستأذنت أمها في الخروج، لكن أمها قالت:

. الشمس ستغيّب بعد ساعة!!

. لن أبتعد عن البيت لأعود قبل غياب الشمس.

خرجت ليلى إلى المرح القريب، بينما كانت ليلى تنتقل من زهرة إلى زهرة، لمحت رجلاً جالساً فوق العشب الأخضر، وبين يديه قلم وأوراق... انتبه الرجل إلى ليلى. فالتفت إليها وابتسم ثم سأها:

. ماذا تفعلين هنا يا صغيرتي؟..

إفتربت ليلى من الرجل، ووقفت أمامه صامتة.

. ما اسمك أيتها الصغيرة؟

. ليلى.

. وماذا تفعلين؟

. أجمع باقة من أزهار.

. هل تحبين الأزهار؟

. أحبها كثيراً. الأزهار جميلة المنظر، ركيّة الرائحة، إنها زينة الطبيعة.

أعجب الرجل بإجابة ليلى، وابتسم. سألت ليلى الرجل:

. وماذا تكتب؟

. أكتب قصيدة.

. إذن أنت شاعرة!!..

. صحيح يا صغيرتي... هل تحبين الشعر؟

. أحفظ جميع أناشيد التي تعلمتها في المدرسة.

كانت ليلى تحب الشعر كحبها الأزهار والعصافير والسُهور... ولكنها تذكرت أن الشمس ستغيّب بعد قليل، وقد وعدت أمها أن تعود دون تأخير.

. هل تعودين إلى البيت؟

. أجل.

. وهل ترغيبين في أن أسير معك حتى باب منزلكم؟

. أشكرك. منزلنا قريب. إنه على بُعد خطواتٍ من هنا.

سأها، وهو يسير إلى جانبها مثل أب عطوف:

. هل ستصعين زهرة على شعرك عندما تذهبن إلى المدرسة صباحاً؟

صمتت ليلى ثانية، وعاد الحزن إليها من جديد. نظرت ليلى إليه، ثم قالت:

. سَأَقْدَمُ الْأَزْهَارَ الَّتِي جَمَعْتُهَا إِلَى مُعَلِّمَتِي الْمَرِيضَةِ.
فَكَرَّ الشَّاعِرُ فِي كَلَامِ لَيْلَى، ثُمَّ ابْتَسَمَ، وَسَأَلَهَا:
. هَلْ تُحِبُّنَ الْمُعَلِّمَةَ أَيْضاً، كَمَا تُحِبُّنَ الْأَزْهَارَ؟
ابْتَسَمَتْ لَيْلَى مُودِعَةً الشَّاعِرَ، ثُمَّ قَالَتْ:
. إِنَّهَا أُمِّي الثَّانِيَةُ.

Metni Kavrama Ahştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki metne göre cevaplandırınız.

1. أَيْنَ وَقَفَتْ لَيْلَى؟
2. لِمَاذَا اسْتَأْذَنْتْ لَيْلَى أُمَّهَا؟
3. إِلَى أَيْنَ خَرَجَتْ لَيْلَى؟
4. مَتَى خَرَجَتْ لَيْلَى؟
5. مَنْ لَمَحَتْ لَيْلَى فَوْقَ الْعُشْبِ؟
6. هَلْ تُحِبُّ لَيْلَى الْأَزْهَارَ؟
7. مَاذَا وَعَدَتْ لَيْلَى أُمَّهَا؟
8. هَلْ تُحِبُّ لَيْلَى الشَّعْرَ وَالْعَصَافِيرَ؟
9. مَنْ سَارَ إِلَى جَانِبِهَا عِنْدَ الْعُودَةِ إِلَى الْبَيْتِ؟
10. إِلَى مَنْ سَتَقْدَمُ لَيْلَى الْأَزْهَارَ؟

2. Altı çizili kelimelerin eş anlamlarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(مَحْرَكْتُ، سَرٌّ، تَعَسَّةٌ، أَبْصَرَ، مَزْرَعَةٌ، دَنَا، الْحُزْمَةُ مِنَ الْأَزْهَارِ، تَبَسَّمَ، رَجَعَ، أُعْطِيَ)

1. وَقَفْتُ لَيْلَى أَمَامَ بَابِ الْمَنْزِلِ.
2. كَانَتْ لَيْلَى حَزِينَةً.
3. خَرَجْتُ لَيْلَى إِلَى الْمَرْجِ.
4. لَمَحْتُ لَيْلَى رَجُلًا جَالِسًا فَوْقَ الْعُشْبِ.
5. إِفْتَرَسَتْ لَيْلَى مِنَ الرَّجُلِ.
6. أَجْمَعْتُ لَيْلَى بَاقَةَ مِنَ الْأَزْهَارِ.
7. أُعْجِبُ الرَّجُلَ بِإِجَابَةِ لَيْلَى.
8. ابْتَسَمَتْ لَيْلَى مُودِعَةً الشَّاعِرَ.

9. عَادَ الحُزْنَ مِنْ جَدِيدٍ.

10. سَأَقْدِمُ الأزهارَ التي جَمَعْتُها إلى معلّمتي المريضةِ.

3. Altı çizili kelimelerin zıt anlamlarını parantez içindeki kelimelerin arasından seçiniz.

(ذَهَبَ، بَعِيدٌ، نَسِيَ، خَالَفَ، تَطَلَّعَ، لَمْ يُدْرِكْ، كَرِهَ، تَكَلَّمَ، فَرَّقَ، اقْتَرَبَ مِنْ)

1. عَادَتُ لَيْلَى إِلَى البَيْتِ.

2. الشمسُ سَتَعِيبُ بَعْدَ سَاعَةٍ.

3. لَنْ أُتَبَعِدَ عَنِ البَيْتِ لِأَعُودَ قَبْلَ غِيَابِ الشمسِ.

4. اِنْتَبَهَ الرَّجُلُ إِلَى لَيْلَى.

5. هل تُحِبُّينَ الأزهارَ؟

6. وَعَدْتُ أُمَّهَا أَنْ تَعُودَ دُونَ تَأْخِيرٍ.

7. مَنْزِلُنَا قَرِيبٌ.

8. صَمَمَتِ لَيْلَى ثَانِيَةً.

9. تَذَكَّرْتُ لَيْلَى أَنَّ الشمسَ سَتَعِيبُ بَعْدَ قَلِيلٍ.

10. أَجْمَعُ بَاقَةَ مِنْ أَزْهَارٍ.

4. Altı çizili kelimelerin müfredlerini (tekilleri) bulunuz.

1. فِي يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الرَّبِيعِ وَقَفْتُ لَيْلَى أَمَامَ بَابِ المَنْزِلِ.

2. الأزهارُ جَمِيلَةٌ المُنْظَرِ.

3. أَحْفَظُ جَمِيعَ الأناشيدِ التي تَعَلَّمْتُها فِي المَدْرَسَةِ.

4. كَانَتْ لَيْلَى تُحِبُّ الشَّعْرَ كَحُبِّهَا الأزهارَ وَالْعَصَافِيرَ وَالسُّهُولَ.

5. مَنْزِلُنَا قَرِيبٌ إِنَّهُ عَلَى بُعْدِ خُطُواتٍ مِنْ هُنَا.

5. Altı çizili kelimelerin cemilerini (çoğul) bulunuz.

1. هَلْ سَتَضَعِينَ زَهْرَةً عَلَى شَعْرِكَ عِنْدَمَا تَذْهَبِينَ إِلَى المَدْرَسَةِ؟

2. عَادَ الحُزْنَ إِلَيْهَا مِنْ جَدِيدٍ.

3. هَلْ تُحِبُّينَ المُعَلِّمَةَ؟

4. لَمَحَتْ رَجُلًا جَالِسًا فَوْقَ العُشْبِ الأَخْضَرِ.

5. هَلْ تَرْغَبِينَ فِي أَنْ أُسِيرَ مَعَكُمْ حَتَّى بَابِ مَنْزِلِكُمْ؟

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(فِي يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الرَّبِيعِ، وَقَفَّتْ لَيْلَى أَمَامَ بَابِ الْمَنْزِلِ الْمُطَّلِّ عَلَى حُقُولِ الْقَرْيَةِ وَمُرُوجِهَا.)

- İlkbahar günlerinden bir gün Leyla evin kapısı önünde durdu köyün tarla ve otlaklarına baktı.
- İlkbahar günlerinin birinde Leyla köyün tarlalarına ve otlaklarına bakan evin penceresinde durdu.
- İlkbahar günlerinden bir gün Leyla köyün tarlalarına ve otlaklarına bakan evin kapısı önünde durdu.
- İlkbahar günlerinden bir gün Leyla köyün tarlalarına ve otlaklarına bakan evin kapısı önünden baktı.
- İlkbahar günlerinden bir gündü ve Leyla köyün tarlalarına ve otlaklarına bakan evin kapısı önünde durup baktı.

(بَيْنَمَا كَانَتْ لَيْلَى تَنْتَقِلُ مِنْ زَهْرَةٍ إِلَى زَهْرَةٍ، لَمَحَتْ رَجُلًا جَالِسًا فَوْقَ الْعُشْبِ الْأَخْضَرِ، وَبَيْنَ يَدَيْهِ قَلَمٌ.)

- Leyla bir çiçekten başka bir çiçeğe gezinirken yeşil otun üzerinde oturup yazı yazan bir adamı fark etti.
- Leyla bir çiçeği bırakıp başka bir çiçeği toplarken ellerinin arasında bir kalem olan ve yeşil otun üzerine oturan bir adamı fark etti.
- Leyla bir çiçekten başka bir çiçeğe gezinirken çimenin üzerinde oturan bir adamı fark etti, adamın elinde kalem vardı.
- Leyla bir çiçekten başka bir çiçeğe doğru gezinirken yeşil otun üzerinde oturan ve elinde kalem olan bir adamı fark etti.
- Leyla bir çiçekten başka bir çiçeğe doğru gezinirken yeşil otun üzerinde oturup elindeki kalemle yazı yazan bir adamı fark etti.

DİLBİLGİSİ

HARF-İ CERLER

Harf-i Cer, Câr-Mecrûr

Harf-i cere “câr” , kendisinden sonra gelen isme ise “mecrûr” denir. Mecrûr isim, harf-i cerin etkisi ile irâbı değişmiş ve mecrûr olmuş kelime anlamına gelmektedir. Harf-i cerler önüne geldikleri isim soylu kelimeleri mecrûr yapmaktadırlar. Mecrûr olma ismin yapısına göre farklı işaretlerle (alâmet) olmaktadır. Bu hususa “Mecrûr İsimlerin İrâbı” bölümünde değinilecektir.

Klasik Arapça dilbilgisi eserlerinde yirmi kadar harf-i cerin adı ve kullanımından bahsedilmiştir. Bunlar şu harflerden oluşmaktadır:

(بِ، مِنْ، إِلَى، عَنْ، عَلَى، فِي، كَ، لِ، حَتَّى، رَبُّ، حَاشَا، خَلَا، عَدَا، مُدُّ، مُنْدُ، وَأُو الْقَسَمِ، تَاءُ الْقَسَمِ، كَيْمَه، لَوْلَا، لَعَلَّ)

Ancak günümüz Arapçasında on iki kadar harf-i cer sıklıkla kullanılmaktadır:

(بِ، مِنْ، إِلَى، عَنْ، عَلَى، فِي، كَ، لِ، حَتَّى، رَبُّ، مُدُّ-مُنْدُ، وَأُو الْقَسَمِ)

Bu harfi cerlerden (كَ، حَتَّى، رَبُّ، مُدُّ-مُنْدُ، وَأُو الْقَسَمِ) sadece açık (zâhir) isimlerin başına gelir zamirlerin başına gelmezler; (بِ، مِنْ، إِلَى، عَنْ، عَلَى، لَ، فِي) harf-i cerleri ise hem açık isimlerin hem de zamirlerin başına gelirler.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde harf-i cerleri ve önüne geldikleri isimlerin türlerini (açık isim/zamir) belirtiniz:

1. دَهَبْتُ زَيْنَبَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

2. رَأَى أَحْمَدُ سَلِيمًا وَسَلَّمْ عَلَيْهِ.

3. أَخَذْتُ الْكِتَابَ مِنْ سَيِّرٍ.

4. رَأَى أَحْمَدُ كَلْبًا وَابْتَعَدَ عَنْهُ.

Harf-i Cerler ve Cümleye Kattıkları Anlamlar

Harfi cerlerin tek başlarına anlamları olmamakla birlikte cümle içinde kullanıldıklarında cümleye bazı anlamlar kazandırır. Burada kısaca cümlelere kazandırdıkları bu anlamlar üzerinde durulacaktır.

(بِ) : Müte'allakını mecrûruna bağlama, bitişirme; vasıta ve araç olma; sebep-neden anlamlarını ifade eder; fiili geçişli yapar; yer ve zaman zarfı gibi anlamlara gelir. Arapça cümleyi Türkçeye çevirirken bu harf genellikle ile, için, sebebiyle, -e, -a, -de, -da, vasıtasıyla, -den, için, -den dolayı gibi gibi eklerle çevrilir:

مَرَرْتُ أَمْسٍ بِالْكُلِّيَّةِ. (Dün fakülteye uğradım).

كَتَبْتُ الدَّرْسَ بِالْحَاسُوبِ. (Dersi bilgisayarla (vasıtasıyla) yazdım).

فَرِحَ الطَّلَابُ بِالْعَطْلَةِ الصِّفِيَّةِ. (Öğrenciler yaz tatiline (nedeniyle) sevindiler).

ذَهَبَ الْمَرِيضُ إِلَى الْعِيَادَةِ. (Hasta kliniğe gitti).

ذَهَبْتُ بِالْمَرِيضِ إِلَى الْعِيَادَةِ. (Hastayı kliniğe götürdüm).

جَلَسْتُ بِالْمَسْجِدِ. (Mescitte oturdum. -Mekân zarfı anlamında-).

الذَّيْنُ هُمْ بِاللَّيْلِ وَذُلُّ بِالنَّهَارِ.

(Borç gece vaktinde tasa, gündüz ise zillettir. -Zaman zarfı anlamında-)

(من) : Bu harfi cer zaman ve mekân yönünden fiilin başlaması; bir bütünden bir miktar bildirme; sebep bildirme; tür bildirmede kullanılır. Mecrûr isme –den, -dan, -in, -un, -nin, -nun, -nın bazısı, -den bazısı, -e mahsus, -e ile ilgili, -den itibaren, -den dolayı, -ın yüzünden anlamlarını kazandırır:

مَشَى الطَّالِبُ مِنَ الْكَلْبَةِ إِلَى نَيْبِهِ. (Öğrenci fakülteden eve kadar yürüdü).

مَرَضَ أَحْمَدُ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ. (Ahmet Cuma günü hasta oldu).

ادَّخَرَ مِنْ غِنَاكَ لِفَقْرِكَ. (Zenginliğin bir miktarını fakirliğe sakla).

بَكَى الْوَالِدُ مِنَ الْوَجَعِ فِي بَطْنِهِ. (Çocuk karnındaki ağrı sebebiyle ağladı).

اشْتَرَى أَحْمَدُ لِأُمِّهِ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ. (Ahmet annesine altın(dan) bir yüzük aldı).

(إلى) : Zaman ve makân açısından bitişi; yönelme; parçalara ayırma; ait, mahsus, yanında anlamlarından kullanılır. Çevirirken kelimeye –e, -a, -ye, -ya, -e doğru, -e kadar, ile, beraber, göre, nezdine anlamlarını ifade eder:

مَثُتْ هَذِهِ اللَّيْلَةَ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ. (Bu gece güneş doğana kadar uyudum).

انْتَظَرْتُكَ إِلَى الْمَسَاءِ. (Seni akşama kadar bekledim).

سَارَ أَحْمَدُ إِلَى السُّوقِ. (Ahmet çarşıya doğru yürüdü).

يُنْقَسِمُ الْكِتَابُ إِلَى فُصُولٍ. (Kitap bir takım bölümlere ayrılıyor).

الرَّوْجُ رَاعِي الْأُسْرَةِ وَأَمْرُهَا إِلَيْهِ. (Koca ailenin çobanıdır, işi ona aittir).

ذَهَبْتُ إِلَى الشَّجَرَةِ لِاسْتَرْيَاحٍ. (Dinlenmek için ağacın yanına gittim).

(عن) : Uzaklaşma, ayrılma; bir şeyin kaynağı, çıkışı; sebep, neden anlamlarına kullanılır. Mecrûra –den, -dan, tarafından, -e dair, -e nazaran, yoluyla, -nin nakliyle, sonra, -den dolayı anlamlarını kazandırır:

ابْتَعَدَ الطُّلَّابُ عَنِ الْمَدْرَسَةِ. (Öğrenciler okuldan uzaklaştılar).

سَمِعْتُ الْخَبَرَ عَنِ الطَّلَبِ. (Haberini öğrencilerden duydum).

حَضَرْتُ إِلَيْكَ عَنْ طَلْبِ مِنْكَ. (Sana beni istediğin için geldim).

(على) : Üstünde, üzerinde; uzaklık; sebep bildirir. Mecrûra üzerinde, üstünde, içinde, -e, -a, -de, -da durumunda, sebebiyle anlamlarını katar:

يَجْلِسُ الْأَبُ عَلَى الْأُرْبُكَةِ. (Baba kanepenin üstünde oturuyor).

تَقَعُ الْعَابَةُ عَلَى حَمْسِمَائَةِ مِثْرٍ. (Orman beşyüz metre uzaktadır).

أَشْكُرُ الْمُحْسِنَ عَلَى إِحْسَانِهِ. (İyilik yapana iyiliği için teşekkür ediyorum).

(ل) : Sahiplik; ait olma, ona özel olma; sebep, neden anlamlarını ifade eder. Mecrûra için, adına, sebebiyle, -den dolayı, maksadıyla anlamlarını katar:

لِلْأَسْتَاذِ كُتُبٌ كَثِيرَةٌ. (Hocanın birçok kitabı vardır)

الْحَمْدُ لِلَّهِ. (Hamd, Allah'a mahsustur)

الإِكْتِسَابُ ضَرُورِيٌّ لِدَفْعِ الْحَاجَةِ. (Kazanmak ihtiyacı karşılamak için zorunludur)

(فِي) : Mekan ve zaman zarfı; sebep; beraber ve birlikte anlamlarında kullanılır. İçinde, -de, -da, -e dair, ile ilgili, için, uğruna, birlikte anlamlarını kazandırır:

يَجْلِسُ الْأَسْتَاذُ فِي عُرْفِيهِ. (Hoca odasında oturuyor)

ذَهَبَ إِلَى مَكْتَبِهِ فِي الصَّبَاحِ. (Sabahleyin bürosuna gitti)

دَخَلَ الرَّجُلُ السِّجْنَ فِي السَّرِقَةِ. (Adam hapse hırsızlık yüzünden girdi.)

خَرَجَ الرَّئِيسُ فِي مَوْكِبِهِ. (Başkan maiyetiyle birlikte çıktı)

(كَ) : Benzetme ve detaylandırma için kullanılır. Gibi, benzer, şekilde, şeklinde gibi anlamları kazandırır:

وَوَبَّ خَالِدٌ كَالْأَسَدِ. (Halit aslan gibi atıldı)

الْفَوَاكِهُ كَالْعَيْبِ وَالرُّثَقَالِ وَالنُّفَاحِ مُفِيدَةٌ لِلصَّحَةِ.

(Üzüm, portokal, elma gibi meyveler sağlığa yararlıdır)

(حَتَّى) : Zaman ve mekânda bitişi, sona varışı bildirir. Genellikle -e, -a, -de, -da, -e kadar, -mçaya kadar, -ene dek gibi anlamlar kazandırır:

شَاهَدْنَا الْمُبَارَاةَ حَتَّى الصُّبْحِ. (Sabaha kadar maçı izledik)

سَأَمُشِي حَتَّى الرَّئُوعَةِ. (Tepeye kadar yürüyeceğim)

(رُبَّ) : Çokluk veya azlık bildirir. Belki, nice, birçok, pek az, nadiren gibi anlamları kazandırır:

رُبَّ رَجُلٍ فَاضِلٍ لَقِيْتُهُ. (Çok az faziletli adamla karşılaştım.)

رُبَّ عِلْمٍ لَمْ يَنْفَعِ صَاحِبَهُ. (Nice ilim sahibine fayda vermemiştir.)

(مُدَّ، مُنَدُّ) : Bu iki harf-i cer -den beri, -den bu yana, itibaren anlamlarında kullanılırlar:

مَا رَأَيْتُهُ مُدَّ يَوْمِ الْجُمُعَةِ. (Cuma gününden beri onu görmedim)

لَمْ أَكَلِّمُهُ مُنَدُّ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ. (Onunla üç günden beri konuşmadım)

(وَإِذِ الْقَسَمِ) : Yemin vavidir, vallahi, andolsun, yemin ederim ki gibi anlamlar içerir:

وَاللَّهِ مَا قَرَأْتُ الرِّسَالَةَ. (Vallahi mektubu okumadım)

DİKKAT

Harf-i cerlerin önlerindeki isimlere etkide bulunup mecrûr yapabilmeleri için harf-i cerle mecrûr isim arasına başka bir kelimenin girmemesi gerekir. Harf-i cerle ismi arasına başka bir kelime girdiği zaman harf-i cerler o isme etkide bulunup mecrûr yapamazlar.

Müte'allak

Harf-i cerler kendilerinden önce gelen fiil, fiil soylu isimler ve mana fiilleri kendilerinden sonra gelen isimlere bağlarlar. Harf-i cerin bağlı bulunduğu fiil, fiilden türemiş kelime (şibih fiil) veya mana fiile müte'allak denir. Müte'allak almayanlar dışında her harf-i cere muhakkak bir müte'allak lazımdır. Müte'allaka ihtiyaç duyan harf-i cerlere aslı harf-i cerler denir. Müte'allakın harf-i cerden önce gelmesi asıldır. Bunu örnekler üzerinde gösterelim:

1. كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ. (Kalemle yazdım).

2. أَنَا كَاتِبٌ بِالْقَلَمِ. (Ben kalemle yazıyorum).

3. أَفْ بِلُكْسَالِي. (Tembellere yazıklar olsun).

Birinci örnekte yazmanın kalemle gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Burada (ك) harf-i cerinin müte'allakı (كَتَبْتُ) fiildir, harf-i cer, yazma fiilinin kalemle gerçekleştirildiğini ifade etmek için fiil ile isim arasında irtibatı sağlamıştır. İkinci örnekte (ي) harf-i ceri (كَاتِبٌ) kelimesinin anlamını (القَلَمِ) ile bağlantılı kılmış (kalemle yazan) anlamını ortaya çıkarmıştır. (كَاتِبٌ) kelimesi fiilden türemiş bir isim olup ism-i fâildir, (ي) harf-i cerinin müte'allakıdır. Üçüncü örnekte (أَفْ) kelimesi mana-i fiildir. Bu tür fiiller şahıs zamirleri ve zaman kiplerine göre çekimi olmayan tek yapı üzerinde (câmid) kullanılan fiillerdir. Fiil “öf, vah, yazık” anlamındadır. Bu fiilin anlamını (ل) harfi ceri (الْكِسَالِي) ismiyle bağlantılı kılmıştır, harf-i cerin müte'allakı (أَفْ) mana fiildir.

Bazı cümlelerde harf-i cerlerin müte'allakları cümlenin anlamı içinde bulunsa bile açık olarak cümlede yer almazlar. (كَائِنٌ ، حَاصِلٌ ، مَوْجُودٌ ، ثَابِتٌ) “Olan, meydana gelen, bulunan, sabit olan” gibi umumi anlam taşıyan bu tür müte'allaklar cümleden düşmüştür (mahzûfturlar). Bu tür câr ve mecrûrlara zarf-ı müstakar denmektedir. (فِي) harf-i cerinin müte'allakı düşmüştür, cümle içinde kullanılmamaktadır, ancak anlam verirken cümlede müte'allak varmış gibi فِي حَدِيثَةٍ فِي حَدِيثَةٍ şeklinde anlamlandırılmaktadır. Cümlenin anlamı “Öğrenciler bahçededirler.(bahçede mevcutturlar) şeklindedir. Şu örneklere de dikkat ediniz.

1. الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ. (المؤمن كائِنٌ فِي الْجَنَّةِ). Mü'min cennettedir (olur).

2. الْقَلَمُ عَلَى الْكِتَابِ (القَلَمُ ثَابِتٌ عَلَى الْكِتَابِ). Kalem kitabın üzerindedir.

3. الْكِتَابُ فِي الْحَقِيقَةِ (الْكِتَابُ مَوْجُودٌ فِي الْحَقِيقَةِ). Kitap çantadadır.

Harf-i cerlerden (و ، مِنْ ، كَ) harfleri bazen cümlelerde fiil ve fiilden türemiş kelimeleri isimlere bağlamak için değil de cümlede anlamı kuvvetlendirmek için kullanılırlar, bu harf-i cerlere “zâit harf-i cer” denir. Çünkü bunlar cümleden düşürüldükleri zaman cümlenin anlamında her hangi bir bozulmaya sebep olmamaktadırlar. Zâit harf-i cerlerin müte'allakları yoktur, sadece cümlede anlamı pekiştirme görevi görürler. Genellikle bu harf-i cerler olumsuz cümlelerde ve (هَلْ) soru edatından sonra gelirler; zait harf-i cerlerden

(هـ) harf-i cerinin mecrûru nekre olur. Aşağıdaki örneklere dikkat ediniz. Parantez içinde harf-i cerlerin cümleden düşürülmesinden sonra cümlelerin durumları da gösterilmiştir:

1. ماجاءنا من أحدٍ (ما جاءنا أحدٌ). Bize kimse gelmedi.

2. ليس الهروب بشجاعةٍ (ليس الهروب شجاعةً). Kaçmak cesaret değildir.

3. ليس كمثله شيءٌ (ليس مثله شيءٌ). Hiçbir şey onun benzeri değildir.

4. هل رأيت من أحدٍ؟ (هل رأيت أحداً)

5. لا تُدخِل عليّ من أحدٍ (لا تُدخِل عليّ أحداً)

K İ T A P

Harf-i cerlerin müte'allakları ile ilgili olarak M. Meral Çörtü (İstanbul:2009) Arapça Dilbilgisi (Nahiv) kitabına bakınız.

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki cümlelerde harf-i cerlerin müte'allaklarını belirtiniz.

1. إِنْبَعْدَ عَنِ السُّكْرِ.

2. ذَهَبَ الطُّلَابُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

3. ما جاءنا من بَشِيرٍ.

4. سَعِيدٌ فِي الْعَرَفَةِ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

5. عائشةٌ فِي الْمَصَلَى تُصَلِّي الصَّلَاةَ.

Harf-i Cerlerin Geçişsiz Fiilleri Geçişli Yapması

Bazı harf-i cerler geçişsiz fiilleri (lâzım) geçişli fiillere (müteaddi) dönüştürmektedirler. Geçişsiz fiiller özneleri ile anlamları tamam olan, mef'ûle ihtiyaç duymayan fiillerdir. Bununla birlikte bu fiiller harf-i cerler vasıtasıyla mef'ûl alır ve cümlelerin anlamı bu sayede daha da netleşir. “Ahmet gitti” cümlesinde (أحمدٌ ذَهَبَ) fiili geçişsiz bir fiildir. (ذَهَبَ أحمدٌ بِالْمَرِيضِ إِلَى الطَّيِّبِ). “Ahmet hastayı doktora götürdü” dediğimizde ise (ب) cer harfi fiilin anlamını “götürdü” şeklinde değiştirmekte yani fiili geçişli hale getirmektedir.

Aşağıdaki örnekte de yine geçişsiz fiil harf-i cer vasıtasıyla geçişli hale gelmektedir:

أتى أحمدٌ.

أتى أحمدٌ بِكُتُبِهِ.. Ahmet kitaplarını getirdi.

Fiiller birlikte kullanıldıkları harf-i cerlere göre farklı anlamlar kazanmaktadırlar. Bu sebeple fiillerin anlamlarına bakarken kullanıldığı harf-i cerle birlikte kazandığı anlama dikkat edilmelidir. Sözlüklerde fiiller kullandıkları harf-i cerlere göre anlamlandırılmıştır.

SIRA SİZDE

3

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere gelebilecek uygun harf-i cerleri listeden seçiniz. Harf-i cerleri seçerken sözlükten yararlanınız.

(و ، عَن ، عَلِي ، إِلَى ، عَن)

1. شَعَرَ هِشَامٌ ... أَلَمَ شَدِيدًا فِي صَدْرِهِ.

2. تَغَيَّبَتْ عَائِشَةُ ... الْمَدْرَسَةَ مُنْذُ يَوْمَيْنِ.

3. أَبْعَدْتُ الطَّفَلَ ... طَرِيقَ السِّيَّارَاتِ.

4. يَخْرُصُ الْمُسْلِمُ ... رِضَاءَ رَبِّهِ.

5. اسْتَمَعَ الطَّلَابُ ... الْأُسْتَاذَ بِدَقَّةٍ.

Mecrûr İsimlerin İrâbı

Harf-i Cerler her türlü ismin başına gelip onları mecrûr yaparlar. İsimlerin mecrûr olma şekilleri farklı farklıdır. İsimler yapılarına göre farklı şekillerde mecrûr olurlar. Burada isim türlerine göre mecrûr oluş biçimleri üzerinde durulacaktır.

1. Müfred müzekker ve müennes (tekil eril ve dişil) isimler, cem-i teksirler (kuralsız/kırık çoğullar), cem-i müennes sâlimler (kurallı dişil çoğullar) kesra ile mecrûr olurlar. Bu isimlerin başlarına gelen harf-i cer sebebiyle sonları kesra ile hareketlenir:

سَبَحَ عَلِيٌّ فِي النَّهْرِ. (Ali nehirde yüzdü.)

فِي الْمَرْعَةِ فَلَأَحَانِ. (Tarlada iki çiftçi vardır.)

رَقَدَ الرَّجُلُ عَلَى الرَّمَالِ. (Adam kumların üzerine uzandı.)

أَلْقَى الْمُدِيرُ الْخُطَابَ عَلَى الْمُوظَّفَاتِ.

(Müdür bayan memurlara konuşma yaptı.)

Birinci örnekte (النَّهْرِ) kelimesi müfred müzekker, ikinci örnekte (الْمَرْعَةِ) kelimesi müfred müennes, üçüncü örnekte (الرَّمَالِ) kelimesi cem-i teksir, dördüncü örnekte (الْمُوظَّفَاتِ) kelimesi cem-i müennes salim olup bu isimlerin hepsi başlarına gelen harf-i cerler sebebiyle kesra ile mecrûr olmuşlardır.

2. Tesniye müzekker ve müennes (eril ve dişil ikil) isimler cezimli “ya-يَ” ile mecrûr olurlar:

قَدَّمْتُ الْجَائِزَةَ لِلْفَائِزَيْنِ. (Ödül iki kazanana verildi)

سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبَتَيْنِ فِي الْحَدِيقَةِ.

(Bahçedeki iki bayan öğrenciye selam verdim)

Birinci örnekte yer alan (لِلْفَائِزَيْنِ) kelimesi tesniye müzekker, ikinci örnekteki (الطَّالِبَتَيْنِ) kelimesi tesniye müennes yapısında isim olup her iki isim başlarına gelen harf-i cer sebebiyle cezimli (يَ) ile mecrûr olmuşlardır.

3. Cem-i müzekker sâlimler (kurallı eril çoğullar) sakin “ya-يَ” ile mecrûr olurlar:

يُدَافِعُ الْمُحَامِي عَنِ الْمُتَّهِمِينَ. (Avukat sanıkları savunuyor).

أَتَى الْمُدِيرُ عَلَى الْمُوظَّفِينَ الْجُدُدِ. (Müdür yeni memurları övdü).

Birinci örnekte (الْمُتَّهِمِينَ) kelimesi (الْمُتَّهِم) kelimesinin çoğuludur, cem-i müzekker sâlimdir, başına gelen (عَنْ) harf-i ceri sebebiyle sakın “ye” (ي) harfî ile mecrûr olmuştur. İkinci örnekteki (الْمُوظَّفِينَ) kelimesi (الْمُوظَّف) kelimesinin çoğuludur, cem-i müzekker sâlimdir, sakın “ye” (ي) ile mecrûr olmuştur.

4. İsm-i mevsuller, zamirler, ism-i işaretler, soru isimleri (esmâu'l-istifhâm) gibi mebnî isimler, son hareketleri üzerine mebnî (harekesi hiç değişmeyen) oldukları için başlarına harf-i cer geldiği zaman mahallen mecrûr olurlar.

تَفَرَّحْتُ بِمَنْ يَأْتِي لِرِيَاذَتِهَا. (Ailem ziyaretine gelene sevinir.)

سَلَّمْتُ عَلَى الَّذِينَ يَلْعَبُونَ كُرَّةَ الْقَدَمِ. (Top oynayanlara selam verdim.)

يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَجْتَهِدَ. (Çalışman gerekir.)

إِنْتَعَدْتُ عَنْ هَؤُلَاءِ الرِّجَالِ. (Bu adamlardan uzaklaştım.)

ذَهَبَ خَالِدٌ إِلَى هَذَا الْمَسْجِدِ. (Halit bu mescite gitti.)

لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ (Bunu niçin yaptın?)

إِلَى أَيْنَ تُسَافِرُ هَذَا الصَّيْفَ؟ (Bu yaz nereye seyahat ediyorsun?)

Yukarıdaki örneklerden birinci örnekte (مَنْ) kelimesi, ikinci örnekte (الَّذِينَ) kelimesi ism-i mevsul olup harekesi hiçbir surette değişmeyen mebnî kelimelerdendir. Başlarına gelen harf-i cerler sebebiyle mecrûr olmuşlardır, ancak mebnî oldukları için mahallen mecrûr kabul edilmişlerdir. Üçüncü örnekte harf-i cer zamirin başına gelmiştir. Zamirler mebnî isimlerdendir. Üçüncü örnekte (كَ) zamiri (عَلَى) harf-i ceriyle mecrûr olmuştur, ancak zamirler mebnî oldukları için mahallen mecrûr olmaktadır. Dördüncü örnekte bulunan (هَؤُلَاءِ), beşinci örnekte bulunan (هَذَا) kelimeleri ism-i işaretler, mebnî isimlerdendirler. Başlarına gelen (عَنْ) ve (إِلَى) harf-i cerleri ile mecrûr olmuşlardır. Ancak mebnî oldukları için mahallen mecrûrdurlar. Altıncı ve yedinci örneklerde harf-i cerler soru isimlerinin başlarına gelmişlerdir. Soru isimleri mebnîdirler. Altıncı örnekteki (مَا) başına gelen (لِمَ) harf-i ceriyle, yedinci örnekte (أَيْنَ) soru ismi (إِلَى) harf-i ceriyle mecrûr olmuşlardır. Mebnî oldukları için mahallen mecrûrdurlar.

5. Maksûr isim son harfî elif olup kendisinden önceki harfin harekesi fetha olan isimdir. Maksûr isimler elif harfinde mukadder (var sayılan) kesra ile mecrûr olurlar. Menkûs isim son harfî “ya” (ي) olup kendisinden önceki harfin harekesi kesra olan isimdir. Menkûs isimler “ya” (ي) harfinde mukadder kesra ile mecrûr olurlar.

أَمْسَكَ الرَّاعِي بِالْعَصَا. Çoban sopayı tuttu.

فِي الْمُسْتَشْفَى كَثِيرٌ مِنَ الْأَطِبَّاءِ. Hastanede birçok doktor vardır.

أَقْبَلَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الْوَادِي. Musa (a.s.) vadiye doğru geldi.

أَخَذْتُ الرِّسَالَةَ مِنْ سَاعِي الْبَرِيدِ. Postacıdan mektubu aldım.

Yukarıdaki cümlelerde birinci cümlede (الْعَصَا) kelimesi, ikinci cümlede (الْمُسْتَشْفَى) kelimesi ism-i maksûrdur. Başlarına gelen (ي) ve (فِي) harf-i cerleri ile mecrûr olmuşlardır. Ancak bu iki ismin sonunda bulunan elif kesra harekesinin okunmasına mani olduğu için mukadder kesra ile mecrûrdurlar. Üçüncü örnekte (الْوَادِي) kelimesi, dördüncü örnekte (سَاعِي) kelimeleri ism-i maksûr olup başlarına gelen (إِلَى) ve (مِنْ) harfi cerleri ile mecrûr olmuşlardır. Ancak kelimelerin sonunda bulunan (ي) harfi harekenin ortaya çıkmasına engel olduğu için mukadder bir kesra ile mecrûrdurlar.

6. Harf-i cerler fiillerin başlarına gelmezler, bu yüzden fiillerin irâb yönünden mecrûr olma durumları yoktur. Ancak fiili muzârielerin başına (أَنْ) mastar harfi geldiği zaman fiili muzârieleri bu harf mensûb yaptığı gibi anlamını da mastara çevirmektedir. Bu tür mastarlara te'villi mastar (masdar-ı müevvel) adı verilmektedir. Fiili muzârinin başına açık olarak veya gizli olarak (أَنْ) harfi gelmektedir. (حَتَّى) harfi cerlerinden sonra gelen fiili muzârielerde gizli (أَنْ) mastar harfi bulunduğu kabul edilmektedir. Bu tür fiili muzârieler açık veya gizli (أَنْ) harfi ile mansûb olmakla birlikte mastar hükmünde oldukları için başlarına gelen harf-i cer sebebiyle mahallen mecrûrdurlar.

أَسْرَعْتُ إِلَيْهِ لِأَنْقَذَهُ. (Kurtarmak için ona koştum).

أَذْهَبُ إِلَى الْمَكْتَبَةِ لِأَشْتَرِيَ بَعْضَ الْكُتُبِ.

(Birkaç kitap almak için kitapçıya gidiyorum)

Birinci örnekte (لِأَنْقَذَهُ) fiili muzârisi (لِ) harf-i cerinden sonra gelen gizli (أَنْ) ile mensup olmuştur. Ancak fiili muzâri gizli (أَنْ) ile te'villi mastara dönüştüğü için başına gelen harf-i cer sebebiyle mahallen mecrûrdur. İkinci örnekte geçen (لِأَشْتَرِيَ) fiili muzâri gizli (أَنْ) ile mansûb olmuş, bu harfle te'villi mastara dönüştüğü için başına gelen harf-i cerle mahallen mecrûr olmuştur.

7. Harf-i cerler esmâ-i hamse (beş isim) dediğimiz (أَبٌ، أُمَّ، حَمٌّ، فَمٌّ، دُو) kelimelerinin başlarına geldiklerinde bu kelimeleri harf ile mecrûr yapmaktadırlar. Ancak bu kelimeler müfred (tekil) olup mütekellim “ya”sı (ي) dışında bir kelimeye muzaf oldukları zaman irabları harf ile olmaktadır. Bu şartları taşıyan yukarıdaki beş isimden birinin başına harf-i cer geldiği zaman bu isimler sakin (ي) harfi ile mecrûr olmaktadır.

مَرَزْتُ بِأَخِيكَ أَمْسٍ. Dün kardeşine uğradım.

لَا تَعْتَمِدْ عَلَى أَبِيكَ فِي كُلِّ شَيْءٍ. Her şeyde babana dayanma.

Birinci örnekte (أَخِيكَ) kelimesi beş isimden biri olup (كَ) muhatap zamirine muzaf olmuştur, başına gelen (ي) harf-i ceri sebebiyle sakin (ي) harfi ile mecrûr olmuştur. İkinci örnekte (عَلَى أَبِيكَ) kelimesinin irâbı da önceki kelime gibidir.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen câr ve mecrûrları tesbit edip müte'allaklarını gösteriniz.

1. كَتَبَ عَلِيٌّ رِسَالَةً إِلَى صَدِيقِهِ.
2. اسْتَقْبَلَ عَلِيٌّ مُحَمَّدًا فِي الْمَطَارِ.
3. شَرِبَ الْمَرِيضُ الدَّوَاءَ بِالْمَلْعَقَةِ.
4. خَرَجَ الْمُصَلِّيُّ مِنَ الْمَسْجِدِ قَبْلَ قَلِيلٍ.
5. أَبْعَدْتُ الطِّفْلَ عَن طَرِيقِ السِّيَارَاتِ.
6. يَعْتَمِدُ الْإِنْسَانُ وَالْحَيَوَانُ وَالنَّبَاتُ عَلَى حَرَارَةِ الشَّمْسِ.
7. الْعَصَافِيرُ عَلَى الْأَشْجَارِ.
8. التَّلْمِيذَاتُ فِي صَفُوفِهِنَّ.
9. الْخَلَائِجُ التِّجَارِيَّةُ فِي وَسْطِ الْمَدِينَةِ.
10. الرَّجُلُ فِي الْبَيْتِ.

2. Aşağıdaki cümlelerde harf-i cerlerin ifade ettikleri anlamları belirtiniz.

1. ذَهَبَ أَحْمَدُ إِلَى عَمَلِهِ بِسَيَّارَتِهِ.
2. ذَهَبَتِ الْأُمُّ بِطِفْلِهَا إِلَى بَيْتِ عَمِّهَا.
3. الْفَلَاحُونَ يَعْيشُونَ فِي الْقَرْيَةِ.
4. سَافَرَ الْأَبُ إِلَى الْمَدِينَةِ.
5. الْمَدْرَسَةُ بَعِيدَةٌ عَنِ الْبَيْتِ.
6. النِّجَاحُ لِلْمُجْتَهِدِينَ مِنَ الطَّلَابِ.
7. تَعْتَبِرُ عَائِشَةُ صَدِيقَتَهَا زَيْنَبَ كَأَخْتِهَا مِنْ أُمَّ.
8. قَرَأْتُ الْكِتَابَ حَتَّى الصَّبَاحِ.
9. رُبُّ رَجُلٍ شُجَاعٍ مَاتَ فِي سَاحَةِ الْقِتَالِ.
10. الطِّفْلُ بَاكٍ لِإِبْتِعَادِهِ عَنِ أُمَّهِ.

3. Aşağıdaki metni okuyunuz, boş bırakılan yerlere uygun gelen harf-i cerleri listeden seçerek boşluklara yerleştiriniz.

(من، في، إلى، منذ، عن، من، في، من، إلى، إلى، على، إلى، من)

صَدِيقِي قَاسِمٌ أَنْهَى الدَّرَاسَةَ الْثَانِيَةَ ... سَتَيْنِ. هُوَ الْآنَ طَالِبٌ ... السَّنَةِ التَّمْهِيدِيَّةِ ... قَسَمَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ. جَاءَ ... مَدِينَةَ إِزْمِيرٍ. هُوَ يَسْكُنُ مَعَ أَصْدِقَائِهِ ... شَقَّةً قَرِيبَةً ... الْمَعْهَدِ. يَسْتَقِظُ قَاسِمٌ مُبَكَّرًا وَيَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَخْرُجُ ... الشُّقَّةَ وَيَذْهَبُ ... الْمَسْجِدِ ... يَصَلِّيُ الْفَجْرَ. قَاسِمٌ يَتَنَاوَلُ الْفَطُورَ مَعَ أَصْدِقَائِهِ. لَيْسَ

المعهد بعيداً ... شَقَّيْهِ. هو يمشي ... قدمَيْهِ ... البَيْتِ ... المعهد. عندما تبدأ الحصَّةُ يَسْمَعُ قاسمَ ... أستاذَه ... دَقَّةً.

4. Aşağıdaki cümlelerde yer alan zait harf-i cerleri ve mecrûr isimleri gösteriniz.

1. ما عُوقِبَ مِنْ أَحَدٍ.
2. هَلْ هُنَا مِنْ طَيِّبٍ؟
3. ما لِلْمُهْمِلِ مِنْ نَجَاحٍ.
4. ما مِنْ سَبِيلٍ إِلَى لِقَائِكَ.
5. لَيْسَ التَّهَرُّبُ مِنْ مُشْكِلَاتٍ مُنْجِيًا مِنْهَا.

5. Aşağıdaki cümlelerde harf-i cerleri ve mecrûr isimleri gösteriniz, mecrûr isimlerin cer alametlerini belirtiniz.

1. مَرَّتْ عَائِشَةُ بِبَلْبَلَى أُمِّسِ.
2. رَضِيَ الْجِيرَانُ عَنْ أَيْبِنَا.
3. مِنْ أَيْنَ جَاءَ الرَّجُلُ؟
4. يَقْرَأُ الطَّالِبُ النَّصَّ عَلَى السُّبُورَةِ.
5. أَنْظُرْ إِلَى هَؤُلَاءِ النَّاسِ، إِنَّهُمْ يُحَافِظُونَ عَلَى الْبَيْتَةِ.
6. قَطَعْتُ الْبَطِيخَ بِالسَّكِينِ.
7. سَلَّمَ الطَّالِبُ عَلَى الْمُدْرَسِينَ.
8. اشْتَرَيْتُ الْقَلَمَ بِرِيَالَيْنِ.
9. إِعْتَنِ بِفَيْكَ.
10. الْوَقْتُ كَالسَّيْفِ.

6. Aşağıdaki cümleleri ünitelerde geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Çocuk evden uzaklaştı.
Hasan kalemi Ali'den aldı.
Öğrenciler çarşıya yürüdü.
Bayan öğretmenin birçok kitabı vardır.
Dün okula uğradım.

Kelimeler ve Deyimler

إِنْتَسَمَ-يَنْتَسِمُ-إِنْتِسَامًا: gülümsemek
إِنْتَعَدَ-يَنْتَعِدُ-إِنْتِعَادًا عَنْ: -den uzaklaşmak
اسْتَأْذَنَ-يَسْتَأْذِنُ-اسْتِئْذَانًا: izin istemek

اسْتَقْبَلَ - يَسْتَقْبِلُ - اسْتَقْبَالًا : KarşılamaK
 اقْتَرَبَ - يَقْتَرِبُ - اقْتِرَابًا مِنْ : -e yaklaşmak
 اِنْتَفَتَ - يَأْتِفْتُ - اِنْتِفَاتًا إِلَى : dönmek, yüzünü çevirmek
 الْمَرِيضَةُ : hasta bayan
 الْمَطْلُ عَلَى : -e nazır, bakan
 اِنْتَبَهَ - يَنْتَبِهُ - اِنْتِبَاهًا إِلَى : dikkatini vermek
 اِنْتَقَلَ - يَنْتَقِلُ - اِنْتِقَالًا : dolaşmak
 اُنْشُودَةٌ (ج) اُنْشَائِدٌ : şiir
 أَيَّامُ الرَّبِيعِ : ilkbahar günleri
 بَاقَةٌ أَزْهَارٍ : çiçek demeti
 جَمِيلَةٌ الْمُنْظَرِ : güzel görünüşlü
 حَقْلٌ (ج) حُقُولٌ : tarla
 رَغِبَ - يَرْغَبُ - رَغْبَةً فِي : -i istemek
 زَهْرَةٌ (ج) أَزْهَارٌ : çiçek
 سَارَ - يَسِيرُ - سَيْرًا : yürütmek
 سَهْلٌ (ج) سُهُولٌ : düz arazi
 شَعْرٌ : saç
 صَامِتٌ : susan
 عَطُوفٌ : şefkatli
 عَلَى بُعْدِ خُطَوَاتٍ : birkaç adım uzaklıkta
 غَابَ - يَغِيبُ - غِيَابًا : kaybolmak
 قَدَّمَ - يُقَدِّمُ - تَقْدِيمًا : sunmak
 لَمَحَ - يَلْمَحُ - لَمْحًا : fark etmek
 مَرْجٌ (ج) مَرْجٌ : çayır
 مِلْعَقَةٌ : kaşık
 مُودَعٌ : vedalaşan
 وَضَعَ - يَضَعُ - وَضْعًا : koymak
 وَقَفَ - يَقِفُ - وَقْفًا : durmak

Özet

Harf-i Cerleri Tanıma

Arapçada harf-i cer dı verilen bir takım harfler vardır, bunlar isimlerin başlarına gelir, fiillerin başlarına gelmezler. Cümle içinde kelimeleri birbirlerine bağlama, mef'ulleri fiillere bağlama veya cümlenin anlamına

vurgu yapma gibi görev görürler. Bu harflere câr, önüne gelip mecrûr yaptığı isimlere de irab yönünden mecrûr denir. Klasik Arapça dilbilgisi eserlerinde yirmi kadar harf-i cerden bahsedilmiştir. Ancak günümüz Arapçasında on iki harf-i cer sıklıkla kullanılmaktadır. Bu harf-i cerler şunlardır.

(و ، مِنْ ، إِلَى ، عَنْ ، عَلَى ، فِي ، كَ ، لَ ، حَتَّى ، رَبِّ ، مُذْمُذٌ ، وَ)

Harf-i cerlerin cümle içindeki görevleri hakkında bilgi sahibi olma

Harf-i cerler cümle içinde fiil, fiil soylu isimler ve mana fiilleri kendilerinden sonra gelen isimlere bağlarlar. Harf-i cerin bağlı bulunduğu fiil, fiilden türemiş kelime (şibih fiil) veya mana fiile müte'allak denir. Her harf-i cere muhakkak bir müte'allak lazımdır. Harf-i cerlerden (و ، مِنْ ، كَ) harfleri aslı harf-i cerler gibi fiil ve fiilden türemiş kelimeleri isimlere bağlamak için kullanıldıkları gibi cümlede anlamı kuvvetlendirmek için de kullanılırlar, bu harf-i cerlere “zâit harf-i cer” denir. Bu harf-i cerler fiile ve fiil soylu kelimelere bağlı olmadıkları için cümleden düşürüldüklerinde anlamda bir bozulmaya sebep olmazlar.

Bazı geçişsiz (lâzım) fiiller harf-i cerler vasıtasıyla geçişli fiillere (müteaddi) dönüşmektedirler. Geçişsiz fiiller mef'ûl almaksızın anlamları tamam olmakla birlikte, anlamın daha da netleşmesi için harf-i cerler vasıtasıyla bu fiiller mef'ul alırlar ve cümlelerin anlamı bu sayede daha da netleşir. Meselâ, جَلَسَ عَلَيَّ “Ali oturdu” dediğimizde cümlelerin anlamı tamam olmakla birlikte bu cümlelerin anlamını daha da açıklığa kavuşturmak için cümleye harf-i cer yardımı ile mef'ûl ekleyerek جَلَسَ عَلَيَّ عَلَى الْكُرْسِيِّ “Ali sandalyenin üzerine oturdu” anlamı elde edilmiş olur.

Harf-i cerlerin tek başlarına anlamları yoktur ve anlam ifade etmeleri için kullanılmazlar. Ancak harf-i cerler cümle içinde kullanıldıkları zaman birbirlerine bağlama görevi gördükleri isim ve fiillerle birlikte bazı anlamlar kazanırlar. Harf-i cerleri kullanırken bu anlamları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Harf-i cerler fiillerin anlamlarında da değişiklik yaparlar. Fiiller birlikte kullanıldıkları harf-i cere göre anlam kazanırlar. Fiil ve fiilden türemiş kelimeleri anlamlandırırken hangi harf-i cerle kullanıldığında ne anlam kazandığına dikkat edilmelidir.

Harf-i cerlerin kelimelerin irablarında meydana getirdiği değişiklikleri anlama

Harf-i cerler önlerine geldikleri isimleri mecrûr yaparlar. Cer alametleri isimlerin yapıların göre farklılık arz etmektedir. Müfred müzekker ve müennes isimler, cem-i teksirler, cem-i müennes sâlimler kesra ile mecrûr olurlar. Tesniye (ikil) yapısında olan isimler cezimli “ya” ile cem-i müzekker sâlimler ise sakin “ya” ile mecrûr olurlar. İsm-i mevsuller, ism-i işaretler, zamirler, soru isimleri mebnî isimlerden oldukları için bunların hareketlerinde bir değişiklik meydana gelmez, mahallen mecrûr olurlar. Sonunda elif-i maksûre ve elif-i menkûse bulunan isimlerin sonunda bulunan “elif” ve “ya” harfleri cer hareketinin ortaya çıkmasına engel oldukları için bu isimlerin mecrûr olması takdîridir. Başında açıktan veya gizli (أَنْ) bulunan fiili muzârilere te'villî mastar oldukları için başlarına harf-i cer gelir, mahallen mecrûr olurlar. Harf-i cerler mütekellim “ya”sı dışında bir isme muzaf olan

beş ismin (أَبٌ، أَحْ، حَمٌ، فُو، دُو) başına geldikleri zaman bu isimleri sakın “ya” ile mecrûr yapmaktadırlar.

Cümle oluştururken harf-i cerleri kullanabilme

Harf-i cerler konusu ile ilgili tüm bilgiler metin içinde gösterilmiştir. Harf-i cerlerin hangi harfler olduğu, her harf-i cerin cümle oluşumuna kattığı anlam, fiilleri isimlere bağlama görevleri, başına harf-i cer gelen isimlerin türleri ve irabları örneklerle işlenmiştir. Bu bilgileri elde ettikten sonra kendimiz cümle kurma çabasına girmeliyiz. Bunun yanında çokça Arapça metinler okumalı, bilgilerimizi içimizde kendiliğinden işleyen bir melekeye dönüştürmeliyiz.

Kendimizi Sınayalım

1. الدُّكَّانُ خَالٍ مِنَ الْمُشْتَرِينَ cümlesindeki harf-i cer ve mecrûr isim aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. مِنْ-خَالٍ
 - b. مِنَ-الْمُشْتَرِينَ
 - c. الدُّكَّانُ-مِنْ
 - d. مِنْ
 - e. الْمُشْتَرِينَ
2. تُقَامُ مُسَابَقَةٌ فِي النَادِي الْأَدَبِيِّ cümlesindeki mecrûr isim ve cer alameti aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. الْأَدَبِيِّ، kesra ile mecrûrdur
 - b. مُسَابَقَةٌ، mukadder kesra ile mecrûrdur
 - c. تُقَامُ، fiil olduğu için mahallen mecrûrdur
 - d. فِي، harf-i cerler mebnî oldukları için mahallen mecrûrdur
 - e. النَادِي- menkûs isim olduğu için kelimenin sonunda bulunan “ya” harekeyi gizlemektedir, mukadder bir kesra ile mecrûrdur
3. تَشْتَهُرُ مَدِينَةُ آتَالِيَا بِإِعْتِدَالِ جَوَّهَا cümlesindeki müte‘allak aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. مَدِينَةُ آتَالِيَا
 - b. جَوَّهَا
 - c. إِعْتِدَالِ
 - d. تَشْتَهُرُ
 - e. بِإِعْتِدَالِ جَوَّهَا

4. سَأَقْدَمُ الْأَزْهَارَ الَّتِي جَمَعْتُهَا إِلَى مُعَلِّمَتِي الْمَرِيضَةِ. cümlesinin en doğru Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?
- Topladığı çiçekleri hasta olan öğretmenime takdim edeceğim.
 - Topladığım çiçekleri hasta öğretmenime takdim edeceğim.
 - Toplanan çiçekleri hasta olan öğretmenimize takdim edeceğiz.
 - Onun topladığı çiçekleri hasta olan öğretmenime takdim edeceğim.
 - Bu çiçekleri ben topladım ve onları hasta öğretmenime takdim edeceğim.
5. اِبْتَعَدَ الطَّلَابُ عَنِ الْمَدْرَسَةِ قَبْلَ سَاعَةٍ cümlesinde altı çizili kelimenin zıt anlamlısı hangisidir?
- اِقْتَرَبَ مِنْ
 - اسْتَمَعَ إِلَى
 - اهْتَمَّ بِ
 - فَرَّ مِنْ
 - سَارَ إِلَى

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- b** Yanıtınız doğru değilse “Harf-i Cer, Câr-Mecrûr” konusunu yeniden okuyunuz.
- e** Yanıtınız doğru değilse “Mecrûr İsimlerin İrâbı” konusunu yeniden okuyunuz.
- d** Yanıtınız doğru değilse “Müte‘allak” konusunu yeniden okuyunuz.
- b** Yanıtınız doğru değilse “Okuma Parçası”nı yeniden okuyunuz.
- a** Yanıtınız doğru değilse zıt anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmayı gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

1. دَهَبْتُ زَيْتَبُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. Cümlesinde (إلى) harf-i ceri açık isim alan (المدرسة) kelimesinin önüne gelmiş ve onu kesre ile mecrûr yapmıştır.
2. رَأَى أَحْمَدُ سَلِيمًا وَسَلَّمَهُ عَلَيْهِ. cümlesinde (علي) harf-i ceri zamir’in önüne gelmiştir, zamirler harekesi değişmeyen mebnî kelimelerden oldukları için onu mahallen mecrûr yapmıştır.
3. أَخَذْتُ الْكِتَابَ مِنْ سَمِيرٍ. cümlesinde (من) harf-i ceri özel isim olan (سمير) in başına gelerek onu kesra ile mecrûr yapmıştır.

4. رأي أحمد كلباً وابتعد عنه. Cümlesinde (عَنْ) harfi ceri mebnî kelimelerden olan zamirin başına gelerek onu mahallen mecûr kılmıştır.

Sıra Sizde 2

1. اِبتعد عن السكر. cümlesinde (عَنْ) harf-i cerinin mûte'allakı (اِبتعد) fiilidir. Harf-i cer fiilin anlamını mef'ûlü olan (السكر) kelimesine bağlamış ve önündeki bu ismi kesra ile mecrûr yapmıştır.

2. ذهب الطالب إلى المدرسة. cümlesinde (إلى) harf-i cerinin mûte'allakı (ذهب) fiilidir. Fiil mef'ûlü olan (المدرسة) kelimesini harf-i cer vasıtasıyla almıştır. Harf-i cer önündeki bu ismi kesra ile mecrûr yapmıştır.

3. ما جاءنا من بشرٍ. cümlesinde (من) harf-i ceri zaittir, olumsuz cümle içinde gelmiştir, mecrûru nekredir ve kesra ile mecrûr olmuştur, mûte'allakı yoktur.

4. سعيد في العرفة. cümlesinde (في) harf-i cerinin mûte'allakı cümleden düşmüştür (mahzûf), takdiri (موجود) kelimesidir, önünde bulunan (العرفة) ismini kesra ile mecrûr yapmıştır.

5. عائشة في المصلى. cümlesinde (في) harf-i cerinin mûte'allakı cümleden düşmüştür, takdiri (موجود) kelimesidir, önünde bulunan (المصلى) ismini mecrûr yapmıştır. Ancak önündeki isim maksûr isimlerden olduğu için sonundaki elif-i maksûre harekeyi gizlemektedir, kesre elifte takdir edilmektedir.

Sıra Sizde3

1. شعرت. (شعر) fiili (ي) harf-i ceri ile kullanılınca "hissetti, algıladı" anlamını kazanmaktadır.

2. عنى. (عن) fiili (عَنْ) harf-i ceriyle kullanılınca "dersi astı, okulu kırdı" anlamını kazanmaktadır.

3. عنى. (أبعد) fiili (عَنْ) harf-i ceriyle kullanılınca "uzak tuttu, uzaklaştırdı" anlamını kazanmaktadır.

4. على. (على) fiili (على) harf-i ceriyle kullanılınca "yapıştı, tutundu, bağlı kaldı" anlamlarını kazanmaktadır.

5. إلى. (إلى) fiili (إلى) harf-i ceriyle kullanılınca "kulak verdi, dinledi" anlamını kazanmaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

el-Galâyîni, M. (1982) *Câmi'u'd-Durûs el-Arabiyye*, Beyrut.

Uralgiray, Y. (1986), *İlk ve İleri Dilbilgisi*, Riyad.

Çörtü, M.M, (1997), *Arapça Cümle Kuruluşu ve Tercüme Teknikleri*, İstanbul.

Çörtü, M. M. (2009), *Arapça Dilbilgisi Nahiv*, İstanbul.

Çörtü, M. M. (2006), *Arapça Dilbilgisi Sarf*, İstanbul.

9

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Muzâf (Tamlanan) ve Muzâfun ileyhi (Tamlayan) belirleyebilecek,
- Muzâfın başında belirlilik takısı olan harf-i tarîfin (ل) ve sonunda da varsa tenvinin hiçbir zaman bulunmayacağını ifade edebilecek,
- Muzâfun İleyhin daima mecrûr olduğunu ayırt edebilecek,
- Muzâfın irabının da cümle içindeki durumuna göre değiştiğini belirleyebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Muzâf
- Muzâfun ileyh
- Mecrûr
- İzâfet terkibi

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe gramer kitaplarından isim tamlamasına göz atınız
- Altıncı ve yedinci ünitelerden isim cümlesinin öğeleri olan mübteda, haber ve fiil cümlesinin öğeleri olan fâil, mef'ûl konusunu inceleyiniz
- Hüseyin Günday ve Şener Şahin'in Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) kitabından isim tamlaması konusunu okuyunuz.

İsim Tamlaması

الإضافة

GİRİŞ

Bütün dillerde olduğu gibi Arapça'da da cümleler çeşitli kelimelerden oluşmaktadır. İster fiil ister isim cümlesi olsun, bunları oluşturan unsurlar fiil, isim ya da harf türlerinden birine girer. Yine, kullandığımız isim türündeki sözcükler, cümlelerde, değişik terkipler şeklinde karşımıza çıkabilir. Bu terkiplerden yaygın olarak kullanılan ikisi “Sıfat” ve “İzâfet” terkipleridir. Bunlardan “Sıfat Terkibi” konusu, Onuncu Ünite’de ele alınacaktır.

Konumuz olan İzâfet ter kibine gelince, dilimizde bunu karşılayan uygun terim “İsim Tamlaması”dır. Türkçemiz’deki “Tamlanan” sözcüğü ile Arapça’daki “Muzâf” kavramı; “Tamlayan” sözcüğü ile de “Muzâfun ileyh” kavramı anlaşılır.

Terkipteki öge dizilimi açısından Arapça ile Türkçe arasındaki farklılık - sıfat tamlamasında olduğu gibi- isim tamlamasında da kendisini gösterir. Bir Arapça’da izafet ter kibini oluşturan ögelerin sıralaması ile Türkçe’deki isim tamlamasını oluşturan ögelerin sıralaması birbirinin tam tersidir. Sözelimi, Türkçemizde, “*Okulun müdürü*” dediğimizde asıl vurgulanan ögeyi (tamlananı) ikinci sırada zikretmiş oluyoruz. Halbuki Arapça’da asıl vurgulanan öge yani muzâf, ter kibin daima ilk ögesini oluşturmaktadır:

مُدِيرُ الْمَدْرَسَةِ

Konuya ilişkin dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta da şudur: İsim tamlamasında, irap bakımından, ögelerden biri (muzâfun ileyh) daima sabit kalırken, diğerinin (muzâfin) irabı cümle içindeki yerine göre değişkenlik arz eder.

INTERNET

Konu hakkında bilgi almak için www.turkcebilgi.com, www.onlinearabic.net, www.arapcaokulu.com adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

الْمُسْتَمِعُ الْوَحِيدُ

ذَهَبَ أَسْتَاذُ الْقَانُونِ الدُّوَلِيِّ إِلَى كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ لِیُلْقِيَ مُحَاضَرَتَهُ. كَانَتْ هَذِهِ هِيَ الْمُحَاضَرَةُ الْأَخِيرَةَ فِي الْفَصْلِ الدَّرَاسِيِّ الْأَوَّلِ، وَ بَعْدَهَا تَبْدَأُ عَطْلُهُ نِصْفِ الْعَامِ الدَّرَاسِيِّ. وَصَلَ الْأَسْتَاذُ إِلَى الْغُرْفَةِ بِخُطُواتٍ سَرِيعَةٍ كَعَادَتِهِ، دُونَ أَنْ يَنْظُرَ حَوْلَهُ، وَذَهَبَ إِلَى مَكَانِهِ أَمَامَ الْمَقَاعِدِ. أَخْرَجَ أَوْزَاقَ الْمُحَاضَرَةِ وَوَضَعَهَا أَمَامَهُ، وَقَبِلَ أَنْ يَبْدَأَ الْكَلَامَ رَفَعَ رَأْسَهُ، وَنَظَرَ أَمَامَهُ فَلَمْ يَجِدْ حَرَكَةً وَلَمْ يَسْمَعْ صَوْتِ أَيِّ طَالِبٍ، وَ لَمْ يَرَ فِي الْمَقَاعِدِ سِوَى شَابِّ صَغِيرٍ جَلَسَ فِي أَحَدِ أَرْكَانِ الْغُرْفَةِ الْوَاسِعَةِ. وَ تَعَجَّبَ الْأَسْتَاذُ، كَيْفَ لَمْ يَبْقَ فِي الْغُرْفَةِ سِوَى طَالِبٍ وَاحِدٍ. وَبَدَأَ يُلْقِي الْمُحَاضَرَةَ لِلْمُسْتَمِعِ الْوَحِيدِ.

وَاسْتَمَرَ الْأَسْتَاذُ فِي مُحَاضَرَتِهِ الْهَامَّةِ، وَأَخَذَ يَتَكَلَّمُ وَيَتَكَلَّمُ... وَبَيْنَ الْحَيْنِ وَالْحَيْنِ يَنْظُرُ إِلَى الْمُسْتَمِعِ الْوَحِيدِ، مَرَّتْ سَاعَتَانِ ثُمَّ انْتَهَى الْأَسْتَاذُ الْكَبِيرُ مِنَ الْمُحَاضَرَةِ الْخُصُوصِيَّةِ وَأَقْبَلَ عَلَى الشَّابِّ الصَّغِيرِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَقَالَ لَهُ: أَنَا سَعِيدٌ جَدًّا بِكَ يَا صَدِيقِي، لِأَنَّكَ الْمُسْتَمِعُ الْوَحِيدُ، وَأَشْكُرُكَ عَلَى حُبِّكَ لِلْعِلْمِ. أَظُنُّكَ قَدْ فَهِمْتَ كُلَّ أَفْكَارِي فِي هَذَا الْمَوْضُوعِ. كُنْتُ أَرْجُو أَنْ يَكُونَ جَمِيعُ الطُّلَابِ مِثْلَكَ. قُلْ لِي: مَا اسْمُكَ?... وَلَكِنَّ الشَّابَّ الصَّغِيرَ سَكَتَ وَلَمْ يَنْطِقْ. لَمْ يَعْرِفْ مَاذَا يَقُولُ، وَظَهَرَ الْخَوْفُ وَالْحُجَلُ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أَجَابَ فِي اضْطِرَابٍ: أَنَا... أَنَا لَسْتُ طَالِبًا. أَنَا ابْنُ الْبَوَّابِ يَا سَيِّدِي، وَ أَبِي طَلَبَ مِنِّي أَنْ أَنْقُلَ مَقَاعِدَ الْفَصْلِ إِلَى الْحَارِجِ وَ أَنْظِفَ أَرْضَ الْغُرْفَةِ بَعْدَ أَنْ تَنْتَهِيَ مِنْ مُحَاضَرَتِكَ.

Kaynak: Komisyon (ts.), el-Kirâatu'l-Muyessera, İstanbul

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplayınız.

1. أَيْنَ ذَهَبَ أَسْتَاذُ الْقَانُونِ الدُّوَلِيِّ؟
2. لِمَاذَا ذَهَبَ أَسْتَاذُ الْقَانُونِ الدُّوَلِيِّ إِلَى كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ؟
3. كَيْفَ وَصَلَ الْأَسْتَاذُ إِلَى الْغُرْفَةِ؟
4. هَلْ سَمِعَ صَوْتِ أَيِّ طَالِبٍ؟
5. لِمَ تَعَجَّبَ الْأَسْتَاذُ؟
6. هَلِ اسْتَمَرَ الْأَسْتَاذُ فِي مُحَاضَرَتِهِ الْهَامَّةِ؟
7. كَمْ سَاعَةً مَرَّتْ؟
8. عَلَى مَنْ أَقْبَلَ الْأَسْتَاذُ؟
9. مَاذَا قَالَ الْأَسْتَاذُ لِلشَّابِّ؟
10. مَاذَا قَالَ الشَّابُّ لِلأَسْتَاذِ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerden seçiniz.

(وَاصِلٌ، مَضَتْ، بَدَأَ، حَيًّا، أَكْمَلَ، نَحَّى، الْكَرَاسِي، الصَّفُّ، فَتَى، مَسْرُورٌ)

1. كَانَتْ هَذِهِ هِيَ الْمُحَاضَرَةُ الْأَخِيرَةَ فِي الْفَصْلِ الدَّرَاسِيِّ الْأَوَّلِ.

2. ذَهَبَ إِلَى مَكَانِهِ أَمَامَ الْمَقَاعِدِ.
3. لَمْ يَرِ فِي الْمَقَاعِدِ سِوَى شَابِّ صَغِيرٍ.
4. تَعَجَّبَ الْأُسْتَاذُ.
5. اسْتَمَرَ الْأُسْتَاذُ فِي مُحَاضَرَتِهِ الْهَامَّةِ.
6. مَرَّتْ سَاعَتَانِ.
7. انْتَهَى الْأُسْتَاذُ الْكَبِيرُ مِنَ الْمَحَاضَرَةِ الْخُصُوصِيَّةِ.
8. أَقْبَلَ الْأُسْتَاذُ عَلَى الشَّابِّ الصَّغِيرِ وَ سَلَّمَ عَلَيْهِ.
9. قَالَ لَهُ: أَنَا سَعِيدٌ جَدًّا بِكَ يَا صَدِيقِي.
10. ظَهَرَ الْحُؤُوفُ وَ الْحَجَلُ عَلَى وَجْهِهِ.

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerden seçiniz.

(شَقِيٌّ، اِخْتَفَى، الدَّاخِلُ، جَاءَ، يَسْكُتُ، خَلَفَ، تَنْتَهَى، بَطِيئَةٌ، الْأُولَى، فِي اِطْمِئْنَانٍ)

1. ذَهَبَ أُسْتَاذُ الْقَانُونِ الدُّوْلِيِّ إِلَى كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ.
2. كَانَتْ هَذِهِ هِيَ الْمَحَاضَرَةُ الْأَخِيرَةَ.
3. تَبَدَّلَ غُطَّلَةٌ نَصْفِ الْعَامِ الدِّرَاسِيِّ.
4. وَصَلَ الْأُسْتَاذُ إِلَى الْعُرْفَةِ بِخُطُوبَاتٍ سَرِيعَةٍ.
5. ذَهَبَ الشَّابُّ إِلَى مَكَانِهِ أَمَامَ الْمَقَاعِدِ.
6. أَخَذَ الْأُسْتَاذُ يَتَكَلَّمُ.
7. أَنَا سَعِيدٌ جَدًّا بِكَ يَا صَدِيقِي.
8. ظَهَرَ الْحُؤُوفُ وَ الْحَجَلُ عَلَى وَجْهِهِ.
9. أَجَابَ الشَّابُّ فِي اضْطِرَابٍ.
10. أَبِي طَلَبَ مِنِّي أَنْ أَنْقُلَ مَقَاعِدَ الْفَصْلِ إِلَى الْحَارِجِ.

4. Altı çizili cemi (çoğul) isimlerin müfretlerini (tekellerini) bulunuz.

1. ذَهَبَ أُسْتَاذُ الْقَانُونِ الدُّوْلِيِّ إِلَى كَلِيَّةِ الْحُقُوقِ لِيَلْقِيَ مُحَاضَرَتَهُ.
2. وَصَلَ الْأُسْتَاذُ إِلَى الْعُرْفَةِ بِخُطُوبَاتٍ سَرِيعَةٍ كَعَادَتِهِ.
3. ذَهَبَ إِلَى مَكَانِهِ أَمَامَ الْمَقَاعِدِ.

4. أَخْرَجَ أَوْزَاقَ الْمُحَاضِرَةِ وَوَضَعَهَا أَمَامَهُ.
5. جَلَسَ فِي أَحَدِ أَرْكَانِ الْغُرْفَةِ الْوَاسِعَةِ.
6. أَطْنَكَ قَدْ فَهَمْتَ كُلَّ أَفْكَارِي فِي هَذَا الْمَوْضُوعِ.
7. كُنْتُ أَرْجُو أَنْ يَكُونَ جَمِيعَ الطَّلَابِ مِثْلَكَ.

5. Altı çizili müfret (tekil) isimlerin cemilerini (çoğullarını) bulunuz.

1. ذَهَبَ أَسْتَاذُ الْقَانُونِ الدَّوْلِيِّ إِلَى كَلْبِيَةِ الْحَقُوقِ لِيُلْقِيَ مُحَاضِرَتَهُ.
2. كَانَتْ هَذِهِ هِيَ الْمُحَاضِرَةُ الْأَخِيرَةَ فِي الْفَصْلِ الدِّرَاسِيِّ الْأَوَّلِ.
3. وَصَلَ الْأَسْتَاذُ إِلَى الْغُرْفَةِ بِخُطُواتٍ سَرِيعَةٍ كَعَادَتِهِ.
4. ذَهَبَ إِلَى مَكَانِهِ أَمَامَ الْمَقَاعِدِ.
5. أَخْرَجَ أَوْزَاقَ الْمُحَاضِرَةِ وَوَضَعَهَا أَمَامَهُ.
6. قَبِلَ أَنْ يَبْدَأَ الْكَلَامَ رَفَعَ رَأْسَهُ.
7. نَظَرَ أَمَامَهُ فَلَمْ يَجِدْ حَرَكَةً وَ لَمْ يَسْمَعْ صَوْتَ أَيِّ طَالِبٍ.
8. لَمْ يَرِ فِي الْمَقَاعِدِ سِوَى شَابِّ صَغِيرٍ جَلَسَ فِي أَحَدِ أَرْكَانِ الْغُرْفَةِ الْوَاسِعَةِ.
9. تَعَجَّبَ الْأَسْتَاذُ، كَيْفَ لَمْ يَبْقَ فِي الْغُرْفَةِ سِوَى طَالِبٍ وَاحِدٍ.
10. بَدَأَ يُلْقِي الْمَحَاضِرَةَ لِلْمُسْتَمْعِ الْوَحِيدِ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(جاء الأستاذ إلى الفصل بخطواتٍ سريعةٍ كعادته، دون أن ينظر حوله)

- a. Hoca etrafına bakarak sınıfa hızlı adımlarla geldi.
- b. Profesör kendisine kimse bakmadan hızlı adımlarla sınıfa geldi.
- c. Hoca sınıfa her zamanki gibi etrafına bakmadan hızlı adımlarla geldi.
- d. Hızlı adımlarla ve etrafına bakmadan sınıfa gitmek hocanın âdetidir.
- e. Hoca hiç olmadığı gibi sınıfa etrafına bakınmadan ve hızlı adımlarla geldi.

(أبي طلب مني أن أنقل مقاعد الفصل إلى الخارج وأنظف الأرض بعد أن تنتهي من محاضرتك)

- a. Babam benden, sen dersini bitirinceye kadar sınıfı iyice temizlememi ve sandalyeleri dışarı taşımamı istedi.
- b. Babam benden sen konferansı verdikten sonra sıraları dışarıya taşıyıp sınıfı iyice temizlememi istedi.

- c. Babam, sen dersi verdikten sonra sandalyeleri dışarı taşımak ve sınıfı temizlemek istedi.
- d. Babam benden sen konferansı bitirdikten sonra önce koltukları dışarı çıkarıp sonra da yerleri silmemi istedi.
- e. Babam benden, sen dersini bitirdikten sonra sınıfın sandalyelerini dışarı taşıyıp zemini temizlememi istedi.

DİLBİLGİSİ

İSİM TAMLAMASI

Tanım: Biri ‘Tamlanan’ (muzâf) diğeri ‘Tamlayan’ (muzâfun ileyh) adındaki iki sözcükten oluşan tamlamadır. Bir isim tamlaması; “tamlanan” kelimenin

- a. kime ve neye ait olduğunu هَذِهِ سَيَّارَةٌ عَلَيَّ (Bu Ali’nin arabasıdır)
- b. hangi şeyden yapıldığını هَذَا قَمِيصٌ خَرِيرٌ (Bu bir ipek gömlektir)
- c. neye benzediğini عَامَلْتُهُ مُعَامَلَةَ الصَّدِيقِ (Ona arkadaş gibi davrandım)

belirtmek suretiyle “tamlanan kelimenin anlamındaki bir kapalılığı” giderme amacı taşır. Bir isim tamlamasını oluşturan muzâf ve muzâfun ileyh ile ilgili olarak şunlar söylenebilir:

1. Bir isim tamlaması yapılırken, muzâfun başındaki harf-i tarif (ل) veya sonundaki tenvin kaldırılır.

2. İsim tamlamasının bir parçası durumundaki muzâf, içinde yer aldığı cümlede fâil, mefûl, mübteda, haber gibi çok önemli dilbilgisel roller üstlenir. Dolayısıyla muzâf olan bir sözcük, daima, yukarıda sıraladığımız bu rollerin gerektirdiği harf veya hareke değişikliklerine maruz kalır.

3. Muzâfun ileyh daima mecrûrdur. Dolayısıyla; -muzâfun ileyh olmaları durumunda- tekil, cem-i teksir ve cem-i müennes sâlim sözcüklerin sonları meksurdur (esrelidir).

4. Muzâf’ın aksine, muzâfun ileyh, bir cümlenin temel öğelerinden kabul edilen mübteda, haber, fâil, mefûl gibi müstakil bir öge görevi üstlenemez. Muzâfun ileyh’in cümlede oynadığı tek rol, kendisinden önceki sözcüğü (muzâfı) bir biçimde tamlayarak ondaki anlamsal kapalılığı gidermeye çalışmaktan ibarettir. Bu nedenle bir Arapça cümleyi analiz ederken muzâfun ileyh olan bir sözcüğe ‘**muzâfun ileyh olmak**’ dışında bir görev yüklenmemelidir.

5. Muzâfun ileyh marife bir kelime ise muzâf da ondan marifelik kazanarak marife bir kelime haline gelir. Şayet muzâfun ileyh nekre ise muzâf ondan dolayı marifelik değil tahsis kazanmış (bir miktar daha belirgin hale gelmiş) olur.

Muzâf (tamlanan) cümlede şu unsurlardan biri olarak yer alır:

1. Muzâf Ögesinin Cümlede Mübteda Oluşu

Altıncı Ünite de izah edildiği gibi bir isim cümlesi mübteda ve haberden oluşur. Mübteda, cümleye kendisiyle başlanan isim, haber de, mübteda ile ilgili olarak hüküm ifade eden kısımdır. Mübteda ve haber daima merfû'dur (yani mübteda; müfred, cem-i teksir ve cem-i müennes sâlim sınıfına giren isimlerden biri ise irabı zamme (ötre) ile; tesniye ise irabı elif harfiyle; cem-i müzekker sâlim ise irabı vav harfiyle yapılır). Muzâf, isim cümlesinde mübteda ögesi olduğunda, hem başındaki harfi tarif (ل) hem de varsa sonundaki tenvin () kaldırılır.

Örnek: رَئِيسُ الْعَائِلَةِ مُهَنْدِسٌ فِي الْمَصْنَعِ (Ailenin reisi fabrikada mühendistir.) Bu cümle, isimle başladığı için isim cümlesidir. Mübteda olan isim رَئِيسُ kelimesidir. Bu kelime muzâf olduğu için başında harfi tarif, sonunda da tenvin yoktur. Harekesinin merfû' (ötreli) oluşu mübteda olmasındandır. الْعَائِلَةِ kelimesi de muzâfun ileyh olduğu için mecrûrdur (esreli). مُهَنْدِسٌ cümlelerin haberi olduğu için merfû'dur.

SIRA SİZDE

1

Aşağıdaki cümlelerde mübteda ögesini, muzâf olacak biçimde düzenleyiniz.

الْبَابُ الْبَيْتُ جَدِيدٌ جَدًّا

الْبَابُ الْكَلْبِيُّ مُغْلَقٌ يَوْمَ الْأَحَدِ.

2. Muzâfın Cümlede Haber Oluşu

Muzâf, bir isim cümlesinde haber ögesi olarak görev yapabilir.

Örnek: هُنَا مَدْخَلُ الْكُلْبِيَّةِ (Burası fakültenin girişidir). Bu cümle isimle başladığı için isim cümlesidir. هُنَا kelimesi cümlelerin mübtedasıdır. Haber ise مَدْخَلُ lafzıdır, muzâf olduğu için başında harfi tarif, sonunda da tenvin yoktur. Harekesinin merfû' (ötreli) oluşu haber olmasındandır. الْكُلْبِيَّةِ lafzı da muzâfun ileyh olduğu için mecrûrdur (esreli).

SIRA SİZDE

2

Aşağıdaki cümlelerde haberi muzâf olacak şekilde düzenleyerek yeniden yazınız.

هَذِهِ الْقَوَاعِدُ الْمَصْرَفُ

مُحَمَّدٌ الرَّسُولُ اللَّهُ

3. Muzâfın Cümlede Fâil Oluşu

Yedinci Ünite de izah edildiği gibi bir fiil cümlesi, asgari bir fiil ve bir fâilden oluşur. Fiil cümlesinde fiil daima başta bulunur. Bu cümlede eylemi gerçekleştirene de fâil ismi verilir. Mübteda ve haberde olduğu gibi fâil de daima merfû'dur. Fâil muzâf olarak geldiğinde başında bulunan harfi tarif (ل) ve varsa sonundaki tenvin () kaldırılır.

SIRA SİZDE

3

Örnek: خَرَجْتُ كَلِيَّةُ الْاِقْتِصَادِ مِائَةَ طَالِبٍ هَذَا الْعَامِ (İktisat Fakültesi bu yıl yüz öğrenci mezun etti). Bu cümle fiil ile başladığı için fiil cümlesi adını alır. خَرَجْتُ fiil olup onu takip eden كَلِيَّةُ kelimesi de fâildir. Bu lafız muzâf olduğu için başında harfî tarif, sonunda da tenvin yoktur. Merfû' oluşu fâil olmasındandır. الْاِقْتِصَادِ kelimesi de muzâfun ileyh olduğu için mecrûrdur.

Aşağıdaki fiil cümlelerini fâilin muzâf olabilmesi için yeniden şekillendirip yazınız.

بَرَدَاذُ الْعَدَدُ الطَّلَابُ يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ

يَمُرُّ الْقَطَارُ الصَّبَاحُ بِدُونِ تَوْقُفٍ

4. Muzâfın Cümlede Mef'ûlün Bih Oluşu

Yedinci Ünite de izah edildiği gibi bir fiil cümlesi fiil, fâil ve -icap ettiğinde-fâilin doğrudan tesir ettiği bir mef'ûlün bih ögesinden oluşur. Mef'ûlün bih daima mansûbtur. Mef'ûlün bih muzâf olarak geldiğinde başında bulunan harfî tarif (ال) ve varsa sonundaki tenvin () kaldırılır.

Örnek: اشْتَرَيْتُ سَاعَةً اَلْيَدِ مِنَ الْيَابَانِ (Kol saatini Japonya'dan aldım). Bu cümle fiil ile başladığı için fiil cümlesi adını alır. اشْتَرَيْتُ fiil olup onu takip eden تِ zamiri fâildir. سَاعَةً kelimesi fâilin yaptığı işten doğrudan etkilendiği için mef'ûlün bihtir. Muzâf olduğu için de başında harf-i tarif, sonunda da tenvin yoktur. Mansûb oluşu mef'ûlün bih olmasındandır. اَلْيَدِ kelimesi de muzâfun ileyh olduğu için mecrûrdur.

SIRA SİZDE

4

Aşağıdaki fiil cümlelerinde mef'ûlün bihi, isim tamlaması kurallarını dikkate alarak muzâf haline getiriniz.

قَابِلُ التَّرْبِيلِ الْمُدِيرُ الْقُنْدُقُ

سَأَلْتُ الْمُوَطَّفُ الْاِسْتِغْلَامَاتُ عَنْ مَكَانِ الْمُشْحَفِ

5. Muzâfın Başında Harf-i cer Bulunması

Sekizinci Ünite de izah edildiği gibi harf-i cer adı verilen harflerden sonra gelen isimler daima mecrûr olur. Bu harfler muzâf olan bir ismin başına gelecek olursa bu ismi mecrûr yaparlar.

Örnek: سَلَّمْتُ جَوَازَ سَفَرِي لِمُوَطَّفِ الْاِسْتِغْبَالِ (Pasaportumu resepsiyon görevlisine teslim ettim). Bu fiil cümlesinde bulunan سَلَّمْتُ fiil olup onu takip eden تِ zamiri fâildir. جَوَازِ kelimesi fâilin yaptığı işten doğrudan etkilendiği için mef'ûlün bih olup ayrıca muzâf, سَفَرِي kelimesi de muzâfun ileyhtir. Harf-i cer ise ل dır. مُوَطَّفِ kelimesi muzâf, الْاِسْتِغْبَالِ de muzâfun ileyhtir.

SIRA SİZDE

5

Aşağıdaki cümlelerde harf-i cerle mecrûr olan isimleri izafet kurallarını dikkate alarak muzâf yapınız.

أَعْجِبْتُ بِاللَّوْنِ السَّيَّارَةِ

لَا أَحَافُ مِنَ الظَّلَامِ اللَّيْلِ

6. Muzâf'ın Cümlede Tesniye (Müsennâ= İkil) İsim Oluşu

Üçüncü Ünite de isimlerin ikil yapıma kuralları ayrıntılı bir şekilde izah edilmişti. Kurala göre bir isim ikil yapılmak istendiğinde merfû' durumunda ismin sonuna ن eki, mansûb ve mecrûr durumda da ن eki getirilir. İşte bu ikil isimler başka bir isme muzâf yapılacak olursa sonlarındaki ن harfi mutlaka düşürülerek yazılır.

Örnek: اشترت كتابي التاريخ من تلك المكتبة (İki tarih kitabını şu kitapçıdan aldım). Bu fiil cümlesinde bulunan اشترت fiil olup onu takip eden ت zamiri fâildir. كتابي kelimesi fâilin yaptığı işten doğrudan etkilendiği için mef'ûlün bih olup mansûbtur, nasb alâmeti de ikil olması sebebi ile ي dir. Muzâf olan isim tesniye olduğu için de kural gereği sonundaki ن harfi düşmüştür, التاريخ kelimesi ise muzâfun ileyhtir ve mecrûrluk alâmeti de sonundaki kesra harekesidir.

DİKKAT

İzah edildiği gibi tesnîyeler muzâf olduğunda sonlarındaki nun harfleri düşer. Ancak mansûb veya mecrûr durumda olan tesnîyeden nun harfi düştükten sonraki ي harfi sakın olmasına rağmen kendisinden sonraki isme birleşebilmesi için bu harf ي kesre ile harekelenir, o şekilde okunur ve yazılır. Örnek: أخذت قلمي الطالب (Öğrencinin iki kalemini aldım)

SIRA SİZDE

6

Aşağıdaki cümlelerde tesniye (ikil) isimleri gerekli değişikliği yaparak, isim tamlamasının muzâf ögesine dönüştürünüz.

يَدَانِ الطُّفْلِ نَظِيفَتَانِ دَائِمًا

تَلَمَعُ عَيْنَانِ الْقَطْرِ فِي اللَّيْلِ

7. Muzâfın Cümlede Cem-i Müzekker Sâlim (Kurallı Eril Çoğul) Oluşu

Üçüncü Ünite de isimlerin çoğul yapıma konusunda ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı üzere cem-i müzekker sâlim yapılacak ismin sonuna merfû' durumda ون eki, mansûb ve mecrûr durumda da ين eki getirilir. İşte bu çoğul isimler başka bir isme muzâf yapılacak olursa bunların sonlarındaki ن harfi mutlaka düşürülerek yazılır ve geriye hangi harfler kalıyorsa onlar olduğu gibi bırakılır.

Örnek: يجلسُ معلّمو المَدْرَسَةِ فِي قَاعَةِ الإِجْتِمَاعِ (Okulun öğretmenleri toplantı salonunda oturuyorlar). Bu fiil cümlesinde bulunan يجلسُ fiil olup onu takip eden معلّمو kelimesi de fâildir. Bu arada muzâf olduğu için de sonundaki ن harfi düşmüştür. المَدْرَسَةِ kelimesi ise muzâfun ileyh olduğu için mecrûrdur ve mecrûrlük alâmeti de kesradır.

SIRA SİZDE

7

Aşağıdaki cümlelerde cem-i müzekker sâlim isimleri kurallara uygun bir şekilde muzâf ögesine dönüştürünüz.

قَطَعَ الْفَالَاخُونَ الْقَرْيَةَ أَشْجَارَ الْعَابَةِ

سَلَّمْتُ عَلَى الْمُهَنْدِسُونَ الْمَصْنَعِ

DİKKAT

Bir ismin sonuna zamir birleşmiş ise bu isim muzâf ve zamir de muzâfun ileyh olur. Bu konu ileride zamirler bahsinde ele alınacaktır. Muzâfun ileyh mecrûr olmasına rağmen bu zamirlerin harekesinin hiç değişmediği (mebnî) unutulmamalıdır. Fakat zamire bitişen isim muzâf olduğu için başında harfi tarif ve sonunda tenvin asla bulunmaz.

Örnek: سَيَّارَتُهَا ، قَلَمُكَ ، كِتَابُهُ Bu tamlamalarda bulunan ilk kelimeler muzâf, zamirler ise muzâfun ileyhtir. Sözelimi birinci örnekte, كِتَابُ muzâf ve onu takibeden هُ zamiri de muzâfun ileyhtir.

DİKKAT

Bazı isimler ve zarflar da genellikle isim tamlaması şeklinde kullanıldığı için bunlardan sonra gelen isimler de muzâfun ileyh olur. Şimdi bunlardan bazılarına değinelim.

Örnekler:

مُعْظَمُ النَّاسِ (İnsanların çoğu)

كُلُّ الطَّلَابِ (Öğrencilerin hepsi)

بَعْضُ الطَّلَابِ (Öğrencilerin bir kısmı)

بَعْدَ الدَّرْسِ (Dersten sonra)

قَبْلَ الدَّرْسِ (Dersten önce)

أَمَامَ الْبَيْتِ (Evin önünde)

خَلْفَ الْمَدْرَسَةِ (Okulun arkasında)

DİKKAT

İsim tamlaması bazen ikiden fazla isimle de yapılır. Bu tür tamlamalara zincirleme isim tamlaması adı verilir. Bu şekilde yapılan isim tamlamalarında harf-i tarif veya tenvin en sondaki isimde bulunur. Bu tamlamalarda baştaki isim muzâf, sondaki isim de muzâfun ileyhtir. Arada kalan isim veya isimler ise hem muzâf hem de muzâfun ileyh olur.

Örnekler:

كِتَابُ طَالِبِ الْعِلْمِ (İlim talebesinin kitabı)

Bu tamlamada كِتَابُ lafzı muzâf, طَالِبِ kelimesi hem muzâfun ileyh hem de muzâf, الْعِلْمِ sözcüğü de sadece muzâfun ileyhtir.

عَجَلَةٌ سَيَّارَةٌ أُجْرَةٌ (Bir ticari taksinin tekerleği)

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki isim cümlelerinde, mübteda öğeleri muzâf biçiminde gelmiştir. Örnekte olduğu gibi bunları tespit ediniz.

Örnek: طَيِّبُ الْعُيُونِ فِي عِيَادَتِهِ

Muzâf olarak gelen mübteda: طَيِّبُ

1. سَفْحُ الْجَبَلِ قَرِيبٌ مِنَ الْقَرْيَةِ.

2. حَارِسُ الْقَرْيَةِ يَحْرُسُ الْبُيُوتَ.

3. صَلَاةُ الْعَصْرِ أَرْبَعُ رَكَعَاتٍ .
4. سَيَّارَةُ الْأُسْتَاذِ قَدِيمَةٌ جَدًّا .
5. بُيْتُ الْمُدِيرِ أَمَامَ بَيْتِنَا .
6. كُلِّيَّةُ الصَّيْدَلَةِ مِنْ أَقْدَمِ الْكُلِّيَّاتِ .
7. حَرَارَةُ الشَّمْسِ ضَرُورِيَّةٌ لِلْمَخْلُوقَاتِ .
8. عَصِيرُ التُّفَّاحِ لَذِيذٌ جَدًّا .
9. كِتَابُ التَّحْوِ مِنْ أَهَمِّ كُتُبِ الْقَوَاعِدِ .
10. بَرَامِجُ الْإِدَاعَةِ جَيِّدَةٌ فِي بَعْضِ الْفَنَوَاتِ .
11. نَهْضَةُ الْوَطَنِ أَهَمُّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ .
12. تَعْلِيمُ الْفَتَيَّاتِ أَمْرٌ ضَرُورِيٌّ .
13. سَعَادَةُ الْأُمَّةِ فِي سَعَادَةِ أَوْلَادِهَا .
14. رَاتِبُ الْعَمِيدِ أَكْثَرُ مِنْ رَوَاتِبِ الْأَسَاتِيذَةِ الْآخَرِينَ .
15. كُتُبُ الْحَدِيثِ كَثِيرَةٌ، سِتَّةٌ مِنْهَا شَهِيرَةٌ .

2. Aşağıdaki isim cümlelerinde, haber olarak gelen muzâfları örnekte olduğu gibi bulunuz.

Örnek: هَذِهِ جَرِيدَةُ الرِّيَاضِ

Haber olarak gelen muzâf: جَرِيدَةُ

1. قَلَمُ الْمُدْرَسِ قَلَمٌ جَبْرٌ وَأَمَّا قَلَمُ الطَّالِبِ فَقَلَمٌ رِصَاصٍ .
2. مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ .
3. تِلْكَ نَصِيحَةُ الْوَالِدِ لِأَوْلَادِهِ .
4. صَدِيقِي حَسَنٌ مُدِيرُ الْمَدْرَسَةِ الثَّانَوِيَّةِ .
5. الْحِلْمُ سَيِّدُ الْأَخْلَاقِ .
6. الرِّيَاضُ عَاصِمَةُ الْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ .
7. نَهْرُ النَّيْلِ أَطْوَلُ أَنْهَارِ الْكُرَّةِ الْأَرْضِيَّةِ .
8. خَالِي طَيِّبُ الْأَسْنَانِ .
9. الْجَاهِلُ عَدُوُّ النَّاسِ .
10. الْعَدْلُ أَسَاسُ الْمُلْكِ .
11. الْأَطْفَالُ رِجَالُ الْعَدِ .
12. السَّعْيُ مِفْتَاحُ النَّجَاحِ .
13. الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ .

14. اَلْهَمُّ نَصْفُ الْهَرَمِ.

15. رِعَايَةُ الْأَطْفَالِ مَسْئُولِيَّةُ كُلِّ أُسْرَةٍ.

3. Aşağıdaki fiil cümlelerinde, fâil olarak gelen muzâfları örnekte olduğu gibi işaretleyiniz.

Örnek: رَجَعَ وَكَيْلُ الْمُدِيرِ مِنْ أَنْقَرَةَ

Fâil olarak gelen muzâf: وَكَيْلُ

1. اِفْتَتَحَ رَئِيسُ الْجَامِعَةِ كَلْبِيَّةَ التَّرْبِيَةِ .
2. يَجْرِي مَاءُ النَّهْرِ بَيْنَ الْأُودِيَةِ.
3. قَامَ وَزِيرُ الدَّخْلِيَّةِ بَرِيَارَةَ لِلْمُدُنِ الشَّرْقِيَّةِ.
4. أَلْفَتْ وَزِيرَةُ التَّرْبِيَةِ كَلِمَةً لِتَكْرِيمِ الْأَسَاتِدَةِ النَّاجِحِينَ.
5. اِنْتَهَرَ سُورُ الحُدَيْقَةِ بِسَبَبِ الإِهْمَالِ.
6. يَتَجَوَّلُ رَجُلٌ الْأَعْمَالِ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ آخَرَ.
7. يَحْكُمُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بَيْنَ النَّاسِ بِالْعَدْلِ.
8. يَتَسَلَّمُ مُوظَّفُ التَّرِيدِ الطَّرْدَ .
9. يَسْهَرُ حَارِسُ الْمَعْهَدِ لَيْلًا.
10. سَجَلُ فَرِيقِ الْجَامِعَةِ ثَلَاثَةَ أَهْدَافٍ فِي الْمُبَارَاةِ.
11. اجْتَمَعَ مَاءُ الْمَطَرِ فِي الْبَرَكَةِ.
12. تَحْمِيْنَا فَكِهَةَ الشِّتَاءِ مِنْ الْإِنْفُلُونِزَا.
13. أَحَابَ مُعْظَمُ الطُّلَّابِ عَنْ أَسْئَلَةِ الْأَمْتِحَانِ.
14. نَزَلَتْ طَائِرَةُ الحُطُوطِ الجَوِّيَّةِ التَّرْكِيَّةِ عَلَى مَطَارِ الْقَاهِرَةِ.
15. اِحْتَرَقَتْ سَيَّارَةُ الْأُسْرَةِ فِي حَادِثِ الْمُرُورِ.

4. Aşağıdaki fiil cümlelerinde muzâf biçiminde gelen mef'ûlün bih öğelerini örnekte olduğu gibi işaretleyiniz.

Örnek: لَمْ أَتَسَلَّمْ فَاتُورَةَ الحِسَابِ

Mef'ûlün bih olarak gelen muzâf: فَاتُورَةَ

1. صَنَيْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ فِي السَّاعَةِ الْعَاشِرَةِ.
2. لَا نَشْرَبُ مَاءَ الْبَحْرِ لِأَنَّهُ مَالِحٌ.
3. أَفْضَلُ عَصِيرِ الْبُرْتُقَالِ فِي الْقَطُورِ.
4. اِشْتَرَيْتُ عَصِيرَ الْفَاكِهَةِ مِنَ الْبَقَالِ.

5. زُرْتُ عَاصِمَةَ الْعِرَاقِ قَبْلَ سَنَةٍ.
6. رَأَيْتُ وَزِيرَ الْحَارِجِيَّةِ فِي الْمَطَارِ.
7. زُرْتُ جَامِعَةَ الْقَاهِرَةِ أَتْنَاءَ زِيَارَتِي لِلْجَامِعَاتِ.
8. يُتَقَنَّ الطُّلَّابُ قَوَاعِدَ النَّحْوِ وَالصَّرْفِ.
9. وَضَعْتُ كِتَابَ الْفَلَسَفَةِ فِي الْحَقِيقَةِ.
10. أُعْطِيتُ بَائِعَ الصُّحُفِ أُجْرَةَ الْمَجَلَّةِ.
11. أَرْتَدِي مَلَائِسَ الرِّيَاضَةِ قَبْلَ الْجُرْيِ.
12. يَا وَلَدِي : الْبَسْ مَلَائِسَ اللَّيْلِ قَبْلَ النَّوْمِ.
13. سَمِعْتُ أَحَدَ الْخُلَفَاءِ يَقُولُ: مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا صِرْتُ لَهُ عَبْدًا.
14. أَفْضَلُ فَاكِهَةٍ الصَّنِيفِ عَلَى فَاكِهَةِ الشِّتَاءِ.
15. رَكِبَ السَّائِحُ سَيَّارَةَ الْأَخْرَةِ وَ وَصَلَ بِهَا إِلَى الْأَهْرَامِ.

5. Aşağıdaki cümlelerin her birinde, başına gelen bir harf-i cerle mecrûr olan muzâf öğeleri bulunmaktadır. Bunları, aşağıdaki örnekteki gibi belirleyiniz.

Örnek 1: مَرَضَ الرِّيَاضِيُّ فِي يَوْمِ الْمُبَارَاةِ

Harf-i cerle mecrûr olan muzâf: يَوْمِ

1. يَدْرُسُ أَحِي فِي كَلِّيَّةِ الْإِلَهِيَّاتِ .
2. تَخْرُجُ مُحَمَّدٌ فِي كَلِّيَّةِ الطَّبِّ.
3. الدُّكْتُورُ خَالِدٌ يَدْرُسُ فِي كَلِّيَّةِ الْعُلُومِ.
4. أَصْبَحَ أَحِي مُحَامِيًا بَعْدَ تَخْرُجِهِ فِي كَلِّيَّةِ الْحُقُوقِ.
5. يَجِبُ عَلَى الْإِنْسَانِ أَنْ يَهْتَمَّ بِوِزْنِ الْجِسْمِ .
6. أَنَا أَفْكَرُ فِي رَاحَةِ الْمُواطِنِينَ فَقَطُّ.
7. ذَهَبْتُ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ فِي عَطَلَةِ الْأَسْبُوعِ.
8. أُرِيدُ أَنْ أَصِلَ إِلَى قِمَّةِ الْجَبَلِ.
9. جَنَيْتُ هَذِهِ الْفَاكِهَةَ مِنْ شَجَرَةِ الثَّوْتِ.
10. الطُّلَّابُ أَكْثَرُهُمْ ضِعَافٌ فِي مَادَّةِ الرِّيَاضِيَّاتِ.
11. غُرْفَةُ الْمُدِيرِ مِنْ أَوْسَعِ غُرَفِ الْمَدْرَسَةِ.
12. خَالَ سَامِرٌ سَافِرًا إِلَى عَاصِمَةِ الْيَمَنِ.
13. سَيَّارَةُ الطَّيِّبِ أَسْرَعُ مِنْ سَيَّارَةِ الْمُدْرَسِ.
14. إِطْلَعْتُ عَلَى هَذِهِ النَّتَائِجِ عَنْ طَرِيقِ الشَّبَكَةِ الدَّوْلِيَّةِ.
15. تَحَدَّثَ الْحُطَيْبُ عَنْ فَوَائِدِ الصَّوْمِ.

6. Aşağıdaki cümlelerde muzâf biçiminde gelen tesniye ve cem-i müzekker sâlim isimleri örnekte olduğu gibi bulunuz.

Örnek 1: عَيْنَا الْقَطِّ حَمِيلَاتَانِ

Muzâf biçiminde gelen tesniye: عَيْنَا

Örnek 2: مُدْرَسُو اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ نَشِيطُونَ

Muzâf biçiminde gelen cem-i müzekker sâlim: مُدْرَسُو

1. مُهَنْدِسُو الشَّرِكَةِ يَعْمَلُونَ بِجِدِّ.

2. سَائِقُو السَّيَّارَةِ مَاهِرُونَ فِي الْقِيَادَةِ.

3. يَجْلِسُ مُعَلِّمُو الْمَدْرَسَةِ فِي قَاعَةِ الْإِجْتِمَاعِ.

4. فَحَصَ الطَّيِّبُ عَنْ رَتَبِي الْمَرِيضِ.

5. نَاعَ أَبِي إِخْدَى سَيَّارَتِيهِ.

6. جَنَاحَا الْمُصْفُورِ قَصِيرَانِ.

7. اِنْكَسَرَتْ ذِرَاعَا الْوَلَدِ بِسَبَبِ سُقُوطِهِ.

8. يَسِيرُ النَّاسُ عَلَى جَانِبِي الشَّارِعِ.

9. نَابَا الْفِيلِ طَوِيلَتَانِ.

10. رَأَيْتُ أُمَّ الطَّالِبَةِ تُقَبِّلُ مِنْ حَدْيِهَا.

11. جَلَسَتْ الطِّفْلَةُ بَيْنَ يَدَيِ أُخْتِ الْمُدْرَسِ.

12. عَيْنَا الْحِصَانِ وَاسْعَتَانِ.

13. اِبنَا الْمُدْرَسِ نَشِيطَانِ.

14. مِصْرَاعَا الْبَابِ مَفْتُوحَانِ.

15. اَللّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ.

7. Aşağıdaki metinde altı çizili isim tamlamalarının muzâf ve muzâfun ileylerini bulunuz.

الْفُنْدُقُ

عندما يخضُرُ المسافرُ بطائرةٍ ببلدهِ و يخرجُ من أرضِ المطارِ، يبحثُ عن سيارَةِ أجرةٍ ليذهبَ إلى فندقِ المدينةِ الذي سينزلُ فيه. و بعضُ المسافرينِ يحبونَ فنادقَ الدرجةِ الثانيةِ، لأنَّها معتدلةُ الأسعارِ، وبعضهم الآخرُ يفضلُ الفنادقَ القريبةَ من وسطِ المدينةِ.

و عندما يصلُ إلى الفندقِ، يستقبلُهُ موظفُ الاستقبالِ و يسألهُ عن طلبِهِ، ثمَّ يجزُّ له العُرْفَةَ المطلوبةً. هناكُ عُرْفٌ بسريرٍ واحدٍ أو أكثرٍ من سريرٍ و عُرْفٌ بحمامٍ و بدونِ حمامٍ و أحيانًا يكونُ بالعُرْفَةَ تليفونٌ أو تليفزيونٌ. و في بعضِ الفنادقِ مطعمٌ يُقدِّمُ طعامَ الشَّرْقِ اللذيذِ، و صالةٌ للجُلوسِ و شُرْبِ الشايِ و القهوةِ و المرطباتِ.

وَ بَعْدَ حَجَزِ الْعُرْفَةِ، يَأْخُذُ الزَّيْلُ مِفْتَاحَ الْعُرْفَةِ، وَ يَحْمِلُ حِمْلَ الْفُنْدُقِ حَقَائِبَهُ إِلَى غُرْفَتِهِ. وَ فِي الْفُنْدُقِ مُوظَّفُونَ كَثِيرُونَ، وَ لِكُلِّ مُوظَّفٍ عَمَلُهُ. مُوظَّفُ الْأَسْتِقْبَالِ يَسْتَقْبِلُ التُّزْلَاءَ، وَ مُوظَّفُ الْحِسَابَاتِ يَعْمَلُ الْحِسَابَ وَ يَكْتُبُ الْفَوَاتِيرَ، وَ طَبَّاحُ الْفُنْدُقِ يُعِدُّ الطَّعَامَ وَ يُقَدِّمُ الْمَشْرُوبَاتِ وَ الْحَلَاوَى.

8. Cümlelerdeki boşlukları parantez içinde verilen uygun muzâflarla doldurunuz.

1. طَلَبَ الشَّرْطِيُّ مِنِّي (الرُّحْصَةَ، رُحْصَةً، رُحْصَةً)
2. أُرِيدُ (الدَّهَابَ وَ الْإِيَابَ، تَذَكْرَةً، التَّدَكْرَةَ، تَذَكْرَةً)
3. لَا تُؤَجِّلْ (الْيَوْمَ إِلَى الْغَدِ، عَمَلًا، الْعَمَلِ، عَمَلًا)
4. أَمَّ صَدِيقِي (بَعْضَ كُتُبِ التَّفَاسِيرِ، قِرَاءَةً، الْقِرَاءَةَ، قِرَاءَةً)
5. دَخَلَ اللَّصُوصُ (التَّاجِرَ لَيْلَةَ أَمْسٍ، الدُّكَّانَ، دُكَّانًا، دُكَّانًا)
6. بَنَى إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ (اللَّهَ مَعَ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ، الْبَيْتَ، بَيْتًا، بَيْتًا)
7. ضَاعَتْ (الطَّالِبَ فِي الْمُدْرَسَةِ، حَقِيبَةً، حَقِيبَةً، حَقِيبَةً)
8. نَالَتْ بِنْتُ الطَّيِّبِ (الْجَائِزَةَ، جَائِزَةً، جَائِزَةً)
9. أَنْهَرَ مَسْجِدَ الْحَيِّ بِ (الْفَيْضَانَ، سَبَبًا، سَبَبًا، سَبَبًا)
10. تَعَطَّلَتْ (الْمُنْجِرَ، ثَلَاجَةً، ثَلَاجَةً، ثَلَاجَةً)
11. تَفَتَّحَتْ (الْحَدِيقَةَ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ، الْأَزْهَارَ، أَزْهَارًا، أَزْهَارًا)
12. حَانَ (الْعَوْدَةَ إِلَى الْبَيْتِ، مَوْعِدًا، مَوْعِدًا، مَوْعِدًا)
13. جَاءَ (دَوْرًا، الدَّوْرَ، دَوْرًا)
14. لَمْ تَصِلْ (الْوَالِدَ إِلَى ابْنِهِ بَعْدَ، بَرَقِيئَةً، الْبَرَقِيئَةَ، بَرَقِيئَةً)
15. يَسِيرُ النَّاسُ عَلَى (الشَّارِعِ، جَانِبًا، جَانِبًا، جَانِبًا)

9. Cümlelerdeki boşlukları parantez içinde verilen uygun muzâfların ileylemlerle doldurunuz.

1. تَعْلِيمٌ (أَمْرًا ضَرْوِيًّا، الْمَرْأَةَ، الْفَتَيَاتِ، فَتَيَاتًا)
2. سَأَلْتُ مُوظَّفَ (عَنْ مَكَانِ الْمُنْتَحَفِ (الْمَصْرِفِ، الشَّرِكَةِ، الْأَسْتِغْلَامَاتِ)
3. الرِّيَاضُ عَاصِمَةٌ (الْعَرَبِيَّةَ السُّعُودِيَّةَ، الْمَمْلَكَةَ، مَمْلَكَةً، مَمْلَكَةً)
4. زِيَارَةٌ (مِنْ سُنَنِ الرَّسُولِ، الْأَقْرَابِ، الْأَصْدِقَاءِ، الْمَرِيضِ)
5. سَلَّةٌ (مَلِيئَةً بِالْقَمَامَةِ (الْكُرَّةَ، الْمُهْمَلَاتِ، الْمُهْمَلَاتِ)
6. تَزْدَادُ نَسْبَةً (يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ، الْمُدْحُونِ، الْمُدْحِينَ، مُدْحِنًا)
7. ضَغَطُ (مُرْتَفِعًا لَدَى الْمَرِيضِ، (النَّفْسِ، نَفْسِيًّا، الدَّمِ)
8. أَلْعَابُ (مُضِرَّةٌ لِصِحَّةِ الْأَطْفَالِ، (الْحَاسُوبِ، حَاسُوبًا، الْحَاسُوبِ)
9. لَا أَعْرِفُ رَقْمَ هَاتِفِ (الْكَلْبِيَّةَ، الْكَلْبِيَّةَ، الْكَلْبِيَّةَ)

10. مِصْرَاعًامَفْتُوحَان. (البَاب، بَابٌ، البَابُ)
11. اِرْدَحَتْ فُصُولُ.....بِالطَّلَابِ. (الْمُدْرَسَةُ، الْمُدْرَسَةُ، الْمَعْهَدُ)
12. اِلْحَقَصَ سِعْرٌ..... فِي فَصْلِ الصِّيْفِ. (الْفَوَاكِي، الْحَضْرَاوَاتِ، الْحَضَارُ)
13. الْأَطْفَالُ رِجَالٌ..... (عَدَا، أَمْسِ، الْعَدِ)
14. لَا تُصَيِّعُ أَوْقَاتٌ..... (الْفَرَاغِ، الْفَارِغِ، الْفَارِغَةَ)
15. تَسَلَّمْتُ الْكِتَابَ مِنْ أَمِينٍ..... (الْمَكْتَبَةُ، الْعِمَارَةُ، الْمَكْتَبَةُ)

10. Cümlelerdeki boşluklara uygun muzâflar getiriniz.

1. السِّيَّارَةُ مُعْطَلٌ.
2. الْفَنَادِقُ مُرْتَفَعَةٌ .
3. أَنَا أَحَبُّ.....الْحَضَارِ.
4. تَنَاوَلْتُ فِي الْفُطُورِ.....الذَّجَاجِ.
5. أَخَذْنَا وَالِدِي أَمْسٍ إِلَى.....الْكِتَابِ .
6.الْقَدْرُ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ.
7. حَانَ.....الِاخْتِيَارِ.
8.لَكَ أُخْتُ وَالِدِكَ.
9.لَكَ أُمُّ وَالِدِكَ أَوْ وَالِدَتِكَ.
10. أَعْجِبْتُ بِ.....الْقَمَاشِ.

11. Cümlelerdeki boşluklara uygun muzâfun ileyhler getiriniz.

1. حَيَاةٌ.....مَلِينَةٌ بِالْمِصَاعِبِ.
2. سَمِعْتُ صَوْتَ..... مِنْ غُرْفَتِي .
3. اِنْتَشَرَ نُورٌ..... فِي أَرْجَاءِ الْعَالَمِ.
4. أَثَّرَ فِي نَفْسِي مُنْظَرٌ.....
5. أُرِيدُ قَائِمَةً..... مِنْ فَضْلِكَ .
6. تَزْدَادُ نِسْبَةً..... فِي تَرْكِيهَا.
7. رِجَالٌ.....قَصِيرَتَانِ.
8. مَقْعُدٌ.....مُرِيحٌ جَدًّا.
9. هَوَايَتِي جَمْعٌ.....
10. خَفَّفْتُ السَّرْعَةَ عِنْدَ إِشَارَةٍ.....

12. Aşağıdaki cümleleri ünite de geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

(Bayan) hoca konferansına devam etti.

Fakültenin kapısı açıktır.

Sabah namazı iki rekâttır.

Okulun (erkek) öğrencileri başarılıydılar.

Ailenin reisi hastanede doktordur.

Kelimeler ve Deyimler

ذَهَبَ - يَذْهَبُ - ذَهَابًا (إِلَى): gitmek

أَلْقَى - يُلْقِي - إِلقاءً (مُحاضرةً): ders, konferans vermek

بَدَأَ - يَبْدَأُ - بَدْءًا: başlamak

وَصَلَ - يَصِلُ - وُصُولًا (إِلَى): ulaşmak

نَظَرَ - يَنْظُرُ - نَظْرًا (حَوْلَهُ): etrafına bakmak

نَظَرَ - يَنْظُرُ - نَظْرًا (إِلَى):a bakmak

أَخْرَجَ - يُخْرِجُ - إِخْرَاجًا: çıkarmak

رَفَعَ - يَرْفَعُ - رَفْعًا: kaldırmak, yükseltmek

وَجَدَ - يَجِدُ - وُجُودًا: bulmak

سَمِعَ - يَسْمَعُ - سَمْعًا: duymak, dinlemek

رَأَى - يَرَى - رُؤْيَةً: görmek

تَعَجَّبَ - يَتَعَجَّبُ - تَعَجُّبًا: şaşırarak

بَقِيَ - يَبْقَى - بَقَاءً: kalmak

اسْتَمَرَ - يَسْتَمِرُّ - اسْتِمْرَارًا (فِي): ...e devam etmek

تَكَلَّمَ - يَتَكَلَّمُ - تَكَلُّمًا: konuşmak

مَرَّ - يَمُرُّ - مُرُورًا: geçmek

انْتَهَى - يَنْتَهِي - انْتِهَاءً (مِنْ): bitirmek

أَقْبَلَ - يُقْبِلُ - إِقْبَالًا (عَلَى): yönelmek

سَلَّمَ - يُسَلِّمُ - تَسْلِيمًا (عَلَى): selam vermek

قَالَ - يَقُولُ - قَوْلًا (لِ):e söylemek

شَكَرَ - يَشْكُرُ - شُكْرًا (عَلَى): teşekkür etmek

ظَنَّ - يَظُنُّ - ظَنًّا: zannetmek

فَهِمَ - يَفْهَمُ - فَهْمًا: anlamak

رَجَا - يَرْجُو - رَجَاءٌ: ummak
 سَكَتَ - يَسْكُتُ - سَكُوتًا: susmak
 نَطَقَ - يَنْطِقُ - نَطْقًا: konuşmak
 عَرَفَ - يَعْرِفُ - عَرَفَانًا: bilmek, tanımak
 ظَهَرَ - يَظْهَرُ - ظُهُورًا: belirlemek, ortaya çıkmak
 أَجَابَ - يُجِيبُ - إِجَابَةً: cevap vermek
 طَلَبَ - يَطْلُبُ - طَلَبًا: istemek
 نَقَلَ - يَنْقُلُ - نَقْلًا: taşımak
 نَطَّفَ - يَنْظِفُ - تَنْظِيفًا: temizlemek
 صَوْتٌ (ج) أَصْوَاتٌ: ses
 أَلْعَامُ الدَّرَاسِيُّ: öğretim yılı
 شَابٌّ (ج) شُبَّانٌ: genç
 طَالِبٌ (ج) طُلَّابٌ: öğrenci
 فِي اضْطِرَابٍ: sıkılarak, çekinerek
 مَقْعَدٌ (ج) مَقَاعِدٌ: sandalye, sıra
 غُرْفَةٌ (ج) غُرُفٌ: oda
 نَزِيلٌ (ج) نَزَلَاءٌ: otelde konaklayan müşteri
 كَلْبَةُ الصِّيدَلَةِ: eczacılık fakültesi
 مَزْرُوعٌ: ekili
 عَصِيرُ الثَّمَّاحِ: elma suyu
 بَرَامِجُ الإِدَاعَةِ: radyo programları
 لِلْغَايَةِ: son derece, oldukça
 إِخْتِبَارٌ (ج) إِخْتِبَارَاتٌ: sınav
 رَاتِبٌ (ج) رَوَاتِبٌ: maaş
 عَمِيدٌ (ج) عُمَدَاءٌ: dekan
 ضَالَّةٌ: kayıp, yitik
 هَرَمٌ: yaşlılık
 شَقِيقَةٌ (ج) شَقِيقَاتٌ: öz kız kardeş
 رِعَايَةُ الأَطْفَالِ: çocuk bakımı
 وَكِيْلُ المُدِيرِ: müdür yardımcısı

اِفْتَتَحَ - يَفْتَتِحُ - اِفْتِتاحًا : açılışını yapmak

رئيسُ الجامعة: rektör

جَزَى - يَجْزِي - جَزَايَا : akmak

وزيرُ التَّربِيَةِ : eğitim bakanı

وزيرُ الدَّاخِلِيَّةِ : içişleri bakanı

اِنْتَهَرَ - يَنْهَرُ - اِنْهَارًا : çöktü

تَجَوَّلَ - يَتَجَوَّلُ - تَجَوُّلاً : gezmek, dolaşmak

أَرْعَبَ - يُرْعِبُ - اِرْعَابًا : türkütme, korkutmak

أَعْجَبَ - يُعْجِبُ - اِعْجَابًا : hoş gitmek

رَسَبَ - يَرْسُبُ - رُسُوبًا : sınıfta kalmak

زَيْزُ الأَسَدِ : aslan kükremesi

اِشْتَرَكَ - يَشْتَرِكُ - اِشْتِرَاكًا (في) : katılmak, iştirak etmek

سَجَلَ - يُسَجِّلُ - تَسْجِيلًا (هَدَفًا) : gol atmak

مُبَارَاةٌ (ج) مُبَارَاةَاتٌ : maç, karşılaşma

حَمَى - يَحْمِي - حِمَايَةً (من) : ...den korumak

أَجَابَ - يُجِيبُ - اِجَابَةً (عَنْ) : cevaplamak

اِخْتَرَقَ - يَخْتَرِقُ - اِخْتِرَاقًا : yanmak

حَادِثُ المُرُورِ : trafik kazası

أَتَقَنَ - يُتَقِنُ - اِتْقَانًا : bir şeyi iyi yapmak

سَقَى - يَسْقِي - سَقَايَةً، سَقَايَةً : sulamak, su vermek

أَعْطَى - يُعْطِي - اِعْطَاءً : vermek

أَثَثَ - يُؤَثِّثُ - تَأْثِيثًا : mobilyayla döşemek

اِرْتَدَى - يَرْتَدِي - اِرْتِدَاءً : giymek

مَلَابِسُ الرِّيَاضَةِ : eşofman

فَضَّلَ - يُفَضِّلُ - تَفْضِيلًا : tercih etmek

سَيَّارَةُ الأُجْرَةِ : ticari taksi

حَا - يَحُو - حَوْا : silmek, yok etmek

مَرَضَ - يَمْرُضُ - مَرَضًا : hastalanmak

أَوْقَفَ - يُوقِفُ - اِيقَافًا : parketmek, durdurmak

مُحَامٍ (ج) مُحَامُونَ : avukat

önem vermek, ilgilenmek : اِهْتَمَّ - يَهْتَمُّ - اِهْتِمَامًا (ب)

düşünmek : فَكَّرَ - يُفَكِّرُ - تَفَكُّيرًا (ف)

beğenmek : اُعْجِبَ - يُعْجِبُ - اِعْجَابًا (ب)

görmek : رَأَى - يَرَى - رُؤْيَةً

reserve etmek, ayırmak : حَجَرَ - يَحْجِرُ - حَجْرًا

.....SIZ,.....SIZ,SIZ,SİZ :بُدُونِ

tansiyon : ضَغَطَ الدَّمِ

almak, yemek : تَنَاوَلَ - يَتَنَاوَلُ - تَنَاوُلًا

etkilemek : أَثَرَ - يُؤَثِّرُ - تَأْثِيرًا (ف)

möni : قَانِمَةُ الطَّعَامِ

azaltmak : خَفَّفَ - يُخَفِّفُ - تَخْفِيفًا

Özet

Muzâf (Tamlanan) ve Muzâfun ileyhi (Tamlayan) tespit edebilmek, Muzâfun başında belirlilik takısı olan harf-i tarifin (ال) ve sonunda da tenvinin hiçbir zaman bulunmayacağını saptayabilmek

Arapçada isim tamlaması muzâf ve muzâfun ileyhten oluşur. Muzâf (tamlanan) daima tamlamanın ilk ögesidir ve başında harfi tarif, sonunda da tenvin asla bulunmaz. Muzafun ileyhi Türkçe isim tamlamasında tamlayanın karşılığıdır.

Muzâfun İleyhin daima mecrûr olduğunu ayırt edebilmek

Muzâfun ileyhi daima muzâftan sonra gelir ve mecrûrdur. كِتَابُ الطَّلَابِ. كِتَابُ الطَّلَابِ. كِتَابُ الطَّلَابِ örneklerinde olduğu gibi. Mecrûrluk alameti tekil, kırık çoğul ve cem-i müennes sâlim isimlerde kesra (esre), tesniyelerde ve cem-i müzekker sâlim isimlerde ise ي harfidir. كِتَابُ الْمُدْرَسِينَ, كِتَابُ الطَّلَابِينَ, كِتَابُ الطَّلَابِ.

Muzâfun irabının cümle içindeki durumuna göre değişiklik arz ettiğini fark edebilmek

Muzaf cümlede mübteda, haber, fâil konumunda ise merfû', mef'ûlün bih yerinde ise mansûb, başında harf-i cer veya zarf var ise mecrûr olur.

Tesniye ve cem-i müzekker sâlim isimlerin muzâf olma durumunda nunlarının düşmesi bir zorunluluktur. Ancak burada şuna dikkat etmek gerekiyor. Tesniyenin merfû'luk alameti elif, mansûbluk ve mecrûrluk alameti ise ye harfidir. Cem-i müzekker sâlimin ise merfû'luk alameti vav, mansûbluk ve mecrûrluk alameti ise ye harfidir. Tamlamadan dolayı sonlarındaki bu nun harfleri düştüğü için tesniyelerde ya elif ya da ye harfi, cem-i müzekker sâlimlerde ise ya vav ya da ye harfi kalır. Örnekler:

طَالِبَا الْفَصْلِ ، طَالِبِي الْفَصْلِ ، مُدْرَسُو الْفَصْلِ ، مُدْرَسِي الْفَصْلِ.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde isim tamlaması vardır?

- ذَهَبَ الطُّلَّابُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ
- سَاعَدْتُهُ فِي الْوُصُولِ إِلَى الْبَيْتِ
- نَقَلَتِ الْمَمْرُضَةُ الْجُرِيحَ بِسَيَّارَةِ الْإِسْعَافِ
- أَنَا أَجِيدُ السَّبَّاحَةَ جِدًّا
- الْجُرَيْ فِي الصَّبَّاحِ مُفِيدٌ

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde muzâfun ileyh yanlış hareketlenmiştir?

- حَطَّائِرُ الْحَيَوَانَاتِ نَظِيفَةٌ
- بَابُ الْمَصْرَفِ مُغْلَقٌ
- سَلَّةُ الْمُهْمَلَاتِ مَمْلُوءَةٌ بِالْأَوْزَاقِ
- أَشْجَارُ الْحَدِيقَةِ مُثْمِرَةٌ
- إِزْدَادَتْ نِسْبَةُ الْمُدَّخِرِينَ فِي السَّنَوَاتِ الْأَخِيرَةِ

3.الفصل مُنْكَسِرَانِ cümlesindeki boşluğu aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- مَقْعَدِي
- الْمَقْعَدَانِ
- مَقْعَدَانِ
- مَقْعَدَا
- مَقَاعِدُ

4.رَحِيصَةً cümlesindeki boşluğu aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- الْمَأْكُولَاتِ
- الْحَيْزُ
- السِّيَّارَاتِ
- الْمَلَابِسِ
- الشُّقُقُ

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde isim tamlaması yoktur?

- نِسْبَةُ الشَّبَابِ قَلِيلَةٌ فِي الدُّوَلِ الْغَرِيبَةِ
- حَصَلَ فَرِيقُنَا عَلَى كَأْسِ الْبُطُولَةِ لِكُرَةِ الْقَدَمِ
- فَاتَتْنِي حَافِلَةُ الْجَامِعَةِ فِي يَوْمِ الْإِمْتِحَانِ
- تَحَدَّثَ الطَّبِيبُ عَنْ فَوَائِدِ الصَّوْمِ
- الْبِنَاءُ يَحْتَاجُ إِلَى كَثِيرٍ مِنَ الْعَمَالِ الْمَهْرَةِ

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. c Yanıtınız doğru değilse, İsim tamlamasında muzâf ve muzâfun ileyhinin özelliklerini yeniden gözden geçiriniz.
2. c Yanıtınız doğru değilse, Muzâfun ileyhinin daima mecrûr olacağı kuralını pekiştiriniz.
3. d Yanıtınız doğru değilse, Tesniye bir isim muzâf olduğunda sonundaki nun harfinin düşeceği kuralını ilgili bölümden saptama yapınız.
4. a Yanıtınız doğru değilse, Muzâfun ileyhinin kesin olarak mecrûr olacağını ilgili bölümden pekiştiriniz.
5. e Yanıtınız doğru değilse, önceki üniteleri ve isim tamlaması yapılıma kurallarını yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

(بَابِ الْبَيْتِ جَدِيدًا) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf mübteda olduğu için de merfû‘ yapılır.

(بَابِ الْكَلْبَةِ مَغْلَقٌ يَوْمَ الْأَحَدِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf mübteda olduğu için de merfû‘ yapılır.

Sıra Sizde 2

(هَذِهِ قَوَاعِدُ الصَّرْفِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf haber olduğu için de merfû‘ yapılır.

(مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf haber olduğu için de merfû‘ yapılır.

Sıra Sizde 3

(يَزِيدُ عَدَدَ الطُّلَابِ يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf fâil olduğu için de merfû‘ yapılır.

(يَمُرُّ قِطَارُ الصَّبَاحِ بِدُونِ وَقُوفٍ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf fâil olduğu için de merfû‘ yapılır.

Sıra Sizde 4

(قَابِلَ التَّرْبِيبِ مُدِيرَ الْفُنْدُقِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf mef’ûlün bih olduğu için de mansûb yapılır.

(سَأَلْتُ مُوظَّفَ الْإِسْتِعْلَامَاتِ عَنْ مَكَانِ الْمُتَحَفِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır ve muzâfun ileyh mecrûr olur. Muzâf mef’ûlün bih olduğu için de mansûb yapılır.

Sıra Sizde 5

(أُعْجِبْتُ بِلَوْنِ السَّيَّارَةِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır, başında harf-i cer bulunduğu için mecrûr olur ve muzâfun ileyh de mecrûr hale getirilir.

(لَا أَخَافُ مِنْ ظَلَامِ اللَّيْلِ) muzâfın başındaki harfi tarif atılır, başında harf-i cer bulunduğu için mecrûr olur ve muzâfun ileyh de mecrûr hale getirilir.

Sıra Sizde 6

(يَدَا الطِّفْلِ نَظِيفَتَانِ دَائِمًا) muzâf tesniye olduğu için sonundaki nun harfi atılır ve mübteda olduğu için merfû'luk alameti de sonundaki eliftir. Muzâfun ileyh de mecrûr yapılır.

(تَلَمَعُ عَيْنَا الْقَطِّ فِي اللَّيْلِ) muzâf tesniye olduğu için sonundaki nun harfi atılır ve fâil olduğu için merfû'luk alameti de sonundaki eliftir. Muzâfun ileyh de mecrûr yapılır.

Sıra Sizde 7

(قَطَعَ فَلَاخُو الْقَرْيَةِ أَشْجَارَ الْعَابَةِ) muzâf cem-i müzekker sâlim olduğu için sonundaki nun harfi ve başındaki harfi tarif atılır. Cümlede fâil konumunda olduğu için merfû'luk alameti de sonundaki vav harfidir. Muzâfun ileyh de mecrûr yapılır.

(سَلَّمْتُ عَلَى مُهَنْدِسِي الْمَصْنَعِ) muzâf cem-i müzekker sâlim olduğu için sonundaki nun harfi ve başındaki harfi tarif atılır. Cümlede harf-i cerle mecrûr konumunda olduğu için mecrûrluk alameti olarak sonundaki vav ye harfine dönüştürülür. Muzâfun ileyh de mecrûr yapılır.

Yararlanılan Kaynaklar

Günday, Hüseyin - Şahin, Şener, (2009), **Arapça Dilbilgisi Nahiv Bilgisi**, İstanbul

Komisyon (ty.), **el-Kavâidu'l-'Arabiyyetu'l-Muyessera**, Suudi Arabistan.

Komisyon (ty.), **Silsiletu Ta'îmi'l-Lugati'l-'Arabiyye**, Suudi Arabistan.

Komisyon (ty.), **el-Kırâatu'l-Muyessera**, İstanbul

Uralgiray, Yusuf, (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.

10

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Sıfat (niteleyen isim) ve Mevsûfu (nitelenen isim) belirleyebilecek,
- Türkçe'deki sıfat tamlamasının aksine, sıfatın daima nitelenen isimden sonra geldiğini ifade edebilecek,
- Sıfatın mevsûfa irab, marifelik-nekrelik, müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından uyduğunu ayırt edebilecek,
- Mevsûf, insanların dışındaki gayri âkil dediğimiz varlıkların çoğulu olduğunda sıfatın müfret müennes geldiğini belirleyebileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Sıfat
- Mevsûf
- Sıfat mevsûf uyumu
- Sıfat tamlaması

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumaya başlamadan önce;

- Türkçe gramer kitaplarından sıfat tamlamasına göz atınız
- Altıncı ve yedinci ünitelerde isim cümlesinin öğeleri olan mübteda, haber ve fiil cümlesinin öğeleri olan fâil, mef'ûl konusunu inceleyiniz
- Hüseyin Günday ve Şener Şahin'in Arapça Dilbilgisi (Nahiv Bilgisi) kitabından sıfat tamlaması konusunu okuyunuz.

Sıfat Tamlaması

الصِّفَةُ وَالْمَوْصُوفُ

GİRİŞ

Dilde bazen sözcükleri doğrudan ve yalın biçimde kullanabileceğimiz gibi, bazen de onları değişik şekillerde niteleyerek kullanırız. Türkçemizde olduğu gibi Arapçada da, isimleri bir biçimde niteleyen bu sözcüklere sıfat (önad) adı verilir.

Arapçada bir sıfat terkibi en az iki öğeden oluşur: Mevsûf (nitelenen isim) ve Sıfat (niteleyen isim). İzâfet terkinde olduğu gibi, sıfat tamlamasında da -Arapça ile Türkçe arasında- öğe dizilimi açısından bir zıtlık vardır. Dilimizde sıfat dâima nitelediği isimden önce gelirken, Arapçada durum bunun aksidir; yani önce nitelenen (*Mevsûf*) daha sonra niteleyen (*Sıfat*) gelir. Arap gramerinde *Sıfat* ve *Mevsûf* kavramları için ayrıca *Na't* ve *Men'ût* terimleri de kullanılmaktadır.

Arap gramerinde sıfat konusu, Türkçe ile kıyaslandığında biraz karmaşık bir yapı arz eder. Şöyle ki; biz, dilimizde sıfat ile onun nitelediği isim arasında herhangi bir uyum arama ihtiyacı duymayız. Aralarında mantıksal bir ilişki olan iki sözcük kolay bir biçimde sıfat terkibi oluşturabilir: *rahat koltuk*; *hızlı tren*; *pahalı resimler*; *keskin zekâ*; *dördüncü istasyon* vs.

Halbuki Arapçada, bu sıfat terkiplerini oluşturabilmek için sadece iki sözcüğün anlamlarını bilmek yeterli değildir. Buna ilaveten, bu iki sözcüğün belirlilik-belirsizlik; erillik-dişillik; sayısal bakımdan denklik ve irâb bakımından birbirine uyumluluk durumlarının da göz önüne alınması gerekir.

Sözgelimi bir harf-i tarifi ihmal edilmesi kolayca bir sıfat terkinin bir isim cümlesine dönüştürebilir:

Cümle		Sıfat terkibi
الْبَابُ الْمَكْسُورُ	<<	الْبَابُ الْمَكْسُورُ
Kapı kırık(tır)	<<	Kırık kapı

Dolayısıyla, Arapça'da doğru bir sıfat terkibi oluşturabilmek, marife-nekre ayırımı; müzekker-müennes farklılığı; sayılanın sayısına uygun müzekker ve müennes nitelik tespit etme becerisi; irâbın harekeyle veya

harfle oluşu gibi bazı temel gramer konularının daha önceden bilinmesini gerektirir.

INTERNET

Konu hakkında bilgi almak için www.turkcebilgi.com, www.onlinearabic.net, www.arapcaokulu.com adreslerine de başvurabilirsiniz.

OKUMA PARÇASI

أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٌ

كتاب "ألف ليلة وليلة" يحتوي على عددٍ من الحكايات الشعبية اللطيفة، وهي تمثل جانبًا هامًا من الأدب العربي. وهذا الكتاب ليس له مؤلف واحد، ولم يتم في عصر واحد، بل وضعه كتّاب عديدون في عصور مختلفة. فهو يحتوي على قصص فارسية وهندية وعربية ولكن القصص العربية تمثل القسم الأكبر من الكتاب. ففيه أخبار العرب والفرسان وشجاعة الأبطال والشجعان وأعمال السحر والجنان التي تثير الاهتمام وتستولي على القلب، كما أن فيها صورًا لبعض عادات الناس وتقاليدهم في العصور الإسلامية الوسطى بالعراق والشام ومصر.

وقد اشتهرت حكايات ألف ليلة وليلة في أوروبا منذ أن ترجمها بتصرف الكاتب الفرنسي أنطوان جالان. وفي آخر القرن التاسع عشر ترجمت إلى لغات كثيرة، وما زالت إلى اليوم تصدر لها ترجمات رائعة بالصورة. وأصبح الغربيون يجدون فيها صورًا خيالية جميلة من حياة الشرق وسحر الليالي العربية. واستعان بها مؤلفون وكتّاب وموسيقيون عالميون في تأليف القصص والروايات والسينماتيات. وأحدث ما صدر كتاب أعدته كاتبة بريطانية يتضمن ثمانًا وعشرين حكاية بالصورة. وعنوان الكتاب "الليالي العربية"، ويشمل عديدًا من أبطال ألف ليلة وليلة المشهورين مثل: سندباد، هارون الرشيد، علاء الدين، علي بابا...

وقد أعدت الكاتبة هذه الحكايات في شكل جديد بدعي يناسب الأطفال فوق التاسعة، ويساعد في تذكيرهم بالحياة.

Kaynak: Komisyon (ts.), el-Kirâatu'l-Muyessera, İstanbul

Metni Kavrama Alıştırmaları

1. Aşağıdaki soruları yukarıdaki okuma parçasına göre cevaplayınız.

1. ماذا يحتوي كتاب "ألف ليلة وليلة"؟
2. ماذا تمثل هذه الحكايات؟
3. هل لهذا الكتاب مؤلف واحد فقط؟
4. هل تم تأليفه في عصر واحد؟
5. من وضع هذا الكتاب؟
6. ماذا تمثل القسم الأكبر من الكتاب؟
7. هل تثير هذه القصص اهتمام القراء؟
8. متى اشتهرت حكايات ألف ليلة وليلة في أوروبا؟

9. مَنْ تُرْجِمَهَا؟

10. مَتَى تُرْجِمَتْ إِلَى لُغَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ؟

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin eş anlamlılarını parantez içindeki kelimelerden seçiniz.

(مُهَمًّا، قَرْنٍ، قِصَصُ، اسْتَفَادَ، اسْمٌ، جَهَّزْتُهُ، نُقِلْتُ، أَلْفُهُ، كَاتِبٌ، يَشْتَمِلُ)

1. كِتَابٌ "أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ" يَحْتَوِي عَلَى عَدَدٍ مِنَ الْحِكَايَاتِ الشَّعْبِيَّةِ اللَّطِيفَةِ.
2. هِيَ تُمَثِّلُ جَانِبًا هَامًّا مِنَ الْأَدَابِ الْعَرَبِيَّةِ.
3. هَذَا الْكِتَابُ لَيْسَ لَهُ مُؤَلِّفٌ وَاحِدٌ.
4. لَمْ يَتِمَّ تَأْلِيفُهُ فِي عَصْرِ وَاحِدٍ.
5. وَضَعَهُ كِتَابٌ عَدِيدُونَ فِي عُصُورٍ مُخْتَلِفَةٍ.
6. قَدْ اسْتَهْرَتْ حِكَايَاتُ أَلْفِ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ فِي أَوْرَبًا.
7. فِي آخِرِ الْقُرْنِ النَّاسِحِ عَشَرَ تُرْجِمَتْ إِلَى لُغَاتٍ كَثِيرَةٍ.
8. اسْتَعَانَ بِهَا مُؤَلِّفُونَ وَكِتَابٌ وَمُوسِيقِيُونَ عَالَمِيُّونَ فِي تَأْلِيفِ الْقِصَصِ وَالرُّوَايَاتِ.
9. أَحَدْتُ مَا صَدَرَ كِتَابٌ أَعَدَّتْهُ كَاتِبَةٌ بَرِيطَانِيَّةٌ.
10. عُنْوَانُ الْكِتَابِ "الَلِّيَالِي الْعَرَبِيَّةُ".

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin zıt anlamlılarını parantez içindeki kelimelerden seçiniz.

(أَقْدَمُ، قَيْحَةٌ، قَلِيلَةٌ، جُنُ، الْأَصْغَرُ، قَلِيلُونَ، نَحَتْ)

1. وَضَعَهُ كِتَابٌ عَدِيدُونَ فِي عُصُورٍ مُخْتَلِفَةٍ.
2. أَلْقِصَصُ الْعَرَبِيَّةُ تُمَثِّلُ الْقِسْمَ الْأَكْبَرَ مِنَ الْكِتَابِ.
3. فِيهِ أَحْبَابُ الْعَرَبِ وَالْفُرْسَانِ وَشَجَاعَةُ الْأَبْطَالِ وَالشُّجْعَانِ.
4. فِي آخِرِ الْقُرْنِ النَّاسِحِ عَشَرَ تُرْجِمَتْ إِلَى لُغَاتٍ كَثِيرَةٍ.
5. أَصْبَحَ الْعَرَبِيُّونَ يَجِدُونَ فِيهَا صُورًا خَيَالِيَّةً جَمِيلَةً مِنْ حَيَاةِ الشَّرْقِ.
6. أَحَدْتُ مَا صَدَرَ كِتَابٌ أَعَدَّتْهُ كَاتِبَةٌ بَرِيطَانِيَّةٌ.
7. هَذَا الْكِتَابُ يُنَاسِبُ الْأَطْفَالَ فَوْقَ النَّاسِحَةِ.

4. Altı çizili çoğul isimlerin müfretilerini (tekillerini) bulunuz.

1. كِتَابٌ "أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ" يَحْتَوِي عَلَى عَدَدٍ مِنَ الْحِكَايَاتِ الشَّعْبِيَّةِ اللَّطِيفَةِ.
2. هِيَ تُمَثِّلُ جَانِبًا هَامًّا مِنَ الْأَدَابِ الْعَرَبِيَّةِ.

3. وَضَعَهُ كِتَابٌ عَدِيدُونَ فِي عُصُورٍ مُخْتَلِفَةٍ.
4. هُوَ يَحْتَوِي عَلَى قِصَصٍ فَارِسِيَّةٍ وَهِنْدِيَّةٍ وَعَرَبِيَّةٍ.
5. فِيهِ أُخْبَارُ الْعَرَبِ وَالْفُرْسَانِ وَشَجَاعَةُ الْأَبْطَالِ وَالشُّجْعَانِ وَأَعْمَالُ السَّحْرِ.
6. فِيهَا صُورٌ لِبَعْضِ عَادَاتِ النَّاسِ وَتَقَالِيدِهِمْ فِي الْعُصُورِ الْإِسْلَامِيَّةِ الْوَسْطَى بِالْعِرَاقِ وَالشَّامِ وَمِصْرَ.
7. فِي آخِرِ الْقَرْنِ الْتَّاسِعِ عَشَرَ تُرْجِمَتْ إِلَى لُغَاتٍ كَثِيرَةٍ.

5. Altı çizili müfret (tekil) isimlerin cemilerini (çoğullarını) bulunuz.

1. يَحْتَوِي الْكِتَابُ عَلَى عَدَدٍ مِنَ الْحِكَايَاتِ الشَّعْبِيَّةِ اللَّطِيفَةِ.
2. هِيَ مُثَلَّ جَانِبًا هَامًا مِنَ الْأَدَابِ الْعَرَبِيَّةِ.
3. هَذَا الْكِتَابُ لَيْسَ لَهُ مُؤَلِّفٌ وَاحِدٌ.
4. تَسْتَوِي الْحِكَايَاتُ عَلَى الْقَلْبِ.
5. فِي آخِرِ الْقَرْنِ الْتَّاسِعِ عَشَرَ تُرْجِمَتْ إِلَى لُغَاتٍ كَثِيرَةٍ.
6. أَعَدَّتِ الْكِتَابَ كَاتِبَةٌ بَرِيطَانِيَّةٌ.
7. عُنْوَانُ الْكِتَابِ "الَلِّيَالِي الْعَرَبِيَّةُ".
8. أَعَدَّتِ الْكِتَابَ هَذِهِ الْحِكَايَاتِ فِي شَكْلِ جَدِيدٍ.

6. Aşağıda verilen Arapça cümlelerin en yakın Türkçe karşılıklarını seçiniz.

(قَدْ اسْتَهْرَتْ حِكَايَاتُ أَلْفِ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ فِي أَوْرَبَّا مُنْذُ أَنْ تُرْجِمَهَا الْكَاتِبُ الْقَرْنَسِيُّ أَنْطُوَانُ جَلَانُ)

- a. Binbir gece hikâyeleri Antoine Galland'ın tercümesinden sonra ün yapmıştır.
- b. Antoine Galland binbir gece hikâyelerini tercüme ettikten sonra Avrupa'da ün yapmıştır.
- c. Binbir gece hikâyeleri Antoine Galland'ın tercümesinden beri Avrupa'da ün kazanmıştır.
- d. Antoine Galland binbir gece masallarını Avrupa'da tercüme etmeden önce meşhur olmuştu.
- e. Binbir gece hikâyeleri, Fransız yazar Antoine Galland'ın, onları tercüme etmesinden itibaren Avrupa'da şöhret kazanmıştır.

(عُنْوَانُ الْكِتَابِ "الَلِّيَالِي الْعَرَبِيَّةُ"، وَيَشْمَلُ عَدِيدًا مِنْ أَبْطَالِ أَلْفِ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ الْمَشْهُورِينَ مِثْلَ: سِنْدِبَادَ، هَارُونَ

الرُّشَيْدَ، عَلَاءَ الدِّينِ، عَلِيَّ بَابَا)

- Kitabın başlığı Arap geceleridir. Sinbad gibi pek çok ünlü binbir gece kahramanını içermektedir.
- Kitabın ünvanı Arap geceleridir. Pek çok binbir gece masalı kahramanını içermektedir. Sinbad, Harunurreşit, Alaaddin bunlardan bazılarıdır.
- Kitabın başlığı Arap geceleri olup Sinbad, Harunurreşit, Alaaddin ve Ali Baba gibi pek çok bilinen binbir gece kahramanını içermektedir.
- Binbir gece masalları diye bilinen kitap Sinbad, Harunurreşit, Alaaddin ve Ali Baba gibi pek çok ünlü kahramanı içinde bulunduruyor.
- Binbir gece masalları diye bilinen kitap Sinbad, Harunurreşit, Alaaddin ve Ali Baba gibi pek çok ünlü kahramanı ele almaktadır.

DİLBİLGİSİ

SIFAT TAMLAMASI

Tanım: Kendisinden önce gelen bir ismi gerek nitelik gerekse nicelik yönünden tanımlayan sözcüklere ‘sıfat’ adı verilir. Sıfatın tanımladığı sözcük, ‘mevsûf’ adını alır. Sıfatın tanımladığı sözcüğün ‘mevsûf’ olma dışında, cümlenin temel öğelerinden biri olma gibi önemli bir fonksiyonu daha vardır. Hatta diyebiliriz ki; sıfatın tanımladığı bir sözcüğün ‘mübteda, haber, fâil, mef’ûlün bih’ gibi cümledeki temel öğelerden biri oluşu onun aslı/birincil, ‘mevsûf’ oluşu ise tâli/ikincil bir görevidir. Sıfat ile mevsûf sıfat tamlamasını oluştururlar.

Sıfat ve Mevsûf Arasındaki Uyum

Sıfat, kendisinden önce gelen isimle (mevsûfla) şu bakımlardan uyum halinde olmalıdır:

1. İ’râb (Merfû‘, Mansûb veya Mecerûrluk) Yönünden

Merfû‘luk Yönünden: جَاءَ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ (Çalışkan öğrenci geldi). Yukarıdaki cümlede الطَّالِبُ kelimesi fâildir ve merfû‘dur aynı zamanda da mevsûftur. الْمُجْتَهِدُ kelimesi de fâili nitelediği için de onun sıfatıdır. Fâile merfû‘luk yönünden uyumuştur.

Mansûbluk Yönünden: رَأَيْتُ الطَّالِبَ الْمُجْتَهِدَ فِي الْمَكْتَبَةِ (Çalışkan öğrenciyi kütüphanede gördüm). Yukarıdaki cümlede الطَّالِبُ kelimesi mef’ûlün bihtir ve mansûbtur aynı zamanda da mevsûftur. الْمُجْتَهِدُ kelimesi de mef’ûlün bihi nitelediği için onun sıfatıdır. Mef’ûlün bihe mansûbluk yönünden uyumuştur.

Mecerûrluk Yönünden: سَلَّمْتُ عَلَى الطَّالِبِ الْمُجْتَهِدِ (Çalışkan öğrenciye selam verdim). Yukarıdaki cümlede الطَّالِبُ kelimesi harf-i cer ile mecerûrdur ve aynı zamanda da mevsûftur. الْمُجْتَهِدِ kelimesi de harf-i cer ile mecerûr ismi nitelediği için onun sıfatıdır. Mecerûr isme mecerûrluk yönünden uyumuştur. جَلَسْتُ عِنْدَ الطَّالِبِ الْمُجْتَهِدِ (Çalışkan öğrencinin yanına oturdum) cümlesinde الطَّالِبِ kelimesi muzâfun ileyh olduğu için mecerûrdur ve aynı zamanda da

mevsûftur. الْمُجْتَهِدُ kelimesi de muzâfun ileyhi nitelediği için onun sıfatıdır. Muzâfun ileyhe mecrûrluk yönünden uymuştur.

2. Marifelik-Nekrelik Yönünden

Marifelik Yönünden: جَاءَ الْمُدِيرُ الْجَدِيدُ (Yeni müdür geldi). Yukarıdaki cümlede الْمُدِيرُ kelimesi başında harf-i tarif olan ال takısı olduğu için marifedir aynı zamanda da mevsûftur. الْجَدِيدُ kelimesi de marife ismi nitelediği için onun sıfatıdır. Sıfat mevsûfuna marifelik bakımından uymuştur.

Nekrelik Yönünden: اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً جَدِيدَةً (Yeni bir araba satın aldım). Yukarıdaki cümlede سَيَّارَةً kelimesi başında harf-i tarif ال takısı olmadığı için nekredir aynı zamanda da mevsûftur. جَدِيدَةً kelimesi de nekre ismi nitelediği için onun sıfatı durumundadır. Sıfat mevsûfuna nekrelilik bakımından uymuştur.

3. Müzekkerlik-Müenneslik Yönünden

Müzekkerlik Yönünden: ذَهَبَ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ إِلَى الْكُلِّيَّةِ (Çalışkan öğrenci fakülteye gitti). Yukarıdaki cümlede الطَّالِبُ kelimesi müzekker bir isimdir aynı zamanda da mevsûftur. الْمُجْتَهِدُ kelimesi de الطَّالِبُ kelimesinin sıfatı olduğu için ona müzekkerlik bakımından uymuştur.

Müenneslik Yönünden: ذَهَبَتِ الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ إِلَى الْكُلِّيَّةِ (Çalışkan kız öğrenci fakülteye gitti). Yukarıdaki cümlede الطَّالِبَةُ kelimesi müennes bir isim ve aynı zamanda da mevsûftur. الْمُجْتَهِدَةُ kelimesi de الطَّالِبَةُ kelimesinin sıfatı olduğu için ona müenneslik açısından uymuştur.

4. Nicelik (Müfred, Tesniye veya Çoğul oluş) Yönünden

Müfredlik Yönünden: يَلْعَبُ الْوَلَدُ الصَّغِيرُ فِي الْحَدِيقَةِ (Küçük çocuk bahçede oynuyor). Yukarıdaki cümlede الْوَلَدُ kelimesi tekil bir isim ve aynı zamanda da mevsûftur. الصَّغِيرُ kelimesi de الْوَلَدُ kelimesinin sıfatı olduğu için de ona müfredlik bakımından uymuştur.

Tesniyelik Yönünden: يَلْعَبُ الْوَلَدَانِ الصَّغِيرَانِ فِي الْحَدِيقَةِ (İki küçük çocuk bahçede oynuyorlar). Yukarıdaki cümlede الْوَلَدَانِ kelimesi tesniye bir isim ve aynı zamanda da mevsûftur. الصَّغِيرَانِ kelimesi de الْوَلَدَانِ kelimesinin sıfatı olduğu için ona tesniyelik (ikillik) bakımından uymuştur.

Çoğulluk Yönünden: يَلْعَبُ الْوِلْدَانُ الصَّغَارُ فِي الْحَدِيقَةِ (Küçük çocuklar bahçede oynuyorlar). Yukarıdaki cümlede الْوِلْدَانُ kelimesi cemi (çoğul) bir isim ve aynı zamanda da mevsûftur. الصَّغَارُ kelimesi de الْوِلْدَانُ kelimesinin sıfatı olduğu için ona cemilik (çoğulluk) bakımından uymuştur.

Yine تَلْعَبُ الْبَنَاتُ الصَّغِيرَاتُ فِي الْحَدِيقَةِ (Küçük kız çocukları bahçede oynuyorlar) cümlesinde الْبَنَاتُ kelimesi cemi (çoğul) bir isim ve aynı zamanda da mevsûftur. الصَّغِيرَاتُ kelimesi de الْبَنَاتُ kelimesinin sıfatı olduğu için ona cemilik bakımından uymuştur.

Eğer çoğul isim insanların dışındaki varlıkların çoğulu ise yani cem-i gayri âkil ise bu isimler modern Arapça'da müfred müennes isim kabul edilirler. Bu durumda bu çoğul isimleri bir sıfat niteleyecek olursa, bu sıfat müfred müennes olarak getirilir. Örnek: **الْكَتُبُ الْجَدِيدَةُ عَلَى الْمَكْتَبِ** (Yeni kitaplar masadadır) cümlesinde **الْكَتُبُ** kelimesi isim cümlesinin mübtedası aynı zamanda da kitap kelimesinin çoğulu olduğu için akılsız çoğul grubuna girmektedir. **الْجَدِيدَةُ** sözcüğü de **الْكَتُبُ** sözcüğünün sıfatı durumundadır. Görüldüğü üzere, sıfat-mevsûf uyumundan dolayı, sıfat müennes getirilmiştir.

Sıfatın Nitelediği Öğeler

1. Mübteda

Altıncı Ünite de izah edildiği gibi bir isim cümlesi mübteda ve haberden oluşur. Mübteda, cümleye kendisiyle başlanan isim, haber de, mübteda ile ilgili olarak hüküm ifade eden kısımdır. Mübteda ve haber daima merfû'dur (yani mübteda; müfred, cem-i teksir ve cem-i müennes sâlim sınıfına giren isimlerden biri ise irabı zamme (ötre) ile; tesniye ise irabı elif harfiyle; cem-i müzekker sâlim ise irabı vav harfiyle yapılır). İşte bu irab özelliklerine sahip bir mübtedaya sıfat gelirse ona bu yönlerden uymak zorundadır.

Örnek: **الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ نَاجِحٌ** (Çalışkan öğrenci başarılıdır). Bu cümle, isimle başladığı için isim cümlesidir. Mübteda olan isim **الطَّالِبُ** kelimesidir. Bu kelimeyi takip eden **الْمُجْتَهِدُ** sözcüğü de onun sıfatıdır. Sıfat mevsûfuna irab, müzekkerlik, marifelik ve sayı bakımından uymuştur. Mübteda ögesi tesniye, çoğul, müzekker ve müennes olabilir. Bu durumda sıfatı da ona uymak zorundadır. Şimdi bunların her birine birer örnek verelim:

الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ نَاجِحَةٌ	الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ نَاجِحٌ
الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ نَاجِحَاتٌ	الطَّالِبَانِ الْمُجْتَهِدَانِ نَاجِحَانِ
الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ نَاجِحَاتٌ	الطَّالِبُونَ الْمُجْتَهِدُونَ نَاجِحُونَ

Aşağıdaki isim cümlelerinde mübtedanın sıfatını uygun şekilde getiriniz.

السَّيَّارَةُ الْجَدِيدُ أَمَامَ الْبَيْتِ.

الْمَسْجِدُ كَبِيرٌ نَظِيفٌ جَدًّا.

2. Haber

Bilindiği gibi haber isim cümlesinin bir ögesi olup, cümlede hüküm bildiren kısımdır. Haber bir isim olduğunda genelde nekre olarak gelir başında harf-i tarif bulunmaz. Dolayısıyla sıfatı da ona uyar.

Örnek: **هُوَ رَجُلٌ غَنِيٌّ** (O zengin bir kişidir). Bu cümle isimle başladığı için isim cümlesidir; **هُوَ** kelimesi cümlede mübtedasıdır. Haber ise **رَجُلٌ** sözcüğüdür ve merfû'luk alâmeti de zammedir. **غَنِيٌّ** sözcüğü haberin sıfatı olup ona irab, nekrelik, müzekkerlik ve müfredlikte uymuştur. Haber ögesi tesniye, çoğul, müzekker ve müennes olabilir. Bu durumda sıfatı da ona uymak durumundadır. Şimdi bunların her birine birer örnek verelim:

Aşağıdaki isim cümlelerinde haberin sıfatını uygun şekilde getiriniz.

هُوَ رَجُلٌ غَنِيٌّ هِيَ امْرَأَةٌ غَنِيَّةٌ
هُمَا رَجُلَانِ غَنِيَّانِ هُمَا امْرَأَتَانِ غَنِيَّتَانِ
هُنَّ نِسَاءٌ غَنِيَّاتٌ هُمْ رَجَالٌ أَغْنِيَاءُ

أَخِي طَبِيبٌ مَشْهُورًا
أُخْتِي مُرَضَّةٌ مُخْلِصٌ

3. Fâil

Yedinci Ünite de izah edildiği gibi bir fiil cümlesi, asgari bir fiil ve bir fâilden oluşur. Fiil cümlesinde fiil daima başta bulunur. Bu cümlede eylemi gerçekleştirene de fâil ismi verilir. Mübteda ve haberde olduğu gibi fâil de daima merfû'dur. Fâil ögesini, bir sıfat nitelediğinde ona irab, marifelik-nekrelik, müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından uymak zorundadır.

Örnek: نَامَ الطِّفْلُ الصَّغِيرُ مُبَكَّرًا (Küçük çocuk erkenden uyudu). Bu cümle fiil ile başladığı için fiil cümlesi adını alır. نَامَ fiil olup onu takip eden الطِّفْلُ kelimesi de fâildir ve zamme ile merfû'dur. الصَّغِيرُ sözcüğü de fâili niteleyen bir sıfattır. Sıfat mevsûfuna irab, marifelik, müzekkerlik ve sayı bakımından uymuştur. Fâil ögesi tesniye, çoğul, müzekker ve müennes olabilir. Bu durumda sıfatı da ona uymak zorundadır. Şimdi bunların her birine birer örnek verelim:

تَحَجَّتِ الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ تَحَجَّتِ الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ
تَحَجَّتِ الطَّالِبَانِ الْمُجْتَهِدَانِ تَحَجَّتِ الطَّالِبَاتَانِ الْمُجْتَهِدَاتَانِ
تَحَجَّتِ الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ تَحَجَّتِ الطَّالِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ

Aşağıdaki fiil cümlelerinde fâilin sıfatını uygun şekilde getiriniz.

اشْتَرَكَ الْمُهَنْدِسَانِ النَّشِيطَةُ فِي الْمَشْرُوعِ
يُغَادِرُ الْقِطَارُ سَرِيعٌ فِي السَّاعَةِ الْوَّاحِدَةِ

4. Mef'ûlün Bih

Yedinci Ünite de izah edildiği gibi bir fiil cümlesi fiil, fâil ve -icap ettiğinde-fâilin doğrudan tesir ettiği bir mef'ûlün bih ögesinden oluşur. Mef'ûlün bih daima mansûbtur. Mef'ûlün bihe bir sıfat geldiğinde diğer hususlar da dikkate alınarak sıfatın mevsûfa uyumu sağlanır.

Örnek: اشْتَرَيْتُ سَاعَةً جَدِيدَةً أَمْسَ (Dün yeni bir saat aldım). Bu cümle fiil ile başladığı için fiil cümlesi adını alır. اشْتَرَيْتُ fiil olup onu takip eden تِ zamiri fâildir. سَاعَةً kelimesi fâilin yaptığı işten doğrudan etkilendiği için mef'ûlün bihtir. Onu takip eden جَدِيدَةً sözcüğü de sıfattır. Dikkat edilecek olursa sıfat mevsûfuna irab, müenneslik, nekrelilik ve müfretlik yönlerinden uymuştur. Mef'ûlün bih ögesi tesniye, çoğul, müzekker ve müennes olabilir. Bu durumda sıfatı da ona uymak zorundadır. Şimdi bunların her birine birer örnek verelim:

رَأَيْتُ الطَّالِبَ الْمُجْتَهِدَ فِي الْمَكْتَبَةِ رَأَيْتُ الطَّالِبَةَ الْمُجْتَهِدَةَ فِي الْمَكْتَبَةِ
رَأَيْتُ الطَّالِبِينَ الْمُجْتَهِدِينَ فِي الْمَكْتَبَةِ رَأَيْتُ الطَّالِبَتَيْنِ الْمُجْتَهِدَتَيْنِ فِي الْمَكْتَبَةِ
رَأَيْتُ الطَّلَّابَ الْمُجْتَهِدِينَ فِي الْمَكْتَبَةِ رَأَيْتُ الطَّلَّابَاتِ الْمُجْتَهِدَاتِ فِي الْمَكْتَبَةِ

SIRA SİZDE

4

Aşağıdaki fiil cümlelerinde mef'ûlün bihin sıfatını uygun şekilde getiriniz.

قَابَلَ الْمُدِيرُ النَّزِيلَ الْكَرِيمُ
أَكْرَمْتُ الصَّدِيقَ عَزِيزًا

5. Mecnûr

Sekizinci Ünite de izah edildiği gibi harfi cer adı verilen harflerden sonra gelen isimler daima mecnûr olur. Bu isimlerden sonra gelen sıfatlarda mevsûfuna mecnûrlukta uyduğu gibi zikrettiğimiz diğer yönlerden de uyar.

Örnek: أَكْتُبُ الْوَاجِبَ بِالْقَلَمِ الْأَسْوَدِ (Ödevi siyah kalemle yazıyorum). Bu fiil cümlesinde bulunan أَكْتُبُ fiil olup fâili de gizli أَنَا zamiridir. الْوَاجِبُ kelimesi fâilin yaptığı işten doğrudan etkilendiği için mef'ûlün bihtir. Harf-i cer ise ب dir. الْقَلَمُ kelimesi de mecnûr isim ve onu takip eden sözcük de sıfattır. Sıfat da mevsûfa irab, müzekkerlik, marifelik ve müfretlikte uymuştur. Mecnûr isim tesniye, çoğul, müzekker ve müennes olabilir. Bu durumda sıfatı da ona uymak zorundadır. Şimdi bunların her birine birer örnek verelim:

سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحِ النَّشِيطِ سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحَةِ النَّشِيطَةِ
سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحِينَ النَّشِيطِينَ سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحَاتِ النَّشِيطَاتِ
سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحِينَ النَّشِيطِينَ سَلَّمْتُ عَلَى الْفَلَّاحَاتِ النَّشِيطَاتِ

Dokuzuncu Ünite de ele alınan isim tamlamasının muzâfun ileyh ögesi de mecnûr bir isimdir. Dolayısıyla onu niteleyen sıfat da ona irab, marifelik-nekrelik, müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından uymak zorundadır. Örnek: اسْتَعْرَضْتُ كِتَابَ الطَّالِبِ الْمُجْتَهِدِ (Çalışkan öğrencinin kitabını ödünç aldım). Cümlesinde كِتَابُ mef'ûlün bih ayrıca muzâf, الطَّالِبِ sözcüğü muzâfun ileyh ve الْمُجْتَهِدِ kelimesi de muzâfun ileyh'in sıfatıdır ve ona uymuştur.

DİKKAT

Dokuzuncu ünite de bazı zarflardan sonra gelen isimlerin muzâfun ileyh olduğu ifade edilmişti. İşte bu isimlerden sonra gelen sıfatlar da mevsûfuna aynı kurallarla uymaktadır.

Örnek: ذَهَبْتُ إِلَى السُّوقِ بَعْدَ الدَّرْسِ الثَّلَاثِ (Çarşıya üçüncü dersten sonra gittim)

Cümlesinde بَعْدُ kelimesi zarf ve aynı zamanda da muzâf, الدَّرْسِ sözcüğü de muzâfun ileyh aynı zamanda da mevsûf, onu takip eden الثَّلَاثِ kelimesi ise onun sıfatıdır.

SIRA SİZDE

5

Aşağıdaki cümlelerde harfi cerle mecnûr olan isimlerin sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

أَعْجَبْتُ بِاللُّؤْنِ أَحْضَرُ
أَهْتَمُّ بِاللُّغَةِ عَرَبِيَّةً

Aşağıdaki cümlelerdeki muzâfun ileyhlere sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

انكسر كُرْسِيُّ العُرْفَةِ كَبِيرَةً
أوقفتُ سَيَّارَتِي أَمَامَ الكُتَّابَةِ جَدِيدًا

6. Muzâf

Dokuzuncu ünite de muzâf ve muzâfun ileyh konusu ele alınmıştı. Muzâfın başında harf-i tarif, sonunda da tenvinin bulunmayacağı ve irabının da cümledeki durumuna göre değişebileceği, muzâfun ileyh ise daima mecrûr olduğu ifade edilmişti. İsim tamlaması olabilmesi için muzâf ile muzâfun ileyh arasında asla başka bir kelimenin girmemesi gereklidir. Bu durumda muzâf öğesine bir sıfat getirilmek istense bu sıfat zorunlu olarak muzâfun ileyh öğesinden sonra zikredilmelidir. Ancak burada, dördüncü ünite de ele alınan marife (belirli) isim çeşitlerinde, marife bir isme muzâf yapılarak elde edilen marifelik türü iyi bilinmelidir. Zira bir isim marife kabul edilen başka bir isme muzâf yapılmışsa başında harf-i tarif olmasa bile doğrudan marifelik kazanmış olur. Eğer isim nekre bir isme muzâf yapılmış ise bu durumda söz konusu muzâf nekre kabul edilir. Bu durumda, muzâf marife ise onun sıfatı da marife, nekre ise onun sıfatı da nekre olur.

Örnek: هَذَا جَمْعُ مُدَكِّرٍ سَلِيمٍ (Bu cem-i müzekker sâlimdir). Bu cümlede جَمْعُ کَلِمَیْسِی هَابER ve ayrıca muzâftır. مُدَكِّرٌ sözcüğü de muzâfun ileyhtir. سَلِيمٌ کَلِمَیْسِی de hABER durumunda olan جَمْعُ sözcüğünün sıfatı. Dikkat edilecek olursa جَمْعُ کَلِمَیْسِی kelimesi nekre (belirsiz) bir isme muzâf olduğu için kural gereği nekre kabul edilir. Ancak aşağıdaki örnekte جَمْعُ sözcüğü marife bir isme muzâf olduğu için marifedir. Bu yüzden sıfatı olan السَّالِمُ sözcüğü harf-i tarifli gelmiştir.

Örnek: فَهَمْتُ مَوْضُوعَ جَمْعِ الْمُدَكِّرِ السَّالِمِ (Cem-i müzekker sâlim konusunu anladım).

Aşağıdaki cümlelerde muzâf olan isimlerin sıfatlarını uygun hale getiriniz.

جَاءَ صَدِيقُكَ كَرِيمًا
اشتریتُ قَلَمَ رِصَاصٍ جَمِيلًا

Üçüncü ünite de isimlerde tesniye (ikil) konusunda, tesniye bir ismin merfû'luk alametinin elif, mansûbluk ve mecrûrluk alametinin de yâ harfi olduğu belirtilmişti. Konumuzla ilgili olarak tesniye bir ismin sıfatı da kendisi gibi tesniye ve irabı da ona uygun olur. Aşağıdaki örneklerde tesniye bir ismin sıfatı da tıpkı mevsûf gibi merfû', mansûb ve mecrûr olarak gelmiştir.

ذَهَبَ الصَّدِيقَانِ الْمُخْلِصَانِ إِلَى الْمَسْجِدِ
رَأَيْتُ الصَّدِيقَيْنِ الْمُخْلِصَيْنِ فِي الْمَسْجِدِ
سَلَّمْتُ عَلَى الصَّدِيقَيْنِ الْمُخْلِصَيْنِ

Eğer tesniye isim muzâf olursa bu durumda sonundaki nun harfi atıldığı gibi sıfatı da muzâfun ileyhten sonra gelir. Örnek: جَاءَ صَدِيقُكَ الْمُخْلِصَانِ (Senin iki samimi dostun geldi). Bu cümlede صَدِيقًا sözcüğü fâil ve ayrıca da muzâf

olduğu için sonundaki nun harfi düşmüştür. **الْمُخْلِصَانِ** kelimesi de **صَدِيقًا** mevsûfunun sıfatıdır.

Örnek: **رَأَيْتُ صَدِيقَيْكَ الْمُخْلِصَيْنِ** (Senin iki samimi dostunu gördüm). Bu cümlede **صَدِيقَيْ** sözcüğü mef'ûlün bih ve ayrıca da muzâf olduğu için sonundaki nun harfi düşmüştür. **الْمُخْلِصَيْنِ** kelimesi de **صَدِيقَيْ** mevsûfunun sıfatıdır.

Örnek: **سَلَّمْتُ عَلَى صَدِيقَيْكَ الْمُخْلِصَيْنِ** (Senin iki samimi dostunu selamladım). Bu cümlede **صَدِيقَيْ** sözcüğü harf-i cerle mecrûr ve ayrıca da muzâf olduğu için sonundaki nun harfi düşmüştür. **الْمُخْلِصَيْنِ** kelimesi de **صَدِيقَيْ** mevsûfunun sıfatıdır. Dikkat edilecek olursa bu üç örnekte de muzâf olan sözcük marife (belirli) bir isme muzâf olduğu için marife olmuştur.

SIRA SİZDE

8

Aşağıdaki cümlelerde muzâf olan tesniye isimlerin sıfatlarını uygun hale getiriniz.

زُرْتُ مُدْرَسِي الْمَدْرَسَةِ نَشِيطَانَ

فَشِلَّ طَالِبًا الْفَصْلَ كَسَلَاتَانِ

DİKKAT

Üçüncü ünite de isimlerde cemi (çoğul) konusunda, cem-i müzekker sâlim (eril kurallı çoğul) ele alındı. Cem-i müzekker sâlim bir isim merfû'luk durumunda vav, mansûbluk ve mecrûrluk durumunda da yâ harfi alır. Konumuzla ilgili olarak cem-i müzekker sâlim bir ismin sıfatı da kendisi gibi çoğul olur. Ancak bu çoğulluk aynı türden olmak zorunda değildir. O sıfatın çoğulu nasıl kullanılıyorsa o şekilde kullanılmalıdır. Örnek: **أَتَى الْيَوْمَ إِلَى كَلْبَتِنَا مُدْرَسُونَ طَوَالَ** (Bugün fakültemize uzun hocalar geldi). Bu cümlede **مُدْرَسُونَ** sözcüğü fâil ve merfû'luk alameti de vav harfidir. **طَوَالَ** kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, nekrelikte, müzekkerlikte ve çoğullukta uymuştur. Örnek: **بَدَأَ الْمُمْرِضُونَ** (Çalışkan hasta bakıcılar yeni işlerine başladılar). Bu cümlede **الْمُمْرِضُونَ** sözcüğü fâil ve merfû'luk alameti de vav harfidir. **النَّشِيطُونَ** kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, nekrelikte, müzekkerlikte ve çoğullukta uymuştur.

SIRA SİZDE

9

Aşağıdaki cümlelerde cem-i müzekker sâlim kelimelerin sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

رَأَيْتُ الْمُهَنْدِسِينَ جُدُدًا

صَامَ الْمُؤْمِنُونَ صَاحِبِينَ

DİKKAT

Cem-i müzekker sâlim bir isim muzâf yapıldığında tesniyede olduğu gibi sonundaki nun harfi atılır. Nun harfi düşen bu isim bir sıfatla nitelendiğinde sıfatı muzâftan sonra gelir. Ancak burada şu husus hatırdan çıkarılmamalıdır: **Marife bir isme muzâf olan isim marifelik kazanır.**

Örnek: **تَأَخَّرَ مُوظَّفُو الشَّرِكَةِ الْجُدُدُ** (Firmanın yeni memurları gecikti). Bu cümlede **موظَّفُو** sözcüğü fâil ve merfû'luk alameti de vav harfidir. **الْجُدُدُ** kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, marifelikte, müzekkerlikte ve çoğullukta uymuştur. Örnek: **كَافَأَ الْمُدِيرُ مُوظَّفِي الشَّرِكَةِ الْمُخْلِصِينَ** (Müdür firmanın dürüst memurlarını ödüllendirdi). Bu cümlede **موظَّفِي** sözcüğü mef'ûlün bihdır ve mansûbluk alameti de ya harfidir. **الْمُخْلِصِينَ** kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, marifelikte, müzekkerlikte ve çoğullukta uymuştur.

SIRA SİZDE

10

Aşağıdaki cümlelerde muzâf olan cem-i müzekker sâlim kelimelerin sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

قُلْتُ لِمُدِيرِي الْأَقْسَامِ الْقَدَمَاءِ

نَجَحَ بَنُو مُحَمَّدٍ مُجْتَهِدِينَ فِي الْإِمْتِحَانِ

DİKKAT

İnsanların dışındaki varlıkların çoğuluna gayri âkil çoğul denir. Modern Arapça'da müfred müennes bir isim cümlede hangi kurallara tabi ise bu çoğul isimler için de aynı kurallar söz konusudur. Bu durumda gayri âkil bir isme sıfat gelecek olsa bu isim müfred müennes olur.

Örnek: اشْتَرَيْتُ كُتُبًا كَثِيرَةً (Pek çok kitap satın aldım). Bu cümlede كُتُبًا sözcüğü mef'ûlün bih ve mansûbluk alameti de fetha harekesidir. كَثِيرَةً kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, nekrelikte, müenneslikte (çünkü gayri âkil çoğullar müennes kabul edilir) uymuştur.

SIRA SİZDE

11

Aşağıdaki cümlelerde gayri âkil isimlerin sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

عَسَلْتُ أُمِّي الْقَمِيصَانَ وَسَخَّ

يَذْهَبُ بَعْضُ الطَّلَابِ إِلَى بُيُوتِهِمْ بِالسِّيَّارَاتِ خَاصًّا

DİKKAT

Dördüncü ünite de özel isimlerin (alem) marife çeşitlerinden olduğu belirtilmişti. Çok azı hariç özel isimlerin büyük çoğunluğu başlarına harf-i tarif dediğimiz belirlilik takısı almaz. Başlarında harf-i tarif olmayan bu özel isimler marife oldukları için bir sıfatla nitelendiklerinde sıfatında mutlaka ال harf-i tarif bulunmak zorundadır.

Örnek: آمَنَ النَّاسُ بِمُحَمَّدٍ الْأَمِينِ (İnsanlar güvenilir Muhammed (s.a.)'e inandı). Bu cümlede مُحَمَّدٍ sözcüğü harf-i cerle mecrûr bir isimdir. الْأَمِينِ kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, marifelikte, müzekkerlikte ve müfretlikte uymuştur. Örnek: هَذِهِ مَكَّةُ الْمُكْرَمَةُ (Bu Mekke-i Mükerreredir (aziz Mekke)). Bu cümlede مَكَّةُ sözcüğü haberdir ve merfû'dur. الْمُكْرَمَةُ kelimesi de onun sıfatı olup mevsûfuna irabda, marifelikte, müenneslikte ve müfretlikte uymuştur.

SIRA SİZDE

12

Aşağıdaki cümlelerde alemlerin (özel isimlerin) sıfatlarını uygun şekilde getiriniz.

عُمُرٌ عَادِلٌ مِنَ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ

فَاطِمَةُ زَهْرَاءُ بِنْتُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

DİKKAT

Beşinci ünite de cem-i müennes sâlim isimlerin mansûbluk alametinin kesra olduğunu izah edilmişti. Çoğulu cem-i müennes sâlim şeklinde gelen gayri âkil isimlere sıfat geldiğinde bu sıfat müfred müennes formatında gelir. Şayet cem-i müennes sâlim isim mansûb durumda ise sıfatı da mansûb gelir.

Örnek: اشْتَرَى الْأَبُ سِيَّارَاتٍ جَدِيدَةً لِأَوْلَادِهِ (Baba çocuklarına yeni arabalar aldı). Cümlesinde سِيَّارَاتٍ sözcüğü mef'ûlün bih olup mansûbluk alameti kesradır. جَدِيدَةً kelimesi de onun sıfatıdır ve ona mansûbluk yönünden uymuştur. Akılsız çoğul olduğu için de sıfatı müfred müennes gelmiştir.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki her bir cümlede mübtedaya sıfat getirilmiştir. Örnekteki gibi bunları tespit ediniz.

Örnek: الطَّيِّبُ الْجَدِيدُ فِي الْمُسْتَشْفَى

Mübtedanın sıfatı: الجديدُ

1. الْمِرْوَحَةُ الْجَدِيدَةُ فِي الْعُرْفَةِ الْكَبِيرَةِ.

2. الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجِسْمِ السَّلِيمِ.

3. الْحِدَاءُ الصَّيْقُ يَضُرُّ الْقَدَمَ.

4. الْكَعْبَةُ الْمُسْرَفَةُ فِي مَكَّةَ.

5. الْأَكْلُ الْكَثِيرُ يُصِيبُ الْإِنْسَانَ بِالْبِدَانَةِ.

6. الدَّوْلَةُ الْمُتَحَضِّرَةُ تَهْتَمُ بِالتَّطَاةِ.

7. الْأُسْرَةُ التَّرَكِيَّةُ أُسْرَةٌ مُتَمَاسِكَةٌ.

8. الصَّيْدَلِيَّةُ الْمُجَاوِرَةُ مَفْتُوحَةٌ فِي السَّبْتِ.

9. الْمُسْتَنْدَاتُ الصَّرُورِيَّةُ فَوْقَ الْمَكْتَبِ.

10. الطَّعَامُ التَّرَكِيُّ لَذِيذٌ جَدًّا.

2. Aşağıdaki her bir cümlede habere sıfat getirilmiştir. Örnekteki gibi bunları tespit ediniz.

Örnek: عَبَّاسٌ تَاجِرٌ غَنِيٌّ

Haberin sıfatı: غَنِيٌّ

1. حَامِدٌ مُدْرَسٌ جَدِيدٌ.

2. التُّفَّاحُ فَاكِهَةٌ لَدِيدَةٌ.

3. الْعَصْفُورُ طَائِرٌ صَغِيرٌ.

4. الْعَرَبِيَّةُ لُغَةٌ سَهْلَةٌ.

5. عَمَّارٌ طَالِبٌ مُجْتَهِدٌ.

6. الْقَاهِرَةُ مَدِينَةٌ كَبِيرَةٌ.

7. مُحَمَّدٌ تَاجِرٌ أَمِينٌ.

8. بُورْصَا مَدِينَةٌ جَمِيلَةٌ.

9. أَنَا طَالِبٌ تَرْكِيٌّ.

10. هَذِهِ فِكْرَةٌ طَيِّبَةٌ.

3. Aşağıdaki cümlelerde fâilin sıfatını örnekteki gibi bulunuz.

Örnek: جَلَسَ الطَّالِبُ الجَدِيدُ خَلْفَ مُحَمَّدٍ

Fâilin sıfatı: الجَدِيدُ

1. تَسَلَّمَ الوَزِيرُ الجَدِيدُ عَمَلَهُ بِالوَزَارَةِ اليَوْمِ.
2. يَلْعَبُ الطِّفْلُ الصَّغِيرُ فِي حَدِيقَةِ البَيْتِ.
3. فَحَصَنِي الطَّبِيبُ الإِخْصَائِيُّ فِي المَسْتَشْفَى.
4. تَحَدَّثَ الأَدِيبُ المَشْهُورُ عَن حَيَاتِهِ.
5. وَقَفَ اللَّصُّ الحَانِفُ عِنْدَمَا شَاهَدَ الشَّرْطِيَّ.
6. أَصَابَنِي بَرْدٌ شَدِيدٌ قَبْلَ أُسْبُوحِ.
7. يَنْتَهِي العَامُ الدِّرَاسِيُّ بَعْدَ شَهْرٍ.
8. يَبْدَأُ اليَوْمَ الدِّرَاسِيُّ فِي السَّاعَةِ الثَّامِنَةِ.
9. تَرَكَتِ البِنْتُ السَّمِينَةُ السُّكَّرِيَّاتِ.
10. دَارَ نِقَاشٌ سَاحِنٌ بَيْنَ الطُّلَّابِ.

4. Aşağıdaki cümlelerde mef'ûlün bihin sıfatını örnekte gösterildiği gibi bulunuz.

Örnek: كَافَأَ الأُسْتَاذُ الطَّالِبَ التَّاجِحَ

Mef'ûlün bihin sıfatı: التَّاجِحَ

1. اشْتَرَيْتُ سَيَّارَةً كَبِيرَةً أَمْسِ.
2. كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ الجَدِيدَ فِي الكُرَّاسَةِ.
3. تَلَقَّيْتُ رِسَالَةً طَوِيلَةً مِن عَمِّي.
4. تَنَاوَلْتُ أَمْسٍ فَكِهَةً لَدِيدَةً.
5. شَاهَدْتُ كَوَكِبًا لَأمْعًا فِي السَّمَاءِ.
6. يُحِبُّ النَّاسُ الحَاكِمَ العَادِلَ.
7. أَرَى فِي الجَوِّ ضَبَابًا كَثِيفًا.
8. قَطَعْتُ طَرِيقًا طَوِيلًا كُنِي أَصِلُ إِلَى القَرْيَةِ.
9. جَمَعْتُ الفَوَاحِشَ النَّاصِحَةَ مِنَ الشَّجَرَةِ.
10. أُرِيدُ لِعُرْفَتِي أَرِيكَةً جَدِيدَةً.

5. Aşağıdaki cümlelerde mecrûr ismin sıfatını örnekte gösterildiği gibi belirleyiniz.

Örnek 1: أَنَا فِي الْمَدْرَسَةِ النَّائِيَةِ

Mecrur ismin sıfatı: النَّائِيَةِ

1. أَحْتَاجُ إِلَى وَقْتٍ طَوِيلٍ لِأَتَقِنَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ.
2. اسْتَمَعْتُ أَمْسَ إِلَى خَطِيبٍ شَهِيرٍ.
3. عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ صَدِيقٍ جَاهِلٍ.
4. وَضَعْتُ الصُّورَةَ فِي إِطَارٍ بَدِيعٍ.
5. أَسْكُنُ فِي شَقَّةٍ كَبِيرَةٍ.
6. أَذْهَبُ إِلَى الكَلْبَةِ فِي السَّاعَةِ النَّائِمَةِ.
7. سَأَقِيمُ فِي فُنْدُقٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.
8. أَشْعُرُ بِالْأَلَمِ شَدِيدٍ فِي أُذُنِي.
9. انْعَطَفَ يَسَارًا عِنْدَ الْإِشَارَةِ الصَّوْتِيَّةِ.
10. ذَهَبْنَا إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ فِي يَوْمٍ مُشْمِسٍ.

6. Aşağıdaki cümlelerde, tesniye, cem-i müzekker sâlim, cem-i müennes sâlim ve cem-i teksir isimlerin sıfatlarını örnekte gösterildiği gibi bulunuz.

Örnek 1: يُرْعِجُنَا الطَّالِبَانِ الْجَدِيدَانِ فِي الْفَصْلِ

Tesniye ismin sıfatı: الجدیدان

Örnek 2: عَلَّمَنِي الْمُدْرَسُونَ الْمَشْهُورُونَ النَّخْوَ وَالصَّرْفَ

Cem-i müzekker sâlim ismin sıfatı: المشهورون

1. يَعُودُ الْمَسَافِرُونَ الْمُتَعَبُونَ إِلَى بِلَادِهِمْ.
2. وَضَعَ أَمِينُ الْمَكْتَبَةِ كِتَابَيْنِ جَدِيدَيْنِ فِي الْمَكْتَبَةِ.
3. قَطَفْتُ زَهْرَتَيْنِ جَمِيلَتَيْنِ.
4. الْحَبْرَانِ الْمُهَيَّمَانِ يَحْتَلَانِ الصَّفْحَةَ الْأُولَى مِنَ الْجُرِيدَةِ.
5. الشَّرِكَتَانِ التِّجَارِيَّتَانِ عِنْدَ الرُّكْنِ الْأَيْسَرِ لِلشَّارِعِ.
6. الْعَمَالُ الْعَاضِبُونَ أَضْرَبُوا عَنِ الْعَمَلِ.
7. عَقَدَ الْوَزِيرَانِ التُّرْكِيَّانِ مُؤَهَّرًا بِشْرُولِيًّا.
8. اخْتِجَ الْمُواطِنُونَ الْفُقَرَاءَ عَلَى سِيَاسَةِ الْحُكُومَةِ الْقَدِيمَةِ.
9. رَجَعَ الْعَمَالُ الْمُتَعَبُونَ إِلَى بُيُوتِهِمْ.
10. الْمُوَظَّفُونَ الْإِدَارِيُّونَ مُوَاطِنُونَ.

7. Aşağıdaki cümlelerde, özel isimlerin sıfatlarını örnekte gösterildiği gibi belirtiniz.

Örnek 1: مَكَّةُ الْمُكْرَمَةُ فِي الْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

Özel ismin sıfatı: الْمُكْرَمَةُ

1. بُورْصَا الْحَضْرَاءُ مَدِينَةٌ تَارِيحِيَّةٌ.
2. خَدِيجَةُ الْكُبْرَى أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ.
3. فَاطِمَةُ الزُّهْرَاءُ بِنْتُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
4. مُحَمَّدٌ الْأَمِينُ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ.
5. عُمَرُ الْعَادِلُ ثَابِتِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ.
6. جَعْفَرُ الصَّادِقُ يُعْتَبَرُ الْإِمَامَ السَّادِسَ لَدَى الشِّيْعَةِ الْإِمَامِيَّةِ.
7. مَكَّةُ الْمُكْرَمَةُ مَهَيْطُ الْوَحْيِ.
8. حَسَنُ الْبَصْرِيُّ حَفِظَ الْقُرْآنَ فِي الْعَاشِرَةِ مِنْ عُمُرِهِ.
9. السُّلْطَانُ مُحَمَّدُ الثَّانِي الْفَاتِحُ هُوَ سَابِعُ سُلْطَانِ الدَّوْلَةِ الْعُثْمَانِيَّةِ.
10. قُسْطَنْطِينُ الْأَوَّلُ إِمْبْرَاطُورٌ رُومَانِيٌّ .

8. Aşağıdaki cümlelerde, marife bir isme muzâf yapılarak marifelik kazanan isimlerin sıfatlarını örnekte gösterildiği gibi belirtiniz.

Örnek 1: عَادَاتُنَا الْقَدِيمَةُ جَمِيلَةٌ

Marife muzafın sıfatı: الْقَدِيمَةُ

1. بَدَأَتِ الشَّرِكَةُ أَعْمَالَهَا التِّجَارِيَّةَ.
2. زَارَ خَلِيلٌ صَدِيقَهُ الْمَرِيضَ.
3. أَحْضَرَ الرَّجُلُ ابْنَهُ الصَّغِيرَ.
4. مَعِيَ جَوَازُ السَّفَرِ التُّرْكِيِّ.
5. جَدَّةُ الْأَوْلَادِ الْمَرِيضَةُ فِي الْمُسْتَشْفَى.
6. مَحَلُّ الْمَلَابِسِ الْوَاقِعُ عَلَى الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ مُغْلَقٌ.
7. أَكَلْتِي الْمَفْضَلَةَ السَّمَكِ الْمَشْوِيِّ.
8. أَخِي الْكَبِيرُ طَالِبٌ بِكَلِّيَّةِ الطَّبِّ.
9. أَحْبَبْتُ الْكَبِيرَةَ مُوَافِقَةً عَلَى الْحُطْبَةِ.
10. بِنَاءُ الْوِزَارَةِ الْجَدِيدِ فِي آخِرِ هَذَا الشَّارِحِ.

9. Aşağıdaki cümlelerde, gayri akil çoğul isimlere gelen sıfatları örnekte gösterildiği gibi belirleyiniz.

Örnek 1: السَّفَهِيَّةُ سَهْلَةٌ

Gayri âkil çoğul ismin sıfatı: السَّفَهِيَّةُ

1. أَحْفَظُ كَلِمَاتٍ جَدِيدَةً كُلَّ يَوْمٍ.
2. تَجِي الْجَامِعَةُ الْوَحَدَاتِ السَّكِينَةِ لِلطَّلَافِ.
3. يُرَوِّدُ الْمُدِيرُ الْمَصْنَعِ بِالْأَجْهَرَةِ الْحَدِيثَةِ.
4. تَجِي الدَّوْلَةُ الْمُؤَسَّسَاتِ الْعِلْمِيَّةِ عَلَى أَحَدِ طِرَافِ.
5. يُشَاهِدُ ابْنِي الْأَفْلَامَ الْكُرْتُوْبِيَّةَ.
6. تَنَاقَلَ الْمَرِيضُ بَعْضَ الْأَقْرَاصِ الْمُسَكَّنَةِ.
7. أَوْقَفَ الشَّرْطِيُّ السِّيَّارَاتِ الْمُسْرِعَةَ.
8. أَنَا لَا أَحِبُّ الْأَكْلَاتِ السَّرِيْعَةَ.
9. لَدَيْنَا شَفَقٌ جَمِيْلَةٌ لِلإِبْجَارِ.
10. أَكْرَهُ السِّيْرَ فِي الشَّوَارِعِ الْمُرْدَجَةِ.

10. Cümlelerdeki boşlukları parantez içinde verilen uygun sıfatlarla doldurunuz.

1. سَيُعْلِنُ الْمُدْرَسُ نَتِيْجَةَ الْإِمْتِحَانِ فِي الْأُسْبُوعِ..... (قَادِمٌ ، قَادِمٌ ، الْقَادِمِ)
2. أُرْسِلُ رَسَائِلِي بِالْبَرِيدِ..... (الْإِلِكْتُرَوِيَّ ، الْإِكْتُرَوِيَّ ، الْإِكْتُرَوِيَّ)
3. قَضَيْتُنَا لَيْلَةً..... فِي الْقَرْيَةِ (وَاحِدَةً ، وَاحِدَةً ، الْوَاحِدَةَ)
4. تَحَدَّثَ اللَّغَةَ..... الْفُصْحَى. (عَرَبِيَّةً ، الْعَرَبِيَّةَ ، عَرَبِيَّةً)
5. أَحِبُّ السَّمَكَ..... فِي الْعَدَا. (الْمَقْلِي ، الْمَشْوِيَّةَ ، مَقْلِي)
6. تَفْرَضُ الدُّوْلُ..... لِعَائِمًا وَتَقَافِمًا عَلَى الدُّوْلِ الْفَقِيْرَةِ. (الْعَيْنُ ، الْعَيْنَةُ ، غَيْبَةُ)
7. لَا تَهْتَمُ الدُّوْلُ..... بِالنَّظَافَةِ. (الْمُتَخَلِّفُ ، الْمُتَخَلِّفُ ، مُتَخَلِّفُ)
8. انْقَطَعَ السِّيَارُ..... لَيْلَةَ أَمْسٍ. (الْكُهْرَبَائِي ، كُهْرَبَائِي ، كُهْرَبَائِي)
9. أَحْقَبِيَّةٌ..... غَالِيَّةٌ. (الْجِلْدِي ، الْجِلْدِيَّةَ ، جِلْدِيَّةً)
10. الرِّيَاضَةُ..... نَافِعَةٌ. (الْبَدِي ، الْبَدِي ، الْبَدِيَّةُ)

11. Aşağıdaki cümleleri üniteye geçen kelimeler ve benzer cümlelerden yararlanarak Arapçaya çeviriniz.

Bu hikâye Türkiyede meşhurdur.

Öğretmen çalışkan kız öğrenciyi kütüphanede gördü.

Okulumuza yeni bir bayan öğretmen geldi.

Yeni kalemler satın aldım.

Sınıfımızda iki zeki erkek öğrenci var.

Kelimeler ve Deyimler

- içermek, kapsamak : اِحْتَوَى - يَحْتَوِي - اِحْتَوَاءً (عَلَى):
شَجَاعٌ (ج) شُجَاعَانٌ: cesur, kahraman
اشْتَهَرَ - يَشْتَهَرُ - اِسْتِهَارًا: meşhur olmak, ün yapmak
تَقْلِيدٌ (ج) تَقَالِيدٌ: gelenek
أَعَدَّ - يُعِدُّ - اِعْدَادًا: hazırlamak
مِرْوَحَةٌ (ج) مِرَاوِحٌ: vantilatör
مُسْتَنَدٌ (ج) مُسْتَنَدَاتٌ: belge, döküman
الشَّارِعُ الخَلْفِيُّ: arka cadde
الطَّيِّبُ الإِخْصَانِيُّ: uzman doktor
تَفْتَحُ - يَتَفَتَّحُ - تَفْتُحًا: (gül, çiçek) açmak
تَلَقَّى - يَتَلَقَّى - تَلَقُّيًا: almak
فَضَّلَ - يُفَضِّلُ - تَفْضِيلًا: tercih etmek
قَضَى - يَقْضِي - قَضَاءً: (vakit) geçirmek
أَقَامَ - يَقِيمُ - إِقَامَةً (فِي): (bir yerde) kalmak, ikamet etmek
يَا لَهَا مِنْ فِكْرَةٍ طَيِّبَةٍ: ne güzel bir fikir
اِنْعَطَفَ - يَنْعَطِفُ - اِنْعِطَافًا: (sağa, sola) dönmek
اِحْتَجَّ - يَحْتَجُّ - اِحْتِجَاجًا (عَلَى): protesto etmek
مَهِيْطُ الوَحْيِ: vahyin indiği yer
أَخْضَرَ - يُخْضِرُ - اِخْضَارًا: getirmek
أَوْقَفَ - يُوقِفُ - اِبْقَافًا: durdurmak
الأَكْلَةُ السَّرِيعَةُ: fastfood
اِنْهَارَ - يَنْهَارُ - اِنْهَارًا: çökmek
تَعَطَّلَ - يَتَعَطَّلُ - تَعَطُّلاً: bozulmak
سَلَّةُ المَهْمَلَاتِ: çöp sepeti
ضَغْطُ الدَّمِ: tansiyon
مِصْرَاعُ البَابِ: kapı kanadı
أَخَذَ - يَأْخُذُ - اِخْتِذَا (إِلَى): götürmek
مُعْجَمٌ (ج) مَعَاجِمٌ: sözlük

Özet

Arapçadaki sıfat tamlamasını ve onun unsurları olan sıfat ve mevsûf öğelerini tanıyabilmek.

Arapçada sıfat tamlaması sıfat ve mevsûftan oluşur. Türkçe'dekinin aksine Arapça'da sıfat daima mevsûftan sonra gelir.

Sıfatın mevsûfa irab, marifelik-nekrelik, müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından uyduğunu ayırt edebilmek.

Sıfat mevsûfuna irap, müzekkerlik-müenneslik, marifelik-nekrelik ve sayı bakımından uymak zorundadır. Mevsûfun irabı cümle içindeki durumuna göre değişiklik arz eder. Aşağıdaki cümlelerde sıfat mevsûfuna i'rab, marifelik, müzekkerlik-müenneslik ve sayı bakımından uyumuştur.

الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ نَاجِحٌ الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ نَاجِحَةٌ
الطَّالِبَانِ الْمُجْتَهِدَانِ نَاجِحَانِ الطَّالِبَتَانِ الْمُجْتَهِدَتَانِ نَاجِحَتَانِ
الطَّلَاِبُ الْمُجْتَهِدُونَ نَاجِحُونَ الطَّلَاِبَاتُ الْمُجْتَهِدَاتُ نَاجِحَاتُ

Mevsûf insanlar dışındaki varlıkların çoğulu olduğunda sıfatın müfret müennes gelmek zorunda olduğunu tespit edebilmek.

Hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar, çoğulu hangi çoğul türünde gelirse gelsin sıfatları müfret müennes gelir. Burada önemli olan çoğul türü değil sözcüğün akılsız çoğul olmasıdır. Aşağıdaki örneklerde geçen üç çoğul türündeki isimler gayri âkil oldukları için sıfatları müfret müennes gelmiştir.

مَصَّتْ عَلَى وَفَاتِهِ سِنُونَ كَثِيرَةً. (Ölümünün üzerinden çok yıllar geçti)
عِنْدِي سَيَّارَاتٌ سَرِيعَةٌ. (Benim hızlı arabalarım var)
قَرَأْتُ كِتَابًا كَثِيرَةً هَذَا الشَّهْرَ. (Bu ay çok kitap okudum)

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat tamlaması vardır?

- جَاءَتْ طَالِبَاتُكَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ
- سَاعَتُهُ ذَهَبِيَّةٌ
- نَقَلَتِ الْمُمْرِضَةُ الْجُرِيحَ إِلَى الْمُسْتَشْفَى
- أَنَا أَحَبُّ طَبَّخِ الطَّعَامِ
- رَأَيْتُ صَدِيقَكَ الْعَزِيزَ فِي الْحَفْلِ

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat mevsûf uyumu yoktur?

- الْكِتَابُ الْمُنْفَعَةُ فِي الْمَكْتَبَةِ
- بَابُ الْمَصْرَفِ الْكَبِيرِ مُغْلَقٌ
- عَائِشَةُ الشَّقْرَاءِ مُجْتَهِدَةٌ جِدًّا
- فِي حَدِيقَتِنَا أَشْجَارٌ عَالِيَةٌ
- ازْدَادَتْ نِسْبَةُ الْوَفِيَّاتِ فِي السَّنَوَاتِ الْأَخِيرَةِ

3. بَاعَ أَبِي بَيْتَنَا cümlesindeki boşluğu aşağıdaki sıfatlardan hangisi doğru şekilde tamamlar?
- قَدِيمًا
 - الْقَدِيمِ
 - الْقَدِيمِ
 - الْقَدِيمَةَ
 - جَدِيدًا
4. لَا تُوجَدُ الْعَرَبِيَّةُ فِي هَذِهِ الْمَكْتَبَةِ cümlesindeki boşluğu aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?
- الْمَعْجِمُ
 - مَعْجِمٌ
 - الْكِتَابُ
 - مُعْجَمٌ
 - الْمُعْجِمُ
5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıfat tamlaması yoktur?
- تَقِلُّ نِسْبَةُ الْأُمِّيِّينَ فِي الدُّوَلِ الْعَرَبِيَّةِ
 - حَصَلَ فَرِيقُنَا عَلَى كَأْسِ الْبُطُولَةِ لِكُرَةِ السَّلَةِ
 - اشْتَرَكَ الطَّالِبُ الْمُجْتَهِدُ فِي الْإِمْتِحَانَاتِ كُلِّهَا
 - تَحَدَّثَ الطَّبِيبُ الْإِخْصَائِيُّ عَنْ فَوَائِدِ الصُّومِ
 - يُحِبُّ الْوَالِدُ ابْنَةَ الصَّغِيرِ

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

- e** Yanıtınız doğru değilse, sıfat tamlamasında marifeye muzâf olan sözcüğün de marifelik kazandığını ve sıfatının da muzâfun ileyhten sonra geldiğini pekiştirin.
- c** Yanıtınız doğru değilse, özel isimlerin marife olduğunu ve sıfatlarının da marife gelmesi gerektiğini iyice kavrayın.
- c** Yanıtınız doğru değilse, zamirlerin marife olduğunu ve marifeye muzâf olan sözcüğün de marifelik kazandığını pekiştirin.
- a** Yanıtınız doğru değilse, insanlar dışındaki varlıkların akılsız çoğul olduğunu ve bu çoğulların da modern Arapça'da müfret müennes hükmünde olduğunu tekrar inceleyin.
- b** Yanıtınız doğru değilse, sıfat mevsûf arasında i'rab, müzekkerlik-müenneslik, marifelik-nekrelik ve sayı bakımından bir uyum olduğunu yeniden gözden geçirin.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

(السِّيَارَةُ الْجَدِيدَةُ أَمَامَ الْبَيْتِ) Sıfat mevsûfa cinsiyet bakımından da uyması gerektiği için müennes getirilir.

(الْمَسْجِدُ الْكَبِيرُ نَظِيفٌ جَدًّا) sıfat mevsûf arasında marifelik-nekrelik bakımından uyum olduğu için mevsûf da marife getirilir.

Sıra Sizde 2

(أَخِي طَيِّبٌ مَشْهُورٌ) sıfat ile mevsûf arasında irap yönünden uyum olduğu için haberin sıfatı da merfû‘ yapılır.

(أُخْتِي مُرَضَّةٌ مُخْلِصَةٌ) haber konumunda olan mevsûf müennes olduğu için sıfatı da ona cinsiyet bakımından da uyar.

Sıra Sizde 3

(اشْتَرَكُ الْمُهَنْدِسَانِ الشَّيْطَانَ فِي الْمَشْرُوعِ) fâil tesniye ve müzekker olduğu için onun sıfatı da tesniye ve müzekker yapılır.

(يُغَادِرُ الْقَطَارُ السَّرِيعُ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ) fâil marife olduğu için sıfatı da marife yapılır.

Sıra Sizde 4

(قَابَلَ الْمَدِيرُ النَّزِيلَ الْكَرِيمَ) mef‘ûlün bihin irabı mansûb olduğu için sıfatı da mansûb yapılır.

(أَكْرَمْتُ الصَّدِيقَ الْغَرِيبَ) mef‘ûlün bih mansûb ve marife bir sözcük olduğu için sıfatı da ona bu yönlerden uyar.

Sıra Sizde 5

(أَعْجَبْتُ بِاللُّونِ الْأَحْمَرِ) başında harf-i cer bulunan isim hem mecrûr hem de marife olduğu için sıfatı da mecrûr ve marife yapılır.

(أَهْتَمُّ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ) başında harf-i cer bulunan sözcüz hem marife hem de müennes olduğu için sıfatı da ona bu yönlerden uygun hale getirilir.

Sıra Sizde 6

(انْكَسَرَ كُرْسِيُّ الْغُرْفَةِ الْكَبِيرَةِ) muzâfun ileyh marife ve mecrûr olduğu için sıfatı da marife ve mecrûr yapılır.

(أَوْفَقْتُ سَيَّارَتِي أَمَامَ الْكَلْبَةِ الْجَدِيدَةِ) muzâfun ileyh marife, mecrûr ve müennes bir isim olduğu için sıfatıda ona bu yönlerden uymak zorundadır.

Sıra Sizde 7

(جَاءَ صَدِيقُكَ الْكَرِيمِ) marife bir isme muzâf olan isim marifelik kazandığı için, sıfatı da marife olmak zorundadır.

(اشْتَرَيْتُ قَلَمَ رِصَاصٍ جَمِيلاً) nekre bir isme muzâf olan isim de nekre olduğu için sıfatı hem nekre hem de onun gibi mansûb olmuştur. Burada mevsûf muzâf olduğu için tenvin almamıştır. Sıfatının böyle bir engeli olmadığı için o tenvini almak zorundadır.

Sıra Sizde 8

(رُزْتُ مَدْرَسِي الْمَدْرَسَةِ الشَّيْطَانِيَّةِ) tesniye bir isim muzâf olduğunda sonundaki nun düşmüş ve marifeye muzâf olduğu için de marifelik kazanmıştır. Bu yüzden sıfatı da hem marifelik hem de mansûbluk bakımından mevsûfuna uymalıdır.

(فَشِلَ طَالِبًا الْفَصْلَ الْكَسَلَاتَانِ) marife bir isme muzâf olan tesniye ismin hem sonundaki nun düşmüş hem de marifelik kazanmıştır. Bu yüzden sıfatı da marife ve merfû' olarak gelmelidir.

Sıra Sizde 9

(رَأَيْتُ الْمُهَنْدِسِينَ الْجُدُدَ) cem-i müzekker sâlim isim mef'ûlün bih konumunda olduğu için nasb alameti ya harfidir. Sıfatı ise cem-i teksir şeklinde geldiği için fetha ile mansûb olmalıdır.

(صَامَ الْمُؤْمِنُونَ الصَّالِحُونَ) cümlenin fâili merfû' cem-i müzekker sâlim olarak geldiği için sıfatı da ona uymalıdır.

Sıra Sizde 10

(فُلْتُ لِمُدِيرِي الْأَقْسَامِ الْقَدَمَاءِ) marifeye muzâf olan mecrûr cem-i müzekker sâlimin kırık çoğul sıfatının cer alameti kesre olmalıdır.

(نَجَّحَ بَنُو مُحَمَّدٍ الْمُجْتَهِدُونَ فِي الْإِمْتِحَانِ) marife isme muzâf olan cem-i müzekker sâlimin sıfatı da ona uymak zorundadır.

Sıra Sizde 11

(غَسَلَتْ أُمِّي الْقُمْصَانَ الْوَسِخَةَ) gayri âkil çoğul isimlerin sıfatları müfret müennes gelmelidir.

(يَذْهَبُ بَعْضُ الطَّلَابِ إِلَى بُيُوتِهِمْ بِالسَّيَّارَاتِ الْخَاصَّةِ) cem-i müennes sâlim de olsa gayri âkil çoğul ise sıfatı müfret müennes gelmelidir..

Sıra Sizde 12

(عُمَرُ الْعَادِلُ مِنَ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ) özel isimler marife olduğu için her ne kadar başlarında harf-i tarif olmasa da sıfatları harfî tarifli gelmelidir.

(فَاطِمَةُ الرَّهْرَاءُ بِنْتُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) özel ismin sıfatı harf-i tarifli gelmelidir.

Yararlanılan Kaynaklar

Günday, Hüseyin - Şahin, Şener, (2009), **Arapça Dilbilgisi Nahiv Bilgisi**, İstanbul

Komisyon (ty.), **el-Kavâidu'l-'Arabiyyetu'l-Muyessera**, Suudi Arabistan.

Komisyon (ty.), **Silsiletu Ta'fîmi'l-Lugati'l-'Arabiyye**, Suudi Arabistan.

Uralgiray, Yusuf, (1986), **İlk ve İleri Dilbilgisi**, Riyad.